

Életmesék a Kárpát-medencéből II.

Szülők, nagyszülők, dédszülők igaz történetei

Amikor kicsi voltál – Amikor kicsi voltam

Életmesék

a Kárpát-medencéből II.

Szülők, nagyszülők, dédszülők igaz történetei

Amikor kicsi voltál – Amikor kicsi voltam

Mosolyvirág

Nagycsaládosok Debreceni Egyesülete

Debrecen, 2013

ISBN 978-963-08-6453-4

Bevezetés

„Az a dolgom, hogy hidat építsek a múlt és a jövő között. És hogy ennek a pilléreibe beleépítsek mindent, amit a múltból a jövőbe átvinni érdemes.”

Wass Albert

Kedves Olvasó!

Szeretettel köszöntünk a Mosolyvirág Nagycsaládosok Debreceni Egyesülete nevében!

Öt évvel ezelőtt hirdettük meg először „Életmese” pályázatunkat. Szülőkről, nagyszülőkről, dédszülekről szóló igaz történeteket vártunk minden korosztálytól. Az évek során, miként a vízbe dobott kavics egyre szélesedő hulláma, úgy gyarapodott pályázóink száma, írási kedve, és szélesedett pályázatunk területi kiterjedése. Két éve bővítettük pályázóink kérésére a kismamák, kispapák visszaemlékezéseivel, azaz gyermekeik felcseperedését elmesélő vidám-, kedves történetekkel a témakört. Egyesületünk egyik fő törekvése, hogy példát mutasson társadalmunk minden rétegének, mennyire fontos napjainkban a családok, nemzedékek összetartása a történelmi Magyarország területén is.

Az idén felhívásunkra több száz pályamunka érkezett határainkon innen és túlról. Így a beérkezett hatalmas mennyiségű írásnak csak töredékét, ill. rövid részleteit tudjuk megjeleníteni. A zsűri tagjai szívvel-lélekkel válogatták ki a legjobbakat. Egyesületi forrásainknak, és nemes céljainkat támogatóknak köszönhetően az idén két kötetben jelennek meg a legkiválóbb munkák. Olvassák szeretettel és nyitott szívvel ezeket a családi történeteket, melyek olykor könnyeket, máskor mosolyt varázsolnak arcunkra, és tanítanak minket korunktól függetlenül.

Öt évvel ezelőtti ötletünk, mint kis patak végigcsorogva sok-sok emberi életen-lelken, mára széles folyóvá duzzadt. Ahogyan egykoron a Pannon-tenger megtöltötte a Kárpát-medencét, úgy tölti ki pályázatunk is a magyar családok lelkét. Kívánjuk, hogy törekvésünk a családok erősítéséért és a magyarságnak megőrzéséért eredményes, és hosszú éveken át tartó legyen!

Ebben az esztendőben Kövér László Házelnök Úr lett kötetünk fővédnöke. Ez megerősít bennünket abban, hogy a családok összetartozása nagy kincs, olyan érték, mely méltó minden hivatalos és civil szervezet támogatására.

De beszéljenek helyettünk az „Élet meséi”!

Radnainé Filep Ildikó
egyesületi elnök

Zsűri

Vagyas Zsuzsanna okleveles magyar, ének-zene szakos tanár. A debreceni Vörösmarty Mihály Általános Iskola és AMI-ban tanít alsó és felső tagozatos gyerekeket. Szabadidejében szívesen foglalkozik a magyarság történetével, a népköltéssel, népzenevel, nyaranta ismert és kevésbé ismert erdélyi tájak felfedezésével.

Dr. Huszti László - művész tanár. Rajz, művészettörténet, művészet ismeret, mozgókép- és médiaismeret, drámaszakos végzettséggel tanít a debreceni Szent József Gimnázium és Kollégiumban, a DE Zeneművészeti karán, valamint az MBE Miskolc művészettörténet tanára is egyben. Több önálló és csoportos kiállításon vett részt, emellett könyveket is illusztrált.

Kricsfalussy Istvánné - Ibolya 38 éve szerezte meg a népművelő-könyvtáros diplomát. 1980 óta a Debreceni Városi Könyvtár munkatársa. 2012-ig a városi könyvtár Központi Olvasótermének vezetője. 2013 januárjától a Méliusz Juhász Péter Könyvtár Helytörténeti Gyűjteményének és Fotótárának vezetője.

Hazaút

Az asszony karja egyre jobban zsibbadt a kisgyermek súlya alatt. Az időérzéke cserbenhagyta, nem tudná megmondani, mióta vánszorognak a poros országúton. A kislánya a vállán nyugtatta fejecskéjét, a kisbabák nyugodt álmát aludta édesanyja védelmező ölelésében.

A lövések már mintha egyre messzebből hallatszottak volna, az asszony mégis igyekezett lépteit megszorítani. Ez nem volt könnyű, hiszen fia, aki nemrég töltötte be a negyedik évét, folyton meg-megállt. Botokat keresett és a távolból hallatszó fegyverropogásra lelkesen eljátszotta, hogy ő egy hőiesen harcoló katoná. Az asszony szemében könnyek gyűltek, akaratlanul párjára gondolt. Mióta kivitték a frontra, jószérével nem hallottak róla semmit. Ahogy megpillantotta falujuk lebombázott templomtornyát, hevesen dobogni kezdett a szíve. Mikor otthagyták a falu határában megásott védőárkot, még arra gondolt, hogy hazamennek a saját házukba. Úgy érezte, nem bírja már idegekkel tovább a szabad ég alatt. Két kisgyerekekkel nem volt egyszerű napokig a nyirkos árokban, a fél falu népével együtt összenyomorodva várni, míg az orosz alakulatok átmasíroznak a falun. Hiába kérelték, marasztalták az idősebb asszonyok. Örjöngeni tudott volna a tehetetlen félelemtől. Még a bizonytalanság és a reménykedés, hogy meghúzhatják magukat saját otthonukban is, jobb volt ettől. Rettegve, elevenen eltemetve várta a véget. A sorozatos robbantások, vagy még inkább a nyomorult életük végét. A templom csonka tornyának látványa elbizonytalanította, dermesztő rémület szállta meg. Megdidergett, mint aki lázas, pedig a tavaszi napsugár kellemes meleget árasztott magából.

Vajon áll-e a házuk egyáltalán? Mennyire dűlhették szét a katonák? Mi lesz velük, ha szembetalálják magukat fosztogató egyenruhásokkal? Megannyi kínzó, megválaszolatlan kérdés gyötörte. Gyomrában megint érezte azt az ismerős görcsöt, mely akkor jelentkezett először, mikor a postás meghozta párja sorozólevelét. Eleinte csak szurkálódott, majd egy idő után tompán, de vasmarokkal szorította valami. Ez az érzés aztán eluralkodott egész bensőjén, kiverte a hideg veríték, majd a torkáig kúszott fel a félelem. Most sem történt ez másképp. Alig maradt ideje, hogy alvó kisbabáját vigyázva az árokpártra tegye. Öklendezve, meg-megránduló testtel próbálta kipréselni gyomra nem létező tartalmát. Szemét a kín könnyei lepték el. Nem emlékezett rá, hogy mikor evett utoljára. Két napja, két hete... Teljesen mindegy. Az ugráló fekete karikák, melyek táncoltak a szemei előtt, lassacskán megfogyatkoztak. Füleiben is alábbhagyott a sípoló morajlás. Számára a gyerekek sorsa volt egyedül meghatározó. Ha sikerülne épségben hazaérniük - a kamra padlásán

még volt egy kis krumpli, bab, liszt -, meleg étel kerülhetne az asztalukra. Mintha vízből bukkant volna fel hirtelen, fokozatosan visszatért a hallása. Élénk gyerekhang vibrált a levegőben.

- Édesanya! Édesanya! Betegnek tetszik lenni? - ugrált aggodalmaskodva a görnyedező nő körül a fiúcska.

- Semmi baj, Istvánkám! Csak egy kis hajsza került a számba. Az birizgálta meg a torkomat. Emlékszel? Te is így jártál a Morzsi szőrével. Sokat játszottál vele, simogattad, aztán a szádba vetted a kis kezéd, ami tele volt kutyaszőrrel. Lásd, te is kiadtad magadból az ebédet. Utána meg vígan játszottál tovább. Velem is hasonló történt. No, igyekezzünk most már hazafelé! Nem lesz semmi baj, meglásd - adta meg mintegy magának is a biztatást, és kiegyenesítette megfáradt derekát. Felnyalábolta ébredező csecsemőjét, kézen ragadta kisfiát és indultak tovább a falu felé. A Csóré-dűlőt elhagyva, a kanyar után hatalmas fekete füstfelhő borított mindent. Az asszony önkéntelenül szorosabban fogta fiacskája kezét, aki hangot is adott fájdalmának.

- Csöndbe legyél fiam, mert meghallják a ruszki katonák, hogy pityogsz! Aztán még elvisznek mindhármunkat.

A kisfiú megtörölte alkarjával könnyes arcát és már ő volt az, aki a félelme miatt még erősebben szorította édesanyja kezét.

A szeretett kis falu, amint elérték a határát, nem a megszokott képét mutatta nekik. Kihalt volt az egész, egy teremtet lélekkel sem találkoztak. Mindenfelé a rombolás nyomai látszódtak. Lábuk alatt cserép- és téglatörmelék roszogott. Egyetlen ablaküveg sem volt épen a házakon. Tetők és falak leszakadva mindenütt. Gerendák és lécek meredeztek a kék ég felé. Több épület üszkösen, a felismerhetetlenségig összeégve rogyadozott. Az asszony döbbsen forgatta a fejét, próbálta felfogni az eléje táruló izonyos látványt. Ráébredt, mekkora könnyelműség volt részéről, hogy visszatértek ide, ahol életnek nyomát sem találták. Torkot-szemet maró bűz áradt mindenhonnan. A könnyesepp akkor gördült le észrevétlenül az arcán, mikor odaértek, ahol azelőtt a szülei háza állt. Telitalálatot kapott a korábban takaros parasztporta, helyén csak egy mély lyuk tátongott. A nőnek nem sok ideje volt az álmélkodásra, halálsápadt kisfiát szorosan magához ölelte, hogy több iszonyatot ne lásson. Remegés járta át egész testét. Belésajdult a felismerés, itt nem lesznek biztonságban. Belátta, egyedül nem birkózik meg ennyi megpróbáltatással. Irgalmat csak egy embertől várhatott. Megszaporázva lépteiket, a parókia felé vették az irányt. A templommal és sok házzal ellentétben a parókia épülete meglepő módon kevés kárt szenvedett. Ablaküvegei ugyan ennek az épületnek is hiányoztak, de a teteje és falai viszonylag épen maradtak. A parókia alatt egy régi bolthajtásos pince húzódott. A pap és a faluból jó páran itt húzták meg magukat, ha veszedelem fenyegetett. Békeidőben rend-

szeresen járt takarítani a templomot, ezért remélt cserébe jóindulatot. Az oroszlánfejes kopogtató hangja és a mardosó éhség sírásra készítette kislányát. Az asszonynak riadtan rebbent körbe a szeme, nem hallotta-e őket idegen. Mintegy vezényszóra ekkor adta fel a kisfiú is küzdelmét az addig visszatar-
tott könnyeivel. Anyai szívének ez már sok volt. Végső kétségbeesésében a pincejáróhoz legközelebbi ablakot bedobta egy földről felszedett tégladar-
rabbal. Az így keletkezett nyíláson kiabált befelé. Magában erősen a Terem-
tőhöz fohászkodott, hogy mielőbb meghallják a hangját odabent.

- Plébános Úr! Plébános Úr! Legyen szíves! Engedjenek be minket! -
Órák, vagy csak pár perc múlva - az idő megállni látszott számukra - csosz-
gó lépteket hallottak.

- Plébános Úr! Én vagyok az a Marosiné, az Annus. Meg a két gyermekem.

A tömör tölgyfaajtó óvatosan résnyire nyílott és egy mélyen barázdált arcú
reszketeg fejű anyóka nézett rá riadt, kérdő szemekkel.

- Annuska! Mit kódorogsz ilyenkor a gyerekekkel, lelkem?- csodálkozva
vonta kérdőre a nőt a sekrestyés asszony.

- Bözsike néni, drága! Szóljon az Atyának, hagy húzhassuk meg magunkat
nál a pincében, míg elmúlik a veszedelem. Nem merek hazamenni. Lehet,
hogymár nincs is otthonunk...

A sötét kapualjban egy reverendás alak sziluettje bontakozott ki. Az asz-
szony könyörgő nézéssel ismételte el kérését a házigazdának is. A pap arcán
nem látszott a vasárnapi miséken oly megszokott nyájasság. Merev tekintet-
tel, vonallá keskenyedett ajakkal, szinte a fogai közt szűrte pattogó mondatait:

- Marosiné, már megbocsásson, de ez parókia. Nem holmi menhely. Már
így is itt vannak a jegyzőék, a tanító úr családjával, a boltosék... Beláthatja,
hogymég éppen elegendő vagyunk. Menjen szépen haza, vagy ahova akar. Eriggyen,
mert még ránk is bajt hoz! Bözsi néni, zárja be a kaput! Már csak a fekete
ruha surrogását hallotta, amint távolodott a pincejáró felé. Az Öregasszony,
szégyenkezve a pap viselkedése miatt, az orra alatt halkán mormolva bocsá-
natot kért a megszeppent, reményt vesztett nőtől.

- Ne haragudj meg rá Annuska. Tönkrementek neki is az idegei. Már két-
szer volt közel a Feljebbvalójához. Hanem iparkodjatok, a kocsmárosék bo-
rospincéjében is sokan menedékre találtak a napokban. Isten megáldjon ben-
neteket! Hangos dübbenéssel vágódott be a parókia ajtaja.

Az asszony ernyedten állt. Üveges tekintettel bámulta a paplak bejáratát.
Évszázadnyi távolságra érezte magát a reggeli elszántságát, mikor a védőár-
kot maguk mögött hagyták. Minden porcikáján ólmos fáradtság vett erőt.
Legszívesebben ott helyben a földre vetette volna magát. Valaki megrángatta
a szoknyája szegélyét.

- Édesanya! Miért nem megyünk már be a pap bácsihoz? - kislány könnytől, portól maszatos arcocskája nézett vele farkasszemet. Mintha álomból ébresztették volna fel fia szavai. Nem adhatta fel ilyen könnyen, hiszen két kislánykéért volt felelős. A kislány bízott benne. Tudta, hogy majd megoldást talál szorult helyzetükre, hiszen ő a felnőtt. A felnőttek azok, akik irányítják az élet dolgait. Ekkor távolabbról ugyan, de félelmetes erejű puskaropogás riasztotta fel gondolataiból. Hamarosan sorozatos gránátrobbanások rázták meg a környéket. Karján a kicsi lány éktelen sírásra kezdett, fia pedig szorosan átölelte a lábát. Arcát a szoknya redői közé temette. Az asszony megszállta újra az erő, szorosan ölelte, csitította babáját. Fiát karjánál fogva húzni kezdte a kertek alatt húzódó földút felé. Ezen az úton át lehetett leg hamarabb megközelíteni a kocsmá pincéjének lejárátát. Azelőtt a söröskocsisok is itt hajtottak be, ha árut hoztak.

Az út sem volt olyan, mint régen. Itt is dűlások nyomait látták mindenütt. Állati tetemek, dunyha, rossz lábas, megsárgult fényképek, alsóruhák... Egy falu élete egyetlen összevisszaságban hevert szanaszét. A kocsmá hátsó kertkapujánál nem várt akadályba ütköztek. Az asszony önkéntelenül halk sikolyt hallatott. Az alacsony léckapu előtt egy orosz katona feküdt. A lába a teste alá szorult. A feje természetellenes tartásban, szinte teljesen a bal vállán pihent. Fültől-fülig mély vágás tátongott rajta. A rengeteg, vöröslő vért a nedves tavaszi föld nem tudta elnyelni. Az asszony gyomrában megint elkezdett dolgozni az ismerős fájdalom. Keserű gombóc kéredzkedett a torkába. Nagyot nyelt. Tudta, hogy most már nem szabad elgyengülnie. Felemelte kislányát is és a két gyermekkel egyensúlyozva átlépdelt a halott katonán. Amint a kocsmá udvarra érték, leállította Istvánkát maga elé a földre, háttal a halottnak. Lehajolt hozzá, hogy a szemük éppen azonos magasságba került. Fojtott hangon nyugtatgatta sápadozó fiát.

- Kincsem! Az a bácsi nem bánt téged. Nem kell félned, amíg engem látsz. Ne nézz vissza! Csak engem figyelj. Vegyél mély levegőt! Úgy - úgy, Istvánkám. Mindjárt jobb lesz, meglásd.

Megcsókolta mindkét gyermeke arcocskáját, mintegy erőt merítve az elkövetkezőkhöz. Futva közelítették meg a kocsmá hátsó ajtaját. Az asszony szeme riadtan pásztázta a környéket. Attól tartott, valaki bujkál az udvaron és megtámadja őket. Amint meggyőzte magát, hogy rajtuk és a hullán kívül nincs ott senki, óvatosan megzörgette az ajtót. Miután nem nyitották ki, egyre hangosabban és elkeseredettebben verte a deszkaajtót. Nagysokára csattant a retesz, résnyire nyílt az ajtó és szembenéztek egy rájuk meredő puska csövéllel. Önkéntelenül hátrébb ugrott, magával rántva a kimerült fiúcskát is. Az ajtó hirtelen szélesre tárult és feltűnt a puska gazdája teljes nagyságban. Az idős, kövér kocsmáros megkönnyebbülten eresztette le fegyverét.

- Annuskám, a frásznyavalyát hoztátok rám. Mit koricálsz ilyenkor? Hova tetted a maradék sütnivalódat? - szegezte a kérdéseket az asszonynak.

- Jani bácsi, maga az utolsó reményünk... A pap elzavart... - csuklott el a hangja a feltörő zokogástól Annának.

- A Krisztusát! Nem is kellett volna oda menned. Mit itatjátok itt az ajtóban az egereket? Még a végén idecsődítesz mindenkit - azzal határozott mozdulattal betelerelte a kis családot az épületbe. Az ajtót gondosan bereteszelte, és göngyöleges ládákkal eltorlaszolta. Nyirkos hideg volt a pincelejárásban. Gyertyával világítva mutatta a kocsmáros nekik az utat. Két lépcsőforduló után elértek egy boltíves faajtóhoz, mely lakattal volt kívülről bezárva.

A férfi egy furcsa ritmusképletet kopogott le a fán, majd kinyitotta a pinceajtót. Először csak a füst és dohszag valamint étel párája csapta meg az orrukát, de a szemüknek még szoknia kellett a sötétséget. Aztán, ahogy beljebb léptek, megannyi villogó szempár nézett vissza rájuk. A pince minden négyzetméterén emberek kuporogtak. Az asszony nem tudta volna megszámolni őket, mert szorosan, mint a heringek, minden talpalatnyi helyet elfoglaltak. Az egyik sarokban a kocsmárosné egy üstből néhány asszony segítségével levest mert edényekbe. A kocsmáros szinte mentegetőzve fordult az asszonyhoz.

- Láthatod Annus, szűkösen vagyunk. Ha megfelel, itt a lépcsőn még tudunk helyet szorítani nektek.

- Hogy megfelel-e?- kérdezte megilletődötten a nő. Megragadta a kocsmáros párnás kezét és az arcához szorította, s szinte rálehelte. - Köszönöm.

A férfi szeme gyanúsan csillogott. Elrántotta a kezét, mintha parázs égette volna meg.

- Ne bolondozz, te asszony! - zavarát leplezve a fiúhoz hajolt. - Aztán szeretted - e a rántott levest?

- Szeretem hát - vidámodott meg a gyerek.

- No, akkor hiba nincs! Az lesz a mai ételünk. Üljetek le! Mindjárt osztjuk az ebédet.

A nedves pincében kuporgó kis családnak új reménnyel telt meg aznap a szíve. A csorba kis lábosban gőzölgő üres rántott leves ízét, mely életeket mentett, soha nem felejtették el.

Márffyiné Horváth Henrietta

Mesél a füzet

Unatkozom. „Irány a padlás!” - mondtam magamnak; ha az idősök annyira dicsérik, csak nem lehet olyan rossz hely.

Rossz tényleg nem volt - nem sikított és toporzékolt, mint egy kisgyerek - inkább porosnak tetszett. Minden sarokban pók tanyázott. Úgy éreztem magam, mintha egy kísértetkastélyban járkálnék - kicsit féltem.

Dobozok, edények, ócska ruhák, vicces kalapok... mit vegyek jobban szemügyre? Valami azt súgta, hogy egy már félig elkorhadt, rózsásra festett íróasztal felé vegyem az utam. Végigsimítottam szálkás lapját. A por legalább két milliméter vastagon tapadt rá ujjamra.

Gyerekes kíváncsiságom felszínre tört, s lassan, izgatottan kihúztam a bal oldali fiókot. Egy furcsa kinézetű füzetet találtam. Barna színűt. Gyönyörű, dőlt betűkkel írás illeszkedett két vastag vonalra:

Kubatov Roza

3. osztály, 1944.

Miközben nyitottam a füzetet, szívem dobogása szinte hallatszott a padlás fűlsiketítő csendjében.

Kitárult az irka. Láttam magam előtt a garai iskolát. Templom mellett, a sarkon épült. A falu fölé magasodott, színe akár az irigy emberé. Már akkor is öreg volt szegény épület.

Az utcán megpillantottam egy duci kislányt, egyszerű kis ruháscsában, bőrszíjas, fatalpú szandállal aprócska lábán. Két copfba kötött haja egy ismerős arcot zárt körbe. Dédimamám. Csupából font szatyrával sietősen lépegett a főbejárat felé. Kinyitotta az ajtót.

A folyosó talapzata cementlapokkal volt lerakva. A falak fehérek voltak, akár az itt élő és tanító apácák keményített fityulái. Fehérség. Keménység. Szigor. A csukott folyosó egy bemélyedésében ember nagyságú Szűz Mária-szobor állt végtelen kedvességgel arcán, kezében kis Jézussal. Őt teremajtót láttam. Az egyikben óvodások, másik kettőben német gyerekek, s a megmaradt nyílászárók bunyevác tanulókat rejtettek. Dédimamám az utóbbiak közé tartozott.

A tanterem igencsak egyszerű volt. Hajópadlón jártak a diákok, öntött vaskályha mellett melegedtek, alacsony, öreg padokban tanultak. Mikor a tanító oktatott, két osztállyal kellett bírnia. Egyszer az egyik osztálynak magyarázott, másszor a másikat feleltette. A tanítás rendelkezésére egy

gyermekszemmel nagynak tűnő tábla állt, a tábla előtt íróasztal. A terem visszhangzott a csöndtől. Azok a tanulók, akik a padban ültek, pisszenés nélkül szívták magukba a tudást.

Mikor delet ütött az óra, a gyerekek már otthon ebédeltek. Míg pihentek pár órácskát, vigyázó ügyelt a diákok tulajdonaira, hogy ne történjen lopás.

Háromnegyed kettőkor újra folyt a tanítás. Délután a diákok lapocskákkal léptek ki az iskola ajtaján. Ki egyest kapott, vidáman szaladt haza, ki ötöst, sírdogálva ballagott otthona felé.

Így történt hétfőn, kedden, szerdán, pénteken és szombaton. Csütörtökön pihenőnap volt, a vasárnapot az Úrnak szentelték. Így telt el a tanév. Dédimama értesítője szépnek bizonyult év végén; csupa-csupa egyes és kettes. Sál Ferenc tanító úr kedvesen simogatta meg barna fejcskáját, és elismerően mosolygott ki szürke szemével kerek okuláréja mögül. Ezzel fejeződött be a füzet meséje.

Hiába lapoztam tovább, az irka már nem mesélt. Talán azért, mert 1944-et írtak, s a háború elérte Garát is.

Becsuktam. Körbenéztem: dobozok, edények, ócska ruhák, vicces kalapok...

Mohai Aletta

Balett

Négyéves voltam, amikor elkezdtem balettezni. Nagyon megszerettem a táncot, bár az elején még csak különböző lazító gyakorlatokat - bukfenc, szaltó, cigánykerék - tanultunk. Szerettem otthon a hosszú előszobán végig szaltózni, cigánykerekezni. Közben lassacskán elkezdtek megismerni a tánc alapjait, és egyre többet gyakoroltunk a rúdnál is. A második év végi vizsga már a színházban volt közönség előtt. Csajkovszkij Diótörőjében a Hópelyhek táncát adtuk elő. Akkor hat éves voltam, és elsős lettem. A suliban is minden lehetséges alkalommal szerepeltem.

Nagyon megszerettem a táncot. Balerina akartam lenni. Olyan kitartást és örömet adott, amit akkor még észre se vettem, és értékelni se tudtam, csak így utólag visszatekintve tudom, hogy mennyi mindent jelentett nekem az a néhány év. Legközelebb két év múlva készültünk színházba egy újabb tánccal. A zeneszerző és a mű maradt, csak a téma változott. Már kicsit több tudást igényelt a Kínai Tánc. Erre már sajnos nem kerülhetett sor. Akkor már nyolc éves voltam, és mint minden kisgyerek én is szerettem produkálni magam - főleg ha volt közönségem is. Karácsony este volt. A közeli rokonságnak tartottam bemutatót. Már késő este volt, fáradt is lehettem, és akkor hirtelen rosszul estem. Nem tudtam már megtartani magam. Gondolom nagy lehetett a rémület.

A többit már csak a szüleim mesélték el évek múltán.

Másnap reggel már csak annyit tudtam mondani, hogy hánynom kell. Elvesztettem az eszméletem. Amíg kiért a mentő a szomszédok is próbáltak segíteni. Szerencsére volt köztük valaki, aki jól ismerte az elsősegélynyújtást. Nem emlékszem már, hogy meddig voltam kórházban. Abból az időből csak időnként néhány emlékkép ugrik be. Mikor már az orvosok mindent megtettek értem, de semmi sem utalt arra, hogy megmaradok, engedélyezték, hogy hazavigyenek a szüleim.

Néhány nap, vagy hét múlva valami megindult bennem. Életben maradtam. Az igazi küzdelem csak ekkor kezdődött - néha úgy érzem sosem ér véget. Mindent újra kellett tanulnom, mint egy csecsemőnek. Mikor már tudtam egy kicsit mozogni, ülni, beszélni, és írni szüleim tanárt fogadtak mellém. (Régi osztályfőnökömet.) Ami a fejemben volt, arra szerencsére elég könnyen vissza tudtam emlékezni.

Két év kihagyás után különbözeti vizsgát tettem, és ősztől ismét jártam iskolába. A mozgásom még elég bizonytalan volt. Reggel anyu kísért el,

délután apu jött értem. Szerencsére nagyon megértő, segítőkész tanáraink voltak, így egész nap figyeltek rám, és ha kellett segítettek. Az osztálytársaim is elfogadtak. A felfogásommal nem volt baj, így szépen, lassan kisebb-nagyobb nehézségek mellett végeztem el a sulikat.

Nekem mindig mindenért duplán meg kellett küzdenem a mozgásom miatt. Mégis leérettségiztem, és szakmát is szereztem. Ez a baleset örökre megváltoztatta az életemet. A maradványaival örökre együtt kell élnem. Balerina nem lehettem. Mozgássérült lettem. Új terveket, célokat kellett találnom.

Molnár Mónika

Legelőször Magyarországon

Amikor kicsi voltam, gyakran kérdeztem édesanyámat, lefekvés előtt, hogy meséljen valami érdekes történetet az életéből a megszokott mese helyett, mert ezt sokkal érdekesebbnek és élettelibbnek találtam. A sok történet közül ez ragadott meg legjobbam, mert úgy éreztem annak ellenére, hogy még nem éltem abban az időszakban, mégis át tudtam érezni a történetet, levonni a tanulságot, izgulni, szomorkodni, avagy örülni mintha csak velem történnének az események. A történet mely a szívembe férközött 1986-ban játszódik, a kommunizmus idején, Erdélyben és főszereplője anyukám, pár napra az addig megszokott, szürke kommunista élettérből kilépve, kapva egy lehetőséget egy új világot fedezhetett fel pár nap erejéig. Kezdődjön hát a kaland.

20 éves voltam, már 2 éve tanítónő Szentegyházán, amikor, esélyt kaptam a román államtól, hogy 6 hétre Magyarországra utazzak. Mondanom sem kell mekkora naivsággal és lelkesedéssel vágtunk neki az útnak a barátnőmmel. Mai szemmel nézve teljesen hihetetlennek hat, ahogy akkor nekiindultunk az útnak: egy forint nélkül, mivel nem lehetett váltani akkor forintot - szóval lényegében üres zsebbel -, 2 rend ruhával, hátizsákjaink pedig tömve romániai zoknikkal, edényekkel meg egyéb cuccokkal amiket majd Magyarországon kívántunk eladni, hogy valami kis pénzhez is jussunk, és 3 lakcímmel, ahol azt reméltük majd szállást és ellátást kapunk, szóval tényleg szinte semmivel keltünk neki a nagyvilágnak.

Az Oriental vonat vitt el Bukarestből Budapestre, ahol metróra szálltunk, jegy nélkül mivel nemhogy nem tudtuk, hol kéne jegyet venni, az se volt mivel. A metrón pedig csodálatos dolog történt, a barátnőmmel meghallottuk a magyar bemondót, ahogy utasítja az utasokat ilyen-olyan dolgokra. Ez volt az első magyar beszéd amit addig életembe hallottam hivatalos helyeken, mivel magyarul akkor nem szabadott megszólalni, és ez olyan eufóriát jelentett, felébresztve a magyarságom iránti szeretetet, amit próbált kiölni belőlünk Románia, hogy szinte transzba estem. Barátnőm meg követte példámat. Na már most, ezt elég nehéz mai ésszel megérteni, de akkor ez a kis dolog a világot jelentette számomra, és annyira elbűvölt, hogy azt mondtam: - Na, mi innen le nem szállunk!

És így is lett órákon keresztül utaztunk a metrón, ingyen hallgatva az édeni magyar szavakat.

Aztán egyszer csak ki kellett szálljunk és eldöntöttük, hogy a 3 cím közül az ismerősöm címére megyünk. Estére oda is értünk egy tömbházhoz ahol miután többszöri próbálkozásra nem nyitottak ajtót, a szomszédtól megtudtuk,

hogyan nyaralni vannak a rokonaim. Na, gondoltuk, nincs mit tenni este volt, de június közepe, meleg is volt és padra leülve, megegyeztünk, hogy ott alszunk a szabad ég alatt, jobb lehetőség híján. De mégsem így lett, egy idős ember megszólított, és megkérdezte, mit csinálunk ott. Mi elmondtunk mindent mire ő azt mondta, hogy tud egy éjszakára alvóhelyet biztosítani egy feltétellel: - Ha soha, senkinek el nem mondjátok, hogy nálam aludtatok – Nos, a sejtelmes kijelentés ellenére, amit máig nem sikerült megfejtenem, beleegyeztünk és elmentünk az ember szobrászműhelyébe, mivel közben kiderült, hogy szobrász.

Másnap kaptunk elég forintot arra, hogy most nem ingyen metrózzunk és eldöntöttük, hogy megnézzük a barátnőm rokonának címét, ahol egy szívélyes egyedül lakó öregember fogadott. Az első hét nála telt el nagy boldogságban, ő is nagyon örült a társaságnak, és főleg mert mi takarítottunk, meg főztünk is rá, ő meg hálából szállást és ételt biztosított. Ekkor jártunk naponta a piacra, hogy eladjuk a romániai holmikat, egy kis pénz reményében, ami sikerült is. Aztán egy hét után, eldöntöttük, hogy ha már itt vagyunk, elmegyünk a harmadik címre is ahol a rokonom Sütő Irén, Inci színésznő testvére lakott.

Na, itt eddig számomra ismeretlen dologgal találkoztam, ami meg is törte pár percig az addig idilli kirándulás hangulatát. Amikor bekopogtunk az színésznő testvére nyitott ajtót, 70 éves vékony asszony, aki miután elmeséltem, ki vagyok ennyit mondott: - És?- Megmondtam, hogy szállást szeretnénk kérni, mert Romániából jöttünk pár hétre. Erre: - Hát te ezt, hogy képzelted, bejelentkezés nélkül, csak így betoppansz? - Hirtelen meglepődésemet, harag váltotta fel, mivel nálunk alapértelmezett volt, hogy ha egy rokon vagy csak idegen téved nálunk fele, akkor, ahogy tudjuk, elszállásoljuk, segítünk rajta, jó magyar vendégszeretetünk is erről híres, és akkor ez a nő, aki tudja, milyen szomorú körülmények között élünk Romániában, rokonom lévén nem képes egy pár napra való szállást adni? Úgy döntöttem, még csak azért is megpuhítottam. És egy kis további beszélgetés után sikerült is, annyira hogy nem csak szállást kaptunk, hanem az elkövetkező napokban jegyet vett a Nemzeti Múzeumba, a Szépművészeti Múzeumba, és a Széchenyi könyvtárba székelyek lévén, 20 ezer forintra vehettünk könyveket ingyen. Közben minden nap beprogramoztuk minden percünket, és amit csak tudtunk megnéztünk ebből a más világból. Az egyik legjobb az volt, amikor a szomszéd házának kitakarítása után, elvittek egy termálfürdőbe ahova hasonló helyre még sosem jártunk, egész nap fürödtünk, napoztunk és élveztük, amit lehetett. Majd lehetőségem nyílt találkozni Sütő Irénnel is, aki testvéréhez hasonlóan, számomra érthetetlen hüvösséget mutatott irántam, de hát Istenem.

Egy másik óriási dolog akkor ért, amikor a Hősök terén sétálva, az akkori-ban csak Romániában gyártott hátitáskánkat felismerve két cseh férfi megszólított. Itt vettem először igazi hasznát a német nyelvtudásomnak, mivel csak németül tudtunk értekezni. A problémájuk az volt, hogy ellopták az útleveleiket, ugyanis Romániába tartottak, úgy, mint mi, és nem tudták merre van a román nagykövetség. Szinte egész nap kerestük velük a követséget, de megérte, mivel olyan hálások voltak miután megkaptuk, hogy 100 cseh koronát adtak ajándékba, ami kb. 60 ezer forintnak felelhet meg, és óriási pénznek számított. Ekkor kerestem először és utoljára is ennyi pénzt a német tudásommal, egy nap alatt.

Vakációnk utolsó felében visszatértünk a jó öreg bácsihoz, akinek óriási könyvgyűjteményéből azt mondta vihetünk, amennyit csak akarunk, s ez mondanom sem kell abban az időben, mennyit számított, amikor nem lehetett főleg Romániában magyar könyvet kapni. Így indultunk haza, a zoknik helyett könyvel teli táskával és örök élményekkel meg tapasztalatokkal teli szívvel, a legelső magyarországi utunkról, ahol egy más világot ismerhettem meg, megérte annak jó és rész oldalával együtt, de szavam nem lehet, hacsak nem annyi: Egy élmény volt!

Nagy Nimród-László

A második világháború

Sokat hallottam, tanultam a második világháború eseményeiről. Számos kérdés felmerült bennem ezzel a történelmi eseménnyel kapcsolatban, melyekre megpróbáltam választ keresni. Az egész egy délutáni ebédrel indult, mikor is én szokásom szerint átmentem mamámhoz ebédelni, majd az ő segítségével leckét írni. Beszámolót tartottam az iskolában történt eseményekről, köztük arról is, hogy mennyi mindent tanultam történelemórán a háborúról. Váratlanul ért, hogy milyen öröm mutatkozott meg az arcán. Nem hitte el, hogy engem valóban érdekel a történelem, és hogy ő hogyan látta és élte meg ezt a háborút. Vajon tényleg emlékszik? Vajon nem tépek fel fájó sebeket, és nem hozok elő olyan emlékeket, melyeket így is nehezen tudott feldolgozni? Hirtelen ezek a kérdések ötlöttek fel bennem.

A csintalan mosolya után így szólalt meg:

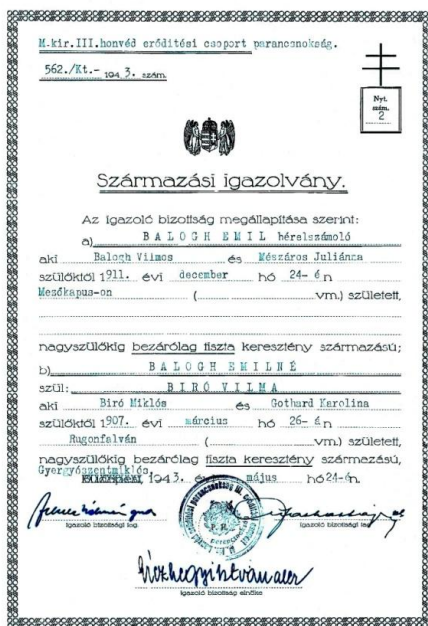
- Drága unokám, látom, eljutottál abba a korba, mikor már a múlt is érdekel. El nem tudod hinni, hogy milyen boldoggá teszel, hogy meg szeretnéd ismerni gyermekkorom háborús, nehezebb éveit. Azonban, ha tényleg kíváncsi vagy, akkor a leckék befejezése után leülünk és megpróbálom felidézni az emlékeimet.

Óriási örömmel töltött el, hogy ilyen lelkesen fogadta az érdeklődésemet és egy ártatlan mosollyal az arcomon, ezt mondtam:

- Persze mama, minden egyes kis részlet érdekel. Ahogy befejeztem a tanulást, jönni fogok, és várni fogom, hogy mesélj.

Egy-két óra elteltével már ott is ültem mamám mellett, aki emlékei felelevenítésével kezdte mesélését.

Apámat a Makkay százados parancsnoksága alatt álló gyergyó-szentmiklósi Magyar Királyi III. Honvéd Erődítési Parancsnokság sepsibükszádi 16. kirendeltségéhez vezényelték, ahol a Gazdasági Hivatalban (GH) bérelszámolói beosztást kapott, - ekkor én még nem voltam 5 éves.

Természetesen be kellett szerezze a származási bizonyítványt, amely igazolta, hogy úgy ő, mint felesége nagyszülőkig bezárólag tiszta keresztény származású.

1944 márciusában az Erődítési Parancsnokság áttette székhelyét Tusnád-fürdőre, ahol kényelmesebben el tudott helyezkedni, mivel a háború miatt a villák üresen álltak, nem nyaraltak már ott fürdővendégek, az utakon pedig jobbra már csak a katonaság közlekedett. Édesapám a Ferike villában, az Ördög családtól bérelt lakást. Ha jól emlékszem ez a villa a fürdő magasabb részén állt, közel az erdőhöz. Erre a gyönyörű helyre sodort minket a háború szele, és a Mikes forrás vizét ittuk, amelytől minden üvegünk piros vasoxidos lett.

Bükszádhoz hasonlóan, nekünk itt is kellemesen teltek a napok. Jóformán ünnep volt minden nap, üdülés, szórakozás. Egy futballmérkőzés emlékezetes maradt. A pálya valahol lent volt, a Csukás-tó közelében, ahol mind az Erőd alkalmazottai játszottak. Mivel ismertek voltak, a drukkerok hangosan biztatták őket. Például:

- Uccu, bizony szaladjunk, hadd lobogjon a hajunk! - biztattak egy kopasz futballistát.

Ez nekem roppant tetszett. Közel is merészkedtem a pályához, hadd lássam közelebről a játékot, amikor is egy játékos egyenesen arcul talált a labdával. Hanyatt estem. Szerencsére nem ájultam el, lényegében nem lett semmi bajom, de egy darabig szünetelt a meccs.

Ekkor már nagynak éreztem magam, hiszen a hatodik életévemhez közeledtem (a mellékelt képen látható), tudtam, hogy ősszel már mehetek iskolába. Azonban mint gyermek, nagyon egyedül voltam, olykor unatkoztam, ezért egy óvatlan pillanatban elindultam barátot keresni. Nem kellett messzire menjek, akadt egy nagyobb tusnádi kislány, akivel összebarátkoztam. El is mentem vele, oda ahova vitt, természetesen az időről fogalmam sem volt. Hogy merre jártunk nem tudom, de azt igen, hogy majdnem az összes Erőd-alkalmazott engem keresett, és nem csak Tusnád-fürdön, hanem a határban is. Nem találtak meg, azonban az új barátnő estére hazavitt. Nem mondhatom, hogy megdicsértek, ellenkezőleg, meg lettem büntetve, súlyosan! Ráültettek az egyik asztal melletti hátsó székre, odakötözték, és előttem - nélkülem - römizni kezdtek, tudták, hogy ez nekem milyen nagyon fáj.

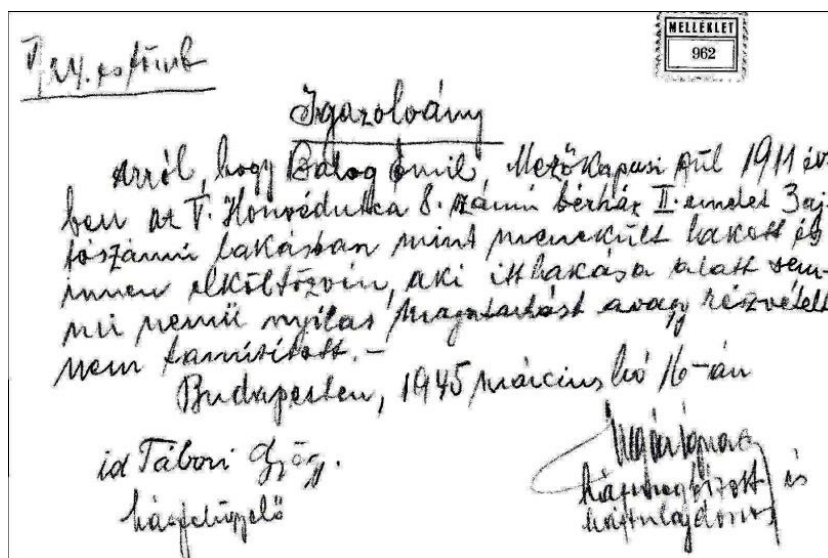
Az egyik raktárt a parajdi sóbánya használta, tele volt ázott vizes sóval. Fizetés fejében ebből a sóból hozhatott haza Apám olykor, egy-egy hátizsákkal. Ezt a sót Anyám megszáritotta, kimérte saját készítésű kilós, félkilós zacskókba és a pesti utcákon ketten elkezdtek árusítani. A sóra, mint tudjuk, nagyon nagy szükség volt és van ma is, Magyarországnak nincs sóbányája.

Nagy részét csereáruért adtuk, élelmiszerért. A pengőnek már nem volt értéke. Mindenki batyúval a hátán közlekedett, vitte magával a cserevásárra szánt holmit. Egyszer egy, a közelben lakó pék rábukkant az Anyám sójára, aki friss kenyérrel fizetett, amit majd még megismételt. Nagy tételen vette meg a sót. Ekkor könnyen, olcsón hozzá lehetett jutni értékes tárgyakhoz, ékszerekhez - csak kinek volt pénze? És inkább élelemért bocsátották áruba. Miután a sóraktárt rendbe rakták, a szovjet katonák őrséget állítottak eléje, s megszűnt a só kereskedelmünk. Eközben megérkezett a tavasz.

Egy napon felkeresett a nagybátyám, Elemér, aki már megint hazajárt, de nem lévén otthon nyugta visszajött, hozva a hírt, hogy Erdélyben csend van és nyugalom, ott a háborúnak vége. Elemérnek még ekkor nem volt lakása, úgy ment el tőlünk, hogy semmi címet nem hagyott hátra, nem is találkoztunk többet. Az Erdélyből hozott hír hallatára Anyám készülődni kezdett, nagyon haza akart menni. Én is sóvárogtam a hintám után, nagyon hiányzott. Vártuk a vonatok megindulását.

Eljött az a nap is. Felkerekedtünk és sok mindent otthagyva, felcipekedtünk egy Erdélybe induló menekültszállító tehervonatra.

Mielőtt elhagytuk volna Pestet, Apám kért egy igazolványt a régi zsidó házigazdától és a házfelügyelőtől, hogy semmi köze nem volt a nyilas tevékenységhez. Nem tudom, szükség volt-e erre, kötelezettségből vagy csak elővigyázatból kérte.

Nagy Roberta

A nagyszüleim szerelme

2004-ben egy tavaszi napsütötte délután mikor a nagypapám éppen pihent és megkért, hogy masszírozzam meg a lábát, megkértem, hogy mesélje el mi-képp találkoztak a nagyival és hogyan jöttek össze. Elmosolyodott és a sze-meim könnybe lábadtak majd elkezdett mesélni. Ezt a mesét a Petőfi rádió kí-sérte zenével akár egy balettet.

„Katona voltam a II. világháborúban mikor kint a harctéren megsebesül-tem. Így hát a betegházba szállítottak és egy ápolónő kedvesen megszólított. Mikor belenéztem a szemébe akár egy angyalt pillantottam volna meg, azok a gyönyörű kék szemei megbabonáztak. Bár azt hittem akkor látom őt először és utoljára, de meghallgatott a jó isten és visszaküldte hozzám. Egymásra pillantottunk többször mikor elment mellettem más sebesülteket is kezelni. Reménykedtem abban a szerencsében, hogy beszélgethetek vele. Sok sebesült volt a házban egymás mellett feküdtünk tucatszámra. Estére lecsökkent a sebesültek száma. Mikor épp elpilledtem volna és természetesen a háború borzasztó pillanati képei repkedtek szemeim előtt, vert a víz, mintha újraélnék minden pillanatot. Megérintett a szép ápolónő lány keze. Megörültem, hogy leült mellém és megkérdezte, hogy érzem magam. Én csak annyit válaszol-tam, hogy most, mivel ideült mellém már sokkal jobban. El akart menni, de megfogtam a kezét és megkértem, maradjon egy kicsit hogy beszélgessünk. Megkérdeztem, hogy hívják. Ő lány hangon válaszolt Rozália. Majd elkezdtünk beszélgetni. A gyerekkorról, a háborúról és minden féléről, amit el lehet képzelni. Amikor mosolyogni láttam és hallottam nevetni, a kedvessége a beszéde, minden, amit tett elfeledtette velem a fájdalmakat és nem volt olyan pillanat, hogy ezek után ne gondoljak rá. Jó érzés volt minden pillanat, amit vele töltöttem. Egy pár nap elteltével már éreztem, hogy ez nem csak egy beteg és ápolónő közötti kapcsolat. Sőt nem is baráti kapcsolat, ebben már többet éreztem, és a pillantásban is, amit reám vetett. Az egyik este ismét beszélgettünk, ami egy igazán fontos este volt. Pár mondat után elhallgattunk és néztünk egymásra némán. Próbáltam felülni és közel hajolni hozzá, de nem kellett sokáig erőlködnöm, ő hamarabb hozzámért. Elmosolyodtunk és meg-csókkoltuk egymást és tettünk egy ígéretet egymásnak, ha vége a háborúnak összeköltözünk. A háború végéig sokszor beszélgettünk és találkozgattunk. Majd egyszer véget ért a háború. Mikor hazaszállítottak minket, akkor már egy házba költöztünk. Majd együtt folytattuk az életünket. Majd egy forró nyári napon elindultam dolgozni, legalábbis ezzel az indokkal távoztam el otthonról, de egy ékszerboltba mentem, hogy meglepjem a nagymamádat, és hát sikerült. Este vacsora előtt megkérdezte milyen volt a munka én csak any-

nyit feleltem - túl szép. Értetlenül megkérdezte, hogy miért. Letérdeltem elé és megkérdeztem, hogy részesítene-e abban az örömben, hogy a feleségem legyen. Ő elsírta magát és azonnal átölelt és mondta, igen, igen, igen. Hát ez volt az, amikor összejöttem a nagymamáddal. ”

Én annyira figyeltem, hogy már a masszírozást is abbahagytam, és csak néztem magam elé mosolyogva. A nagymamám könnyes szemmel ált a szoba ajtajában, majd odajött a papához és megölelte, majd adott egy puszit a homlokára. Majd én is odabújtam hozzájuk, és együtt ölelkeztünk.

Németh Katalin

Amikor a nagypapám kicsi volt

Nem sokkal a II. világháború után alig érkezett élelmiszer Magyarországra. A nagypapámnak volt kilenc testvére. Nagyon szegények voltak.

Éppen az egyik bátyjával sétáltak, amikor hozták be a jeges krumplit. Csá-kánnyal verték fel a jeget. Ahogyan törték kirepült két darab jeges, saras krumpli pont arra a járdára, amin ment a nagypapám és a testvére. Megpillantották a krumplikat. A nagypapám fölvette a járdáról és zsebre rakta. De ezt senki sem vette észre. Mire hazaértek elfelejtette, hogy a krumplik a zsebében maradtak. Amikor az anyukája meglátta, hogy saras a nadrágja meg akarta szidni. De amint észrevette a krumplikat nagyon megörült és főzött egy levest a krumplikból, és meghívta a szomszédját is. Annyi részre vágta, hogy jutott mindenkinek egy kis darab a levesébe.

Nagyon boldogok voltak.

Németh Kavirádzs Kristóf

Kopott Madonna szobor

Ahogy telik az idő egyre több - más számára értéktelen - „kacat” lapul a fiókok, rejtekében. Néha hőiesen selejtezni kezdünk... aztán... minden marad a helyén!

Így történik azzal a 10-15 cm-es Madonna szoborral is, festése rég lekopott, de új korában is filléres „vásári bazáráru” volt. Protestáns családjunkban nem volt szokásos tárgy, karácsonykor néha a fa alá került, majd vissza a fiók mélyére. Sose tudtam kidobni, költözéseket is túlélte. Több mint félévszázada kaptam egy öreg koldustól, sok emléket felidézett.

Gyermekkoromat - a háborút követő sivár években -, a mesék, igaz, vagy legalábbis annak mondott történetek színesítették. Hetekig eltöprengettem a valóság és mese határvonalán ingadozó csodálatos, vagy rémséges történeteken, és magam is tovább „szőttem” szálait. Ebben a tündérvilágban - amit magam köré képzeltem - kiemelkedő helyet foglalt el egy öreg koldus, a Hajcsár bácsi érkezése... A tőle hallott történetek, egy ismeretlen világba repítettek.

Mindig a környéken akkor még megrendezett - állat- és kirakodó vásárok - idején kopogott be hozzánk. Ugyanis az ott megvett állatokat, kialakított bérért a hajcsárok hajtották el „lábon” a kívánt helyre. Gazdag kupecsek bízták meg őket, akik az egyik vásárban lehetőleg olcsón vették az állatokat, ahol nagyobb volt a kereslet, „búsás” haszonnal tovább adták.

Ők kényelmesen utaztak egyik helyről a másikra, az állatot meg a hajcsárokkal bízták. Azok pedig egész csordát kísértek, néha a fél országon keresztül.

A második világháború utáni években még létezett pár évig, ez a századokon át virágzó mesterség.

Gyermekkoromban már Édesapám tárgyilagos megállapítása szerint, - Hajcsár bácsi csak egyszerűen egy öreg koldus, és a könyöradományokból tengeti életét. Persze ezt neki nem mondta, sőt mikor jött, tiszteletteljesen érdeklődött. „Hogy megy az üzlet”?

A válasz mindig lakonikusan csak ennyi volt: „Háát megyeget”.

Faluvégén laktunk, mikor megláttam kampós bottal, oldalán tarisznyával - amiben minden vagyona benne volt - izgalom lett úrrá rajtam. Meséi csodát jelentettek számomra. Ezért is szaladtam olyan boldogan elébe, de előbb kiáltoztam édesanyámnak, melegítse az ebéd maradékot, mert jön Hajcsár bácsi.

Megérkezve tisztelettel köszönt a napszagnak megfelelően, és „Kedves tekintetes asszony kaphatnék-e éjszakai szállást” bejelentését szájátva figyeltem.

Anyám mindig zsörtölődött vele - nem vagyok én tekintetes, ne csúfolódjon velem, - de ő hajthatatlan maradt.

Nekem igen is az! - felelte tisztelettel.

Istállónkban volt egy ágszerű „dikó”, rajta egy szalmazsák lópokróccal letakarva, Apám is ott pihent, ha valamelyik állat betegsége, vagy tehénellés miatt kellett virrasztani. Mikor megérkezett az öreg, ide pakolta le kis motyóját és a fejőszékre leült. Jó időben az istálló ajtón kívül, ha esett, vagy hideg időben, akkor belül, ott ugyanis az állatok párjától, mindig viszonylag meleg volt.

Az étel kínálása, illetve elfogadása is szigorú forgatókönyv szerint zajlott, Édesanyám hívta, jöjjön a konyhába egy tál meleg ételre, amire ő mindig az alábbi mondattal válaszolt. „Köszönöm jószágát, szívesen el is fogadom az ételt, de csak itt kinn és nem az asztalánál, arra én nem vagyok méltó”.

Ez a párbeszéd mindig így hangzott el, és a továbbiak is pontos rituálé szerint követték egymást. Mikor jóllakott, tarisznyájában lévő katonai kulacsból ivott mindig, - utólag gondolom - bor lehetett benne.

Anyám lavórt és egy vödör meleg vizet adott jókora háziszappannal. Az öreg a becsukott istállóban megborotválkozott, megmosakodott, majd a kimosott kis motyóját a kert hátsó kerítésére teregette, soha nem a mi ruhaszáritó kötélünkre.

Akkor érkezett el a várva-várt pillanat, lepihent a szalmazsákos „priccsre” én pedig elfoglaltam a helyem a „kupásszéken” ami az istállóban fejőszékként szolgált.

Szavai által repülhettem a mese szárnyán a csodák birodalmába, sosem láttam vidékekre. Találkozhattam félelmetes és csodatévő képességű emberekkel, táltosokkal, boszorkányokkal.

Hallhattam az erdők sűrűjében vívott rettenetes küzdelmekről, hogy a rábízott állatok megmentse a „zsiványoktól”. A nagy- nagy veszedelmeknek és csodás megmeneküléseknek lehettem tanúja.

Mert az öreg hajcsár, olyan átéléssel beszélt, fel sem merült gyermeklelkemben, hogy mind az, amit elmond nem az ő saját átélt élménye. Szinte ma is hallom a farkas üvöltést, vagy a garabonciás diák lovának patkócsattogását, amit természetesen mind ő élt át, és győztesen került ki különböző viadalokból. A betyártörténetek, a boszorkányok praktikái úgy hangzottak el mintha éppen idefelé estek volna meg vele.

És én ittam szavait!

Bevallom, kicsit rosszul is esett, mikor Édesapám - miközben végezte az állatok körüli teendőket, - mosolygott a bajusza alatt, mikor én lélegzet visszafojtva, vagy hüppögve a sajnálattól, hallgatom, hogy milyen borzalmakon ment keresztül szegény Hajcsár bácsi.

Épp ilyen fájdalmasan érintett mikor nagyobb pajtásaimnak tovább adtam a hallottakat, - és kicsúfoltak, - „az öreg kódis neked összehazudik mindent”. Az is elkésért mikor egy nagyobb fiú azt mondta erre a tehetetlen vénemberre senki nem, bízza az állatát, hisz csak egy nyomorult koldus.

Lelkivilágomat megsebezték ezek a szavak, hiszen szüleim egyáltalán nem beszéltek vele megalázóan, sose kért, Anya mindig önként adta, pár nap múlva pedig, mindent köszönve elballagott...

Még párszor megjelent, egyre lassúbb járással és mindjobban támaszkodott „göcsörtös” kampósbotjára. Megtörtént, hogy hetekig istállónk vendége volt, de meséi egyre rövidebbek lettek, néha mesélés közben elsírta magát.

Ilyenkor anya azt mondta, ne zavarjam, fáradt... hagyjam pihenni.

Egyszer hallottam szüleim egymásközi beszédét, hogy az előljáróságon megbeszélték, hogy „szegényházba” kerülhessen, jön a tél, nehogy az útszélén fagyjon meg.

Utoljára nyálkás, ködös novemberben, szó szerint a sűrű ködből bukkant elő a kapunk előtt, elmondta a közeli D-re megy a szeretetházba, a telet már ott tölti. Tarisznyájából elővett egy újságpapírba csavart kékpálástú Madonna szobrot glóriás kis Jézussal, átnyújtotta nekem.

„Ő hozza majd a karácsonyfát” mondta. Könnyes lett a szeme, a miénk is.

Sok évtizeden át, ha a vásárban árult kis gipsz kegytárgyakra, néztem lelki szemeim előtt megjelent Hajcsár bácsi, - és kitudja miért, könnyes lett mindig - és még a nevét sem tudtam.

Történetei, amiket elmondott, bearanyozták gyermekkoromat, gazdagították életemet, félszázad elteltével is derűt, reményt sugároznak.

Öreg Hajcsár köszönöm, meséidet.

Némethné Péntek Zsófia

Marcivásár

„Tessék, tessék, jó portéka, egynek sincsen maradéka!” Négyévesünk vadul csattogtatja a kereplőt és torkaszakadtából kínálja árukészletét. Egyelőre csak nekünk, akik szervezőkből hirtelen próbavásárlókká avanzsálunk, de hamarosan komoly közönség megjelenésére is számítunk. Nem tudom, melyikünk jobban. Nagy nap van ma: Marcivásár.

A teraszon megrakott asztalok. Ha nem is rogyadoznak a portékák súlya alatt, bizony tele vannak: a tengerpart hazahordott kincsei, kagylóékszerek, fűszerekből és egyéb, mellékesen ételnek is elkészíthető alapanyagokból készült képek, melyek alól vidám összevisszaságban sárgállik, piroslik, zöldellik elő a kartonalap. Virágok bólintgatnak, autók suhannak, házak és fák törnek az égre sudáran a színes kavalkádban, leendő gazdáikra várva. Csupa saját készítésű csoda, árusunk (és segítsége) keze munkája.

Az utca is éledezik, lakói (valamint barátok, rokonok és üzletfelek a város távolabbi utcáiból) otthonaikban még egyszer memorizálják, vagy kis kosaraikba pakolják fizetőeszközeiket - verseket, dalokat, rajzokat, szalvétákat, képeslapokat, madáretetőket, faragásokat, szintén csupa saját készítésű kincset: készülődnek a vásárra. Már egy hete meghívó küldetett és közhírré tétetett, hogy az úr 2008. esztendejének kisasszony havában... napi Marcivásár tartatik, sehol másutt fel nem lelhető, egyedi portékákkal, melyre szeretettel várnak kicsiket és nagyokat.

Számoltuk vissza a napokat, viszonylagos türelemmel. Vártuk a kicsiket és nagyokat, szeretettel. És egyre növekvő izgalommal. A meghirdetett kezdés előtt egy órával már egekbe szökő izgatottsággal. „Hány óra van?” „Mikor jönnek már?” Négyévesünk nem unja el a kérdezősködést, az asztalra készíti műanyag pénztárgépét, vásárnapi ünneplőbe öltözik, fennhangon hirdeti magát a képzelt tömegnek. Talán nem reked be, mire meg is hallják. Talán nem fárad bele, mire megjönnek. Megjönnek? Talán.

Megjönnek. Lassan szállingóznak, mint azon az augusztusi kora estén a puha esőcseppek is, amelyek kegyesen nem kezdenek sűrű és vad zuhanásba. Újult erővel recseg a kereplő, izgalomtól halkultan kárál Marci. Örül a sorra felbukkanó ismerős arcoknak, lázasan alkudozik, mit miért adna, nem zavarja, ha naiv kívülálló szemében látszólag rossznak tűnő üzletet csinál, és a felajánlott kisautó és szélforgó helyett csupán ez utóbbira alkudja le kagylóláncát, nem zavarja, ha egyszerre három vevővel kell foglalkoznia, nem zavarja semmi, kínál és kikiált, cserél, begyűjt, ütögeti a pénztárgépet, önfeltdten jelen van minden pillanatban.

Pista bácsi érkezésével átmeneti zavar támad vevőkben és eladóban egyaránt. Pista bácsi erdész volt, kosárkájában saját faragású madáretetőt lapul, két garnitúra díszes celofánba csomagolt, szalaggal átkötött, Magdi néni sült süteményválogatás és számos kihagyhatatlan ajánlat társaságában. Pista bácsi komoly vásárló, alku nélkül nem csap Marci tenyerébe, kiélvezi a választék kínálatát lehetőségeket, méregeti kosara tartalmát, egyeztet Magdi néniel, mit miért, mennyiért volna érdemes, ha nem ezért, hát azért megadja az árat, válogat, magának képet, kagylót, Magdi néninek ékszer, unokáknak vásárfiát. Pista bácsi rendszerető ember, valószínűleg tapasztalt is egyet s mást, nem meglepő talán, hogy minden addigi vásárló közül első üzlete megkötése után az ő szájából hangzik el először: "Blokktól nem kapok?" Négyévesünk gondolkodás nélkül vágja rá: „Nem.” Nem tudjuk, ő is tapasztalatból beszél-e, mindenesetre megpróbáljuk egyetlen mondatban megvilágítani előtte, mi a blokk, mikor, miért, kinek jár, végtére is igaza van Pistának, ha vásár, hát legyen vásár, szabályos, nem is értjük már, hogy felejtettük el a pénztárgép mellé a blokkok elmaradhatatlan tömbjét is odakészíteni. Marci kapva kap az újabb játéklehetőségen, innentől az is kap blokkot, aki nem kér, a szabály az szabály, nem opció, a játéknál nincs komolyabb.

Egy óra cserebere után az asztal visszavonhatatlanul ürülni, négyévesünk hasonlóképpen fáradni kezd. A vásárosdi már nem ígér új izgalmakat, a háttérben halomba gyűlt fizetőeszközök annál inkább. Elintégetjük az utolsó vásárlót is, és versenyt futva rohanunk vissza a halomhoz, számba venni kincseit. A nappali szőnyegén teregetjük ki őket, tömött sorokba, mint alig néhány órája az asztalra árukészletét, és lecsukódó szemmel, megbicsakló nyelvvel, határtalan örömmel készül a leltár. Egy madáretető, egy Ferrari, két kisautó (márkajelzés nélkül), egy első olvasókönyv sok mesével, pogácsa, tizenhét szalvéta a gyűjteménybe, egy, a vásár alatt elfogyasztott piskótatallér üres doboza, színes kréták és ceruzák, hat gyerekrajz, két csomag sütemény, egy szélforgó, egy állatos dvd, egy rugós bohócos doboz, egy zenélő doboz, két papírbáb, gyümölcsök, két mesekönyv, kider figurák jegyeztetnek fel a tárgyi eszközök alá, gyerekek és szomszéd néni énekelte dalok és versek visszhangoznak a fülünkben.

Félálomban és mámorban fürdünk. Az esti mesét az új szerzeményből olvasnánk, ha nem aludna el közben. 2008. kisasszony havának... napján jó éjszakát helyett ezzel a kérdéssel búcsúzik: „Mikor lesz megint Marcivásár?”

Pál Judit

A múlt szele

Anyámról nem sok emlékem maradt, csak érzések, hangok, elmosódott képek, szagok.

Emlékszem a haja illatára, ahogy átölelt, s a fejem mellkasára vonta, haja az arcomba hullt. Mennyire jó volt beleszipantani! Olyan „anya illata” volt. Semmihez sem fogható, édes, mindent túlszárnyaló, megnyugtató. Begyógyult minden seb tőle, megvigasztalódott a lelkem, s feledtem minden bánatot. Emlékszem, mikor esténként mellém ült, én már feküdtem durcásan, mert nem akartam aludni. Nyugalommal rám húzta a takarót, s miközben ezt tette, össze-összekoccantak ujjain a gyűrűk. Felém hajolt, - haját megint éreztem - megcsókolt, s odasúgta: „Jó éjt kincsem” Emlékszem, hogy hosszú barna haját egy kék kis szalaggal fogta össze. Mindig az volt a hajában. Tisztán látom, ahogy fut felém a kertben, és a kék szalag vállát verdesi. Ő nevet, elkap, s magasra emel. Ezek a szép emlékek, melyek örökre szívembe égtek, s ha behunyom a szemem, látom. De van egy, amihez nem kell becsuknom a szemem, látom, érzem minden nap.

Ősz volt, kora reggel. A fák már kezdték levetkezni tarka ruhájukat. A Nap melege sem volt már igazi, ezért este anyám mindig rám tett még egy kis takarót. Közeledett a tél.

Reggel mindig a konyhából kiszűrődő zajokra ébredtem. Anyám dúdolt. Poharak csörömpöltek, a kávéfőző egyre erősödő füttyölő hangjával jelezte, hogy, mindjárt kész az étető nedű. Megnyugtató volt, hisz így tudtam, készül a reggeli, hamarosan beszél anyám, hogy kelljek. Mindig ketten ettünk, apám már korán hajnalban indult dolgozni, alig találkoztam vele, és oly keveset voltunk együtt, hogy alig ismertem. De anyám minden reggel ébresztett. De ezen a reggelen hiába vártam. Csend volt, gyanúsán hosszú csend. Éreztem, valami nincs rendben. Félve léptem ki a szobámból. A házban nem terjengett kávé illat, nem csörömpöltek a poharak, és nem hallottam anyám dúdolását. Sírást hallottam. Halk hüppögő sírást. Mikor beléptem a pici konyhába, anyám a konyhaasztalnál ült, arcát kezébe temetve sírt. Vállát rázta a zokogás, s mikor észrevette, hogy én ott állok mezítelen talppal a konyhakövön, így szólt:

Felfázol kincsem! Miért nem húztál zoknit? - odasietett, leguggolt hozzám, zavartan pizsamám nyakát kezdte igazgatni. Arca vörös volt, szemei kisírtak.

Meg sem hallottam kérdését. Kerestem pillantását, de nem találtam. Kerülte tekintetem.

- Baj van? - kérdeztem.

- Nincs, kincsem. - mondta, hirtelen átölelt, és csak zokogott, zokogott, mintha sosem akarná abbahagyni. Amint ott nyakamba borulva sírt, szemem az asztalra tévedt, amin egy papírdarab feküdt, összegyűrve. Csak később tudtam meg, hogy apám búcsúlevele volt. Elhagyott bennünket.

Innen felgyorsultak az események. Anyám fájdalma a napokkal nem csökkent, inkább nőtt. Nem dúdolt reggelente, és csak gépiesen tett-vett a ház körül. Csak ült egész nap a teraszon, fátyolos szemmel, s a messziséget kémlelte, mintha csak várta volna apám visszajöttét. Egy évig bírta cipelni bánatot. Egy júliusi hajnalon halt meg, könnyei szeme sarkába gyűltek, kezében apám levelét szorította. A temetésre nem emlékszem, csak a fájdalomra, melyet éreztem. Érdekes, hogy mi marad meg egy hat éves gyermek fejében. A szívet tépő hiány, a mardosó bánat és a reszkető remegő érzés szívem tájékán.

Rövid időn belül nevelőszülőkhöz kerültem, és elmondhatom, hogy a Teri néni és Karcsi bácsi úgy szeretett, mintha csak édes gyermekük lettem volna, de sosem tudták pótolni bennem anyám hiányát. Szerettem őket, hisz oly sokat tettek értem, de nem éreztem őket sosem igazi szüleimnek.

Eltelt 12 év. Gyönyörű nyár eleji délután volt, és mint minden korombéli srácnak csak a csajokon járt az eszem. Vártam a hétvégét, hogy végre mehesünk bulizni, de lassan peregtek a napok, s az utolsó iskolahét sehogy sem akart eltelni. Volt egy hátsó kertünk szép időben mindig oda ültem ki, kicsit emlékeztetett a régi-régi házunkra. Szerettem itt lenni, felidézni azt, amit az idő megfakított, mégis élt bennem.

Álmodozásomból Teri néni hangja ébresztett fel.

- Bálintkám! Vendéged van!

- Nekem? - kérdeztem döbbenten.

- Igen. Gyere, kérlek! - nagyon komolyan csengett a hangja, éreztem jelentős dologról van szó. Követtem Teri nénit. Bementünk a nappaliba, ahol egy kerekesszékre ülő öregembert láttam. Arca eltorzult, furcsa grimaszba csavarodott, bal keze, élettelenül az ölében pihent, míg a másik keze a tolószék karfájára volt erősítve egy gombhoz. Szenvedéstől meggyötört arca mélyén felvillantak a szemei, mikor meglátott.

- Szervusz, Bálint - szólt erőtlen hangon - megnőttél, kész férfi vált belőled!

- Ismerem magát? - kérdeztem zavartan, mert bárhog is fürkésztem az arcát, nem ismertem rá.

- Igen... nézz meg jobban!

- Nem ismerem magát! - jelentettem ki makacsul.

- Ne ítéld ilyen gyorsan... fiam! - ahogy kimondta, mint a villámcsapás, úgy hasított belém a felismerés! A hangja olyan ismerősen csengett. Ez a férfi

itt a tolókcocsiban, az apám! Annyi hosszú év után most így kell őt viszont látnom.

- Nekem nincs apám... - súgtam, s közben éreztem, ahogy az indulat előtti minden tagomat, égeti szívem, és egyre erősebben úrrá lesz rajtam.

- Tudom, hogy mit érzel fiam!

- Nem! Nem tudod, és ne nevezz fiamnak! - kiáltottam, és már a felgyülemlett könnyek kezdték égetni a szemem.

- De tudom, én is meggyászoltam őt!

- Na, ne mondd! És hol? A szeretődnél? Vagy valahol messze egy jobb helyen? Hisz ezt írtad anyának, nem? „Bocsáss meg, szeretlek, de nem élhetek veletek tovább! Elmegyek egy jobb helyre, így helyes! Kérlek, bocsáss meg” - minden szavára emlékszem! Anya százszor elolvasta, mindig magánál hordta, még a halálba is magával vitte! - mire végig mondtam, a könnyeim már hosszú patakokban folytak le arcomról. Dühös voltam, és a méreg, ami egyre csak nőtt bennem, remegéssé vált tagjaimban.

- Bálint! Nyugodj meg kérlek, ülj le és hallgass végig!

Nem akarlak végig hallgatni!

- Kérlek! - szólt remegő hangon.

Néztem az öreg rokkant embert, ahogy esdeklőn néz rám, és arra gondoltam, miért is ne? Meghallgatom, aztán elküldöm a fenébe.

Leültem, és várakozón néztem rá. Elhatároztam, hogy bármit is mond, nem fog érdekelni, nem hat meg semmilyen kifogás. Nincs az a mentség, amit elfogadnék!

- Bizonyára kíváncsi vagy rá, hogy miért hagytalak ott benneteket, és miért pont most jöttem vissza. - kezdte - A bocsánatodért jöttem! - jelentette ki.

„Azt várhatod” gondoltam magamban, és még a szemem is elfordítottam róla. Hogy gondolja, hogy ennyi év után, majd megbocsájtom neki, hogy elhagyott bennünket? Hogy ezzel anyánkat megölte?

- Tudom, hogy mit gondolsz, és megértelek, de szeretném, ha tudnád, hogy miért tettem azt, amit tettem! Hidd el, nyomós érvem volt rá! - mondta. Már épp nyitottam volna a számat, mikor megelőzött.

- Kérlek fiam, engedd végig mondani! Nincs sok időm, és nem mehetek úgy el, hogy nem tudod a teljes igazságot! - kicsit várt - majd így folytatta.

- Szerettem anyádat, jobban, mint bármit ezen a világon! Ő volt az életem értelme, az, amiért érdemes élni! Te pedig fiam, a reményem voltál! - köhögött kicsit, majd fulladozva folytatta.

Egy évvel korábban kezdődött, mint ahogy elmentem. Ne nézz így rám Bálint, nem egy viszony történetét akarom elmondani! Amikor először esett ki a bögre a kezemből, még nem gondoltam semmit. Mikor a lábam is kikicsúszott alólam, azt hittem a sok munka miatt van. De volt egy pont, mikor

rádöbbsentem, hogy több ez annál, mint amit gondoltam. Elmentem az orvoshoz, aki kíméletlen diagnózissal sújtott: Másodlagos Parkinson-szindróma. Izomgörcs, remegés, végtagbénulás... és ez csak a kezdet. Nem akartam elhinni, hogy mindez velem történik meg. Nem bírtam volna elviselni, hogy az a nő, akit szeretek, aki szeret engem, így lásson leépülni, hogy majd ő ápoljon, pelenkázzon engem... ezt nem bírtam volna elviselni.

- Inkább elmentél? Megkérdezhetted volna! Ápolt volna, hisz szeretted! Még ma is élne! - kiáltottam.

- Igen, lehet, hunyta le a szemét, állát leszegte, sípoló köhögés fogta el, ami egész testét rázta. Mikor csillapodott a roham, folytatta a történetet.

Mára már több betegséggel is küzdök, és az orvos szerint szűkre szabták már a földi létet nekem, hát én is szűkre szabom a beszámolóm. Elmentem, mert nem akartam fájdalmat okozni sem neki, sem neked. Gondoltam, csendbe elvonulok, majd elér a halál, ő meg még boldog lehet valakivel. Nem így történt. - fájdalom csengett a hangjában, s ahogy ránéztem, összeszorult a szívem. Magam sem értem miért.

- Soha nem kerestél... - vádoltam.

- De igen, kerestelek, de nem tudtam merre menjek, és az intézetek nem adtak ki semmi információt, egy idő után bele törődtem. Aztán néhány hónapja az orvosnál összeismerkedtem egy kedves idős úrral. Mesélt a fiáról, és minél jobban megismertem, annál többet mondott el a fiáról, rólad! Igen, rólad beszélünk! Innen már egyenes volt az út hozzád. Megkértem nevelőszüleidet, hogy hagy találkozzam veled. Megígértem, hogy nem veszek el tőlük, hisz nincs jogom hozzá, csak azt szeretném, ha megbocsájtana nekem...

Csend követte szavait. Az óra ketyegése kínos zajnak hatott. Nem tudtam mit mondjak, dúltak bennem az érzések. Össze voltam zavarodva. Láthatta rajtam, mert halkán így szólt:

- Megértem, ha nem tudsz megbocsájtani fiam...

- Jól gondoltad! Nem lehet megbocsájtani azt, amit tettél! Elhagytad azt az embert, akit állítólag annyira szeretted! Elhagytad a fiad, aki a gyermeked! Egy családot ítélte halálra! - kiáltottam dühösen.

- Értem, hogy mit mondasz fiam, de próbálj megérteni te is engem! Ha valaki igazán szeret valakit, akkor megóvja mindentől, és én ezt akartam. Mellettem nem lehetett volna már boldog sokáig!

- Csak melletted lett volna boldog! Azzal, hogy elmentél, megölted és az én életem is kettétört! - üvöltöttem a ráncokkal szabdalta arcba. - Gyűlöllek! És tudd meg, soha nem fogok megbocsájtani! Érted? Soha! - azzal kirohantam. Kint feltört belőlem valami mélyről jövő fájdalom. Súlyként nehezedett rám, tán eddig is ott volt lelkemben, de most felszakadt. Csak álltam az öreg

fák alatt, és bőgtem, mint egy kisgyerek. Egyszer csak lépteket hallottam. Teri néni volt az.

- Megbocsájthattál volna neki...

- Hogy is tehettem volna? - sírtam fennhangon - Megölte anyám, ő ölte meg!

- Nem kedvesem, nem ő volt. A Parkinson tette. Ha apád nem betegszik meg, nem megy el, és akkor még mindig veletek lenne. - nem szóltam. Háta fordítottam neki, és gondolataimba mélyedtem. Teri néni elment, még hallottam lépteit távolodni a murvás kis úton. Nem tudom meddig álltam ott, sértődöttségemmel és fájdalommal.

Mikor úgy éreztem túl tudom magam tenni apám látogatásán, megfordultam, hogy visszamenjek a házba. És akkor megpillantottam valamit, amit már rég nem láttam. Az egyik alá csüngő fa ágán anyám kék szalagját lengette a szél. Hirtelen lágy fuvallat szaladt át a kerten, s valami édes borzongás járta át minden tagom.

- Anyám? - kérdeztem halkán.

- Kincsem... súgta a szél - és a kis kék szalag megrebbent az ágon, magasra emelkedett, kioldódott, és elröppent. Követtem szememmel, és ijedten követtem, el ne vesszen. Vajon honnan került elő? Lebegett a szél szárnyán, kecsesen, és a nyári szél susogott közben.

- Kincsem, kincsem, kincsem...

Aztán egyszer csak lefelé libbent, és megpihent a zöld gyepen. Ott, ahol egy kerek székben apám ült, könnyekkel barázdált arccal, reszkető szájszájlel.

- Apám... - szakad ki belőlem. Letérdeltem elé, és ölébe hajtottam a fejem.

- Fiam! - szólt erőtlenül - gyenge fáradt újaival épp csak megérintette hajam.

Felvettem a szalagot, és a kezébe adtam. Arcom, belefűrtam apám kezébe, és újra éreztem a rég elfeledett illatot.

- Megbocsájtok... apám! - mondtam ki végre, és csókot leheltem arcára. Ő rám nézett, szemét lehunyta, mintha azzal köszönte volna meg.

A szellő ott keringett, susogott körülöttünk, és én annyi, de annyi év után, most éreztem először békét és megnyugvást szívemben.

Pej Erika

Nagyapám hadifogságba esett

1945. március 25-én megszűnt az ellenállás. A csapatok parancsba kapták, hogy vonuljanak vissza, és ne lőjenek. Tartsák egybe a csapatokat, és tervszerűen vonuljanak vissza. Úttalan utakon, árkon-bokron keresztül, még éjszaka is ment a visszavonulás. Éjfélig el kellett érni a Kanizsa melletti hidat, mert pontban éjfélkor felrobbantják, hogy megfékezzék az orosz előrenyomulást. Pirkadatra érték el Kanizsát. A község dél-nyugati szélén kiépített védvonalra a csapatoknak már csak töredéke érkezett meg, mert sok volt a dezertálás. Az oroszok megállás nélkül lőttek, főleg aknavetőkkal. Nagyapámék azt a parancsot kapták, hogy a falu előtt fekvő lövészpostákat derítsék fel, nincsenek-e elfoglalva. A nagyapám, mint rajparancsnok két embert vett maga mellé ehhez a feladathoz. A felderítés után a jelentést leadni már nem tudták, mert a parancsnokok közül már senkit nem találtak. A katonák kiéhezve, mert már ellátmányt sem kaptak, fáradtan bevonultak a faluba. Szerencsére a lakosságtól kaptak élelmet. A falu népe a javaikat: marhát, disznót, tyúkokat mind leöltél, elosztogatták, eldugták, nehogy orosz kézre jusson. Akkor már látták, hogy veszve minden. Mikor már mindenki evett és ivott, visszatértek a lőállásba, remélve, hogy még találhatnak parancsnokot, de már nem találtak senkit.

Magukra maradtak, estig ott vártak, míg meg nem érkeztek az oroszok. A községet bekerítették, a katonákat összetartották a főtérré, és ötfős oszlopokba állították őket. Reggelig leültették mindenkit, és folyamatosan őrködtek. A lakosságból sokan az utcára kiálltak. Az idősebb asszonyok sírva kiabáltak: - Jaj Istenem hova visznek benneteket, mit csinálnak veletek? A fiatal lányoknak, asszonyoknak el kellett bújniuk, mert az a hír járta, hogy azokat az orosz katonák megerőszakolták. Megtörtént, hogy a civil férfiak közül, aki még ne volt túl öreg, aki kinn állt az utcán, megfogták és beállították az oszlopba. A hadifoglyokat Nagykanizsai irányába indították. Menet közben azt kiabálták, hogy ne szökjön meg senki, mert azt agyonlövik.

Több órás gyaloglás után Nagykanizsa egyik vendéglőjének udvarába terelték a foglyokat. Itt volt a gyűjtő, már több százan voltak. Ismét leültették őket, egy kis ennivalót meg vizet kaptak. Az orosz őrök megállás nélkül lóháton köröztek a foglyok körül. Ismét csak reggel indították az oszlopot útnak Iharosberénybe. Itt újabb hadifoglyok csatlakoztak hozzájuk. Innen az inkai nagy gyűjtőbe kísérték őket, ahol már szöges drótkerítés is volt. Kifáradtan, éhesen, szomjasan érkeztek ide. Kitisztított benzines hordóban főtt szójabab volt a menü. Két nap múlva indultak tovább Kaposvár felé.

A hosszú kígyózó sorokból a legyengült szervezetűek kiestek, ezeket az embereket vagy lelőtték, vagy sorsára hagyták. Kaposváron, a vasútállomáson

tehervagonok várták őket. Debrecen volt az úti cél. Vagy legalábbis ezt hitték az emberek, mert az oroszok azt mondták nekik: Mentek Debrecen, kaptok dokument, mentek doma, azaz haza. Ehelyett Bajára, egy koncentrációs táborba vitték őket, ahol egy újabb gyűjtő volt. Már több ezer fogoly tartózkodott itt. A német hadifoglyokat külön őrizték, és nagyon kegyetlen bánásmódban volt részük: ütötték-verték őket, sokszor még vizet is nehezen kaptak. Itt mindenkit fertőtlenítette és szőrtelenítettek. Ez több napig is eltartott. Sátorakba és barakkokba terelték a foglyokat, ami csak úgy hemzsegett a tetűtől. Pár nap múlva kigyózó sorokban megint a vasútállomásra kísérték, és tehervagonokba zárták őket: 40 embert egy vagonba. A padozat közepén egy zsemle nagyságú lyuk volt, itt végezheték el a foglyok kisebb-nagyobb dolgaikat. Induláskor feltűnt egyeseknek, hogy a szerelvényhez úgynevezett konyha- és raktárvagont is csatoltak, ez felettébb gyanús volt.

A vonat többször is megállt, de nem szállhatott le senki. Egy nap egyszer kaptak enni és inni: főtt szójababot, szárított kenyeret és egy kulacs vizet. A vagonokat újra lelakolták. Hallomásból tudták meg, hogy a vonat nem Debrecenbe, hanem Temesvárra megy. Két napot álltak, mert úgy volt, hogy ott kirakják őket, de mivel az ottani lágerben valami járványos betegség ütötte fel a fejét, így továbbmentek Románián keresztül Romnikocerájba. Így hívták a helységet, ahol szintén egy gyűjtő volt. Itt vagononként leszállították őket, és fertőtlenítés után egy másik szerelvény fertőtlenített vagonjába kellett átszállniuk.

Élet a fogolytáborban

Másnap indult tovább a szerelvény Oroszországba. Egy napig utaztak, míg a Kijev melletti erdős részen állt meg a vonat. Itt egy bunkerláger volt: körülbelül 30 főt befogadó, emeletes fa ágyakkal. Míg tartott a háború, a civil lakosság idemenekült. Eleinte napi kétszer, később már háromszor kaptak enni. Itt egy hétig voltak, majd gyalog mentek tovább Darnicára, ahol egy földig lerombolt tankgyárba jártak később dolgozni. 1945. május 1-jét már itt „ünnepezték” vigyázzállásban az orosz himnusszal és beszéddel.

Számtalanszor hangsúlyozták, hogy ne szökjön meg senki, úgyis megfogják. Voltak, akik megpróbálták, azokkal példát statuáltak, kegyetlenül összeverték őket. Sokan nem éltek túl a bántalmazást, és a többi fogolynak végig kellett néznie. Ennek a lágernek egy orosz zsidó volt a parancsnoka: szigorú és kegyetlen ember. A foglyokat századokra, szakaszokra osztották. Ahogy a munkahelyek kívánták, annyi ember küldtek a közeli lerombolt tankgyárat újjáépíteni, vagy erdőmunkára, ahová napi 14 km gyaloglással jutottak el.

A láger önellátó volt, saját péküzemet működtettek. A hadifoglyok között a tisztek külön barakkokba kerültek elhelyezésre, és dolgozni sem jártak ki. A szombat, vasárnap mindenkinek pihenőnap volt, ekkor fertőtlenítették őket. A koszt, ha kevés is, de jó volt addig, míg az amerikai konzerv tartott, körülbelül egy évig. Az ételt volt, aki dohányra (mahorkára) cserélte. Az ilyen ember hamar legyengült, dolgozni nem tudott, általában meg is halt. Mikor az amerikai konzerv elfogyott, az élte is silányabb lett: bableves pár szem babbal. A napi 60 dkg kenyér meg az egy kanálnyi cukor vagy cukros lé tartotta az emberekben a lelket.

Az 1946-47-es esztendő így múlt el sok keserűséggel, mikor hazagondoltak, vajon mi lehet a családdal, élnek-e még, nem nyomorognak-e. De mindenkit a jövőbe vetett hite életetett tovább. Persze, ha valakit elkapott valamilyen fertőző betegség, az esetek többségében orvosi ellátás hiányában belehalt.

Az 1948-as esztendő már hozott egy kis javulást is. A Nemzetközi Vöröskereszt ellenőrzése alá vonta a foglyotáborokat. Az ellátmány jobb lett, és az elvégzett munkáért sok helyen 1-2 rubelt is kaptak. Később már lovakkal is dolgozhattak, a civil lakosságnak, általában plusz élelemért. A súlyosabb betegeket már kórházba szállították. Az én nagyapám is odakerült, mert nagyon legyengült a szervezete. Ízületi betegséget kapott. Később ennek a nyomoréka lett. 1948. április-május tájékában elég lassú ütemben ugyan, de megkezdődött a foglyok hazaszállítása.

Az én nagyapám 1948. október első napjaiban hagyhatta el a darnicai foglyotábort sok társával együtt. Különvonat szállította őket Máramarosszigetre. Ott fertőtlenítették, majd egy nap múlva Debrecenbe került, ahonnan már életjelt adhatott magáról. Itt kapták meg a hadifogoly-igazolványt, az orvosi vizsgálat eredményeket és a további gyógykezelésről szóló dokumentumokat. Debrecenből Budapestre 1948. október 10-én indult a különvonat. Budapesttől Veszprémig szintén vonattal. Veszprémből autóbusszal jött haza Vöröstóra, végleges szabadságra a „MÁLENKIJ ROBOT” után 1948. október 12-én.

Perger Szabina

Családi történetek

Előszó

Ez a családi „történet-csokor”, gyakorlatilag életünk egyes fejezeteire, apró mozzanataira való visszaemlékezés, melyben anekdotákat, családi történeteket talál a kedves Olvasó. Ezek az emlékképek valóban megtörténtek, átéltük azokat, miközben nagyokat neveltünk, de sajnos volt olyan is, hogy sírtunk. Igaz mesék tehát anyukáknak, apukáknak, nagymamáknak, nagypapáknak rólunk, sorstársaikról, akik ugyanazon örömöket és szomorúságokat éltük és éljük át nap, mint nap.

Kedvenc

Biztos mindenkinek van valami kedvenc étele, amelyet nagyon szeret. Vagy majdnem mindenkinek. Olyanra gondolok, amelyért bármire képes volna (vagy legalábbis sok mindenre). Lehet ez akár egyfajta finom főtt étel, vagy nassolnivaló csemege, édesség, minden, mi csak szem szájnak ingere. Nekem van ilyen. És Bellának is, aki bármit megadna egy kekszes ízesítésű görög-joghurtért, s mikor egyszer már megkaparintotta, a világ minden kincséért sem adná oda másnak. Két héttel ez előttig, legalábbis én így tudtam, vagy inkább hittem...

Bella nagyon szeret kényelmesen enni. És egyáltalán mindent kényelmesen szeret csinálni. Nem az a sietős típus, így katonának már biztosan nem adjuk. De nem is kell, hogy az legyen. A legfontosabb, hogy azt csinálja majdan, mikor arra kerül a sor, amit a legszívesebben szeret. Ahogyan enni is, de csak és kizárólag a görögjoghurtot. Kekszes ízesítéssel. És ő mindig kap. Két héttel ezelőtt is vettem neki, ő pedig nekiállt, pontosabban ült az elfogyasztásának. Csakúgy szép lassan, komótosan. Elvégre minek úgy sietni azzal és a tatár sem hajt ugyebár...? A tatár nem is, de kishúga - Szofika -, egy idő után el kezdett körülötte körözni, mint az áldozatára lecsapni váró cápa. Vagy kis cápa bébi, ha kislányom méreteit nézzük. Így tett tehát Szofika, miután saszemeivel észrevette, hogy nővére éppen mit csinál a gyerekszobában. Az egyik pohár gyorsan elfogyott, Bella ilyenkor nem ismer könyörületet. Jön, lát és pusztít. Nincs irgalom, kegyelem meg végképp!

- Anyu! Ez elfogyott, kérem a következőt! - És anyu hozza is neki, hiszen oly nagyon szereti. Bár annyira nem, mint amennyire anyu őt, Bellát és Szofikát. Apropó, Szofika! A második pohárnál már alábbhagy Bella megkörmöztetésével és egyenesen a lovak közé csap. Vagyis, immáron nyíltan

kinyilvánítja, hogy mit is szeretne ő tulajdonképpen nővérétől? Kerek pereg elé áll és apró gödröcskés kis kezeivel, a Bella előtt fekvő, frissiben megnyitott görögjoghurtos pohárra mutat. Nővére ekkor vette csak észre, hogy hűgocskája nagyon szeretne tőle valamit. Hiába, a póni mesék már csak ilyenek. Általában elvonják figyelmét a körülötte folyó fontos, és kevésbé fontos eseményekről. Ilyenkor valóban se hall, se lát... De amint meglátta és meghallotta, hogy testvérkéje mire vágyik, abban a minutumban felemelte a poharat és készséggel állt rendelkezésére. Kanálával egymás után lapátolta Szofika szájába az édes mannát. Az ő mannáját, melyet annyira nagyon szeret, és amelyért bármire képes volna... Amit a világ minden kincseért sem... Nos, úgy látszik ilyen nála nincs, mert Szofika kedvéért bármit. A második pohár is gyorsan kiürült. Már csak kettő maradt.

- Anyu! Ez is elfogyott, Szofi nagyon gyorsan eszi. Hozd légysszi a másikat, mert már az utolsó kanállal adtam neki és nincs több! - Magát már meg sem említi. Szó nélkül viszem be hozzájuk az utolsó két joghurtot. Felbontom őket és Bella lelkére kötöm, hogy ő is egyen! Az egyiket nyugodtan adja Szofikának, míg a másikat ő egye meg. Bella bólint, mint egy okos, nagylány, aki mindent ért és mindent úgy csinál, ahogyan neki az édesanyja mondta. Én pedig visszavonulót fújok és távolról, a nappaliból figyelem, ahogyan a két kislány csemegézik. Pontosabban csak Szofika, aki egyik kanál után a másikat kapkodja befelé és a köztes szünetekben úgy tátog, mint egy éhező kiscsibe. Bella pedig, gondos, szerető nővérként teszi a dolgát, ő csak adja és adja és... Adja amíg futja a joghurtból. De a görögjoghurt is már csak olyan, hogy véges, és ha elfogy, bizony nincs több belőle...

Figyelem Bella arcocskáját, vajon hogyan reagál a szomorú tényekre? És Bella gond nélkül veszi tudomásul, hogy elfogyott az ő kedvenc nassolnivalója, melyet oly nagyon szeret. Még aprólékosan kikanalazza a pohárkák aljából a maradékot és... óvatosan a tátogó Szofika szájába teszi. Majd miután végeztek, kikiabál: - Anyu, elfogyott! Mind elfogyott, az összes joghurt! Nagyon szépen köszönjük!

És ebben a pillanatban összeszorult a szívem. Semmi hiszti, semmi sírás-rívás, hogy Anyu, hát hiszen én nekem nem is maradt belőle! - Semmi. Ellenben jóleső érzéssel nézett Szofikára és a nagy lakoma végén mintegy befejezősül még anyáskodó mozdulataival le is törölte kishúga joghurttól csöpögő, maszatos szájacskáját.

Nem telt bele sok idő, megjelent előttem és halkán suttogetta, mint aki rossz fát tett a tűzre: - Anyu, éhes vagyok. - És én szaladtam ki a konyhába és vittem neki bármit, amit csak megkívánt. Mert... igazán megérdemelte!

Az első fog

Bella áll előttem és komolyan néz rám. Egy idő után elunja, majd mozgatni kezdi az egyik elülső fogát. Tegnap már pedzegette ugyan, hogy mozog, ám én mégsem vettem komolyan, amit mond.

- Anyu! - Mondta. - Ha eszek és harapok, itt fáj. - Valóban így volt, ezt el kell ismerjem. Én azonban attól féltem, hogy az állandó gondos fogmosások ellenére mégis egy kis rés keletkezett azon az acélpajzson és esetleg megbetegedett az egyik fogacskája. Figyelmeztettem, hogy eztán még alaposabban végezze azt a fránya fogmosást! Nem szólt semmit, csak megvonta a vállát.

De ma. A konyhában teszem éppen a dolgom, mikor odajön hozzám és kerek-perec elé áll: Anyu! Mindig fáj ez a fogam, ha eszek! - Ezúttal nem bagatellizálhattam el kijelentését és szemügyre vettem azt a bizonyos fogat. Ez a határozottsága ugyanis már igencsak felkeltette érdeklődésemet arra az „aprócska” kis problémára, mely a szájában keletkezett. Óvatosan megmozgattam, majd mintha a tűzbe nyúltam volna, úgy kaptam vissza az ujjam.

- Nini! Hiszen ez a gyöngyszem tényleg mozog!

Bella arca végre felderült. - Látod? Én megmondtam!

És ez így igaz. Ő megmondta. Már tegnap. Épp csak komolyan kellett volna vegyem a szavát. Ismét egy új korszak veszi kezdetét tehát. Megannyi emlék szállt meg egy pillanat alatt. Jók is, rosszak is, de az enyéim. Amikor én vártam az első tejfog kihullását. A Balatonon nyaraltunk éppen, mikor meglazult az a huncut tejfogacska. Egy idő után már bizony nagyon zavaró volt, ahogyan a számban lifegett, és minden egyes rágásnál megcsikordult a keményebb falat alatt. Én pedig minden egyes harapásnál abban reménykedtem, hogy talán most! És mégsem. Újabb rágás, a fogacska azonban igen szívósnak bizonyult. Már szinte teljesen kifordult gödréből, így gyökerei híján már csak a szentlélek tartotta a helyén. De helytállt. Nem adta meg magát egykönnyen.

Arra is emlékszem, hogy azon a nevezetes napon más is történt. Horgászversenyt tartott az üdülő vezetősége, melyet kimondottan a gyermekek részére szerveztek. A jelentkezők - köztük én is -, a maga korcsoportjukban szálltak ringbe a hön áhított győzelemért. Kaptunk egy-egy horgászbót kis kezcskéinkbe, melyekkel a medencébe hajigált kampós műanyag halacskákat kellett ügyesen, vagy nem ügyesen, kisebb-nagyobb szerencsével kihalászni. Ötéves és nagyon lelkes voltam. Nálam már csak édesapám lelkesedett és izgult jobban, aki a medence partjáról irányított és harsogta túl öblös hangján a többi szülőt.

- Ágika! Ott jobbra, közvetlen melletted! Ez az! Most balra! Nem, nem, azt már a melletted álló kisfiú megkaparintotta. Nem baj, gyerünk tovább!

Fordulj meg, ott úszik mögötted sréhen egy sárga! Ez az! Ügyes vagy! Nézzük csak, mi van még? - És ez így ment egészen a verseny végéig. De meg is lett az eredménye. Nyertem. A győztesek hivatalos kihirdetésére a hatalmas étkezdében került sor, a nyereményem pedig egy szelet csokoládés nápolyi volt. Talán csalódtam kicsit, talán nem. Szüleim mindenesetre külön díjjal is megleptek, hogy méltán megünnepeljük verejtékes győzelmemet. Nagy kedvencemet, egy tíz dekás Boci csokoládét kaptam mintegy vigaszdíjul. Persze nagyon örültem neki, talán jobban, mint győzelmemnek. Főképp, mivel olyan voltam, mint a mesebeli Gombóc Artúr. Mindenféle csokit szerettem, pontosabban nem szerettem, mert ott pusztítottam, ahol értem... Ez persze meg is látszott rajtam, sokáig nagyon kövér kisgyerek voltam.

A csokoládé gyorsan elfogyott tehát, ahogyan vele együtt az örömmámor is. Az izgó-mozgó tejfog azonban maradt. Ekkor asztal szomszédaink felajánlották számomra a spéci csipeszüket, mely garantáltan eltávolítja minden bosszúságom forrását. Belementem. Elégre minden mindegy volt már akkor nekem, csak az a fog kint legyen! Vacsora után felmentünk a szobánkba és egy életem-egy halálom, megragadtuk fogamat, csavartuk jobbra, csavartuk balra. Végül megadta magát a sorsnak és engedett a ránehezülő nyomásnak. A fog elvált ínnyemtől és a következő pillanatban már a markomban tarthattam. Helyes kis fogacska volt, nem mondom. Apró, formás és fehér, bár kissé szabálytalanabb volt az alakja, mint ahogyan előtte elképzeltem őt. Megkönnyebbültem. Számomra az a bizonyos korszak megkezdődött tehát. Jöttek vele újabb félelmek, fájdalmak, csalódások és sok-sok öröm, mely a gyermekkorra, később pedig a tizenévesekre oly jellemző. Kivétel nélkül mindannyiunkra.

Vajon Bella mikor éli át azt a fajta megmagyarázhatatlan félelmet, egyben jóleső megkönnyebbülést, melyet én az első fog „elvesztésénél” éreztem? És milyen éveknél néz elébe, ha az óvodáskor után egy valóban nehezebb és keményebb időszak, az iskola veszi kezdetét? Vajon hogyan áll helyt az iskola falain belül és azon kívül, a nagybetűs ÉLET-ben?

Meglátjuk. Ahogyan mindig is szoktam volt mondani: az élet majd megoldja, mert az élet mindent megold. Az első fogacska kiesését is. Ugyan még nem ma, talán nem is holnap, de egyszer, mint minden másnak, egy napon majd annak is eljön az ideje.

Pontosan két hónap múlva, hogy Bella megmutatta azt a mozgó gyöngyszemet, kiesett a legelső tejfoga. No persze az egyszerűség kedvéért koránt sem az, mely legelsőként mozdult meg. Nem. A mellette lévő, elülső fogacska döntött úgy kis idő múltán, hogy neki is elérkezett az ideje a távozásra. Bár az utána következő csontfog egyelőre még nem mutatja magát és legelső, mozgó tejfoga továbbra is keményen állja a sarat.

Hiszem, hogy mindenki élete egy regény,
csupán rajtunk múlik,
hogymilyen fejezeteket írunk bele.

Édes!

Jó ideje már, hogy Szofinak egy kezdetben különös, majd később igen fárasztó szokása alakult ki. Ennek megfelelően, de leginkább erőszakos fellépésének köszönhetően minden egyes alkalommal ki kell őt kísérnünk a konyhába, majd szélesre kell tárnunk előtte a hűtőszekrény ajtaját. Aztán ott kedvére nézelődik. Pár hónap múltán azonban már kevesebb lelkesedéssel engedünk harci fellépésének és kullogunk utána... A konyhába. Különösen megpróbáltató feladat számunkra ezt napjában többször, akár negyvenszer-ötvenszer is végrehajtani, amikor már nincs megállás. Így egy szép napsütöses nyári napon felláztunk és azóta többször utasítjuk őt vissza. Igen, nemet mondunk neki, amit ő felettébb rosszallóan fogad.

Tegnap, kedd lévén ismét úsztunk Bellával. Mármost csak ő, én pedig fáradtan ejtőztem az uszoda előterének egyik kényelmes bőrfoteljében. Időközben beesteledett, majd az eső is rákezdett. Olyannyira, hogy hatalmas mennydörgésekkel kísért vihar alakult ki pillanatokon belül, ahogy hazafelé igyekeztünk az úzás után, kettesben. Az egyik villám nagyon közel csaphatott be, mert fülsüketítő volt a robaja, a villámlásról már nem is beszélve, melytől Bella nagyon megijedt. Bevallom, én is alig vártam már, hogy hazaérjünk. Bella talpig felöltözve, az eső ellen minden fontosabb ruhadarabbal felvértezve lépkedett szorosán mellettem, míg én egy rövid ujjú pólóban és hervadt esernyővel dacoltam a ránk zúduló esővel. Átáztam, átfáztam és egyre jobban elfáradtam. De hazaértünk. Bella meg is jegyezte, hogy ő soha többé nem megy ki, amikor vihar van! Ezt követően az este már csendben zajlott otthonunkban, míg kint továbbra és fáradhatatlanul villámlott, mennydörgött az ég.

Bella sajnos nagyon rosszevő, mindig is az volt. Az úszás azonban még az étvágyát is meghozta, így rendhagyó módon, derekasan belakott a gőzölgő, finom vacsorából. Édesapja, kishúgával egyetemben még jóízűen lakmározott, mikor ő végzett az evéssel és kérő, de még inkább könyörgő tekintettel állt meg előttem:

- Anyu, van itthon olvadós rágó?

- Az nincsen kiscsillag, de ha odamész a hűtőhöz, találsz benne egy-két táblát a kedvenc csokoládéból.

Ám Bella nem mozdul. - Nem megyek, mert félek. Valaki kíséren ki!

- Jól van kincsem, szerintem Szofika nagy örömet kíkísérne téged a hűtőhöz. Nem igaz Szofika? - Majd a maszatos arcocskájú, éppen uborkaszeleket magába tömő kisebbik lányomhoz fordultam. Úgy kértem tőle, míg ő háttal nekem rendületlenül ette az uborkákat. - Szofika kincsem, légy szíves kísérd ki Bellát a konyhába és nyissátok ki együtt a hűtőt.

Szofinak több sem kellett rögvést megfordult és indult Bella felé, aki kézen fogva őt, boldogan masírozott ki a konyhába.

Mások számára talán cseppet sem érdekes, főként nem „édes” ez a történet. De számomra egy kisebb csodát jelentett! Szofika nem beszél, így általában nem tudjuk biztosra, hogy vajon megérti-e azt, amit mondunk neki éppen? E kételyünk különösen igaz azokban az esetekben, amikor valamilyen oknál fogva nem teljesíti a kérésünket. Mi pedig tanácstalanul nézünk hol rá, hol egymásra, hogy vajh' gyermeki dachból, pusztán „nem akarásból” vagy csupán a meg nem értés miatt nem teszi azt, amit kellene...?

De, tegnap este világossá vált számunkra, hogy ért bennünket. És minden egyes „teljesített” kérésünk határtalan boldogsággal tölti el szívünket-lelkünket egyaránt. Szeretjük őt. Mindannyian. És abban az egyben biztosak vagyunk, hogy szeretetünket Szofika érti, sőt, még inkább érzi!

Mert ez is nagy Szeretem...

Tegnap ismét változás következett be az életünkben. Bella már régóta emlegette, hogy önálló szobát szeretne magának, amiben csak és csakis ő aludhat. Napközben persze mi is bemehetünk hozzá, de éjszaka ezentúl Szofika nélkül szeretne aludni. És ezt meg is lehet érteni. Mint utóbb kiderült, ez az elkülönülés leginkább kishúga számára volt nehéz. Méghozzá nagyon. Délután kezdtünk neki az átalakításnak, mikor a lányok megunták a lenti szánkózást. Nem volt egyszerű, de két óra takarítással egybekötött bútorrendezéssel végül sikerült célt érünk. A gyerekszoba és nappali teljesen más formát öltött ma-

gára. Bella boldog volt, mi pedig nagyon fáradtak. A fürdésen kívül másra már nem is futotta az időből. Nyugovóra tértünk. Bella saját szobájában, mi pedig a nappaliban, Szofikával.

S bármennyire igyekeztünk, habár másik szobában, mégis a megszokott ágyán, megszokott vackát biztosítani Szofi számára, ő sírósan aludt el és bizony sírósan ébredett. Amikor a reggeli pelenkázás okozta sokktól teljesen magához tért, zokogva ment át Bella szobájába. És ekkor szembesült azzal a kijózanítóan szomorú ténnyel, hogy az immáron már nem a régi. Hirtelen eszébe jutott az előző esti rendezgetés. Ekkor már nagyon sírt. Szofika nem beszél. Még nem. Érzéseit azonban világosan ki tudja fejezni mások számára. Odakucorodott hát Bella lábához, az egyszemélyes ágyacskán és úgy sírt el nővérkéje számára minden bánatát. (Mialatt én könnyes szemekkel hallgattam őt a fürdőszobában.) Hirtelen nagyon megfájdult érte a szívem. Mire a szobába értem, hogy indulásra ösztönözzem a lányokat, Szofika már újra álomba hüppögte magát szorosan Bella lábához simulva.

Elváltak hát egymástól. Elváltak ágytól az asztalig. Szofikának fáj a legjobban az elválás, hiszen minden morcossága, harciassága és makacssága ellenére nagyon szereti Bellát. Az ő kis nagy nővérét. Mert ez is egyfajta „szerelem”...

P. H. Ágnes

Mosolyvirág

Nagyon régen, négy éves koromban kerültünk az anyámmal Kishegyesre, a nagymamámhoz. Városból jöttünk falura, ami nekem nagyon furcsának tűnt.

Ma már én is nagymama vagyok, és néha szeretnék mesélni a gyerekeimnek, unokáimnak, hogyan is volt az én gyerekkoromban, de ezt a választ kapom: az akkor volt, most meg így van. Nem nagyon értem, miért is tanúsítanak annyi ellenállást a régmúlt időkkel kapcsolatban, de elfogadom a hozzáállásukat. Pedig nem úgy szerettem volna mesélni: „Bezzeg az én időmben!” Ez van, ezt kell szeretni.

Én még a mai napig is szívesen emlékezek azokra a téli estékre, amikor a meleg banyakemencénél melengettük a hátunkat, és a mécses mellett, vagy a telihold lámpásával bevilágított szobában, mint a szivacs, úgy szívtam magamba nagymamám minden szavát...

Azelőtt soha sem hallottam a lidércről, akit rossz szellemnek tartottak, de megnyugtattam a nagymamám: aki minden nap, mielőtt szeletel a kenyérből, keresztet vetett a kés hegyével a kenyérke (annyira tiszteletben tartották a kenyeret, hogy becézgették) alsó felére, és imádkozik minden nap, azt nem bántja a lidérc.

- Én nem tudok imádkozni, vallottam be.

- Nem baj kislányom, megtanítalak, meg vasárnaponként eljössz velem a templomba. Jó?

- Megyek bizony! Mindent megírtam volna, csak a lidérc ne bántson, bár a nagynéném, aki csak nyolc évvel volt idősebb tőlem, szeretett ijesztgetni, amikor egyedül voltunk. Azt mondta, éjszaka a lidérc ahol jár, ott fénylik körülötte minden

A kőkecske titkáról is beszélt a nagymamám. Annak az a története, hogy volt egy nagyon gazdag ember, aki elrejtette a kincsét a földbe, és megjelölte kőből faragott kecskével.

A földművesek, amikor rátaláltak, úgy vélték nagyon jó lesz nyomtatónak, amikor művelték a földet. Így a kőkecske elvándorolt eredeti helyéről. Nagyon sokan keresték már, hol lehetett a kőkecske kincse, de senki sem találta meg.

- Hogy néz ki a kőkecske? Neked miért nincs kőkecskéd?- faggattam a nagymamát.

- Majd holnap átmegyünk a szomszédba, ott van kecske, birka, baromfi, és meglátod, hogyan néznek ki.

- Mi az a baromfi?

- Még olyant sem láttál, de ha a szomszédban leszünk, mindegyiknek elmondom a nevét, és miért is nevelik az emberek.

- Kőkecske is van?

- Az nincsen.

Nem egy este mesélt nekem a nagymamám, de alig vártam a besötétedést. Kicsit csalódtam, amikor bejelentette: megyünk bandázni.

Megyünk, hát megyünk. Az is biztos valamilyen kőkecskés dolog lehet-gondoltam.

Abban az időben nem voltak az utcák kivilágítva, ezért minden házban volt viharlámpa, ami megvilágította az utat, igaz, csak épen a talpunk alatt, de az is elég volt. Nekem élmény volt látni a távolabb imbolygó viharlámpák fényét. Olyan volt, mintha csillag jött volna le az égről. Nos, a bandázás kőkecske nélkül zajlott le első alkalommal, és máskor is. Mi gyerekek nem nagyon élveztük az egészet, mert le kellett ülni, és néztük, ahogyan az emberek kártyáztak, az asszonyok meg varrtak, hímeztek, stoppoltak, kötöttek. Még én is később megtanultam kötni, stoppolni, mert a harisnya, ha kiszakadt, nem dobtuk ám el, hanem bestoppoltuk.

Akkor olyan világ járta.

Azt is megtudtam, hogyan készül a kenyérke. Megmutatta a nagymamám, Odahívott a dagasztó teknőhöz, és magyarázta: a lisztet kovásszal be kell dagasztani. Ezt látván, én is dagasztani akartam, de gyorsan kifáradtam. Nem könnyű olyan sok lisztből készült kenyeret dagasztani.

- Nagymamám, meddig kell ezt dagasztani? - faggattam őt.

- Addig, amíg nem csöpög a plafon.

Ebből egy szót sem értettem, de nagyon szívesen átadtam a dagasztás folytatását.

Mivel tél volt, és a banyakemence melegített, azt is megtudtam, hogyan kerül a kenyérke be a kemencébe. Rá lett téve egy hosszú nyelű falapátra, aminek a neve: sütőlapát, és azzal be lett tolva a kemencébe. A kemence száját jól bezárták, és amikor ki lett véve a ropogósra sült kenyérke, ami mellékesen akkora volt, mint egy kocsikerék, mert egész hétre való adag készült, kacsaszírral megkenve királyi eledelnek számított. Hát, még amikor kedvezett a nagymamám, és lepényt is sütött, az volt csak az igazi csemege.

Nem volt akkor se padló, se parketta, se laminált, hanem földesek voltak a szobák. Azt hetente szükség szerint meglocsolta az anyám, és felsöprögetett, meg frissítésként sárgaföldből készült malterrel felmázolta valaki a felnőttek közül.

A rokkának is van története. Amikor megláttam, fogalmam sem volt mire használják.

- Ezzel lehet játszani?- kérdeztem.

- Nem kislányom. Ez a tengeri herkentyűnek a billentyűje.

Millentyűje a tengernek, meg a herekentnek?

Na ide figyelj! Ez egy csodálatos és hasznos dolog egy házban. Ezt a kereket ha forgatod, pénz jön ki belőle, de csak az anyádnak szabad vele dolgozni, mert ha hozzányúlsz, többé nem jön a pénz.

Ezt bezzeg megjegyeztem.

Persze, az anyám tudott fonalat sodorni birka gyapjújából, azután kötött belőle kinek mi kellett, és akkor fizettek. Kezdetben ott bámészkodtam a roka körül, amikor az anyám sodorta a fonalat, de sehol sem potyogott a pénz. Azért megtudtam a folyamat menetét, mert a gyapjút nekem meg a nagynénémnek kellett slumpolni, ami nem valami lélekemelő feladat, pláne ha piszkos volt a gyapjú.

Radmila Marković

Történetek nagyapámtól

Móres

Öreg szülémet, szőlősgazda lévén gyakran látogatták borszerető emberek, akikkel ha ráért, szívesen elpoharazgatott. Megfáradt, beteges ember volt már, a sok nehéz paraszti munka nem múlt el nyomtalanul felette, de szinte kivirágzott, ha a régmúltról mesélhetett. Magam még nem voltam tíz éves, mégis ha meghallottam, hogy mesélni fog, leültem a kis sámlira, és áhítattal hallgattam, amikor két koccintás között a vendégeinek anekdotázott. Nagy átéléssel mesélt szomorú vagy vidám dolgokat, amit a hallgatói mindig élveztek. Ezekre az ízes szavakkal előadott történetekre szívesen emlékezem vissza, örömet szerez, ha felidézhetek belőlük egyet-egyet.

- Az úgy vót - kezdte -, hogy az ötvenes évek közepés lenn dógoztam a hízladába. Kemény munka vót, kétezer disznót köllött etetni, ganézni minden nap. Nem sokat fizettek, de köllött a píz. Éppen eladtam a lovakat, ezé oszt nem lehetett szántást, miegyebet vállalni. Minden nap dógoztunk ugyi, a malacok nem ismerték, mi az a vasárnap. Vótunk huszonketten, meg egy vezető, a Teplán Jóska, na meg egy raktáros, az Osztovics Béla. Olyan vót e, mint a téescsébe, mán reggel kiosztották, mit kő csinálni. A bért havonta fizették, de még vót természetes juttatás, me így hitták. A meg minden héten, szombaton. A má főhízlat disznókat kéthétbe vitték kocsiva, oszt hoztak helyettük malacokat. A vágóhídró meg földarabót hízókat hoztak, no, evvót a juttatás, me kiosztották a dolgozók közt. Jutott minden héten vagy öt kiló fejenkint. De azt megmondták, mindenki egy hízó részeit kapja magának. Ebbe azt belekerűt egy kevés hús, orja, meg ódalas, a többségébe inkább köröm, fül, farok, meg más hitvánabb része. Az elosztást az Osztovics végezte. Kiporciózta a részt ket zsírpapírba, aután ceruzáva ráírta mindeki nevit, má hogy ki kapja. Dolog végivel a raktárba köllött menni, ott névsor alapján átaladta a csomagot, és alá köllött írni egy füzetbe. Biciklive jártam, betettem a csomagot táskába, át a vázon, irány haza. Itthol nézem, hát a papírba alig vót hús, csak fül meg farok, ameg aztán több a sokná. Másik héten ugyanúgy. Gondótam, má majd szóvá teszem. Gyűtt a kiosztás, átaladja a részemet. Nízem, nem stimmel ez má megent, a biztos.

Mondok neki.

- Ide hagassá te Béla, oszt hány füle van egy disznónak?

Aszongya kettő.

- Oszt hány farka?

Aszongya egy.

- Akkor mé adtál négy fület, meg három farkat, he? - Ugyan má, Mezeikém - aszongya -, mit apprehendázó¹ itt? Így van, azt kész!

- Na megállj, az anyád erre, arra... - mondtam neki.

Kivettem egy fület a papirbó, elkaptam a mejjin a ruhát, közelebb húztam, aután a füllel végigvágтам rajta, hogy hanyatt leborút. Nagy nehezen főkelt, aszonta elmén panaszra a Teplánhoz. De úgy látszott a másik héten, hogy hiába ment. Ne féld, a kiosztásnál tudta is miből áll a disznó szervezetje.

Így vót, há.

A görbelábú Csüröp, akinek ezt elmondta, a térdeit csapkodta, úgy nevetett, még a könnye is kicsordult.

- Mezei bácsi, maga lesúrolt egyet ennek az Osztónak... vagy kinek, a füllel? - kérdezte, miközben a szemét törölgette.

- Há. Megérdemete a nyomorút.

Szeresd a lovakat

Egy alkalommal, amelyből sok adódott abban az időben, éppen kiscatyában próbáltam a csibéket magasugrásra tanítani, amikor megjelent nagyapa udvarában a Herceg, kezében a jellegzetes drótfonatos demizsonnal. Nekem, aki sok mesét hallott akkoriban, más fogalmain voltak egy hercegről. Úgy gondoltam ugyanis, hogy legalábbis fehér lovon jár, aranyos ruhát hord, meg ilyesmi. Oldalán díszes kard lóg, de ennek a hercegnek a jobbójában csak egy flaska fityegett.

- Mező bátyám itt van? - kérdezte jobb híján tőlem, mert hát más nem igen volt a közelben.

Bólintottam, mire a kacskálábú parasztember elindult a gangon át a kiskonyha felé, ahol nagyapát remélte. Nem mondta volna ki a becsületes nevét - mármint Mezei -, az túl hosszú, és bonyolult lett volna a számára. Utóbbi nehézsége onnan is sejthetőnek látszott, hogy igencsak imbolyogva laffogott a minimum három számmal nagyobb, visszatúrt szárú gumicsizmájában.

Menetelés közben időnként csuklott egyet, majd félrehúzta a neccfüggönyt, és eltűnt a félfa alatt.

Már tudtam, itt az alkalom, hogy hallhassak valami anekdotát, bár akkor még nem tudtam mi fán terem is az, magamban minden történetet csak mesének neveztem.

¹ apprehendázó' (valójában apprehendálsz): tiltakozol, duzzogsz

Felmenőm már igencsak hajlott korban járt, görnyedten viselte magán, amit a hosszú, és bizony sokszor embertelenül kemény élet kirótt rá. Bármennyire fogyott is az erő, a szőlőt el nem adta volna semmi pénzért.

- A szőlő én vagyok, úgyhogy ha meghalok, egy töke alá temessetek, há - mondogatta nagymaminak, azzal a hamiskás hunyorgással, amitől ilyenkor egészen átalakult a fizimiskája.

A mama fejcsóválva hallgatta, miközben persze tudta, a testamentumnak felét sem kell komolyan vennie.

Nagypapa elszánt volt. Napszámosokkal műveltette, kapáltatta a kordont, a szüretbe besegített a család, és a bort, amelyet saját építésű pincéjében érlelt, a kevéske nyugdíj kiegészítéseként apránként eladogatta a borisszáknak, mint amilyen ez a Herceg is.

Felosontam hát a gangra, és leültem az ajtó melletti vasvázas, hiányos lécekkel borított karosszékre. Ebben már gyakorlatra tettem szert, pontosan tudtam, amiről odabenn szó van, teljes egészében kihallatszik. Nem azért mintha a konyhában nem lett volna helyem, de idekinn jobban éreztem magam. Másrészt kevésbé zavart a cigarettafüst, mert a füstölgés elengedhetetlen kelléknek számított koccintgatás közben.

- Adjon isten Mező bátyám, aztán miféle leszen az idei kavicstermés? - kezdte a vendég a maga „leült” humorával.

- Aggyík, aggyík - szólt a papa, majd kis szünet után hozzátette -, a termés? Há, csak úgy tessék, lássák. Bor köne?

- A - mondta Herceg. - No, meg egy kancsóval is, oszt azt megisszuk!

A csoszogásféléből tudtam, hogy az öreg lefelé ereszkedik a pincébe, ugyanis az egyik lejáratot körültekintően, az egyszerűség kedvéért, mindjárt a nyári konyha hátsó részéből szakajtotta ki. Rövid idő múlva újabb szöszmötölés jelezte, hogy visszaért. Az azt követő csorgásból aztán tudni lehetett, telnek a poharak.

- Akkó isten, isten.

Koccintás, majd egy jellegzetes sercenés hallatszott, amely hangot az a gyufaszál hallatja, amelyik végigszalad a skatulya oldalán.

- Osztán hogy, miként Herceg bácsi? - hangzott a kérdés, pedig a nemes névre hallgató bajszos ember jó tíz évvel fiatalabb volt a papánál. Ám akkoriban az élemedetebb férfiak körében ez a megszólítás már csak így volt szokásban.

- Rosseb megette, mérges voltam ma hallja, de nagyon. Hozattam a Spillerrel szentet, de át akart verni a kötélrevaló. Azt hitte nem látom, hogy a lábával nyomja a mázsát a mérésnél. Mondtam is neki, maga tán a tavalyi évet is belemérné a brikettbe, igaz-e? Csak hümmögött. Majdnem kivitte a kerítést, mert nem húzta be a féket, a lovak meg valamitől megijedtek, oszt

farolni kezdtek. Erre ordítani kezdett, és ustorral verte őket, de nagyon. Akkor aztán végképp begurultam.

Kis szünet következett majd nagypapa így szólt:

- Spiller? Nem írt ám a lovakhó az, a biztos. Má megfületem ecce ezé, a fene essik bele. Mingyá mondom...

Jön a történet – ujjongtam magamban, miközben eszembe jutottak a nagymama szavai, amikor ezeket mondta egy alkalommal anyámnak.

- Te Ila, láttad apádat? Egészen kinyílik, ha mesélhet valakinek. Amúgy napra nap csak ücsörög, mindenét fájlalja, de ha a régi időről beszélhet, szinte szárnyra kap. Még a hangja is megváltozik, sőt még a nézése is. Olyan átszellemültté válik vagy mi. Minap is itt volt Láng bácsi, hát három órán át mesélt az öregem az első világháborús emlékeiről.

- Ugyan mama - zárta le a dolgot anya. - Hát ez élteti! Az a kis borocska, a füstölnivaló, meg a múlt. Hadd emlékezzék csak... Most mondjam? Én is szeretem hallgatni.

- Te igen, de én...

Persze a nagy minden történetet kívülről tudott már, ő kevésbé lelkesedett azért, amit már sokadjára hallott. Ám aki nem ismerte, annak olyan volt, akár a mondas: egy „újszülöttnek” ugyebár minden új.

Télidőben, amikor odakinn mardosó hideg uralkodott, és netán arra tévedt egy szomjas vendég, én is beültem a kis sámlira, amely méreténél fogva nekem volt kitalálva. A sparhelten² égett, ropogott a tűz, mellékucorodtam, hogy hallgathassam nagyapót.

De most nyár volt, nyár a javából, és a füleim a kis helyiségből kihallatszó beszédet fürkésztek.

- Mező bátyám, maga lovas gazda volt hajdanán. Oszt mondja már, milyen ember az, aki ustorral veri a lovat?

- Milyen? Hát gané. Én má az első háborúba is lóval hálтам, érti-e? Mer, hogy a huszárokná szógátam egy főhadnagy mellett, mint csicskás³, oszt együtt aludtunk a lovakka. De ütni őket? A bíz nem vót. Ki is dobták vóna az embert onnat. A lónak lelke van Herceg bácsi, lelke... No, egíssig!

Széknycikorgás és üvegcsörömpölés hallatszott.

- De maga gazda volt ugye? Már, hogy a Teplán is mesélt róla.

- Vótam hát. Mióta az öregség az úr, mán nem, de régebben mindig vót lovam. Negyvennégybe jártam vidékre, bírbe szántani. Píz nem vót, hát élelemé.

² háztartási tűzhely régies neve

³ tisztiszolga

Ötvenbe be akartak vinni a téeszcsébe⁴, de nem mentem, menjék a rossznya-
valya. Megmaradtam kívül. Kír egy Kossuthot?

Következett a jól ismert sercegés, majd rövidesen vékony, kifelé igyekvő
füstcsíkok találtak utat maguknak a függöny részén át a szabadba.

- És a Spiller? A hogy volt, Mező bátyám?

- Várgyík még. Nekem még vak lovam is vót. A szíp szó, a kő egy lónak.
Vót, hogy a fáradságtó hazafelé elpilledtem a bakon, és a vak lovam hazaho-
zott érti-e? Ustor? Há vót az is no, de csak csikladozáshó, mint a szíp asz-
szonyt. De verni? Mifajta lélek a? Beszíni kő nekik, értenek azok mindent, a
biztos. Ecce gyűvők haza, há látom, hogy megrakott szekírdéríkka igyekszik
felfelé ez a Spiller. Hun másutt, mint a meredek Apponyi úton. Meg vót rakva
a kocsi ölfáva1, mint a nehízsíg. De mán a lovak nem bírták a strapát, oszt
csak fűjtattak, meg szakadt róluk a verítík. E' meg? Mikó látta, hogy nem
mín, leugrott a bakró, elő az ustorra, oszt nekik, ahun írte őket.

Nagypa köhögött néhányat, közben a herceg rákérdezett.

- Maga erre mit csinált?

- Ín? Elősző kivettem a Spiller kezibő az ustort. Hepciáskodott ottan, erre
nyakon vágtam, hogy beborút az árokba. Aután sugdosni kezdtem a lovak
fülibe, no meg a hasukat csipdestem. Főképp a hókáít, mer hogy a látszott
erősebbnek a kettőbű. Föl is húzták a szekeret az emekedőn, ahogy kő, há.

Koccintottak. Jókat kuncogtam magamban, ahogy magam elé képzeltem,
amint nagypa megdorgálja ezt az „ustoros” embert.

- Hanem, mi lett a Spillerrel?

- Előkászálódott valahogyan, oszt aszongya, ad tíz öl fát, ha megmondom
neki, hogy csinátam, no meg mit mondtam a deres fülibe. Ippen maga leszen
a utósó, akinek elárulom a biztos. Horgya e magát, míg szípen van! Gané!
Verni a lovat? Ha mígecce meglátom, úgy ekalapálom, hogy jobban se kő. El
is ódalgott. Azóta ha meglát, átmín a másik ódalra. De menjék is!

Magam alá húzott lábaimmal éppen azon gondolkodtam, mit is súghatott a
papa a lovaknak, amikor megnyikordult a kiskapu, és egy böszoknyás, terebé-
lyes asszonyság jelent meg az udvaron. Megállt középen, csípőre tette húsos
karjait, úgy tekintgetett széjjel.

- Itt vagy Sanyi tudom, mondta a szomszédasszony - rikácsolta. - Már két
órája várom, hogy hozd azt a megveszekedett élesztőt! Gyere elő, míg szépen
vagy, na megállj csak...

Megindult felém jobbra a gang irányába paprikavörösen, a szemei vész-
jóslón kimeredtek.

Odabenn vegyes zajoktól kísért mozgolódás támadt.

⁴ mezőgazdasági termelési csoport

- Ajjaj, az asszony, Mező bátyám, az asszony - nyögdécselte a Herceg. - Itt a pénz, na isten áldja...

Még a kiskert széléig sem ért, a bősoknyás nő honnan, honnan nem, előkapott egy szemeteslapátot, és ütötte a szerencsétlent ahol érte. Az meg akadozva lépegetett a hétmér földes csizmájában az áhított kapu irányába.

A nagy zajra kinézett nagyapa a neccfüggöny mögül, és ahogy nézte az abriktolást⁵, csavart egyet a bajuszán.

- No, verik mán, de azé mígse ustorral... - fordult felém, és kacsintott egyet.

Róna J. László

⁵ verés, testi bántalmazás

Mezítláb a Szamoson át

Egy határátkelés izgalmai a háború után

Anyai nagyapám kereskedő volt a Hangya Szövetkezetnél. A jobb üzleti lehetőségek miatt sokszor kellett költöznie családjával együtt, két-háromévente más-más faluban, vagy kisvárosban találtak megélhetést. Így édesanyámnak, aki egyedüli gyerek volt, nehéz gyerekkor adatott: A sok költözés, mindenhol más iskola, új elvárások, új követelmények. Tizenegy évesen elvesztette édesapját, így ezután édesanyjával egyedül kellett boldogulniuk. A háború dúlt, munkalehetőségek nem nagyon adódtak, azért megragadtak minden kenyérkereső alkalmat.

„Józsi bácsi - anyám öccse - segített rajtunk. Mint körorvos Szatmár megyében, Erdőszádán kapott állást a visszacsatolt Erdélyi részen, így mi is útra keltünk vonattal Szatmárnémeti felé. Az utazás félelmetes és hosszú volt, éjjel az eget állandóan reflektorok pásztázták, keresték az ellenséges gépeket. Végre megérkeztünk 1944 őszén az Irgalmas Kórházba, ahol fizetést, teljes ellátást és lakást kaptunk. Nekem ekkor negyedik polgáriba kellett volna járnom, de az irgalmas nővérek intézetébe nem tudtak felvenni. Ezért magántanuló lehettem. Jól tanultam, és nagyon igyekeztem, hogy eredményeim ne maradjanak le. Az volt a tervem, hogy tanítóképzőben folytatom tanulmányaimat” - emlékszik édesanyám a kezdeti nehézségekre.

Közben a háború egyre jobban elhatalmasodott, már arrafelé is érezni lehetett a borzalmakat. Rengeteg német katona bukkant fel a városban és a kórházban is. Édesanyámnak fiatal lányként szörnyű volt megélnie, hogy az utcán hatalmas sárga csillaggal megbélyegzett embereket csoportosan hurcoltak el. A bombázások alatt sokszor le kellett menniük a kórház pincéjébe, a légnyomás betörte az ablakokat, és levitte a cserepeket a tetőről. Anyukám egyszer kihasználva a napos délelőttöt, felmászott, és visszarakta a cserepeket, hogy ne ázzanak be.

„Félelmetesek voltak ezek a hetek. Egy éjjel hatalmas szőnyegbombázás pusztított végig a városon. Mikor reggel följöttünk a pincéből, dermesztő látvány fogadott: A püspöki palota telitalálatot kapott. A püspök úr, a kispapok és a papság azért maradtak életben, mert a püspök atya előző nap mindenkit kiköltöztetett a nyaralójába. A házat a portás őrizte, aki úgy menekült meg, hogy a sarokba húzódva, a légnyomástól rádőlt egy ajtó, ami megvédte. Majd a németek elvonultak, de mi ottmaradtunk a romok között. Aztán híre érkezett az oroszoknak is, és erdélyiek százai menekültek előlük nyugat felé. Anyám öccse is eljött értünk, mert úgy döntött, nem marad itt.

Én mentem volna, de mamám nem akart, így maradtunk. Az oroszok egyre közeledtek, egy reggel arra ébredtünk, hogy tankok sora vonul végig az utcán.”

A háborús idők miatt csak novemberben indult meg a tanítás. Így kezdte meg édesanyám a tanítóképzőt 1945 őszén Marikával együtt, akit befogadtak, mert árván maradt. Sokan vidékről nem tudtak időben megérkezni iskolakezésre, ezért pótolniuk kellett. Édesanyám is segített nekik a tanulásban, amiért ők élelemmel fizettek. Ez akkor mindennél többet ért. Tanulási idő alatt többször kivezényelték őket romeltakarításra. Ez eléggé veszélyes és félelmetes munkának bizonyult az aknák és az orosz katonák miatt. Minden diák kapott az orosz parancsnokságtól egy fehér karszalagot, amire cirill betűkkel rá volt írva, „Student”.

„Mivel az első évfolyam elvégzése után ez az erdélyi rész Romániához kapcsolódott, így mi román iskola tanulói lettünk és kötelező lett a román nyelv. A második év végén többen magyar gyerekek úgy döntöttek, nem járunk tovább román iskolába, hanem visszamegyünk az Anyaországba. De a hivatalos iratok beszerzése hosszadalmas lett volna, mire azokat megkapjuk, már Magyarországon rég elkezdődik a tanítás. Ezért 1947 nyarán százával szöktek át a határon egyetemisták, gimnazisták, tanítóképzős növendékek, hogy még iskolakezésre hazaérjenek. Engem is útra bocsájtott anyu Joli nénivel, aki az Irgalmas Kórház portása volt. A román és magyar határ menti paraszt családok összedolgozva segítették át a határon a szökni szándékozó fiatalokat némi fizetség ellenében.

Lovas kocsival indultunk a határ menti falvak egyikébe. Itt éjszakáztunk, majd kora hajnalban, amikor még sötét volt, parasztlánynak felöltözve, egy szekéren ülve elindultunk. Amikor közvetlenül a határ melletti kukoricaföldekhez érkeztünk, leszállva a lovas kocsiról, kukoricaszárak között bujkálva eljutottunk a Szamos folyóhoz. Mivel az elég sekély volt a nagy szárazság miatt, mezítláb átgázolhattunk rajta, a túlpartra érve már Magyarországon voltunk. Csengerre érkezve tudtak jövetelünkről, de alig pihentük ki a fáradalmakat, lélekszakadva jött a hír, jönnek a határvadászok, és járják a falut. A háziasszony kivitt a kertjük végébe, a sűrű bokros részre egy fűzfá alá, ahol elbújtunk. Itt vártuk meg, míg a háziúr - aki rendőr volt - megnyugtatót minket, hogy előjöhettek, mert elmentek”- meséli a határátkelés izgalmait anyukám.

Egy idő után újra lépéseket hallottak, mert a határvadászok visszajöttek. Ekkor nagyon megijedtek, de nem lehetett letagadni semmit. Kérdésükre őszintén elmondták, hogy kerültek a faluba. De az örök nem a határon átszökött embereket keresték, hanem egy férficsoporthoz, akik sőt csempészték át.

„Megnyugodtunk és gyalog indultunk Csegöldre, ahol a plébánián ebédet kaptunk és megpihenhettünk. A plébános úr vitetett ki minket az állomásra, mely koszos volt és bűdös, tele poloskával. Az előtérben kellett megvárunk, mire késő éjjel odaért a vonat. A valamikor Erdély felé menő sínpart felrobantották, és ez számunkra nagyon szomorú látványt nyújtott. Jegyet még román pénzért vásároltunk, a maradékot átváltottuk pengőre. Akkor az infláció miatt a pénz értéke óráról órára romlott. Hosszú várakozás után indult el a szerelvény Nyíregyházának, ahol nagyon sok diák csatlakozott hozzánk, akik szintén Debrecenbe vagy a fővárosba tartottak. Debrecenben mindenkit leszállítottak a vonatról, mert át kellett adnunk a vagonokat az orosz katonának. Minket marhavagonokban helyeztek el, és a nagy túlekedésben elvesztettük egymást Joli nénivel, így teljesen egyedül maradtam. Úgy préselődünk fel a vagonokba, mint a heringek. Iszonyú érzés fogott el és nagyon féltem. Egész éjjel zötyögött velünk a vonat, hajnalban megálltunk, és mikor kinéztem a kis nyíláson, akkor láttam, hogy Szolnokon vagyunk. Egyszer csak a Himnusz hangjait hallottuk, ami mindnyájunkat lelkünk mélyéig meghatott...”

Kora délelőtt ért a vagon a Nyugati - pályaudvarra. Édesanyám ott állt egyedül tizenhat évesen, éppen annyi pénzzel a zsebében, hogy meg tudta venni a villamosjegyet Pestújhelyre Magda nagymamájához.

Kubányi Endréné visszaemlékezései alapján lejegyezte lánya:

Rózsásné Kubányi Andrea

A lécfalvi SALAMONOK életútja napjainkig

Salamon Ferenc, 65. éves nyugalmazott magyar nyelv és irodalom szakos tanár, Kézdivásárhely (volt: Háromszék megye, Székelyföld, Erdély, Románia).

Mottó:

„Hát ez volnék? Ha felhangzik a nevem, a világnak válaszolom: jelen, s úgy tartozékom, hogy már lényem is, csupán néhány hang, s énem része is?”

(Vihar Béla)

Általános bevezetés

Szerencsés helyzetben vagyok e családtörténeti munka megírásakor, ugyanis számtalan eredeti okmányt, kéziratot, írásbeli visszaemlékezést, hivatalos másolatot, levelezést, egyházi és világi könyvet, naplót és fényképet hagytak rám őseim. Édesapámmal, - amíg élt - rengeteget beszélgettem családom történetéről. Emlékezetesek maradtak számomra azok a „családtörténeti kirándulások” is, melyeket a Székelyföldön, a Szászok Földjén és Erdélyben tettünk meg nyaranta „körutazási vonatjeggyel”. Háromszéken a falvakat gyalog jártuk be. A Salamon családnév 1941-ben vált „gyanússá”, s az akkori hivatal szigorú őrei ráparancsoltak apámra, hogy bizonyítsa magyarságát, a család magyar eredetét. Nem volt nehéz dolga, hiszen akkor még aktív, felszentelt r.k. pap volt: Erdély minden, valamire való levéltárába könnyen bejutott, s így a sepsiszentgyörgyi levéltárban akadt rá arra a perdöntő okíratra, mely bizonyítja a család székely-magyar eredetét. Ilyen szellemi örökség és hagyaték után én is nekikezdttem - évtizedek múlva - a fehér foltok felkutatásához: 1984-ben a lécfalvi református egyház irattárában búvárkodtam (nemcsak) őseim után, s megdöbbenéssel tapasztaltam, hogy abban az évben egyetlen Salamon család sem szerepelt az egyházi nyilvántartásban, annak ellenére, hogy 1911-ben 17 Salamon nevű család (87 tagja), élt a faluban. Az európai családnevek kialakulásának az ideje a XIV-XV. századokra tehető. Ezekben a századokban alakult családnévvé a Kárpát-medence keleti végein, a Székelyföldön a „Salamon” is, melynél a névadás indítékát az apa keresztnéve képezte, jelöletlenül.

A homályos régmúlt

Édesapám, dr. Salamon Ferenc András 1941. november 20-án, a sepsiszentgyörgyi levéltárban megtalálta azt az okíratot, mely szerint a XVI. század

legvégén (többszöri, szóbeli állítása szerint: 1599-ben) „... Salamon Moyses de Vardothfalva ...”-ról került a háromszéki Rétyre. Apám bevallása szerint (mindent elhittem neki, s halála után is mindenben úgy cselekedtem, ahogyan mondta, mostani életemben is sokszor hiányolom tanácsait), az okiratot szóról-szóra lemásolta (akkor még nem létezett fénymásolási, vagy szkennelési lehetőség!), de amikor kilépett az egyház kötelékéből (az udvarhelyszéki Fenyőkút volt papi hivatásának utolsó állomáshelye), talán akkor kallódhatott el. Vannak megbízható írott források, hogy a Salamonok egyik ága ténylegesen csíkvárdotfalvi, következésképpen ebből az ágból sarjadt ki a rétyi ág, majd később - amint alább következik -, a lécfalvi ág. Salamon Mózes családostól érkezett a sepsiszéki Rétyre, ahol jószágot vásárolt, s birtokát kezdte növelni. A családom első, név szerint ismert őse 1569-ben, vagy 1571-ben született Csíkvárdotfalván, halálának ideje ismeretlen, ugyanis megyénkben 1952-ben, és 1954-ben a középkori egyházi iratokat a román hatóságok összeszedték, s elvitték: „megörzés végett”! Középkori iratok, melyeket egyetlen helytörténész sem látott/láthatott a mai napig. Kivételes esetekben, ahol az iratokat nem egy helyen tartották, ott megmaradt egy pár XVI-XVII. századi okirat, az eldugottabbnak számító háromszéki falvakban, mint például: Egerpatak, Komolló, Sepsikőröspatak, Sepsibesenyő, Lécfalva, Angyalos, hogy csak a sepsiszékieket említsem. Egyik - valószínűleg a legnagyobb fia, - Salamon Sámuel (1591. Csíkvárdotfalva - 1654. Réty) Bethlen Gábor bizalmas embere, a családi vagyon további gyarapítója, aki a fejedelemtől nemeslevelet kapott. Salamon Sámuelnek hét gyermeke született, így a szerzett vagyon többfelé oszlott.

A nemeslevél, Salamon Márton nevű (1614. Réty -1664. Réty), fiához került, aki már kevés vagyonnal egyetlen fiúgyermekének, Salamon Józsefnek adományozta a kutyabőrös, címeres iratot. Salamon József (1639. Réty - 1704. Angyalos) gyűrűjét egy örökösödési oklevél szárazpecsétjeként használta 1701-ben, a Háromszék megyei Angyalos faluban, ahol 1704-ben, visszaadta lelkét Teremtőjének. Erről a pecsétről tudtuk apámmal a családi címert nagyvonalakban rekonstruálni: (valószínűleg a kék) címer mezőben kardot tartó kar áll, körben cirádákkal. Nem áll semmiféle írásos dokumentum a rendelkezésünkre, annak bizonyítására, hogy Salamon József miért tartózkodott huzamos időn keresztül Angyaloson. Feltevése nagyapámnak az volt, hogy másodszor is megnősült, s felesége birtokán érte a halál. Salamon József első házasságából született fiú utódok egyike Salamon János, kinek fia szintén Salamon János. E családtörténet egyik érdekessége az, hogy őseink öt generáción keresztül, vagyis egymásután ötször, keresztelték fiaikat Jánosnak, következésképpen Rétyen lakott a harmadik Salamon János is (1795-ben halt

meg), akinek az elsőszülött fia is természetesen a János névre hallgatott. IV. Salamon Jánosnak több gyermeke született, de érdekes módon csak János fia érte meg a felnőttkort, aki szépapám volt.

Szépapám

Szépapám Salamon János (1765-1831), házasság útján kitört a kilátástalannak tűnő élet szűk keretéből (a családi vagyon egyre zsugorodott), s Lécfalvára nőült, azaz: „férjhez ment”. „Nemes és vitézlő Salamon János” feleségül vette a fiatal, és gazdagnak mondható Bodor család Ágnes nevű ágakskáját. Ezzel a rétyi Salamon család két ágra szakadt: megmaradtak a rétyi Salamonok, s kialakult, majd kiterelvényesedett a lécfalvi ág. A Rétyen maradt Salamonok megvetették anyagi jólétük alapjait: kereskedelemmel kezdtek foglalkozni, s látványosan gyarapodni kezdtek. Utódaik közül ma is sokan élnek a faluban, összefonódva - házasság révén - a Pakuts családdal. Mások meg szétszóródtak Erdélyben. Ma „csak”, mint névrokonainkat ismerjük: nagyon eltávolodott a két család egymástól. A rétyi Salamonok (is) sok tanult embert adtak Erdélynek. Szépapám családja a hagyományos életformát folytatta: földműveléssel és állattartásból éltek a meglevő anyagi háttér árnyékában. A gyermekáldásra sem panaszkodhattak: született gyermekeik sora így következik: József (1799, itt szakadt meg a „János” keresztnévadás!), Amália (1801), MÓZES (1803-ban született, aki: ükapám), Márton (1805), Gábor (1807), Sámuel (1809), Mihály (1811), Dániel (1813) és Bálint (1816). Két fiút tanítottak (Mózes és Márton tanító lett), a többiek falun maradtak. Házasságuk hetedik évében a falu „... központi részén középereszkes családi ház építésébe fogtak...”

Ükapám

Ükapám, Salamon Mózes 1803. május 22-én született, mely időpont „Az Erdélyi Református Anyaszentegyház lécfalvai nemes és szent ekklesia szülöttek és kereszteltek Anyakönyvéből” derül ki. Ükapám keresztszülei: „... nemes és nemzetes Benedek Sámuel és felesége Bodor Mária...” voltak, a keresztelő pap pedig „... bitai Szabó Sigmond...”. Elemi iskoláit szülőfalujában kezdte, majd tanulmányait Nagyenyeden folytatta, ahol tanítói oklevelet szerzett. Tanítóságát a Maros megyei Nagyernyén kezdte, ahol feleségül vette Sipos Rákhelt (1804-1872). A következő tanévet (1824/1825) már Háromszéken, Egerpatakon kezdte, ahol haláláig élt (1863. július 3-ig, „... élt 60 évet és 1½ hónapot” - jegyezte le Kisantal Sámuel református lelkész), mint „... scholae rector ...” (mai értelemben: általános iskolai igazgató), oktatta a

tanuló ifjúságot. Ebben a minőségében komoly érdemet és elismerést vívott ki magának, hiszen a környező falvak tehetősebb családjainak a gyermekeit nyáron, mint „magántanító” tanította. Érdekes szokást örökölt meg egy helyi iskolaszéki jegyzőkönyv: az iskolai év végeztével a tanulók körbejárták az iskola és a templom épületét, miközben énekelték az alábbi latin nyelvű éneket: „Laetasunt tempora, ludus cartifolia nostra sunt solemnia. Finis Miseriae, Finis nunc scholandum est, finis laborandum est. Valet socii, ad examen ibimus, scholae valedicimus. Jucundo animo, hodie vocatio, eras in patriam ibo. Vivamus ego et tu, vivat noster Ferdinandus imperator quintus!”. A temetéseknél is, - de csak iskolaidőben - a tanulók kimentek a halott sírjához, és a mesterrel énekeltek. „A püspöki vizsgálószerk folyamatjában a nyolcadik pontnál ez olvasható: az Éneklő Tanító s Orgonázó Mester jövedelme feleannyi mint a papé...”. Ebből következik az, hogy a kántori teendőket is ellátta. Tovább ezt jegyezték le: „Olvasó könyvül a református énekeskönyvet használták s az abban levő zsoltárokat és dicséreteket könyv nélkül való éneklésre használták”. Ő vetette meg Egerpatakon az iskolai és tanítói könyvtár alapjait is. A falu jegyzője, (azaz: „tollnoka”) is volt, mely tevékenységéért külön javadalmazást kapott, évente két szekér kemény tűzifát. Bárány Eötvös József, vallás és közoktatásügyi miniszter az 1868. évi XXXVIII. törvénycikkének 148. paragrafusában elrendeli: „... az elemi tanítók járásonként és megyénként tanítóegyleteket alakítsanak, abban ténylegesen részt vegyenek..., a kor kívánalma szerint önművelődésüket fejlesszék, és lehetőleg fokozzák...”. A legelső székelőföldi (túlás nélkül merem állítani: a legelső erdélyi!) tanító testületet, a sepsi-orbai református egyházmegyében Veres Sándor zágoni, Barabás Sámuel papolci és Salamon Mózes egerpataki tanítók hozták létre 1851-ben, jóval a XXXVIII. törvénycikk megjelenése előtt! A Sepsi-Orbai Református Egyházmegyei Tanító Kar, - ahogyan magukat megnevezték, a továbbiakban: Tanítói Kar - páratlan e vidék művelődéstörténetében, nemcsak korai megalakulásának volta miatt, hanem célkitűzéseit tekintve is. A Tanítói Karba való belépés az önkéntesség elve alapján történt. Érdekes, hogy kezdetben csak énekgyakorlásra gyűltek kéthetenként össze a környék valamelyik tanítójának a házában, s létrehozták az Ének Egyletet, mint ilyen, ismét a legelső Háromszéken. Pár hónap múlva, összejöveteleiken már más természetű oktatási teendők is terítékre kerültek: a taneszközök hiánya, milyen tankönyvek használatát fogadtassák el a részleges zsinattal, a kölcsönös önképzés lehetőségei, iskolai és tanítói könyvtárak létrehozása, valamint a tantárgyankénti módszertani teendők megvitatása. A Tanítói Kar és a kebelében működő Ének Egylet 1856-ban, közmegegyezés alapján, a sepsi-orbai református egyházmegye összes tanítóinak bevonásával, alapszabályzatot dolgozott ki, s ennek jóváhagyását várták felsőbb egyházi fórumtól. Bizony

ez elég sokat késett, de 1859-ben megérkezett a hivatalos fejbőlöntés, azzal a megszorítással, ha: „... figyelmüket egészen a tanítás és nevelés körüli dolgokra fordítják”. Ezen kívül kikötötték, hogy a Tanítói Kar mindenkor elnöke lelkes legyen. A kezdeti nehézségek után, Finta István pávai református lelkes személyében, aki egyben egyházmegyei közigazgató is volt, lelkes vezetőre, támogatóra talált a Tanítói Kar. Finta István tiszteletes úr élvezte a tanítóság bizalmát, tisztelte őket, meleg szeretetével és buzdító, lelkes beszédeivel gyámolította gyűléseiket. A Tanítói Kar havonta egyszer tartotta összejöveteleit, valamelyik tagtárs lakásán, mely általában a következő módon zajlott le: a kitűzött helyen és időben a lelkesek és a tanítók összegyűltek, felolvasták az előző gyűlés jegyzőkönyvét és hitelesítették. Ezután bementek az iskolába, ahol a helyi tanító mintatanítást tartott, abból a tantárgyból, amelyet az előző gyűlésen kijelöltek. Az óra után a gyermekeket hazaengedték, s ekkor minden résztvevő elmondhatta észrevételét a tanítás módjára, a felhasznált tanszerre nézve. Az elhangzottakat a jegyző szó szerint írásban rögzítette. Ezt követően az elnök ismertette a felsőbb rendeleteket, ajánlatokat, esetleg tankönyvismertetőt terjesztett elő. Végezetül megállapították a következő ülés helyét, idejét és tárgyát. Salamon Mózes 1859-ben és 1860-ban tartott mintatanítást, mindkettőt énekből. Egyik gyermekük Salamon Ferenc, dédapám volt.

Dédapám

Dédapámat, Salamon Ferencet 1833. április 27-én, Egerpatakon Módi Györgyné bábaasszony segítette e munkás világra. Megkeresztelte május 11-én Csiszér Gábor tiszteletes úr, keresztszülei pedig Kónya Elek és felesége, született Orbai Franciska voltak. Dédapám 16 éves korában elszökött otthonról, és beállt Kézdivásárhelyen a nemzetőrök sorába. Itt, a Céhes Városban gyors kiképzésben részesült, s 1849. július 2-án már a kökösi csata egyik harcosa, Gál Sándor seregében, ahol Gábor Áron irányította a tüzéreket. Gál Sándor ezredes a székely haderő főparancsnoka volt, Bem fővezér kinevezését (1848. november 29.) követően. A megtorlás kezdete után Lécfalván, Nagyborosnyón és Egerpatakon bujkált, mígnem ükapám közbejárása révén - fiatal korára való tekintettel - megúszta a fogházat. Egy év múlva Udvarhelyen találjuk, ahol gazdatanfolyamot végzett. Kalandos évek következtek: közel öt évig semmit nem lehetett tudni róla, valószínűleg külföldön tartózkodott. Hazatérte után (1854) a Szentkereszthy uradalom várhegyi birtokán gazdatiszt lett, lóháton „ingázott” Lécfalváról munkahelyére. Lobbanékony természete miatt sokszor verekedésbe bonyolódott: 1855-ben a nagyborosnyói állatvásáron „... bicsokkal esszeszúrkálták...”. Még ebben az

évben feleségül vette Fehér Annát (született: 1841. augusztus 8-án, Fehér József és Simon Éva leányát), s „megkomolyodott” (nagyapám szerint!), aki vel a következő utódokat nemzették: József (sz. 1856), Ágnes (sz. 1858-ban, Sipos Antal felesége lett Sepsikőröspatakon), Rákhel (sz. 1860-ban, hozzámment Nagy Cecilhez, Egerpatakon), SÁNDOR (sz. 1862-ben: nagyapám), Mózes (sz. 1864-ben, értelmileg visszamaradott, fiatalon halt meg Egerpatakon), Anna (sz. 1867-ben, férje: Tüzes Dániel, Szőkefalván), Karolina (sz. 1869-ben, feleségül vette Falka Ferenc, akinek kilétéről semmit nem tudott sem apám, sem nagyapám). 1884. december 17-én, Nagyborosnyón megkeresztelték Nagy Molnár András és Ráduly Róza: Nagy Molnár Zsuzsanna nevű lányukat, aki nagyapám: Salamon Sándor harmadik felesége lett 1900-ban. Dédapám lelke 1897. március 3-án a mennybe szállt.

Nagyapám

Nagyapám Salamon Sándor, dédapám nyughatatlan természetét örökölte. 1862. december 2-án született, majd nyolcadikán Zoltáni Elek tiszteletes úr megkeresztelte. Keresztszülei Gál Lajos és felesége zabolai Beder Zsuzsanna voltak. Mivel dédapámnak rengeteg gyermek lógott a nyakán, s eltartásuk, nevelésük rengeteg nehézségbe ütközött, így nagyapámat a keresztszülei örökbe fogadták, ők nevelték fel Lécfalván, mivel gyermektelenek voltak. Elemi iskolái után Sepsiszentgyörgy és Székelyudvarhely további tanulmányainak egy-egy állomása, de vére Budapestre hajtotta. A fővárosban csendőrré képezte ki magát. Első felvidéki állomáshelyétől (a galántai járásban levő Nagymácsédról), ahol „csendőr őrmesterként” tevékenykedett azért kellett megválnia, mert: „Nem ismertem sem embert, sem Istent!”. Büntetésből Kárpátaljára került, de túlzott szigorúsága miatt fel kellett hagynia ezzel a mesterséggel, s hazatért. Első feleségének öröksége révén a Szászok Földjére, Köhalomba költözik, ám felesége (Tóth Amália) a házasságot követő fél év múlva tüdőbajban meghalt (1890). Második felesége szász nő: Barbara Schelker, gyermekágyban halt meg, a koraszülött Sándorral együtt (akit meg sem tudtak keresztelni), 1896-ban. Családalapítási szándéka lankadatlan maradt: 1900-ban feleségül veszi Nagy Molnár Zsuzsannát, dédapám keresztlányát, aki nagyapám második házasságakor koszorús leány volt a lakodalmán. A 22 év korkülönbség a házasság első éveiben nem vevődött észre, a gyermekek sorra születtek: Zoltán (1903-1907: a ló rúgta agyon), Sándor (1905-1988: nagybátyám, Magyarországon, Hatvanban halt meg), Margit (1907-1939: a kiskadácsi Kadácsi Árpád vette feleségül, két fiú született: Árpád és Csaba. Kadácsi Csaba alább még többször fog szerepelni, jelenleg is Köhalomban él), FERENC ANDRÁS (1909. IV. 29.-1991. III. 8.: édesapám),

és Olga (1911-1973, férjhez ment, de gyermektelenül halt meg Fogarason). Ezután nagyapám már nem bírta szusszal, s több gyermek nem is született. Az első világháború elején harcolt ugyan, de 1916-ban kifakadt patkóbéllel be szállították a segesvári kórházba, ahol nem engedte meg, hogy érzéstelenítsék, s „... úgy operáltak meg, de egyetlen jajszót sem ejtettem ki” - emlékezett. Komoly társadalmi életet éltek: tagjai voltak a Közhalmi Magyar Kaszinónak, melyet 1893-ban alapítottak, de Trianon után a románok megszüntették. Nagyapámnak (a továbbiakban: Tata) polgári foglalkozása volt: útmesterként dolgozott, illetve dolgoztatott, mert ő csak lovas kocsival járta a székelyeket, s ahol „kátyúsodást” észlelt, vagy „kotymák” keletkeztek esős idő után, azt kijavította. (Kátyú és kotyma: vízzel, sárral telt gödör az úton. A „kotyma” székely nyelvjárási szó). Tatától rengeteg mindent tanultam. Érdekes módon felnőtt koromban jöttem rá tanításainak rejtett titkaira.

Úgy vezetett be, például édes anyanyelvem rejtett bugyraiba, hogy nem magyarázott meg semmit. Étkezési csalafintaságaiból idézek egy párat. Csak megkérdezte: „kakukkolni tudsz-e?”. Ráfeleltem, hogy „igen”. „Akkor menj fel a diófára és addig kakukkolj, amíg intem” - mondta. Akkor nem értettem az egészből semmit, csak hallottam, hogy nagyanyámtól kéri a szalonnát, mert: „Zsuzsa, megszólalt a kakukk!”. Magyarázata a dolognak az, hogy a székelyek addig nem kezdhetik meg az új szalonnát, amíg a kakukk meg nem érkezik, azért, hogy minél tovább tartson ez a kalóriás ételféleség. Nagyanyám talán túlzottan is ragaszkodott a hagyományos életformához, ezért Tata számtalanszor kedves csaláshoz folyamodott. Máskor arra kért meg, hogy menjek át a szomszédba, s „...fogjál meg egy prézlibe való csüdkét, s hozzd haza!” Otthon, az idegen csüdkét nem szabadott elengednem addig, amíg valami karóval agyon nem ütött a mieinkből kettőt/hármat, majd elvágta a nyakukat, s nagyanyámnak jelentette: „... a szomszéd csüdkéje esment átjött...”, de hajkurászás közben két/három csüdkénk megdőglött, s el kell készíteni ebédre, „mégghozzá puliszkával!” (A szomszédok ismerték a csalafintaságot, melyen jókat nevettek mindig!) A nagyharang megszólalásakor az ebédnek az asztalon kellett lennie. Sokszor, tettetett méreggel felkiáltott: „Zsuzsa! Ez a leves ehetetlen!” Kiderült, hogy nagyanyám a nagy sietség közepette elfelejtett kanalat tenni az asztalra... Minden leves ételt, még a húslevest is olyan forrón tudta enni, ahogyan levették a kályháról.

Legkedvesebb gyermekkori emlékeim is Tatához kötődnek. Állandóan fűrt-faragott, s amikor leütötte valamelyik ujját, akkor borsuskát húzott rá. Tíz suskája volt, s nem volt ritka az olyan eset, hogy mind a tízet használta, mind a tíz ujján valamilyen seb tátongott. Rengeteg praktikus fogást lestem el tőle. Egyszer fapuskát gyártott, s közben mondta: „Kimegyünk a Cinkertbe (bokros, erdős elhagyott terület a közhalmi vár tövében), vaddisznót lőni”. Kisétál-

tunk, s beültetett egy sűrű bokorba, ő meg elment „felhajtani a disznókat”. Pár perc múlva zörgette az ágakat, közben rőfögő hangokat hallatott. „Az onokám bátorságát tettem próbára, de a vér nem válik vízzé”, mesélte büszkén, a családi ebéd közben, „nem futott haza!” 1957-ben a második elemi Kőhalomban kezdtem német iskolában, mert Sepsiszentgyörgyön (ahol laktunk), akkoriban paralízis járvány volt, s apám a nagyszülőkhöz vitt, nehogy elkapjam ezt a betegséget. Tavasszal elmentünk Tatával madarászni. Minden madárról tudott mondani valami érdekességet. (Ennek következményeként még középiskolás koromban is ornitológus akartam lenni!) A pörge szalmakalapom alá gyűjtöttem a szarka, meg a szajkó tojásait (az énekes madarak fészkeit nem bántottuk), s amikor a kalap megtelt madártojással, a fejemre csapott, hogy: „Te milyen ügyes gyermek vagy!” Otthon nagyanyám (Mama) alig tudta kimosni a hajamból az összetört tojásdarabokat. Ha kártyázás közben megvertem, akkor én voltam: „az Isten ostora”, ez volt a legkegyetlenebb cáromkodása. 1959-ben, 97 éves korában halt meg tüdőgyulladásban Kőhalomban, a Vár utca 87. szám alatti családi házban. A Cinkert összes kora tavaszi vadvirágát a koporsójára hordtam...

Édesapám: dr. Salamon Ferenc András

1. Élete, tanulmányai

Legbizalmasabb és legmeghittebb „barátom” a Nagyküküllő megyei Kőhalomban született, 1909. április 29-én. Elemi iskoláját német nyelven végezte - ekkor nem volt magyar iskola Kőhalomban - , mivel kevés magyar élt ebben a szász városkában. Tata 1916. szeptember 3-án adta Ludvig Jung tanító kezére. Az 1919/1920-as „Schulnachrichten” (iskolai értesítő) értelmében minden tantárgyból jeles és jó minősítést kapott. Tizenéves korában anyanyelvi szinten beszélt magyarul, németül és szászul. A teológián megtanult latinul („... csütörtökön kizárólag csak latinul szabadott beszélni, sokan voltak olyanok, akik aznap hallgattak, mint a csuka...” - emlékezett apám), végül a románt felnőtt korában is csak „törte”. Nagyanyám mesélte: „Apád szép, piros-pozsgás arcú gyermek volt, s a látogatóba jött szász asszonyok, mind meg akarták puszilgatni. Ő beszaladt a szobába, elbújt az ágy alá, s amikor húzták ki, fogta az ágy lábát, hogy a nyálas pusziktól megmenekülhessen”. Anyagi helyzetük nem volt rózsás. Tata kevéske nyugdíjából tengődtek, miközben a nagyobbik fiút, Sándort Marosvásárhelyen tanítták. (Nagybátyám órás-mester lett, feleségül vette az osztrák származású Bucholz Irént. Két gyermekük született: 1930-ban Judit és 1933-ban Ferenc. 1945-ig Marosvásárhelyen lak-

tak, ahol ékszer- és órásüzletet tartottak fenn, majd Magyarországra, Hatvanba „repatriáltak”. Tata sohasem tudta megbocsájtani ezt a ballépésüket). Így következett be, hogy apámat az elemi elvégzése után Tata beadta inasnak, a helybeli Kresteltz Egon fűszerkereskedésébe. Tanulási vágya óriási volt (magántanulóként, az 1922/23-as tanévben elvégezte a megyesi „Ferencrendiek vezetése alatt álló római katolikus polgári fiúiskola III. osztályát”, majd a következő évben a negyediket is). 1929-ben eleget tett a katonai szolgálatnak: „schimbas” (váltó katona) volt, ami azt jelentette, hogy a Tata egyik lovával rukkolt be Fogarasra, ezért a katonai szolgálata is mindössze hat hónapot tartott. Az igazság az, hogy alkalmatlan volt a nehezebb fizikai munkára: állandóan gyomorbántalmakra panaszkodott, már gyermekkorában kialakult a gyomorfekélye. Inasként, később segédként dolgozott, majd - Kresteltz Egon német nyelvű ajánló levelével a zsebében - előbb Kolozsváron, majd Budapesten hasonló szakmában helyezkedett el. A VIII. kerületi Kulich Gyula téren lakott egy pincérrel: éjjel apám aludt az ágyban, nappal a pincér. Közben a budapesti VII. kerületi, Wesselényi utcai állami Szent István Reálgimnázium magántanulója, ahol 1933-ban érettségi vizsgát tesz. Érdekesség: a tanulmányi értesítő alapján német nyelv és irodalomból éppen csak megkapja az „elégséges” osztályzatot, noha a németet ekkor már anyanyelvi szinten beszélte. Több ezer kötetből álló magán könyvtáram - Háromszék Párizsában (értsd: Kézdivásárhelyen) nem hivatalos dokumentációs részlege - mondják -, melynek egynémely éke ebből az időből való. Móricz Zsigmond: Forró mezők című könyve „Forró jókat kívánok Salamon Ferencnek” dedikálással, Zilahy Lajos összes munkája, Szomory Dezső: Gyuri című regénye, s az 50 kötetből álló Remekírók Képes Könyvtára. A teljes felsorolás e helyen értelmetlen. 1933 őszétől a szászmedgyesi Noviciátus első éves hallgatója, és felvette a „fráter Mihály” nevet. 1933. október 17-én p. Virág Emánuel (Secretarius provinciae S. Joannis in Hungariae) Budapestről üdvözlő döntésében: „Szívből gratulálok és hálát adok az Istennek, hogy vágyai elérésében megsegítette! Most már aztán csak kitartás! Imádkozni és a becsületből nem tángítani! Aztán Fiam, ne csak lelkileg szedjen magára, de testileg is, mert elfér még az arcán is, mint látom. Nem szűnök meg imáimból kérni a jó Isten kegyelmét, hogy éltesse sokáig, hogy folytathassa nemes és önzetlen munkáját Isten földi országa és rendtartományának érdekében!” 1934 júliusában leteszi a fogadalmat, november 1-el kezdődőleg a Ferencesek Hittudományi Főiskoláján találjuk Vajdahunyadon, mely egyetem 1928-ban nyílt meg. Több száz levelét ebből az időből átolvasva nem találok említésre méltót e helyen leírni, hiszen egészségi állapotáról, kevéske kiadásairól, nagyanyám minden évi látogatási időpontjáról, az időjárásról - meg egyéb „semmiségekről” ír. Egyből mindenképpen idézek egy pár sort: „Meg fogja látni Édes Ta-

ta, hogy elsősorban a Tata lelki hasznára és épülésére fog válni az áttérés. Hiszen valamikor, régen az őseink kivétel nélkül a katolikus egyházból szakadtak ki, s mi csak az ők tévedésüket tesszük jóvá, ha visszatérünk az egyház kebelébe..., hiszem, hogy ez a lépés lelki üdvössége útjának fontos állomása lesz”. Tata reverzális tétele elengedhetetlen volt, ha nem teszi meg, akkor apámat nem szentelte volna pappá 1938-ban Gyulafehérváron, Majláth Gusztáv Károly püspök úr. Még ebben az évben elfoglalja papi hivatásának első állomását Szászmedgyesen.

Trianon után az erdélyi római katolikus egyházmegye székhelye Gyulafehérvár. Közigazgatási szervezetébe 16 esperesi kerület, 251 plébánia tartozott. A lélekszám 1938-ban közel 600.000 fő volt. Az erdélyi római katolikus püspöki egyházmegye ellen számtalan támadás történt 1920 után, azzal a céllal, hogy letörjék, de legalábbis meggyengítsék. Szántóit, szőlőit, erdeit, épületeit elkobozták (s az egyház kulcsfontosságú emberei ellen valóságos hajtóvadászat indult), 1945 után ez a tendencia csak folytatódott, s az 1989-es rendszerváltást követően ma: 2013-ban sincsenek visszaszolgáltatva! („Az ám, Hazám!”) Intézményeit vagy bekebelezték, vagy egyszerűen megszüntették. (Ugyanez a helyzet más felekezetek javaival is.)

Édesapám Szászmedgyesre való helyezése nem a véletlen műve, nagyon exponált hely volt a két világháború közötti Erdélyben: a férfi szerzetesrendek sorában a Ferencrendiek Provinciális székhelye volt. 1938 őszétől 1941 őszéig látta el kötelességét e helyen. Ide kellett házfőnöknek a „Rettenthetetlen”, ahogyan paptársai nevezték. A két világháború között Romániában (Románia és a Szentszék között 1927. május 10-én megkötött Konkordátum XVII. szakasza értelmében) - a Ferencrendieken kívül -, az alábbi szerzetesrendek működtek: Piaristák (a rendtartomány székhelye: Kolozsvár), Jezsuiták (székhelye: Szatmárnémeti), Premontreiek (székhelye: Nagyvárad), Minoriták (székhelye: Arad) és Irgalmasok (székhelyük: Temesvár). 1941. IX. 8. - 1943. VIII. 26. között a Ferencrendiek házfőnöke Székelyudvarhelyen. Innen írta Fehérvárra a következő levelet: „Főtisztelendő Rendtartományi Főnök Úr! Elhatároztam, hogy a Rend kötelékéből kilépek. Kérem tudomásul venni... Kilépésem oka: a szerzetesi intézményt anakronisztikusnak tartom, s nem vagyok hajlandó továbbra is benne élni..., Elindulok egy igazibb élet útján...”. 2003-tól ismerem kilépésének igazi okát, (lásd: alább!). P. Boros Fortunát megdöbbenéssel vette tudomásul „Mihály Ferencendi Atya” döntését, s három hivatalos levelében próbálta meggyőzni igazáról, illetve az eltévelyedett társát visszatéríteni a jó útra: „..., hogy milyen a mi életünk annak módját és határait, kereteivel együtt mi szabjuk meg...”: 1943. szeptember 26. Második levele barátságosabb hangvételű: „... T. Atyaságodat ... figyelmeztetem: gondolja meg jól a dolgot, s kerülje el azt a veszedelmet, mely

halhatatlan lelkét és örök boldogságát fenyegeti, ha az aposztáziában megmarad...”: 1944. február 24. (Időközben az udvarhelyszéki Fenyőkútra helyezik plébánosnak, feltehetően büntetésből, vagy tudomása volt az egyházi vezetőnek egyébről is...!). A harmadik levél szinte a könyörgés határát súrolja: „... most harmadszor és utoljára felszólítom, hogy ne tegye tönkre egész életét, mentse meg lelkét és térjen vissza haladéktalanul a rendbe ... A mindent megbocsájító krisztusi szeretet jegyében várja vissza: Páter Boros Fortunát, tartományfőnök.”: 1944. június 30. Szerzetes társai szintén sajnálattal veszik tudomásul elhatározását: „... ne haragudjon, de én a harcot nem hagyom abba. Ha most még itt volna, megmutatnám a legújabb számot (a Ferences Ifjúság egyik lapszámáról van szó, melyet a Nemzet napszámosa alfejezetben érintek), Dobó Ferenc cikkével, amely a noviciátussal foglalkozik és megokolja az eddigi hibákat...”. Mások is hiányolják: „... Nemrég voltunk Visegrádon és sokat gondoltunk Magára. Kár, hogy az öreg Salamon tornya mellett nem üdvözölhettük az ifjabb „Salamon tornyot...”. Meghitt, négy-szemközti beszélgetéseink alkalmával többször is elmondta: „Kielégíthetetlen tanulási vágyam miatt mentem a teológiára. S a két világháború között az volt a meggyőződése, hogy az egyház keretei között többet tehetek Erdélyért, papként hasznosabb munkát fejthetek ki hazámért, jobban segíthetem nemzetemet a román elnyomás alatt. 1940 után azt hittem, hogy végre „felszabadultunk”, megszűnt a hivatásom, és családot akartam alapítani”. Papi hivatását abbahagyva Kolozsvárra ment, ahol 1943. X. 2-án beiratkozott a „m. kir. Ferenc József Tudományegyetem jog- és államtudományi karára”, melyet öt félév után sikerrel el is végzett, az egyetem 503/1945. évi határozata alapján. (Közben az oroszok elkapták és marhavagonban szállították a Szovjetunió irányába. A milcovi (Moldvát Havasalföldről elválasztó folyó neve Romániában), fogolytáborban vérszerződést kötött Miklós Áronnal, a kolozsvári Acél- és Sodrony Árugyár egyik szakmunkásával, és megszöktek. Hetekig, bujdosva a hideg decemberi napokban, vérhasban szenvedve érkeztek meg Nagyborosnyóra, nagyanyám rokonaihoz. Elmondta, hogy a zsebkendőjük négy sarkára bogot kötöttek, megtölték mohával és falevéllal, s ez volt a sapkájuk. Vadon termő erdei bogyókkal tengették életüket. Felépülve, a „Licenca jellegű szigorlatot, melynek tantárgyai a jogbölcselet, nemzetközi jog, egyházjog, politika, és a statisztika volt”, már a Bolyai Tudományegyetem Jog- és Közgazdaságtudományi Kara állította ki 1946. VII. 8-án. A tinta meg sem száradt az okiraton, két nap múlva átszökött Nagykarolynál a határon (idegen vezetővel, akinek menet is, és jövet is egy hátizsák cigarettát adott), Debrecenig meg sem állt, ahol a Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karának dékánja (dr. Szentpéteri Kun Béla), és rektora (dr. Erdős Károly) a jogtudományok doktorává avatta. 1946-ban megnősült: felesége

Sikes Sarolta (édesanyám). Pár hónapig Bukarestben volt „... tanügyi atyais-
ten...”, majd Háromszék megyében tanfelügyelő 1952-ig. Két egyetemi dip-
loma után 1947. III. 31-én a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem pedagógiai
szemináriumát is elvégezte. Még ez sem volt elég: 1947-1950 között, szintén
a Bolyain, filozófia-szociológia szakon nyert képzést. 1952 őszén, az osz-
tályharc kezdeti időszakában: „Bekerültem a süllyesztőbe: az erősödő piros
könyvesek nem tudták lenyelni papi múltamat. Ezután, az osztályharc csúc-
pontján, minden ősszel kellett kilincselnem tanári állásért” - emlékezett, kese-
rűséggel. Mindvégig magyart, latint, németet, franciát és történelmet tanított
nyugdíjazásáig, 1970-ig. 1991. március 8-án, a reformátusok szertartása sze-
rint örök nyugovóra helyezték Sepsiszentgyörgy egyik elővárosának a közte-
metőjébe (Szemerján, régi nevén: Szent Mária), mivel a katolikus egyház
„kitagadta”.

2. A nemzet napszámosa

Teológus korában a Ferences Ifjúság legendás főszerkesztője Vajdahunyadon
1934-1938 között. Ekkor ragadt rá a „Rettenthetetlen” jelző. A havonta meg-
jelenő kiadványt csak a Ferencrendi szerzetesek és papok körében terjesztet-
ték, kereskedelembe nem volt kapható. (Sajnálatos, hogy egyetlen száma
sincs a birtokomban). Az 1938-1940-es időszakban Majláth Gusztáv Károly
egyház- és iskolapolitikájának legradikálisabb híve, követője és kivitelezője:
számos - az előző években a románok által megszüntetett magyar tannyelvű
iskola - újalapítója, és újak megalapítója a Szászok Földjén, ahol a magyarok
száma kezdett gyarapodni. Az 1923/24-es tanév a felekezeti oktatás ügyét a
legnagyobb megpróbáltatás elé állítja. Megjelenik Ion Anghelescu közoktató-
si miniszter 100.088. és 100.090. számú rendelete, mely az anyanyelven való
tanítás törvényes jogát teszi kérdésessé, egyúttal pedig az egyházakat igyek-
szik megfosztani az iskolafenntartás lehetőségeitől. Ez a törvény 1940-ig
érvényben maradt. Az 1938/39-es tanév kezdetekor az erdélyi püspök fennha-
tósága alá tartozó római katolikus oktatási intézményeinek a száma így nézett
ki: óvoda (8), elemi iskola (532), polgári iskola, azaz gimnázium (86), líceum
(128), felsőkereskedelmi iskola (19) és tanítóképző (18). 15 születésem előtti
években 1946 őszétől, az 1948-ban megjelent „Első demokratikus!” Tanügyi
Reformig, a Székely Mikó Kollégium latin és történelem szakos tanára Seps-
iszentgyörgyön. Itt, az 1946/1947-es tanévben történt meg vele három, anek-
dota számba menő eset, melyeket dr. Rác Gábor, akkori iskolaigazgató me-
sél el nekem 1969-1970 között:

- a. „Miután megállapodtunk, hogy mely osztályokban, mit fog tanítani, arra kértem, hogy nagyon vigyázz Feri, mert a VIII. osztályokban vannak olyan tanulók, akik most értek haza a fogságból, s válogatott csínytevésekre hajlamosak. Voltak olyan kollégáim, akik egyszerűen be sem mertek menni órára... Apád bement a VIII. A. osztályba, bemutatkozott, s folytatva volna az órát, de... (akkor még) nemdohányzó lévén azonnal megérezte a tömény dohányfüst bódító illatát... , viszont úgy tett, mintha nem vett volna észre semmit, közben óvatosan, minden feltűnést mellőzve végigpásztázta tekintetével a tantermet, azzal a céllal, hátha meg tudja állapítani a dohányos kilétét? Ekkor pottyant melléje egy félig elégett koporsószeg, felnézett, s látta, hogy az osztálytermet díszítő képek egyikének a száján lyuk tátong, ahonnan kiesett a nikotin rudacska. Csak ennyit mondott: - Nem is gondoltam volna, hogy Goethe nem hagyta el a dohányzást! - Nagy derűtség közepette megtalálta a hangot - pedagógiai érzékének köszönhetően -, s a továbbiakban ment minden a maga rendjén...”
- b. A VIII. B-ben az egész órát zsoltárénekléssel „töltötték” ki a diákok: minden óra előtt kötelező módon kellett énekelni egy zsoltárt, mely dolgot előírt a református iskolai rendszabályzat. Apám türelmesen hallgatta a jó hangú diákokat. Óra végén megköszönte, hogy a tiszteletére ennyit énekeltek”.
- c. A harmadik esetet már ő mesélte el: A Tanügyi Reformot követő hónapokban - miután menesztettek a román fővárosból - szinte havonta érkeztek Bukarestből az oktatás minőségét ellenőrző személyek. A kollégiumban minden tanárnak kötelező volt a kifogástalan megjelenés: rendruha és nyakkendő. Egy ilyen reggelen a bukaresti „mitugrálsz” a Mikós tanárok zöméről: dr. Becsey Pálról, dr. Lurtz Helmutról, dr. Bodó Jenőről és dr. Salamon Ferencről levágta ollóval a nyakkendőt, mondván, hogy ezek a „burzsoá kellékek nem valók oktatási intézménybe”.

1948-ban egy évet - délutánonként - dolgozott a Székely Nemzeti Múzeumban is, melynek fejében ingyenes szolgálati lakást kapott. (Anyai nagyapám, aki a jelzett évben „kuláknak” számított, Sikes András felajánlotta, hogy családi házat vásárol, de érthetetlen módon apám visszautasította, s így a múzeumi lakás után évekig az Olt utca 2. szám alatt laktunk egyetlen szobában, Sepsiszentgyörgyön. Édesanyám éhségstrájkjal harcolta ki, hogy a bitai örökség részéből családi házat építsünk az Arany János utcában, Sepsiszentgyörgyön).

Bukarestben lényegében azt folytatta, amit plébános korában megkezdett: több erdélyi magyar tannyelvű iskola felállításáért bábáskodott. Tanfelügyelő korában Sepsiszentgyörgyön adatta ki a Tanügy Közlönyt, melyet 1952-ben a román hatóságok betiltottak. 1959-ben a sepsiszentgyörgyi 2. számú líceum-

ban (ma: Mikes Kelemen Líceum), megalakítja a Fáklya Sport Egyesületet, melynek az elnöke éveken keresztül. Ebben a minőségében kiharcolta Bukarestben egy bitumenes kézilabda pálya építésének a költségét, mely abban az időben óriási siker volt: a legelső ilyen sportpálya a megyében! Az egyesület minden szükséges kellékkel felszereltette, autót vásároltatott, amellyel a csapat idegenbe is elmehetett. Sepsiszentgyörgy női kézilabda csapata ezen a pályán az NB I-es rangig emelkedett fel, s évek hosszú során tartotta is ezt a színvonalat. Tanítványait éveken keresztül - nyaranta - honismereti kirándulásokra vitte: két-három kollégájával szövetkezve a Román Államvasutaktól egy II. osztályú vasúti kocsit béreltek, melyet bármely szerelvényhez kapcsolni lehetett. Ily módon be lehetett járni egész Erdélyt, természetesen szakavatott vezetéssel! A gyalogos kirándulások egyik fő szervezője és támogatója volt. Kónya Ádám kollégájával Háromszéken keresztül-kasul, árkon-bokron vitték a nagy diákokat: „toronyiránt”, ahogyan Bem apó mondta, 1849-ben. Régi tanítványait annyiszor látta el atyai tanáccsal, ahányszor igény mutatkozott erre, ahányszor megkérték őt erre.

3. Titkok kutyaszorítójában

Édesanyám halála után egy évvel, egyik magyarországi utamról hazatérőben kiszálltam Köhalomban rokoni látogatásra. Eljövetelemtől Kadácsi Csaba, első unokatestvérem kezembe nyomott egy terjedelmes csomagot, s csak ennyit mondott: „Apád iratait tartalmazza.” Hazaérve mindahányat elolvastam könnybe lábadt szemmel, s közben éreztem, hogy egy világ omlik össze bennem! Az apámhoz írott nők leveleit tartalmazta a paksaméta, illetve egy azonosíthatatlan, szintén kilépett paptársának a levelét. Nagy kár, hogy nem osztotta meg velem ezt a féltve őrzött titkát, talán ő is könnyebben viselte volna e keresztet, mely akkora volt, mint bármely katolikus templom tornyán levő! Vegyük sorba:

1. Budapesti tartózkodásának egykori barátnője egy bizonyos „Duci”, akinek mindössze két levele - az egyik borítékba be volt csúsztatva a fényképe is - és egy képeslap lapult a csomagban. Az egyik boríték feladóján ez a cím olvasható: „Böhm Kamilla Budapest 1-es számú honvéd kórház Gyáli ut 17”. A levél tartalmából kiderül, hogy a jelzett személy csak a „közvetítő” szerepét töltötte be, mert „Duci” címére nem lehetett - valami okból kifolyólag - levelet küldeni! Semmi említésre méltót nem tartalmaz a két levél. Nem lehetett tanult nő, mert írásában hemzseg a helyesírási hiba, fogalmazásbeli zavarosság is előfordul, a fényképe alapján viszont kellemes jelenség. Vagyis: „p. Mihály szentatyja” sem volt a szó kimondott értelmében „szent” a reverenda felvétele előtt, ismerte az Élet némely mézes oldalát!

Apám erről a kapcsolatról bölcsen hallgatott, illetve mintha habrigált volna valamit, hogy volt neki egy „Ducikája”, ám annak idején (sajnos!) ez a beszélgetési téma nem kötötte le a figyelmemet, egyszerűen nem is érdekelt nagyon.

2. Meggyőződéssel leírhatom most: idők távlatából, hogy „p. Mihály szent- atya” a reverenda felvétele után sem élt „szent” életet. Udvarhelyre kerülése után „összeszűrte a levet” egy kolozsvári származású, és 1940-1972 között Székelyudvarhelyen tanító, férjezett (!) tanárnővel, aki számtalan levelét „Juci, Juckó” néven írja alá. (Nomina sunt odiosa - következésképpen a rendes nevét le sem írom!) 2003-ban értettem meg azt, hogy miért lépett ki a Ferencrendiek kötelékéből: 1943-ban közös gyermekük született. Csakhogy, „Juckó” nem volt hajlandó elhagyni katonatiszt férjét, annak ellenére, hogy ilyeneket - amint alább következik -, és ehhez hasonlókat írt le, nem egy levelében, hanem számtalanban! Átadom a szót „Juckónak”, mert ennél szebben és kifejezőbben én sem tudnám leírni: „Édes, Drága Ferikém! Írod, hogy ennek a helyzetnek véget kell vetni bármi áron. Erről szeretnék Neked Édes Ferikém részletesen írni, és nagyon szeretném, ha megértenél, ha belém láthatnál, hogy milyen forrón, kiolthatatlanul szeretlek, s csak Utánad vágyakozom most is szüntelenül. De ennek a helyzetnek így kell maradnia, ahogy most van. Változtatni ezen nem lehet, nincs rá mód. Én soha innen gyermekek nélkül elmenni nem tudok. Ha esetleg, ahogy Te gondolod, mindent elmondanánk, többféle lehetőség állna fenn: Az első az, hogy megbocsájtana (ez, amit leginkább gondolok!). A második az, hogy engemet utamra bocsájtana, de a gyermekeket nem adná (egyiket sem!), mert tudná, hogy így állna rajtunk a legjobban bosszút. Én pedig így sohasem lennék a Te feleséged, mert a gyermekek elvesztéséért Téged okolnálak, tönkretenném az életedet, s ezt nem akarom, mert ennél sokkal, de sokkal jobban szeretlek. Ebben az esetben tönkre lenne téve a gyermekek élete is. S hogy én törvény előtt kiharcoljam magamnak legalább az egyik gyermeket, mondjuk a Kicsit (aki „Edit” névre hallgat, s ez a közös! megjegyzés tőlem: S.F.), ezt soha nem tenném, erre nem lennék képes, én ezzel törvény elé soha nem állok, inkább a halált választanám. Van még egy lehetőség, de ebben nem nagyon hiszek. Ideadná az egyiket, a Kicsit (mármint a közöst, megjegyzés tőlem: S.F.) Én elmenni innen úgy sem tudnék, visszakönyörögném magam. (...) És még valami: a férjemmel, ha lehet, kerüld a találkozást! Nagyon elkeseredett (tehát tudott a kapcsolatukról, megjegyzés tőlem: S.F.), nem csoda, hiszen az ő boldogsága is ráment erre, nemcsak a miénk. Pisztolya van, amit magánál hordoz! ... Még mindig történhetik valami, s állhat elő olyan, előre nem számított körülmény, ami lehetővé teszi az egyesülésünket, s akkor el lehet-

ne-e képzelni nagyobb boldogságot, mint a miénk? Nem tudom milyen érzés, ez bennem, de halálos biztonsággal érzem, hogy egyszer mi összekeverülünk... Milliószer csókol: Juckád”.

„Juckó” jövendőlése nem következett be. Apám racionálisabb volt, mint a szerelmes, mellesleg: szexbomba alakú nő, s 1946-ban megnősült. Már megszülettem (1948. II. 26.), amikor „Juckó”, még mindig küldött képet a leányokról és magáról is Kőhalomba. (Feltételezésem szerint, s ebben Kadácsi Csaba első unokatestvérem is megerősített: apai nagyanyám - Mama - tudott a kapcsolatokról!) Az utolsó „mézesmadzag” 1960-ban érkezett az Edit kicsengetési kártyájának formájában: „A székelyudvarhelyi Dr. Petru Groza (ma: Tamási Áron Líceum) középiskola igazgatósága és IMSZ alapszervezete meghívja a XI. osztályos tanulók évváró ünnepélyére”. A levelek külalakja, meg belbecse páratlan. Helyesírási kifogástalanok, tartalmilag logikus felépítésűek. A levelek stílusa ízes, zamatos. Az írások magán hordozzák az élő erdélyi székely-magyar nyelv minden szépségét. Idézeteket, közmondásokat, szállóigéket, tájnyelvi szavakat használt. Teljességgel mellőzte az idegen szavakat. Apám, nősülési szándékát megírhatta „Juckónak”, mert egy magát meg nem nevező személy el akarta tántorítani ebbéli szándékától: „Ferikém! ... Nem tudom elképzelni rólad azt a ballépést, hogy lelki vonzalom nélkül egy életre lekösd magad egy nővel. Mégis csak kell legyen benne valami, ami megnyerte tetszésedet. Hiszen éppen te mondtad, hogy a házasság a lelkek találkozása. Ezt a mondásodat tartsd most is szem előtt, nagyon kérlek!”. Ez a névtelen levél is Kőhalomba érkezett...

3. Sikes Saroltát, édesanyámat 1945-ben Bitán ismerte meg, miután hazaszökött a fogolytáborból. Édesanyám vőlegénye a 24. Határvasár - Zászlóalj parancsnoka, Schutt Tibor volt, aki 1944. október 7-én hősi halált halt Szászrégentől északra, Idecspatakán. (Veres Csaba: Magyarország hadikronikája 1944-1945, I. kötet, 94. oldal). Anyai nagyapám, Sikes András 19 visszaemlékezése szerint: „Schutt Tibor 1944. október 7-én Idecspatakon esett el, hősi halált ott halt. Innen a holttestét Nagysajóra szállítottam, ahol parancsomra megadták számára a végtisztességet”. Anyai nagyapám, Sikes András a zűrzavaros és fejvesztett visszavonuláskor szintén a 24. Határvasár - Zászlóaljnál szolgált és francia fogságba esett, fiával együtt, Sikes Sándor nagybátyámmal. Egyetlen levél van a birtokomban, melyet 1947. március 7-én írt édesanyám Kolozsvárra. A levélben leírtak alapján ebben az évben - húsvétkor - tartják meg az eljegyzést: „Húsvétra meghívlak, s ez idő alatt az eljegyzést is megtartjuk, természetesen az én költségemen. ... Az anyagiak miatt semmi fennakadás nem lesz. Tehát nem úgy kezdünk az életet, ahogy megbeszéltük. (Ho-

gyan beszélhették meg? Nincs tudomásom róla! Egyikük sem mondott semmit a kezdetekről!) Saját bútoraimmal rendezem be lakásunkat. Egyelőre egy szoba- (ezt a diófából készült szobabútort örököltem), és konyhabútort kapok. Szép, barátságos otthont rendezünk be, ahol mindenünk lesz. Itthonról mindent kapok”. Az anyagilag tönkrement apám elfogadta a kedvező ajánlatot, annak ellenére, hogy érzelmileg nem nagyon kötődött „Sárikájához”. Érdekes módon soha nem vettem észre közöttük még komolyabb veszekedést sem, olyan ügyesen oldották meg a családi élet minden percét, hogy az volt az érzésem: „mi vagyunk a mintacsalád”. Becsülettel felneveltek, tanítottak bár a kezdeti jólét után következett a hét szűk esztendő! Nagypámat - mivel fel volt esküdve Szálasi hűségére - 1954-ben a Szekuritate (magyarországi megfelelője: ÁVO) Marosvásárhelyen halálra kínoztta. 1953-tól apám csak tanügyben tudott elhelyezkedni: „A tanítói fizetésből még nyomorogni sem lehet becsületesen”. Miért nem lett ügyvéd? Szegeztem neki a kérdést. „Azért, mert ebben a szakmában állandóan hazudni kellett volna, s valaki mindig a rövidebbet húzza. Én meg nem szeretek hazudni, az embereket - tudtommal - soha nem csaptam be”, volt a válasza.

4. Testamentum

Tudatosan és módszeresen nevelt az erdélyi életre. Tíz éves koromban meglehetősen jól beszéltem a német nyelvet. „Erdélyben három nyelvet tökéletesen kell ismerj” - mondta. 1970-ben román-magyar Tanárképző Főiskolát végeztem Marosvásárhelyen, 1975-ben magyar-német szakos tanári oklevelet szereztem Kolozsváron a Babes-Bolyai Tudományegyetemen. 1980-ban Szabó T. Attila, egykori professzoromnál akartam doktorálni, de a Román Kommunista Párt megghiúsította tervemet. „Sebaj - mondta - nemzetedet ott szolgálhatod, ahol vagy. Vigyázz! Minden magyar egyforma, nem szabad kivételt tenned senkivel!” S még valami: „Erdélyt elhagynod nem szabad, itt kell megvívnod az élet minden csatáját! Látod, én 1946-ban kinn maradhattam volna, de nem tettem meg.” Nem „melldöngetős” magyarnak nevelt, hanem olyannak, aki minden nehézség (értsd: elnyomás) ellenére meg tud maradni magyarnak és embernek. Erdélyben mindent megmutatott, s csak azután ismertette meg fővárosunkat: Budapestet. Állandóan beszélgettünk - s pont, mint nagypám - észrevétlenül megtanított a logikus gondolkozásra, mit és hol lehet megkapni valamit, bármit (pl.: festékest, gyapjú szőttest, bokályt, információt stb.), ha valami érdekel, hol kell utána nézni. Jegyzeteimet füzetbe íratta, a „cédulázásról” azt tartotta, hogy könnyen „szétszóródhat”.

Apám ösztökölésére Kovászna megye (a régi Háromszék), minden egyházi levéltárát „átfésültem”, ezért tartanak kortársaim a „kútfő kutatás úttörőjének”. Serdülő és ifjúkoromban megtanított a hallgatás művészetére. „Aho-
gyan te érzel fiam, azt ne ismerje senki, meglátod el fog jönni az idő, amikor nyíltan tehetsz a nemzedéért. A te lelked nem aludhat ki!” (Zilahy Lajos: A lélek kialszik című regényére utalt). Mintha hallanám most is szavait: (1989 előtti állapotról van szó!), „... a hamu alatt izzik a parázs..., a hajszálgyöke-
rek vérkeringésében szunnyad a magyar nemzet, ... fel fog ébredni!”. S amíg más országrészekben agymosáson estek át az ifjak, addig a homlokom mögé olyan történelmi és nemzettudatot varázsolt, melyre ma is büszke vagyok! „Azt raktározd el a szürkeállományodban, amire a későbbiek során szükség lehet, a többit töröld!” Módszeresen gyűjtöttünk szinte minden tárgyi és szel-
lemi értéket: régi könyvet, kéziratokat. (A Ceausescu rendszerben a szanálás-
ra ítélt házak lakóit erőszakkal kiköltöztették. A régi tulajdonosok szinte min-
denüket vitték az új, tömbház lakásukba. Általában a régiségszámba menő dolgaikról mondtak le a legkönnyebben: irat, fénykép, könyv. Kiköltözésük után megjelentünk, s az értéknek számító dolgokat „megmentettük”!) Íme két „könyves” történetünk:

1. Egy útmutató segítségével módszeresen betértünk az összes budapesti antikváriumba, s potom áron, hátizsákszámba rengeteg könyvet (a szépirodalmat mellőzve), felvásároltunk. Mindkét határátkelőnél, a magyar meg a román vámosok úgy néztek ránk, mint a bolondokra, mint olyanokra, akiknek nincs elég eszük: pénzt kiadni könyvre? No, meg szembe kellett néznünk csodálkozó képükbe, hogy még egy tasak paprikát sem tudunk dugni nekik. Nem sok év múlva egy magyar nyelvű folyóirat behozatala miatt már leszállították az embert a vonatról.
2. A könyveket Erdélyben is gyűjtöttük. Brassó egyik elővárosának a könyvesboltjában kiválasztottunk egy pár magyar nyelvű könyvet, s türelmesen várakoztunk, mert a két elárusító ékes szász nyelven „fosta a szót”. Egyikük ímmel-ámmal hozzánk vánszorgott, apám magyarul közölte, hogy ezt a három könyvet ki szeretné fizetni. Dörgedelmes román nyelvű szitoksorozat következett, s a kénkövek áradata még ma is folya, ha német nyelven le nem teremtem a sápirozó hölgyeményt. A következő pillanatban könnyező szemek könnyörögve esdették a megbocsátást! Komoly dicséretben részesültem az utcán, hogy helyén volt az eszem, mert megfejtettem álmát az elárusító nőnek!

„Erdélyi székely-magyarként fákat kell ültetned, gyermekeket kell nemzened, s könyveket kell írnod”! - testamentum, melyet az agyamba vésett. MEGTETTEM! Erdélyt csak ideig-óráig hagytam el: a fél lábam mindig otthon volt. Örökölt tömbház lakásomat kertes házra cseréltük harmadik feleségemmel, s összezsugorgatott pénzecskénkkel vettünk Futásfalván is egy telkes házat. Mindkét helyen annyi gyümölcsfát ültettünk, amennyit lehetett. Ebben a faluban, 1995-ben visszaállítottam - az előzőleg megszüntetett - magyar tannyelvű általános iskolát. Közben három gyermeket (fel)neveltünk, tengernyi nehézség dacára. Mindezek mellett néprajzi, nyelvészeti, oktatástörténeti kutatásokat végeztem Háromszék falvaiban. Kutatásaimnak, és elismertségemnek gyümölcse két könyv lektorálása, három önálló könyv kiadása, és számtalan tanulmány megjelenése.

Zárszó helyett: nemzetem (nemzett) reménységei

Első feleségem Tőke Judit volt, aki a rendszerváltás előtt települt Magyarországra, elválásunk után. Egyetlen lányunk volt: Enikő, aki jelenleg Kecskeméten lakik, három gyermeket szült. Második feleségem Ambrus Ágnes, gyermekeink: Bíborka és Balázs. Mindketten egyetemet végeztek, Erdélyben laknak. Harmadik feleségem: Rózsa Gabriella. Gyermekeink: Balázs (nevelt fiam, egyetemet végzett Kolozsváron), Kata (a Nyugati Egyetem III. éves hallgatója Temesváron), és Zsuzsa (a kézdivásárhelyi Nagy Mózes Líceum XI. osztályos tanulója).

Kézdivásárhely, 2013. III. 6.

Salamon Ferenc

Ajándék

Akkoriban még elsős voltam, édesanyám pedig munkanélküli. Hideg tél volt és közelgett a Mikulás ünnepe.

Írni már tudtam, s ha jól emlékszem, abban az évben állítottam először össze a Mikulás bácsinak szánt kívánságlistát. Állatos könyv, filctoll, sok-sok csokoládé szerepelt rajta és valami... bármi, amit nagyon-nagyon tudnék szeretni. Nem tudtam meghatározni pontosan, mire is vágytam, lehetett volna bolyhos vagy tollas, szőrmés vagy pelyhes, valami, legszívesebben egy élő állatka, de éreztem, hogy nem lehetek telhetetlen, mert igencsak szűkén voltunk a pénznek.

Iskolából hazajövet kipucoltam a csizmámat, gondosan kiraktam az erkélyre és vártam az estét. Nem tudtam a tanulásra összpontosítani. Hiába mondta anya, hogy csak tanuljak szépen, hisz a Mikulás bácsi csak sötétedés után ér ide hozzánk, én percenként ugráltam fel a könyv mellől és lestem ki az ablakon, hátha mégis megláthatom a csodát, a rénszarvas húzta, szeretett apókát.

Aztán mégiscsak belefeledkeztem a másnapi feladatok böngészésébe, s mire észbe kaptam, odakinn már teljesen besötétedett. Óvatosan kisomfordáltam a konyhába, csak úgy... mintha egy pohár vízért mennék, s fél szemmel kisandítottam az ablakon. Tágra meredt szemmel néztem a csizmám, mely tele volt ilyen-olyan díszes csomaggal. Mámorosan, visítva az örömtől szaladtam és téptem fel az erkélyajtót, hogy behozhassam az ajándékot. Nem emlékszem már pontosan miket kaptam, de főajándékként egy kissé kopott, kicsit nedves, farkavesztett piros rövidnadrágos Miki egeret fogtam kézbe. Ahogy magamhoz szorítottam nyirkos plüssstestét, megéreztem kissé kellemetlen penészszagát.

Anya észrevehette szememben a csalódást és mesélni kezdett:

- Tudod kicsim, óriási utat tett meg Lappföldről ez a kis Miki egér csak azért, hogy a tiéd lehessen. Hófödte hegyek közt szél tépázta, éhes farkasok kergették a szánt, talán ki is esett a csomagok közül, ezért olyan megviselt. Aztán tovább fázott kinn az erkélyen, mindaddig, amíg rá nem találtál!

S én azt éreztem, hogy édesanyám szavai felmelegítik a szívemet. Néztem a mosolygó jövevényre, s a kicsit vizes játékot egyre szorosabban öleltem magamhoz.

Később, jóval később mesélte el anya, mennyi igyekezettel próbált kevéske pénzéből, minél több ajándékot elővarázsolni Mikulás estére. Az én Miki egeremet használtan vette, majd tisztogatta, javítgatta, de már nem sikerült teljesen megszáritgatni estére, ezért volt olyan nyirkos és árasztott kissé kellemetlen illatot.

Most is fő helyen áll a polcon ez a plüssállatka, s ha kézbe veszem, mindig eszembe jut az a varázslatos Mikulás-este. Ma is érzem azt az enyhe csalódást, amely anya szavai nyomán, pillanatokon belül, együttérző szeretetté szelídült.

Schönberg Éva

Négy tányér bableves

- Kérek még egy tányérral - szóltam, és az asztalnál ülő felnőttek meglehetősen furcsán néztek rám. Bableves volt ebédre, házi csipetkével, meg talán csülökkel, erre már nem emlékszem pontosan, és finom volt, ehhez nem férhet kétség, hiszen a keresztanyám főzte, és ő - mint ahogy nagyanyám leányai általában - igencsak jeleskedett a szakácsművészetek terén. Valahogy mégsem érezték rendjén valónak, hogy én, aki tízesztendősen hírhedetten rossz étvágyú voltam, sovány és girhes, immár a harmadik tányérral kérek a bablevesből, majd annak rendje és módja szerint tejfölt valamint kevéske ecetet teszek hozzá, gondosan kenyeret is veszek, egy újabb szeletet, megtöröm, és komótosan falatozni kezdek. A többiek már a második fogásnál tartottak, ami talán valami tézstaféle lehetett, palacsinta, metélt, túrós csusza, esetleg rétes, ilyen nehéz, tartalmas leves után általában hagyományosan könnyű fogás következett mifelénk. Én meg csak kanalazgattam a bablevest, immár a harmadik tányérral. És azt hittem, menten megpukkadok.

Bagolán történt mindez, egy Zala megyei kis faluban, talán hatvankilenc tavaszán, amikor keresztzüleimnél vendégeskedtünk. Tanítónő volt az én keresztanyám, igazi falusi tanító. Kis falusi iskolában tanított, összevont alsó tagozaton, ami annyit jelentett, hogy egyetlen osztályterem volt az iskolában és egyetlen tanító, és az egyetlen osztályteremben egyszerre tanultak elsőtől negyedikig a diákok. Amíg az elsősök rajzoltak, mondjuk, a másodikosoknak számtanóra volt és a feladatokkal bíbelődtek, a harmadikosok valamiről éppen fogalmazást írtak, a negyedikesek meg olvastak valamit. Így volt ez akkoriban a kis falvakban, legalább a négy elemi helyben végezhatték a diákok, igaz, együtt a többiekkel, de hát ez százéves hagyomány volt az efféle helyeken. Nehéz, pontos, jól szervezett munkát igényelt a tanítótól, akárki nem is tudta ezt a munkát elvégezni, erre születni kellett, szeretni a szakmát, a hivatást, és persze végtelen türelemmel szeretni a gyerekeket. De szigorúnak is kellett ám lenni, fegyelmet tartani egyszerre négy évfolyamon, az egy tانتeremben, hogy püsszegés se legyen az órán, odafigyelni, gondosan, az éppen felelő kisdíákra, de közben fél szemmel a többiekre is, rendesen végzik-e a kiadott feladatokat, és ha a szükség úgy hozta, akár egyetlen szúrós pillantással, de rendre kellett utasítani a rendetlenkedőket. És az én keresztanyám pont ilyen volt, tanítónak szánhatták már az égiek is, ő meg csak ment a maga útján, és talán most is tanít, órát tart, ott fent, az égieknek, túl a fellegeken, túl a távoli csillagokon.

Én csak tudom, milyen tanító volt a keresztanyám, egy hónapig magam is a diákja lehettem korábban. Girhes, beteges gyerek voltam, elsős koromban egyik betegségből a másikba estem, mígnem aztán a gyerekorvos levegőváltozást javasolt, kapóra jött hát a vidéki rokonság, egy hónapra Bagolára költöttem, a keresztanyámhoz, aki nem csak anyám helyett lett anyám arra a harminc napra, hanem Elza néni helyett ő lett a tanító nénim is. Szigorúan, mint a többieknek, Zsuzsa néninek kellett szólítani, akként, ahogy az azidőtájt ugyancsak velem egy iskolába járó gyerekei, az unokatestvéreim is tették.

Hosszú, sárga épület volt az iskola, merőleges a főutcára. Az utca felé esett a tanterem meg az előtér, vele egybeépítve a tanítói lakás, komfort nélküli, kétszobás lakás, talán még rendes padlója se volt. Nagy udvar tartozott hozzá, húsz-harminc gyerek szaladgált ott a szünetekben, mögötte, elkerítve a veteményeskert, az udvar hátsó részén a falusi reterát, külön a gyerekeknek, fiúknak és lányoknak, és külön egy, a felnőttek részére. És persze voltak ott mindenféle gazdasági épületek, raktárak, ólak, amiben állat nem nagyon volt, meg egy kutya, láncon kikötve, a Vitéz.

Egy harangláb is állt srégen előtte az utcán, reggelente a szomszédasszony harangozott rajta, meg persze este, napnyugtakor. Emlékszem, egyszer kilóptam, afféle rosszcsont gyerekként, megrántottam a harang kötelét, amely elragadott engem, a hatéves kisfiút, és tehetetlenül lógtam a kötélén, kétségbeesetten kapaszkodva, miközben, a félrevert harang hangjára kiszaladtak, hangosan kacagva mulattak a pórul járt városi gyereken.

Nagy szabadság volt az nekem, ott faluhelyen, a városi gyerekeknek, nem csak a levegőváltozás vált hasznomra, hanem a falusi élet, a szabadság, a mindenféle ismeretlen játék a helybéliekkel, csavargások a környéken, meg azért persze nyilván a jó levegő is, amelybe, valljuk meg, olykor bizony jócskán vegyült a helyben oly gyakori trágya illatából is. Jó tanuló voltam, odahaza is, itt se hoztam szégyent a keresztanyám fejére. Az unokatestvéreimmel meg úgy szerettük egymást, mi hárman, minden jóban és még több rosszban együtt sántikáltunk, olyanok voltunk, elválaszthatatlanok, mint három testvér. A mindenféle szünidők végén, amit többnyire együtt töltöttünk, a teleket általában Pesten, a józsefvárosi bérházban, a nyarakat Érden, nagyszüleim birtokán, a tavaszi szüneteket meg esetenként lent, faluhelyen, Bagolán. Amekkorra öröm volt, túláradó, szívből jövő sikoltozással a találkozás, akkora bánat volt, minden alkalommal, szünni nem akaró sírással, rívással, amikor a szünidő végén el kellett válni.

A hatvanas évek második felében aztán átépítették az iskolát, az új épület az utcafrontra került, közel a kerítéshez, külön bejárattal az iskolának az utca felől, egy folyosóra, onnét nyílt a tanterem, és volt egy kijárata hátra, az udvar felé is. A mellékhelyiségek immár belül voltak, nem mint korábban, az udvar végében. A tanítói lakás most is az iskolával egybe épült, jobbra tőle, két szobával, konyhával, kamrával, mellékhelyiséggel, fürdőszobával, beépített vízvezetékekkel, melybe a régi kútról motoros szivattyú pumpálta a vizet. Rendkívül korszerű, modern lakásnak számított ez akkor, faluhelyen kiváltképp, meg is szenvedték a keresztanyámék az építkezést, a család a falu két végén volt elhelyezve, szükséglakásban, két helyen, az oktatás meg talán a művelődési házban folyt, mert akkor, ott, még ilyen is volt.

Az új lakásba új bútorokat vettek aztán a keresztanyámék, ágyakat a gyerekeknek, kanapét, dohányzóasztalt fotelakkal, új tévét, még távoli adókat is lehetett vele fogni, Grazot meg Zágrábot. És persze egy új ebédlőasztalt, ki nyithatót, narancspiros kárpitozott székekkel.

Ebben az új házban ült együtt a család azon a napon, és ette keresztanyám bablevesét. Nyolcan ültünk az asztal körül, négy felnőtt és négy gyerek, két család, a két nővér családja. Gondolhatná bárki, az előzményekből, hogy lám-lám, a levegőváltás, a friss falusi levegő bizony meghozta gyümölcsét, a girhes városi gyerekek íme megjött az étvágya, eszik, feneketlen gyomorral, jóízűen falatozik, már a harmadik tányérnál tart.

A baj csak az, hogy a girhes városi gyerekek egyáltalán nem jött meg az étvágya, lehetséges, hogy az olykor meglehetősen trágyaillatú zalai levegő másokra nézvést akár csodákra is képes, magam azonban bizonyosan nem tapasztaltam e jótékony hatását. A harmadik tányér levesnél már úgy kell elképzelni, hogy minden egyes falat, amit leküzdöttem, egy pukkadásig telt gyomorba érkezett, komoly erőfeszítésre volt ahhoz is szükség, hogy a kanalamat ismét a tányérba merítsem, lassan, végtelenül lassan, de mégis közömbös nyugalmat színelve a számhoz emeljem, önuralom kellett, hogy tartalmát a számba engedjem, minden idegszállammal arra kellett koncentrálnom, hogy a nyelés ne torkollják öklendésbe, ami, lássuk be, mégsem illendő a falusi levegő jótékony hatására feneketlen gyomrúvá vált városi girhes szerepéhez.

Mert szerepjátszás volt ez, akkor és ott, kétségbeesetten rögtönzött szerep, amiről még fogalmam se volt akkor, amikor az ebédhez az asztalhoz ültem, és jóízűen - tényleg jóízűen - hozzáláttam az első tányérnak. Valamilyen okból ugyanis szerettem volna felállni az asztaltól, ebéd közben, talán csak a szé-

kemet igazítottam volna meg, erre már nem emlékszem négy évtized távlatából. Arra viszont igen, hogy a szék nem engedett. Képzeld el, ott kalimpál az ember tízesztendősen egy éppen csak megfelelő méretű, valójában felnőttek számára készült széken, kárpitozott, új széken, új bútordarabon egy új házban, és a szék fogságba ejti, nem engedi el, valami láthatatlan erő a narancspiros bútorkárpithoz fogja, mintha a nadrágját apró manók egy óvatlan pillanatban a székhöz varrták volna, gonosz tréfát űzve hősünkkel. Vagy, mert a varráshoz ügyetlenek voltak, a manók persze, hát odaragasztották volna.

Éreztem, hogy baj van, de nem akartam felhívni magamra a figyelmet, így hát kértem még egy tányér bablevest. Arra nem számíthattam, hogy mivel életem korábbi tíz esztendejében még nem fordult elő velem, hogy bármiből is repetát kérjek, a felnőttek őszinte csodálkozással veszik majd tudomásul a hirtelen jött változást. És rögvest az érdeklődés középpontjába kerülök, miközben éppen ezt szerettem volna elkerülni. Így hát dicsértem az ételt, hogy milyen finom, közben pedig szerettem volna, ha másra terelődik a szó, magam pedig valamilyen módon, rejtve, de kideríthetem, miért e furcsa vonzalom, miért ragaszkodunk ily szorosan így egymáshoz, én és a szék. De mert minden szem rám szegeződött, nem volt mit tenni, nekiláttam a második tányérnak, és az egyébként ízletes bableves falatról falatra egyre kellemetlenebbé vált, lestem az alkalmat, mikor óvatosan a székre és a nadrágomra koncentrálhatnék, anélkül persze, hogy ezt más is észrevegye, mert abban biztos voltam, hogy egy tízéves kisfiú és egy kárpitozott szék között egy ilyen vonzalom semmiképpen nem tekinthető helyénvalónak.

Eközben persze kérdésekre kellett válaszolnom, hogy lám, milyen jó is ez az ebéd, milyen ízletes a bableves, hogy igen, az ember olykor éhes lesz, mint a farkas, megjön neki az étvágya, hogy jót tesz a friss falusi levegő, a trágyaszagról akkor és ott nem ejtettem szót, inkább buzgón helyeseltem, hogy ez remélhetőleg így is lesz most már, amíg a világ világ. Holott pontosan ettől féltem, hogy a szék számomra váratlan vonzalma nem fog belátható időn belül véget érni, főleg, ha még sok hülye kérdésre kell bájologva válaszolnom, anélkül lehetőleg, hogy a legkisebb gyanújelét adnám annak, hogy itten valamiféle rendkívüli dolgok történtek velem...

Így történt, hogy már a második tányérral is végeztem, de még nem volt módomban az ülőalkalmatosság váratlan ragaszkodásának okát behatóbban tanulmányozni. Aztán, amíg a merőkanál a bablevesbe merült, sokadszor immár, egy óvatlan pillanatban sikerült némi fészkelődést mímelve a székkal is foglalkoznom. Igen, a nadrágom, a mackónadrágom az istennek se akart a bútorszövegtől elválni. Egyik kezemet lassan, óvatosan az asztal alá engedtem, megmarkoltam a nadrágomat, és egy határozott mozdulattal magam felé rántottam. És akkor, abban a pillanatban szembesültem a valósággal. Ahogy a

nadrág elvált az eredetileg narancspiros bútorszövegtől, és én feljebb csúszhattam a széken, egy pingponglabda nagyságú, ragadós, fényes fekete folt maradt a vadonatúj szék kárpitján.

Szurok...

Hát persze... Ebéd előtt a homokozóban játszottunk, ami persze nem homokozó volt igazán, hanem az építkezés során odaszállított homok, hatalmas kupac, csak úgy, leborítva, és mi abban ástunk, alagutakat, egyre mélyebbre, míg nem lejjebb, az alsóbb rétegekben valami fényes, fekete, kemény dologra nem bukkantunk, mint unokabátyám felvilágosított, szurokra. Olyan volt, mint egy hatalmas fekete kő, szép volt, sima és fényes. Elhatároztuk hát, hogy kibányásszuk. Tavasz volt, sütött a nap, a napsugarak melegítették a homokot, melegítették a szurkot, én meg nyilván ráülhettem egy kicsit a napvilágra került részére, az meg szépen beleragadt, észrevétlen a nadrágomba, és hiába poroltuk le magunkról a homokot, gondosan, az ebéd előtt, az bizony ott maradt, még pedig feltűnés nélkül, a fekete mackón, mert bizony simán átmentünk a szigorú szülői mustrán, mielőtt az udvarról a tiszta lakásba léphettünk, és elfoglaltuk helyünket az ebédlőasztalnál... A szurok pedig, amelyet észrevétlenül sikerült a lakásba csempésznem, a nadrágomról azonnali újdonság garnitúra bútorszövegére került.

Nem mintha a felismerés közelebb vitt volna a megoldáshoz, de legalább rájöttem a probléma okára. Eközben, persze lázasan járt az agyam, hogy most mitévő legyek, ebből a kalamajkából miképp szabaduljak - miközben színlelt jó étvágyal immár a harmadik tányér bablevessel küzdöttem, látszólag könnyed jóétvágyal, valójában lassan már-már a hányingerrel küszködve. Ha az ember bajban van, nem mindig kell kész terveket kidolgozni, sokszor elegendő egyetlen lépéssel előre gondolkodni, aztán, ha oda eljutunk, ráérünk törni a fejünket a folytatáson. Tisztában voltam azzal, hogy nekem valahogy egyedül kell maradnom abban a szobában, egyedül a szurtos székkal. Kissé reménytelen vállalkozás mindez egy olyan helyiségben, ahol éppen nyolc ember falatozik jóízűen, de más megoldás nem kínálkozott. Ha a szoba kiürül - okoskodtam tovább aljas és fondorlatos módon, csak ki kell cserélnem két széket, az enyémet egy másikkal, aztán le is tudtuk a problémát - alakult ki bennem a kétségkívül alantas, visszataszító és rosszindulatú terv túlélésem, mondhatni önnön tisztességem védelme érdekében.

A türelem rózsát terem - gondoltam nem minden alap nélkül, mert, mint hírhedetten rossz evő, korábban is gyakran maradtam magamra otthon, a konyhában, a családi étkezések végeztével - mások, a többiek végeztével persze, az asztalnál még, magam, reménytelen küzdelmet folytatva egy tányér tökfőzelékkel, paradicsomos káposztával, zöldbabfőzelékkel vagy egyéb, számomra meglehetősen ellenszenves étkekkel. Ilyenkor a szüleim bementek a

nagyszobába, kávézni vagy olvasni, én meg a legfondorlatosabb módon szabadultam meg visszataszító étektől. A Népszínház utcában, ahol akkoriban laktunk, a konyhából nyílt a spájz, ahol mindig tartott a nagyapám üres tejfölös dobozokat, valamire jó lesz, gondolta bölcsen és előrelátóan, és persze, a kamra végében, meglehetősen magasságban mindig nyitva volt a lichthofra nyíló ablak. Én pedig, nagyapám előrelátó gondosságának köszönhetően leemeltem egy dobozt, egy üres tejszeles dobozt a gyűjteményéből, megtöltöttem a számomra ehetetlen és undorító étkekkel, szegény anyám főztjével, majd egy határozott, ámde ügyes mozdulattal a stélázi felett tátongó ablakon keresztül úgy, ahogy volt, kihajítottam a zöldbabfőzelékkel teli dobozt a lichthofba, és kéjes örömmel nyugtáztam, ahogy a szállítmány elébb a világitóudvar falának csapódott, majd alant, a kövezeten landolt. Ekkor persze, mert a fejem tetejére engemet sem ejtettek, még jól hallhatóan, de belül már felszabadultan sóhajtoztam egyet-kettőt, hogy lám, miféle étkeket kell nekem itten magamba tömnöm, majd néhány perc múlva jelentkeztem, odabent, a mamámnál, hogy valahogy - de hogy... - csak sikerült legyűrnöm az ebédet, és köszönöm szépen, meg minden, mennék játszani...

Efféle tervet rögtönöztem ott, a narancspiros széken, mikor a harmadik tányérral is végeztem. Nem volt minden alap nélküli a bizakodásom, hiszen a többiek már mind a második fogásnál tartottak. Úgy okoskodtam, ha elnyammogok még egy negyedórát itt a bablevessel, akkor előbb-utóbb, szokásuk szerint átmennek a másik szobába kávézni, az öcsém meg az unokatestvéreim kirajzanak az udvarra játszani, én meg majd szép óvatosan lebonnyolítom a székcserejét, a többi meg már onnantól nem az én dolgom.

Lássuk be, az előzmények ismeretében a terv nem volt teljesen reménytelen, még ha kifejezett aljasságához sem férhetett semmiféle kétség. Mindenesetre, a tervnek megfelelően, mikor a harmadik tányérral is végeztem, annak ellenére, hogy úgy éreztem, már az egész testem bablevesből áll, a szent cél érdekében, hősisen persze, meglehetősen közömbösséget színelve ismételtén, aznap már harmadszor megszólaltam:

- Kérek még egy tányérral...

Keresztanyám, elnéző mosollyal átvette a harmadszor is tisztára kanalizott tányért, a merőkanál után nyúlt, majd belemerítette a lábós alján lévő maradék levesbe, és szedett nekem, immár negyedjére. Én ismét a tejfőllel meg az ecettel bíbelődtem és magamban arra gondoltam, csak kijön már az a kávé, csak eleszi a fene a felnőtteket a másik szobába, hogy végre magamra maradhassak, mert hogy egy ötödik tányérnyi levessel már semmiképpen nem bírnék, legyőzne, kiütéssel, és három napig az ágyat nyomhatnám utána. Mondom, már-már úgy tűnt, a terv beválhat, megérte a szenvedés, akkor is,

ha soha az életemben nem eszem ezek után bablevest - de nem számoltam a keresztapámmal.

A négy felnőtt közül egyedül neki, valamiért, hogy miért, ma sem tudom, gyanússá váltam. Állatorvos volt, talán sokat tapasztalt, és bár hitt esetleg a trágya illatú falusi levegő csodatevő hatásában, ekkora változást semmiképp nem tulajdoníthatott neki.

- Gyere csak ide, egy kicsit, Andriskám... - szólt, és szavai hatására egy világ készült összedőlni bennem. Nem akaródzott odamennem, elébb hát úgy csináltam, mint aki se nem lát, se nem hall, hiszen minden idegszálával a gasztronómiai örömök esmételt és végeláthatatlan élvezetére koncentrált. Szótlanul kanalaztam hát tovább, azonban idegességemben fészkelődni kezdtem a széken, és újra teljes testsúlyommal a pingponglabda nagyságú szurokfolttra ültem, a nadrágom pedig azonmód régi ismerősként üdvözölte a narancspiros bútorszövetet, és ismét alaposan beleragadt.

- Na, gyere már ide - szólt ismét, és én nem láttam lehetőséget a további halogatásra. Megpróbáltam hát úgy lekászálódni a székről, hogy az - a pingponglabdányi szeplővel a narancspiros bútorszövetén az ebédlőasztalt borító méretes abrosz jótékony takarásában maradjon. Azonban korábbi fészkelődésem okán ismét beleragadtam a székbe, és a lekászálódás közben az egész, úgy ahogy volt, felbillent, felborult, de még így is makacsul ragaszkodott a mackónadrágom hátsóbbik feléhez, amit szégyen ide, szégyen oda, mintegy félig lerántott rólam, mielőtt végre szabadulni engedett...

Nosza, mindjárt az érdeklődés középpontjába kerültem, amint napvilágra került a méretes szurokfolt, minden különösebb magyarázat nélkül is fény derült az én hirtelenül támadott farkasétvágyam és a trágyaillatú falusi levegő közötti kapcsolat meglehetősen téves alapokon nyugvó feltételezésére.

Rettenetesen elszégyelltem magam, ugye az ember, ha bajban van, legjobban ha annyit vall csak be, amennyi rábizonyítható, így azt az alantas szándékomat, hogy a székem majd kicseréltem volna valaki másnak a székével, megtartottam magamnak. Így is kellően kínosan éreztem magam, a tolvaj, akit rajtakapnak, besurranás közben, talán annak támadhatnak hasonló gondolatai.

Keresztapám pedig, aki amúgy szigorú ember volt, nem rótt meg, a felnőttek mind csak nevettek rajtam, meg a hirtelen támadott farkasétvágyamon, én meg csak ott álltam, megszégyenülten, félig lecsúszott mackónadrágban. Ő meg csak kiment a kamrába, visszajött egy üveg sebbenzinnel meg egy darabka ronggyal, és e csodálatos szerek, bizony, igen hamar eltüntették a narancspiros bútorszöveten esett foltot, olyannyira, hogy estére már nem lehetett megkülönböztetni a székeket, nem lehetett tudni, melyiken ültem

korábban én, és melyiken fogyasztottam el, életemben először, négy tányér bablevest.

A becsületemen, a lelkiismeretemen esett foltot, amit valahol belül még sokáig éreztem, azt valahogy nem sikerült, akkor, azon a délutánon a sebbenezines ronggyal eltüntetni... A négy tányér bableves pedig, ha szóba kerül olykor, szűk családi körben, bizony, négy évtized távlatából is mosolyt fakaszt az arcokon...

Sebestény András

Egy áldott Mikulás

A mi gyermekkorunk nem csak a nosztalgiáért volt szép, hanem azért is, mert apró dolgoknak tudtunk örülni. Olyanoknak amilyeneket a mai gyermek, észre sem vesz. Ha piros alma, sárga bronzsal festett dió, vagy piros papírban csomagolt kockacukor lógott a karácsonyfán, már olyan boldogak voltunk, hogy a plafonig szöktünk volna örömünkben. Semmi nem tudott, úgy lázba hozni, mint az első áldozás, angyaljárás és a mikulás.

Tudni kell arról a korról, hogy a szegény ember mindig szegény volt, amióta a világ-világ, és ahogy még a mai nap is szegény. De abban az időben a harmincas évek gazdasági válságában olyan szegénységgel vert meg az a cudar sors, amely nem hazudtolta meg önmagát. Amilyen a székely ember, hogy még a saját nyomorúságából is gúnyt űz, szellemes mondásokkal próbálta magát vigasztalni.

- Úgy szép a szegénység, ha semmi sincs a háznál!

- A szegénység nem szégyen csak roppant kényelmetlen!

- Olyan szegénység volt, hogy ropogott, mint a fagyos hó a szétnyúlt lábbeli alatt!

Bizony szűkön jutott olykor, mindennapi falatra, gúnyára, meg szaggató lábbelire. Nem, hogy nyaláncságra meg cicomákra futotta volna. Még a mai nap sem tudom elképzelni, mégis hogyan sikerült szüleinknek összehozni minden évben egy boldog Mikulást és Karácsonyt? Jószerint minden családot a fehérnépek ruháztak, az anyák meg a nagyobb leánygyermek.

Hanem a lábbeli olyan igényes termék volt, amiért sokat kellett áldozni, és amit csak szakmabeli emberek tudtak elkészíteni. Két suszter volt az egész faluban, de mesterségük mellett földműveskedtek is.

Emlékszem már akkora legényke voltam, hogy kisebb miséken nagy szakértelemmel ministrálgattam apám meglegedésére, amikor hálából elvitt egy alkalommal az egyik cipésmesterhez, aki szegről-végre rokonunk is volt. Az első világháborúban megsebesült ezért egyik lábára sántított, de cipőt, olyant készített, hogy olyant rajzolni sem lehetett.

- No, Lukács bátyám, mérje meg ennek a rinaldónak a lábát (így becézett) aztán varrjon neki egy olyan bakancsot, hogy két év múlva, amikor Zakariás belenől őt is kiszolgálja!

- Rendben öcsém, csakhogy én egy pár cipőt varrok neki, nem egyet, mert isten őrizze meg, hogy féllábú legyen, mint én!

- Tegyen belátása szerint bátyám, hanem olyan lábbelit akarunk, hogy férjen bele jó vastag posztókapca, legyen magas szára, mint a katonabakan-

csoknak, sarkára patkót szegeljen, orrára spiccet, hogy egy évig ne bírja kirúgni lábából!

- Mire leesik az első hó, már abban trappolhat a rinaldó. - Mondta Lukács bácsi. - Nem lesz abban hiba ecsém, én mondom neked, ismered te az én kezem munkáját!

Így lett az én cipőm a legpiacosabb az egész faluban. Büszke is voltam rá nagyon, mindenkinek mutogattam még a templomban is mise alatt, miközben ministráltam az oltár előtt. Minden áldott Isten adta nap, karbantartást végeztem rajta, gyökérkefével megtakarítottam, majd avas zsírral bekentem jó vastagon, hogy be ne ázzon a latyakos hótól. Édes jó anyám két vadonatúj posztókapcát szabott nekem, nem is fázott a lábam soha benne. Hanem minden héten egyszer azt is ki kellett mosni, mert idővel a kapcaszag nagyon kényelmetlen tudott lenni, ami ráadásul szégyennek minősült egy ilyen magmfajta hetyke legénykének.

Irigyelték is tőlem mindenütt amerre jártam, iskolában, templomban, az úton is sokan szóvá tették.

Még a tanító úr is megdicsérte, ami ritkaságszámba ment. Mert a tanítóúr fukarkodott - de nagyon - a dicséretekkel:

- Jó lábbelid van, bezzeg, valamivel jobb, mint a szorgalmad. Aztán megbecsüld ám, mert apádnak sokba kerülhetett!

Még Miklós Márton legjobb barátom is megcsodálta, aki átellenbe lakott az utca túloldalán, aztán elmésen megállapította:

- Te hallod e, neked még szerencséd is lehet ezzel a bakancssal, nagy lábbeli, majd a Mikulás amikor megtölti, jól járhatsz vele.

- Abba lehet keveset is tenni!- Aggályoskodtam.

- Nem úgy van az, nagy cipőbe sok ajándék!

Titkon éreztem, hogy van benne valami logika, mert szép új cipőbe talán a Mikulás is adakozóbban pakol.

Mikulás estélyén is, csak ilyen gondolatok foglalkoztattak. Oda sem figyeltem kisebb testvéreim izgatott csacsogásaira. Később, amikor láttam, hogy kirakják szépen pucolt cipőjüket a tornácra egymás mellé cinarendbe, ahogy Mikulásra szokás, kipattant fejemben egy ragyogó ötlet, legalább is akkor jó ötletnek tűnt. Én nem a tornácra teszem a cipőmet, mert amikor érkezik a Mikulás és meglátja a sok cipőt egymás mellett, arra gondol majd, hogy takarékosan kell osztani az ajándékot, a jusson is maradjon is elvén, mert szegény világba szegény a Mikulás is! Én a kapu mellé teszem, na nem az utcára, Jézus, Mária, még csak az hiányzik, hogy elvigye valamilyen házaló cigány koldus! A kapun belől teszem, szem elé, ahogy belépik a Mikulás a kiskapun, megakad tekintete a lábbelimen, és csodálkozva felkiált:

- Nicsak, milyen szép kedves cipők! Milyen gondosan megtakarították, tegyünk bele minél több ajándékot hadd, örüljön neki a gazdája!

Úgy is lett, este kivittem a frissen hullott porkahóra és letettem a kis nyíló sarkához.

Azon az estén én nem csak az Istenhez imádkoztam, hanem a Mikuláshoz is. Kértem én almát, diót, mogyorót, kajak (ököl) nagyságú pityókacukorkát, halbicskát, similabdát, sílécet, pedig meggondoltam, hogy a sílécek nem férnek bele a cipőbe. A végén belealudtam a sok imába és a kívánságok felsorolásába. De még azután is egész éjjel kergették egymást az álmok Mikulás és ajándékok jelenetei egészen kora reggelig, amikor jó anyám répészkedésére ébredtünk.

- Jézus, Mária, Szentjózsef! Itt járt a Mikulás és ti még nem is tudtok róla!

Nosza, ugrott talpra, mint a hat testvérem, én is velük és szaladtunk ki a metsző hidegbe. Nekem anyám elkapta a kezemet és szemrehányóan rám szólt:

- Dénes fiam a Mikulás panaszkodott, hogy nem találta meg a te új cipődet, hová rejtetted el?

Rossz érzésem támadt, olyan mind, amikor valami szörnyűség történik velem. Végigszaladtam a tornácon, le a kapu elé és majdnem földbegyökerezett a lábam. A kapu előtt a frissen hullott finom hóban nem voltak ott a bakancaim, csak sűrű kutyalábnymok nem lehet tudni egy, vagy több kutya hagyta e ott, de egy biztos, a cipők nem voltak sehol!

- A cipőim! Istenem hová lettek a cipőim? Ide tettem le, hogy a Mikulás hamarabb megtalálja!

Ott tapsikoltam mezítláb a decemberi csípős hóban, mint a tyúk a forró pityókán és nem éreztem a hideget annyira erőt vett rajtam a kétségbeesés.

Jóanyám elpityeregte magát bánatában, apám pedig kiállott csepű ingbe és gatyába a tornác padlózatára és felmérte a helyzetet.

- Ó te szerencsétlen, a kóbor kutyák elvitték a cipőidet, eddig szét is rágták valahol a zsirossága miatt, ki mondta, hogy az udvarra vidd? Hol volt az a csepp eszed te gyermek? - Káromkodott egy cifrát, aztán megnyugodva szólott józan megfontoltsággal a hangjában: - Gyertek be mezítláb és egy szál ingben, megfáztok ott kint a hidegben!

Miközben testvéreim boldog izgalommal vették számba a Mikulás ajándékait, én csak nyeltem a könnyeimet, magamba fojtva a zokogást, hogy ne ingereljem apámat azzal is.

- Jaj, jaj, Dénes fiam, mibe fogsz járni ezután, télvíznek idején? - Sopánkodott drága jó édesanyám.

- Kapcabocskorban!- Vágta rá apám olyan kemény elhatározással, hogy még én is elhittem. - Posztókapcából varrjál lábbelit neki asszony!- Utasította anyámat, legalább azt nem hordozzák el a kutyák!

Úgy éreztem én, vagyok a világ legnyomorultabb embere, mivel senki nem volt olyan a faluba, aki kapcabocskort viselt volna, abban a pillanatban őszintén azt kívántam, hogy bárcsak meghalnék most, ebben a helyben! A világon nem volt olyan Mikulás, aki megvigasztalhatott volna, még édesanyám babusgató szava és simogatása sem. Nem éreztem a töltött káposzta illatát, ami éppen cserépfazékban melegedett a vaskályhán, ajándékaimat szétosztottam testvéreim között és belesüppedtem a mérhetetlen bánatba. Amikor édesanyám falapítóra éppen kiborította a puliszkát erélyesen, kopogtak az ajtón. A tanító úr lépett be hangos, dicsértessékkal. Azt hittem nem látok igazat, mert az egyik kezében ott lógatta havas, kisé megtépázott cipőimet.

- Na, úrfi, (ez én voltam) ugye megmondtam, hogy vigyázz a lábbelidre, hogy becsüld meg, mert sokba kerül szülednek? Szerencséd volt, hajnalban pillantottam meg két kóbor kutya szájába, azonnal felismertem, hogy a tieid. Egy órát kergettem őket, amíg Tanóroknál, a Papkert mellett elhagyták végre. Tessék! - Nyújtotta felém még mielőtt valaki, szólhatott volna.

Tanító úr! Maga egy áldott Mikulás! - Zokogtam fel a boldogságtól, odarohantam, két kezemmel átfogtam derekát, olyan szeretetteljesen szorítottam meg, ahogy még soha senki nem ölelt Mikulást magához.

Utóirat

Édesapámmal, Sebők Mihállyal esett meg ez a történet, nyugodjék csendesen, született 1925 meghalt 2001 augusztusában.

Egy szem kockacukor

- Azt kérdezitek, melyik volt a legboldogabb Mikulásom? Most nyolevan évet töltöttem, azt várnátok, hogy hosszasan elgondolkozzam a kérdésen, mert ugye az én éveim számosak. Csakhogy most is úgy látom magam előtt, mint ezelőtt hetvenkét éve. Fagerendából rakott, sárral tapogatott kékre meszelt hatalmas házban laktunk, egyetlen tágas szobájába, amely konyha is volt, fekete vaskályha szorgalmas duruzsolással ontotta a meleget. Rajta töltött káposzta rotyogott korondi fazékban. Szegények voltunk, sokan testvérek, összesen tizenegyen - én a legkisebb. Apám kényeztetett, és úgy helyezték kis ágyamat - nem messze a kályhától, és tőlük - hogy állandóan lássanak.

Azért volt mit megegyünk, pedig országszerte éhség dühöngött, két tehenet fejtünk, volt pityókánk, túrónk, savanyú káposztánk, kenyeret sütött anyám és túrós puliszkát ettünk, disznót is vágunk minden esztendőben. Csak pénzünk nem volt és ezért nem tudott anyám nekem cukorkát vásárolni. Bár gázra (petróleum) és a férfiaknak dohányra jusson, Istenem pedig hogy szerettem, még álamban is cukorsüveget nyalogattam. Mikulás estéjén az ágyban feküdtem csupa csepű között, mert abban az időben mindent kenderrostból szőttek és csepűnek neveztek. Csepű volt a szalmazsák, lepedő, párnahuzat és posztócserge bevonata, a takaró, de csepűből volt az ing, gatyá, iskolába járó köntös és rokolya. Néha még most is arra vágyom, hogy valahol megérezsem a csepű átható illatát, amibe bevegyült a hamuból készített mosószer szaga is, ha megszoktad soha nem bírtad elfelejteni. Odajött anyám az ágyamhoz és rácuppantott arcomra egy pusztit.

- Jó éjszakát Katikám! - Arcát arcomhoz dörzsölte.

- Anyám!- Szóltam reménykedve. - Vajon hoz nekem a mikulás cukorkát?

- Ha nem voltál rossz, biztosan hoz neked!- Titokzatosan mosolygott.

Reggel, amikor felébredtem senki nem volt már bent a nagy házban, csak én, a duruzsoló kályha és a mindent átható csepűszag, felemeltem a csepűpárnámat és alatta ott fehérlett egy szem kockacukor.

Sebők Mihály

Régi fényképek meséi...

Amikor a földre születünk, hozunk magunkkal egy sorsot, egy jellemet, élet-történetet, amit aztán kiteljesítünk, megélünk. Azt tapasztalom, minden élmény, amely megérint bennünket, hajlamos feleleveníteni és megérinteni, érzéseket, hangulatokat, emlékeket kelteni.

A fénykép a legősből, és hihetünk bennük... Mert a múltat jeleníti, a gyökereket, s ugyanakkor a jövőt. Az élet egy pillanata, amit foglyul ejtett az örökkévalóság, de soha nem szűnik meg visszanézni ránk. Igaz, magukban hordják a feledést, mert idővel a kontrasztok csökkennek, a kontúrok lágyulnak, a részletek elmosódnak, de talán éppen a memento által válnak még érthetőbbé és elevenebbé, ahogyan visszahoznak egy régi percet, megidéznak egy érzést, s egyszerre „beszélni” kezdenek.

A régi családi képek csodája: felelevenítenek valamit, amiből rájövünk, hogy őseink láthatatlanul bennünk élnek. Korról, környezetről, viseletről, szokásokról mesélnek nekünk. A hétköznapi történelem néz ránk vissza, nem nagy ünnepi eseményekben, hanem például családi történetekben. És nagy érdekesség, ha azon kapjuk magunkat, hogy ma, amikor szinte mindannyiunk zsebében ott a fényképezős mobiltelefon, a megfakult képek csálnak könnyet a szemünkbe.

Dédnagyapa Hitéből...

A magyar katonát mind a hazai mind az idegen írók minden időben magasztalásokkal halmozták el. Már a XVI. században dicsérték az acélkarú, törhetetlen szívű, és félelmet nem ismerő férfiakat, s írták: a hazaszeretet eredeti magyar virtus. Külföldi költők is megénekeltek a magyar katona hazafias gondolkozását, önfeláldozási készségét, vitézi szellemét, s vakmerő bátorságát.

... Nagymamám tisztaszobájában évtizedek óta van egy bekeretezett fénykép. Nagyobb takarítások alkalmával is csak rövid időre

került le a falról, soha nem tette el senki. Egy nemzedéket képvisel, miközben más nemzedékek nőnek fel előtte a családban. Egy fénykép, rajta egy arc. A Dédnagyapám... meghalt mielőtt megszülettem.

Nézem, hogyan néz vissza rám egy finom tekintet. Mintha csak azt kérdezné:

„Mondd, tudod-e a származásom? Hovatartozásom? Hol végeztem az iskolámat, és hogy ki is vagyok? Tudni szeretnéd?

Az életem története egyszerű. A Kárpátok alján születtem embernek 1907-ben. MAGYAR EMBERNEK, így, ilyen szép nagy betűkkel, és nem egy tehetetlen bábnak. A Puskás Ferenc nevet kaptam, nem is gondolván, hogy évekkel később druszámnak tartom majd az oly méltán híresül emlegetett focistát. Nem voltam csodagyerek, csak egy négygyerekes anya legidősebb fia.

Egykor kaptam egy játék kardot, s hallottam, hogy vannak, akik védik a hazát. Őket nevezik katonáknak. Ezeknek az embereknek sok mindent kell tudniuk, főleg azt, hogy mindig megőrizték magukban: a bátorságot, erkölcsi erőt, fegyelmességet, akaratot, engedelmisséget, méltóságot. Úgy hiszem egykor a nagyapám is harcolt a magyar szabadságharcban. Azt tudom igazán róla, hogy nótázni nagyon szeretett. Talán az egyik toborzónóta csalta a csatába. Alig múltam hét éves, amikor kitört az első világháború, apámat is kivittek a frontra. Évekig odavolt. Édesanyám, mint bábaasszony kereste a kenyeret, hogy eltartsa fiait. Ő az új életnek világra segítésével „harcolt a háborúban”

Én is jártam iskolába, mint a legtöbb gyerek. Ott tanultam meg írni, olvasni és ott futkároztam az utcán gondtalanul, boldog gyermekkacajjal. Még megvolt az a kard, s oldalamba kötve én voltam a huszárgyerek. Mennyi csatában nyertem... Aztán küzdelmes lett az élet, melynek állomásai már feledésbe merültek. Katonaként elsőként a csehszlovák hadseregben szolgáltam. Majd a második világháborúban a magyar hadsereg katonájaként bejártam... 1942 lehetett... a gyalogsághoz kerültem... s elindítottak... talán a keleti frontra... Sokan tűntek el a harcokban, s lettek mások áldozatai a hadifogolytáborban, ahonnan családjuk reménykedve várta őket vissza. Aztán a remény valóságossá lett, mert hazatértek az elveszett katonák. Sokakat megtört a távol töltött idő, s magukon viselték a háború kegyetlen jegyeit...

A Kárpátokban vívott harcok nagy áldozatokat követeltek, sok magyar katonára esett el. És szomorú, mert sokakat kellett elbúcsúztatni a fronton egyetlen rövidke imával. De volt, aki még ennyit sem kaphatott. Én hazatértem, de a lelkemben meggyászoltam a soha vissza nem térőket, akiknek egyszer talán állítanak egy emlékművet, s a jeltelen sírok felé is egy keresztet... És könyvek, feljegyzések fogják megőrizni azokat az eseményeket, melyekhez tapadt könny és vér, dicsőség és szenvedés, vidámság, szomorúság, s ami által ma-

gyar fiúk férfivá, felnőtté váltak, ahogyan én magam is... De meglehet nem lesznek dokumentumok, nem lesznek emlékek, évszámok... Talán nem lesz egyéb csak egy fénykép, ami mégis mesél...

Mennyi mindenről mesélhet egyetlen egy fénykép. Egy katona, akinek a szeme az öltözete egy tényét mutat... Az évszámokat levéltárban pontosan kellene egyeztetni... mikor és merre vitték. De milyen büszke lehetett, hogy az volt aki.

Vajon ha ránézek a képre, fontos kell legyen, hogy hány éves volt vagy milyen évet írtak? Talán nem is, sokkal lényegre törőbb az, hogy ennek ellenére emlékeztet a történelem fordulópontjaira. A képet láttam, amikor készültem az 1848-as szabadságharc megemlékezésére, vagy amikor az első és második világháború borzalmairól kellett tanulni az érettségi vizsgára, és akkor sem feledtem rápillantani, amikor katonadalok felidézésére biztattam a nagymamám.

„... Volt egy dédnagyapám... magyar volt... és katona.”

Bár élne még, hogy megtehetném, és faggathatnám az életről, pusztán, azért mert azt hiszem fontos... Néha azt képzeljük, mindent tudunk a másiktól... Most hogy kutatni kell a múltat, csak akkor ismerek rá, milyen sok mindent nem is tudok.

Nagymamám azt mondja nagyon bölcs volt, és mulattató, a gyerekek imádták. Volt két kedves lova, Mirza és a Fáni, s fogatosként járt erdő-mezőt, közeli és távoli falvakba szállított szekéren fát, lisztet, vagy bármit, amit kellett. Szép hangja volt, gyönyörűen tudott nótázni, és szeretett mesélni, érdekes történeteket ismert. Egyik ilyen a Csipás forrásról szól, amely mellett sokszor elhaladt:

„A hegyi utakat szélén egykor sok forrás húzódott meg. A leghíresebb a Csipás forrás volt, a Beregszászból Nagyberég felé vezető út jobb oldalán. Eltűnt, amikor a mindent kiirtó rendező-gazdálkodás kezdődött. Állítólag beteg szemeket gyógyított - ezért is nevezték el így. Ide került ugyanis egy koldus, akinek csúnya, gennyes volt a szeme. A település asszonyai megsajnálta. Rendszeresen hordták neki a konyhai maradékot. A házukba féltek beengedni, nehogy a gyermekeikre ráragadjon a betegsége. Azt is megtudták, hogy neves építész volt korábban.

A koldus összegyűjtötte az alamizsnát, megköszönte, és letelepedett a völgy bejáratánál a forrás mellett. Ott éledélt és minden reggel megmosakodott a forrás vizében. Egyszer csak észrevette, hogy visszajött a szeme világa, letisztultak róla a sebek. A falusiak is faggatták, mi gyógyította meg. Sokáig hallgatott, maga sem tudta, hogy történhetett a csoda. De amikor már teljesen

meggyógyul, elmondta az asszonyoknak, hogy gyógyulását a forrásnak köszönheti.

Babona: a beteg szemet egy rongydarabbal kellett megmosni, és a rongyot a forrás melletti bokrok egyikére kellett akasztani, mert csak így volt hatásos. A bokrok már messziről tarkállottak mivel minden ember más-más színű rongydarabbal mosta meg a szemét. Így alakult ki a mondás „Tarka, mint a Csipás forrás” - az elűtő színű ruhákba, ízléstelenül öltözött embereket, nőket jellemzik így.

Aztán jött a „kolhozrendszer”, s vele együtt a beszolgáltatások időszaka. Mindazt a kis gazdaságot, amit Feri nagyapa vezetett, fel kellett számolni. Leszedni a két kezével felépített istállót, és a közösbe adni. A kolhozba „beírni” nem akarókat - ha nem ment szép szóval - fenytéssel kötelezték. Dédnagyapát egy falubelijével együtt egy egész éjszakára az egyik iroda dupla ajtaja közé zárták. Testes emberek lévén bizony ez a módszer majdhogynem egészségkárosító is volt, s el kellett hogy érje a célját, kolhoztagok lettek. S nem mellesleg a nyomás abból is fakadt, hogy közben otthonában a feleségét is felkeresték az aktuális szervezők, hogy két lányuk „elvitelével” fenyegetve szintén rákényszerítsék egy „közös” ügyre. Nehéz időszak következett, mert Ida dédnagymama is szomorúan látta, ahogy férje szinte belebetegszik, amikor a lovait is elvették. Feri nagyapának annyi vigasza maradt, hogy Mirza és Fani, a két jámbor, kezes jószág senki másra nem hallgatott, így munkára is csak ő tudta rávenni őket. Mindenki másnál megriadtak, csökönyösek lettek, és szekérbe sem engedték befogni magukat.

Aztán belefáradt a munkába, az életébe. Sokan voltak a temetésén, és mégis talán egyikük sem ismerte igazán. Én úgy érzem, még mindig itt van, mint egy különleges része az életünknek. Róla is azt hitték, amit az öregekről szokták, hogy sohasem volt fiatal. Rendkívüli világból jött és élt. Így is tanít, az emlékekből, a fénnel a szeméből, mintha azt mondaná:

„Anyám szeretetével, bölcs szavaival megmutatta az utat életem útján, s az emberi élet értelmét és feladatát. A családnak, nemzetnek és egyénnek az útja nem mindig nyílegyenesen halad a cél felé. Ha majd találkozol valakivel, a nagy Valakivel, ne dobálózz nagy szavakkal, hogy „lehozod a csillagot az égből”, mert szeretni Istent, nemzetet, hazát, feleséget, családot, munkát nem dörgegelmes szavakkal kell, de lelkiismeretes odaadással, munkával és felelősségtudattal. Szavad legyen igen-igen vagy nem-nem. De ha valamit megígérsz, ha valamit elhatároztál, Tedd meg!”

Dédnagymama babonáiból...

A képen Ida dédnagymama, a bölcs, és mai napig a család alapkövének nevezett asszony. Tiszteletre méltó háziasszony volt, akinek mindig volt egy kedves szava. Főzött a háború alatt házukat elfoglaló német, majd az orosz katonáknak... Igyekezett segíteni a szomszédjában élő szegény zsidó családnak, mígcsak el nem hurcolták őket. Szemében tükröződik az életet szerető, megbékélő, önfeláldozó emberi magatartás, amivel mindig kiállt a családjáért. Volt tartása, hite... Bibliájában egy finom illatú mentalevéllal ment a vasárnapi misére. Kemény és határozott volt, akit szülei három lányuk közül legidősebbként kitarásra, felelősségre neveltek, amit haláláig betartott. Nézem e régi képet, s mintha hallanám szavait:

„Legyen tiétek a tudás... Falusi lányok vagytok, akiknek mindent tudni és ismerni kell... A gazdaságot, a földművelést. Hiszen ha elvetitek a magot, akkor arattok. Tudni kell bánni az állataitokkal, s ha betegek... akkor ismerni kell a gyógyítás fortélyát... És a család... legyetek mindig szent, állhatatos szelleműek, akik úgy fogják azt össze, akárha egy kötéllal lennének egymáshoz kötözve benne tagjai. Szeressetek, higgyetek és gyógyítsatok, testet, szellemet...”

Gyermekei emlékeztek milyen ügyesen alkalmazta praktikáit, ha a családban, vagy az állatok között betegség ütötte fel a fejét. Álljon itt néhány ebből:

„Párta alól jött, párta alá menjen,
Kalap alól jött, kalap alá menjen.
Kendő alól jött, kendő alá menjen,
Uram Jézus Krisztus Urunk
Mondom szent nevedben...”

Érdekesség gyanánt először az állatok gyógyításáról ejtenék néhány szót. Teszem ezt abból az okból, mert egykor a falusi emberek legfőbb értéke

bizony az állatállomány volt, és így az ő megmentésükre minden eszközt igyekeztek felhasználni. Már náluk alkalmazták a gyógynövényeket, legtöbbször a pásztorokra bízta azok gyűjtését, főzetek elkészítését. Ők voltak azok, akik sok emberrel álltak kapcsolatban. Megbecsülésüket a jószághoz való értésük adta.

A tehén vagy sertés férgesedésének gyógyszere volt például a bodzafa. Már szedésére odafigyeltek, azt mondták akkor lesz megfelelő hatású, ha napkelte előtti időszakban szedik, és a kilenc levélkét visszafelé számolják: „se nem kilenc, se nem nyolc...” mielőtt főzetet készítenek belőle. De állítólag az is hatásos volt, ha csak lehajtottak kilenc ágat a következő szöveg mellett:

„Hallod-e te bodzafa,
Féreg van a disznómban,
Ha ki nem hull holnapra,
Mégpedig napszállatra,
Gyökerestől kiszakítlak,
Fehér ló seggibe duglak.”

Ha hályog került a tinó szemére azt is elűzték. Tiszta rongyba egy csipetnyit tettek a ganéjából. Azt felakasztották a kéménybe. „Mire a gané megszárad, a hályog is elmúlik” - mondták az idősebbek.

Volt, hogy a tej savós volt, amikor már kifejték. Ilyenkor hétféle füvet szedtek: bécsi sás, kapotnyak, fehérmályvatő, székfű, stb.... Főzetéből megittatták, majd a gallyakat tejescsuporba tették, és a tehén első lába alá elásták az istállóban. Azt mondták, hogy legelőször az fog a házhoz jönni, aki megrontotta az állatot, és az meggyógyul.

Az elbeszélés története szerint az ember arra gondolhat, hogy a gyógynövények felhasználásával valódi gyógyítást végeztek, de ezen túl a szellemek világát is úgymond figyelembe vették.

Szemölcs elűzése:

A paraszti körökben gondot okozott, és ma is megkeseríti sokak életét az apró kis szűrös tetejű göböcske, amely általában a kezét támadja meg. Kezelésére sokféle módszert találtak. Kocsikenőcs is segített, amit az úton találtak a földön, vagy éppen tökdarabbal kenték meg. Volt olyan hogy körbedörzsölték vele a szemölcsöt, majd a darabot elásták a „csepegő eresz alá”. Úgy tartották, mire elrohad a tök, elmúlik a szemölcs is. Ezen túl kéréssel fordultak a Nap és a Hold felé.

Naphoz: korán felkelt az illető, és a feljövő nap felé fordulva azt mondta:

„Engem hívnak lakodalomba,
De én nem megyek el,
Elküldelek tüktöket.
Menjete!”

Ezután háromszor a nap felé köpött és lesimította kezén a szemölcsöket.
Ugyanezt három reggel kellett megismételnie.

Holdhoz: „Elkergethető bármely betegség” - tartotta a mondás, ha a szemölcsös az újhoid felé fordulva, kezét végigsimítja a szemölcsökön az óramutató járásával megegyező irányba. Kilencszer ujjaival megkerekíti vagy keresztet rajzol rájuk, miközben azt mondja:

„Újság engem bálba hívtak,
De én nem megyek,
A szemölcsöt küldöm el.”

Vagy:

„Múljal el, menj el, a hegyek közé,
A völgyek közé, ahun a nap nem süt,
a szél nem fúj”

Tyúkszem:

A lábon előforduló fájdalmas kis göb gyógyításában is a hold hatására hagyatkoztak. Újhoidkor lehunytt szemmel kell a hold felé nézni, majd háromszor jobbra fordulni és elmondani háromszor megsimogatva a tyúkszemet:

„Újhoid, új király!
Engem hívtál a lakodalomba,
De én nem megyek el,
Hanem küldöm ezt.”

A tyúkszemet ilyenkor megkerekítették. Általában a kilences szám dominált. Végezhatték csipet tésztával, amely kenyérsütéskor maradt fenn, de szalmával, talált cirokszállal, egy szemlencsével, annyi babbal ahány tyúkszem van, esetleg „keresetlen”, vagyis talált csonttal. De lehet megkenni háromszor, kilencszer kocsikenőccsel, lópatkóból kiesett sárral, földdel, tyúkvályú alól vett sárral, olyan porral, amiben a tyúk fürdött, galamb, csirke kiszáritott vé-

rével. A szertartás után ezeket ott dobták el, ahol találták, keresztútnál, vagy a kemencébe hajították.

Íme, ha már gyógynövény, miért ne társulhatna hozzá egy ráolvasás, mágikusság? Hiszen így minden mindennel összefüggésbe kerülhet, s ahelyett hogy kioltaná, még inkább segíti egymást. Azt is betartották ugyanis, hogy a füvekben akkor van mágikus erő, ha bizonyos jeles napokon gyűjtik (Szent György napján, május elsején, pünkösdkor, Szent Iván napján) éjjelén vagy megszabott időközben hajnalban. Hittek abban, hogy az áldozócsütrötökön szedett szikfű a leghatásosabb, ahogyan a Szent Iván éji ezerjófű. Általában a gyógyító növényeket korán reggel, napkelte előtt legjobb szedni, bal kézzel tépni le, miközben jó elmondani pl. a Miatyánkot. Ott kell szárítani ezeket a növényeket, ahol nem járkálnak, nem beszélnek, egy sötét szoba mindig alkalmas erre. Ugyanez vonatkozik arra is, ha a háztáji kertben vetünk gyógy-növény magvakat, illetve ültetünk palántákat.

Nagymami gyógyfüvei...

Még egy fontos családi kép: Ida mama a lányaival - Erzsébettel és a kis Matilddal (ő lett az én nagymamám), akik a katonaként szolgáló apát várták haza. Jól megtanulták mindkét szülőjüktől az élet dolgait, hogy aztán a maguk módján azt tovább is tudják adni. Ilyen például a gyógynövények használata. Saját tanulmányaim alakulása révén mostanság egyre több dolog jut eszembe, amire Matild nagymamám tanított például a gyógynövények használatáról. Álljon itt egy csokorra való e sok hasznos, és megszívlelendő gyógyító praktikából:

„Fűben-fában, kézben-szívben,
Istenben és lélekben,
Gyógyírt találsz betegségedre!”

„Úgy szép a szegénység, ha semmi sincs” - hallottam gyermekkoromban emlegetni ezt a mondást, főleg idősebb, élemedett korú emberek szájából. Mi szép lehet a szegénységben, a nincstelenségben? Talán az, hogy a legkevesebbet is megbecsüljük amijük, van, s olyan dolog is jelentős számukra, amire egy tehetősebb ember fel sem figyelne. Ma már egyre láthatóbb, hogy a világ változásával az ősi hagyományok és szokások nem tűntek el, csupán a kor

szellemét követve némileg módosultak. Így történt ez a gyógynövények felhasználásának tekintetében is. A „természet adta patikából” a „gyógyítást” egy ideig kuruzslásnak tartották, amikor a rokon, szomszéd, vagy jó barát teljesen önzetlenül, minden ellenszolgáltatás nélkül csupán a jó szándéktól vezéreltetve ajánlott valakinek a betegségére olyan teát, amelytől maga is meggyógyult. Éppen ezért írásomban olyan növényekről szeretnék szólni, amihez előszeretettel nyúltak családunk nőtagjai, ha a család bármelyik tagjának panasza volt vagy van.

Falvaink szokásait kutatva emlékeimben felvillan a dédnagymama Bibliában hagyott mentalevélkéje, nagymamám kapor illatú hófehér köténye, megcsap az édesanyám által padlásra felkötött, megfakult száradó gyógynövények kesernyés pora.

Fűszerek nélkül elképzelhetetlen lenne az életünk. Elég talán egy csipetnyi az illatos, aromás levélből, gyökérből, vagy termésből, máris ízletesebbé válik az étel. Amikor a főzelékbe köménymagot szór a háziasszony, talán nem is gondol rá, hogy ezzel nemcsak ízesít, de könnyebben emészthetővé teszi az ételt, és családja egészségét is védi. Hányszor mondják, „Ételed legyen az orvosságod!” Van valami megtartó erő a régi magyar konyhákban, ahol az étkezés még szent dolognak számított, és nem csupán dekorációként szolgáltak a szárított növények, hanem az igazi gyógynövényi tisztségüket töltötték be. Az a tapasztalatom, hogy a régi szokások valahol mégis igyekeznek utat törni maguknak, és mind az ételekben, mind a teakészítésben visszatérnek az eredetiséghez. Viszont egyelőre leginkább csak ott, ahol azt „örökségként” meghagyta a nagymama szellemisége.

A Szabolcs-Szatmár-Beregi falvakban igen elterjedt volt a gyógynövénygyűjtés, hiszen a lakók szinte mindennaposan érintkeztek az erdővel és mezővel. Voltak, akik kifejezetten tudták, melyik növény hol lelhető fel. Ilyenek voltak a tehénpásztorok és csordások, vagy éppen akik sokat járták az erdőt-mezőt. Jól ismerték a különböző lelőhelyeket. Az erdőszéli tisztások, bozótosok gyógynövényei a vérhullató fecskefű (pl. szemerősítő, ha csak eldörzsöljük és megkenjük vele), az aranyvessző, a csipős csalán, vadárvácska, veronikafű, bodza, csipkerózsa, galagonya, ezerjófű, szeder. A legelőkön, réteken ott a cickafark, kakukkfű, kamilla, pásztortáskafű, beléndek, fehér üröm, gyermekláncfű, orbáncfű, útifű, búzavirág. Vizek mentén, nyirkosabb árkokban a fekete nadálytő, a martilapu, a csalapu, ebszőlő, mezei zsurló.

Szabálya van ma is a gyűjtésnek: hogy melyik növénynek melyik részét hogyan gyűjtjük, kinyílt, félig nyílt virággal, vagy bimbós állapotban, a leveleket fejlett, érett és egészséges állapotban. A szárítást is jól kell végezni. Erre általában a legmegfelelőbb hely a padlás, és amikor már szétmorzsolha-

tók a növények, vászontarisznyába rakhatók. A gyógyteák hatóanyagának minél teljesebb kinyerése és megőrzése érdekében pontosan követni kell a teák elkészítésére vonatkozó szabályokat. Miután a forrásban lévő vízhez a kivonandó teaanyagot hozzáadjuk, az edényt lefedjük, és a tűzről azonnal levesszük, majd 10-20 percnyi állás után leszűrjük, fogyasztásra előkészítjük. Ha főzetet készítünk: a forrásban lévő vízzel leöntjük a szükséges teaanyagot, az edényt lefedjük, majd lassú tűz mellett a főzetet még 3-5 percen át forrásban tartjuk. Végül levesszük, félreállítjuk, majd néhányszori keverés mellett 15-30 percnyi állás után megsűrjük, és a teaanyagban maradt nedvet is kipréseljük. A teákat közönséges szűrővel lehet megsűrni, mindig zománczott, jól záró fedővel ellátott edényt kell használni. Általában a gyógyteákat keserűn ildomos fogyasztani, esetleg mézzel.

Örökhagyott praktikák számomra:

Fülfájáskor az udvar félereszén nevelt ún. „filfű” levét csepegtették bele. Légcsőfájdalomkor a mellkasra fokhagymás-zsíros ruhát tettek. A torokfájásra, gyomorfájdalomra csakis a kamillatea volt a gyógyír. Sebek gyógyítására is, pl. tarlósebre a tarlón talált virágokból készült főzetet készítettek, amivel háromszor kellett lemosni a sebet. Szemölcsre a reszelt vöröshagymát tartották hatásosnak.

Emésztési zavarokra ánizs, borsmentalevél, édeskömény, kakukkfű, kapor, majoránna. Fogfájásra, fájdalomcsillapításra szegfűszeg. A szánkba kell venni néhány egész szegfűszeget, hagyni, hogy kicsit megpuhuljon, majd óvatosan ráécsálni őket, hogy az illóolajtartalma kioldódjon. Utána a nyelvünkkel a fájós foghoz kell tolni, és legalább félórán át rajta tartani. Másik alkalmazási módja szintén fogfájásra: 40 %-os szeszbe összetört szegfűszeget dobunk, és néhány szál kamillát. Az oldatot félárnyékos meleg helyen két hétig érleljük, majd leszűrjük. Fogfájás esetén egyrészt zsibbasztó, másrészt baktériumölő hatással bír. A hányinger csökkentésére gyömbér és szegfűszeg, vesepanaszokra petrezselyemzöld, hasfájásra majoránna, Fertőzések távoltartására körömvirág.

Sokan szeretik az édeskés, zsenge csöves főtt kukoricát, amelyet törökbúzának, vagy a beregvidéken tengerinek is szokták nevezni. Szinte minden porcikája felhasználható. Az árnyékban szárított „hajából”, bajuszából készült tea kitűnő szer vesegyulladás, vesekólika, hólyaghurut, köszvény, és reuma esetén. Kiváló vizelethajtó. Mindig vigyázni kell arra, hogy jól szárítsuk, mert elveszíti ez utóbbi tulajdonságát, és hashajtóvá válik. Keverhető ma vizelethajtó növényvel is, mint pl. a zsurló, a kökényvirág. A tejes kukoricát héjával,

bajuszával megfőzzük, a főzővizet ízesíthetjük mézzel, citrommal, gyömbérrel, mert kiváló tüdőtisztító, köhögéscsillapító.

Személy szerint akkor kezdtem foglalkozni a gyógynövényekkel, amikor nagymamám kezdte felhívni a figyelmemet arra, hogy egyik, vagy másik gyógynövény mire való. Elmondta azt is, volt, hogy életet mentettek. 1944-ben, amikor sok férfit vittek el arra a bizonyos háromnapos munkatáborba, miközben lágerfogságba kerültek, volt, aki úgy maradt a semmitmondó ellátás ellenére is aránylag egészséges, hogy szedegette a lágerudvarban tenyésző egyes növényeket és nyersen ette. Egy másik alkalommal pedig a lábon lévő nehezen gyógyuló műtéti sebet farkasalmafa főzetében kellett áztatni. A növényt egy tehénpásztor hozta el, mert ő ismerte a lelőhelyét.

Amikor nagymamám kezdett el betegeskedni, előkerültek a természet patikájának receptjei, és alkalmazni kezdtük őket. Tapasztalatom, hogy milyen sokat tud segíteni egy tea is, amikor gyógynövénykeverékből készítjük. A légzőszervek hurutos megbetegedésén igyekeztünk segíteni.

Konyhánk díszei lehetnek azok a kis növények, amelyek nemcsak ételbe használatos fűszernövények, de gyógynövények is egyben.

„Hej rozmaring, rozmaring” - jut eszembe az ismert kis népdalocska, a konyhaablakban álló kis növény láttán. Levelével fertőtleníthetők a sebek és reuma ellen a fájdalmas testrésze szeszes bedörzsölő folyadék készíthető.

A bazsalikomot nagyon sokan azért tartják a konyhájukban, mert távol tartja a legyeket. Leveli, virágos hajtásrészei olyan anyagokat tartalmaznak, amely által alkotóelemként szerepelhet minden gyulladás és fertőző megbetegedés elleni gyógykeveréknek. Teája az emésztést serkenti, és étvágyjavító. De csillapítja a köhögést, és nyugtató hatással is bír az idegrendszerre. Kelést borogatva elősegíti annak megérlelését, de toroköblögetőként is alkalmazható. Bazsalikomos szájvíz a fogínyvérzést enyhíti, és frissíti a leheletet. Ez úgy készíthető, hogy 2,5 dl vízzel forrázunk le egy maréknyi friss levelet, lefedjük, és negyed óráig állni hagyjuk. Ezután a langyos teával lehet öblögetni.

„Jó gazdának minden évben van a kertjében, és akkor nem fáj már a szíve” - tartják a kaporról falusi körökben. Kiváló szer a krónikus szívelégtelenségre. Magas vérnyomás csökkentésére is használják, segíti az emésztőrendszer működését, enyhíti a fejfájást, erősíti az idegrendszert, javítja a látást. Remekül semlegesíti a szervezetben lévő mérgeket a petrezselyem. Emésztést javító, általános erősítő, izzasztó, vizelethajtó – 2-4 csésze kortyonkénti fogyasztása ajánlott egy nap. Arra kell figyelni, hogy csak hideg vízben szabad áztatni, egy éjszakán át teáskanálnyi apróra vágott gyökeret adunk 1 liter vízhez, majd felmelegítjük és leszűrjük.

Nem feledkezhetünk el a vöröshagymáról sem. „Ha a tüdeje fáj, vereshagymát egyen” - tartja a népi mondás. A népi gyógyászatban légsőhurut,

felső légúti megbetegedés esetén a betegnek olyan tejet ajánlanak, amelybe hagymát főznek, a következő módszert véve alapul: két közepes nagyságú hagymát megtisztítunk, apróra vágunk, megfőzünk egy pohár tejben, négy órán át állni hagyjuk, majd leszűrjük. 2-3 óránként kell belőle bevenni egy evőkanálnyit. Orrduguláskor 1:2 arányban kell feloldani a hagymát, és kevés mézzel keverve, naponta 2-3-szor 1-2 cseppet kell belőle fogyasztani. Nátha ellen javasolta nagymamám, hogy a reszelt hagymát kötszerbe csomagolva 10-15 percre kell az orra tenni.

Ha a gumó alján lévő gyökereket töből levágjuk, tejes nedv jelenik meg. E nedvet a középfülgyulladásról szenvedő gyerek vagy felnőtt fülébe cseppentjük, a fájdalom igen hamar megszűnik. Furunkulusok és elgennyedt sebek tisztítására is alkalmas. A sült hagyma segíti a kelések kifakadását. Darázs-csípés esetén azonnali segítség a vöröshagyma, mert félbe vágjuk, és a csípés helyét bedörzsöljük, nem fog feldagadni. A hagyma leve a haj erősítésére is alkalmas, 1-2-3 evőkanálnyi hagymalevet bedörzsölünk a fejbőrbe, és 1-2-3 órára bekötjük kendővel a fejet.

Minden háztartásban megtalálható növényünk a burgonya. Saját magamon tapasztaltam jótékony hatását. A forró burgonyából készült pakolás segít a melléküreg-gyulladást kísérő panaszok enyhítésében. Meg kell hámoznunk pár szem burgonyát, puhára főzni, majd egy tálban összetörni kevés tejjel. Ujjhegynyi vastagságban a pépet textilkendőre kell tenni, és a hosszúkássá formált csomagot az orrunkra tenni. A burgonyakúra ugyanis oldja a nyákot, és csillapítja a fájdalmat.

A másik felhasználási mód magas láz esetén, amikor is burgonyaszeleteket vágunk, és a talpra helyezzük, illetve a tenyérre kötjük. Lehúzza a lázat, a krumpli szinte megfeketedik alig egy fél óra leforgása alatt is az említett testrészekben.

Jellegzetesen erős íze és zamata miatt sokan kedvelik, sokan pedig éppen ezért kerülik a tormagyökeret. Baktériumölő tulajdonságainak köszönhetően felhasználják a torok és fül gyulladásos megbetegedései, valamint a gennyes sebek és fekélyek gyógyításában. Egy pohár vízben el kell keverni egy teáskanálnyi frissen reszelt gyökeret. Tormareszelék: 15dkg reszelék, 1 dl méz, 24 órát állni hagyjuk, átkeverjük. Felnőtt adag naponta 2-szer 1 kávéskanál evés előtt.

Amit még ismerek róla, és hitetlenkedtem is, amikor egyik ismerősömnél láttam, hogy borba áztatva is gyógyhatású. Megreszelik, és így egy reumaelenes szert készítenek belőle. A tormától csipőssé vált ital kanalanként való fogyasztása javallott. A régi időkben szokás volt a házban, egy vízes vödörbe 2-3 tormagyökeret tartani. Ugyanis a víz sokáig friss marad, kellemes ízű és fogyasztása segített eltávolítani a szervezetből a fölösleges húgysavat. Az

idősebbek, akik ezt a vizet itták, könnyebbnek érezték a lábukat, mozgékonyabbnak az ízületek, amelyekben csökkent a fájdalom, mivel a köszvényes sólerakódások kezdtek felszívódni, s így a reuma „csillapodott”.

Gyógyfüvekkel felvértezve zabolázható volt a köhögés és légúti asztma, a reuma és gyomorfájdalom. Íme, néhány jól bevált recept.

A konyhakertekben újra és újra képes felbukkanni, annak ellenére, hogy irtjuk, a csípős csalán. Pedig minden része gyógyító hatású. Teája reuma, köszvény ellen kiváló, derékfájásra is hatásos. Nagymamáink még a friss csalánnal meg is csapdosták a lábukat, mert a méreganyag a csalánszőrökből a bőrbe jutva órákig tartó melegérzést okoz. Frissen pépesített változata vértisztító és vérképző hatású, hugyutak megbetegedésére és gyulladására jótékony. Ha a megtisztított gyökereket üvegbe tesszük apróra vágva és felöntjük gabonapálinkával, 14 napos érlelés után tinktúrát kapunk, ami a fájó testrészek bedörzsölésére igen hatásos gyógyszert.

Vidékünkön pongyola pitypangnak nevezik a közismert gyermekláncfűvet. Csorbókának is nevezik ezt a növényt, bár úgy tudom helytelenül, tudniillik van egy egészen más gyógynövény, amit így hívnak. Legtöbbször a tavaszi kerti munkálatoknál a szemetesben végzi, pedig értékes. Gyökeréből emésztést serkentő, vértisztító, májbajokat gyógyító tea készíthető. Egy kávéskanálnyi levelet csészébe, 2,5 dl forrásban lévő vízzel öntsük le, és 10 percig hagyjuk állni. Gyökerét és virágát 10 percig forraljuk egy pohár vízben, majd 30 percig állni hagyjuk. Naponta 3-szor egy evőkanálnyi orvosságként hat. A gyökeret nem szabad feldarabolni, sem pedig felhasogatni, mert elveszíti értékes tejnedvtartalmát. Nálunk néhány éve finom virágméz is készül belőle: 300 virágot forrásban lévő vízzel leöntünk, egy teáskanál citromsavat szórunk rá, és 24 órát - időnként megkavarva - állni hagyjuk. Ezután leszűrjük, felfőzzük, cukrot adunk hozzá, és mézzé sűrítjük. Remek gyógyszer torokfájásra.

Igen értékes növényként tartjuk számon a csipkebogyót. Gyűjtését már akkor el kell kezdeni, amikor még csak félérett, világos piros színű. Elengedhetetlen tartozéka a konyháknak kisgyermekkorom óta, ugyanis nálunk úgy tartják víz helyett hidegen is ezt kell innivalóként adni a kisgyerekeknek. Két teáskanál szárított csipkebogyót leforrázunk egy pohár vízzel. Az így készült teából naponta 3-szor kell inni. Vagy 1 liter vízben feltesszük főni és 10 percen át forraljuk, majd az edényt törülőkendőbe (dunsztba) göngyölve állni hagyjuk egy éjszakán át. Kitűnően tisztítja a vérkeringési rendszert, javítja az anyagcserét, mivel gazdag C - vitaminban.

A cickafark erős hatású gyógynövény, amely szintén megtalálható a kiskamrában. Minden évben elmegyünk és szedünk belőle. Úgy tanultam, hogy teát készítve belőle, görcsös gyomorfájdalom esetén étkezés előtt kell megin-

ni egy hétig háromnaponként. Bélgörcsök esetén pedig két hétig, esténként étkezés előtt szintén háromnaponként. Nagymamám légzőszervi megbetegedése esetén is alkalmaztuk, amikor inhalált vele. De ülőfürdőbe is tehető. Ehhez két liter vízzel kell leönteni két evőkanál cickafarkfüvet, és hozzáönteni a fürdővízhez. Virágából készült erősebb főzet pedig gennyes, begyulladt sebek lemosására.

A beregi tájon sok vadgesztenyefával találkozhatunk. Amikor a lehullatott leveleit és termésének tüskés gömbjeit csodálják, vagy felveszünk egy szép formás gesztenyét, meg sem fordul a fejünkben, mekkora gyógyszerőt rejt magában. Bedörzsölő szerként sajgó, elnehezült lábainkon könnyíthetünk. Egy deciliter negyvenfokos pálinkához két evőkanálnyi szárított és pirított vadgesztenyelevelet és két evőkanálnyi vadgesztenye örleményt teszünk, majd légmentesen lezárjuk az üveget és 10 napig állni hagyjuk meleg, félárnyékos helyen. Ezt követően leszűrjük és lehetőleg sötét üvegben tároljuk. Ízületekre pépet is készíthetünk: 2 evőkanálnyi vadgesztenye örleményt összekeverünk két evőkanál búzaliszttal és 9%-os étkezési ecetet adunk hozzá, hogy egy kenhető pépet kapjunk. Aki a visszer és aranyér betegsége esetén vár jótékony hatást: két evőkanálnyi szárított vadgesztenyelevelet és két evőkanál vadgesztenyelisztet kell leforráznia három deci vízzel, majd 8-10 perc múlva leszűrni, és a főzetet a fürdővízhez adni.

Ezek a praktikák, vagy nevezzük „varázslat” -nak, vagy sokkal inkább az abban való hit volt a gyógyítás legfőbb energiája, ezt ki-ki eldöntheti saját maga. Egy viszont teljesen biztos, hogy vannak növények, amelyeket azáltal kezdtek alkalmazni, hogy színéből vagy nevéből adódóan társították egy betegség orvosolójának.

Gyengélkedő betegnek mindenkorra ajánlották: kilencféle gyümölcsfa leveles gallyából, búzakorpából, timsóból, szelíd konyhasóból készített fürdőt. És ebben kilencszer kell megfürdeni. Betegekért nem volt ritka hogy elmondták a kilencedek liturgiáját:

„Üdvözlégy Mária, süketek hallása,
Üdvözlégy Mária, némáknak szólása,
Üdvözlégy Mária, vakoknak látása,
Üdvözlégy Mária, sántáknak járása,
Üdvözlégy Mária, betegek gyógyítója,
Üdvözlégy Mária, bélpoklosok megtisztítója,
Üdvözlégy Mária, gonosz lelkek kiűzője,
Üdvözlégy Mária, hitetlenek fővilágosítója,
Üdvözlégy Mária, bűnösök megtérítője.

Üdvözlégy Mária.
Nyomorultaknak, betegeknek megorvosolója.”

Általában a gyógyító hite, állhatatos magatartása, meditatív lelkiállapota éppúgy elősegíti a gyógyulást, mint a beteg bizalma, aktív reménykedése és a gyógyító szertartásban való részvétele. Úgy mondták mindenre imádkozni kell. A betegség kiváltó okával, vagy azzal kapcsolatban lévő gyógyszerrel, jelképes cselekvéssel kell orvosolni a bajt.

Mai világunkban is tapasztalható, hogy sokszor egy betegség hátterében nem fizikai tünetek a mérvadóak, hanem sokkal inkább a lelkiek. S ilyenkor nem biztos, hogy a legújabb gyógyszerek segítenek, hanem sokkal inkább az a fajta gondolkodásmód, amikor nem nevetjük ki, hanem igyekszünk alkalmazni a nagymamától már ismert és meg tanult praktikákat, babonákat, rituálékat, ráolvasásokat. Mindazt, ami „ha nem használ, nem is árt!” Számos eljárást még maga a háziorvos is elismert, de mindig csak azt mondhatjuk, akár hagyományos vagy természetfeletti legyen is a gyógyszer: inkább ne legyen rá szükség. Mondhatnánk azt is: „Babona, babona, bablencse, Kísérjen utadon szerencse.”

Emlékeimből...

...Ezek voltak most az én életmesém töredékei. A fényképek ott lapulnak egy albumban. A dédszülőket csak így ismerem, de úgy hiszem, belőlük is ott egy darabka bennem. S nézni a gyermekarcot, akitől aztán én hallottam már a történeteket. Mert mindazt, amit itt leírtam, nagymamám által ismertem és tudok... Elnézem őt gyerekként, édesanyja és nővére oldalán. Valószínűleg akkor még nem is sejtette, mennyi sok mindent kap az élettől, de mindazt duplán is képes tovább adni unokájának. És ez által többé válik, mint egy arc a megfakult csoportképen, és több annál, mint a szívekben otthonra találó emlék. Mert belőle, általa is jönnek gondolataim, s papírra vésett soraim:

Lélek-felem

Szeretem a csodákat, amit mutattál,
a finom mozdulatokat, mire tanítottál.
Minden gondolatod, színes szavad,
a sóhajodat is, ha százszor unszoltalak.

Ahogy engem néztél, azt a pillantást,
senki sem fogja megadni soha már.
Édes szemeidnek fénye, mint a tavasz
olvadó jege a folyóban, széthasadt.

Te voltál a művész, s mint ihlető képzelet,
távolból is szíveddel kísérted léptemet.
Hányszor szóltál: Gyere kicsim, gyere,
s pilleujjaiddal simítottad lehajtott fejem.

Életemben Te voltál a leghívebb barát,
bánatom vigaszutcája, a kis vaktanyám.
Egyek voltunk éjben és fénylő napon,
elválásunk nem múlhat egy földi pillanaton.

Mert lámpásként vezettél, hogy hazajussak,
nyugalmam szobáját mindig Te poroltad.
És ha elindultam tőled búcsúzóan,
az „Isten veled” volt szádból útravalóm.

De mit adtam én? Nem is tudom...
mi volt köszönetem akkor, azon a hajnalon.
Mondtam még, hogy nélküled nincsen világ,
s szóltan imám elég volt-e, hogy békére találj?

Bánat nyitotta tágra két szép szemed,
érezted-e még, hogy lelkem felét viszed?
Hogy milyen szegény leszek, s árva nélküled,
ezt a fájó sebet el nem veszíthetem.

Oly messzire mentél, egyedül hagytál,
ugye, elvitted magaddal a mennyország kulcsát?
S az esküvésünket nem feleded soha:
a kapuban vársz majd...ha egykor elérek oda.

Kitárod azt, és megfogod a kezem,
megmutatod újra, hogy nincsen félelem.
Csak könnyű álom van, az élet szép és kerek,
ahol azzal ébredek s fekszem...akit szeretek.

Egész lényemmel érzem, egyszer még tömérdek titoknak bukkanok a nyomára. Mennyi mindent nem tudok még. De a régi képek emlékezni és tanulni segítenek :ez a nagy közös történet családunk minden tagjáé. Életünk emlékeink által örök, mert az elmúlás nem szünteti meg az ember létezését. Hiszem, hogy igaz a latin mondás, miszerint „Vita mortuorum in memoria vivorum posita est” vagyis „az elhunytak munkásságát az utódok emlékezete viszi tovább”

Megjegyzés:

Írásom ihletői a bemutatott fotókon szereplő kedves családtagjaim:

Dédszüleim : Puskás Ferenc(1907-1971) és Puskás Ferencné sz. Orbán Ida (1912-1973)

Anyai nagymamám : Verbiás Béláné sz. Puskás Matild (1936-2011)

Somi Zsuzsanna

Nagyapó meséje

Nagyapót úgy ülték körbe unokái, mint tyúkanyót kiscsibéi. A szomolyai kaptárkövek süvegeit pörzsölte a nyári napsugár, az alattuk zöldellő - Novaj felé elnyúló - Kaptár-réten békésen legelgetett a nagyapó őrizte tehéncsorda, melyek közül némely téhennek nyakában a kolomp szólt. Nagyapó éppen, hogy megtömte rézfedelű pipáját, tűzcsiholó szerszámaival tüzet csiholt a száraz taplóra, ami ezáltal tüzet fogott. Ezzel aztán meggyújtotta frissen tömött pipájának dohányát és bodor füstöket eregetett, ami aztán egyre terebélyesedő karikákban szertefoszlott.

- Látjátok!? - mutatott a szertefoszló pipafüstre. Így tűnnek el az évek is!

Egy év, tíz év, száz év, eltűnik mögöttünk a gyorsan múló idő homályában. De vannak dolgok, melyeknek nem szabad, hogy a feledés homálya fátylat borítson rá. Meg kell maradjanak az élők emlékezetében, hogy még az utánunk élők is emlékezzenek a dicső múltra.

Én is ilyen gyerek voltam egykor, mint Ti vagytok most. Akkor nagyapám elmondta, amit ő a nagyapjától hallott hajdanán. Így maradt meg szájról-szájra a régmúlt idők története. Ennek bizony már több száz éve is van. Akkor még itt a Kaptár-réten, a törökök sátrai tarkállottak. A kaptárkövek ablakaiban ő méheik gyűjtögették a nektárt. E nektár már nem az ő ételeiket, italaikat édesítgette, mert ez a kisebb egység is csatlakozott az egri vár alá vonuló főhaderőhöz, amely Maklár felől közeledett fenyegetően a vár felé.

Élt ekkortájt a falunkban két ember, akik a fegyverforgatáshoz is jól értettek. Az egyikük neve Szabó Márton, a másikuké pedig Balog Gyuri volt. Ez a két ember, az egri várig tartó sűrű erdő rejtett ösvényén igyekezett a vár felé. Mert bizony nincs az innen messzebb szűk kétórányi járásnál, északnyugati irányában.

Ez az ösvény még ma is meg van, hiszen azóta is ezen az ösvényen járunk a városba, néhanapján. Ha innen a kaptárkövektől elindulnánk, a gyepi cseresznyésen keresztül, a Mész-völgyön át a Mészhegyre juthatnánk, és máris félútján lennénk a várig vezető útnak. Majd tovább haladva, a Nyerges-tető kaptárkövei mellett, rövidesen az Almagyar dombra jutnánk. Innen bizony már az egri vár is látszana.

- Nagyapó! Nagyapó! Menjünk már el az egri várba! - lelkenedett Pistike, az erdőn keresztül vezető gyalogösvény hallatán, amely az egri várba is elvezet.

- Ígérem nektek, hogy egyszer elviszlek oda, ahol ez a két falunkbeli ember küzdött a törökök ellen hajdanán. Előbb azonban hallgassátok meg történetüket! - intette türelemre őket, és máris folytatta mondókáját ott, ahol abbahagyta.

- Az elindulásuk után, nem több mint egy óra elmúltával, a Király-kúttól eredő Mész-völgy patakján átgázolva, a Mész-hegyre jutottak. Innentől bizony már sokkal jobban kellett vigyázniuk, a mindenfelé portyázgató török előőrsök miatt. A Mész-hegyet elhagyva, óvatosan közelítették meg az Almagyar-dombot. Innen aztán a Maklári-völgy felé is elláttak. Ameddig csak elláttak, mindenfelé a törökök sátrai tarkállottak.

Elővigyázatosságuk egy cseppet sem volt alaptalan, mert bármely pillanatban egy portyázgató török előőrskarjaiba futhattak volna, akik bizony felkoncolták volna őket, azon nyomban. Hallottak ők már olyat is, hogy a Mész-hegy szekérútja alatt egy alagút van vájva a tufakőbe, mely az egri várba vezet. Dobbantásaikra valami üregféleség kongását hallották, ami ma is hallható, ha valaki ezen a helyen egy nagyot dobbant csizmájával. Ők azonban nem ismerték annak rejtett bejáratát. Így nem volt mit tenni, mint a legnagyobb óvatossággal, az Almagyar-dombi szőlősorok takarásában, a vár felé lopakodni, mely már nem is volt olyan messze.

A lemenő Nap vörös színét felöltve, készült elköszönni a Mátra hegycsúcsai mögött. A szeptember eleji napsugár még egyszer végig pásztázott vörös fényével a szőlősorok között, mielőtt elköszönt volna a távoli hegyeken túl. A tőkéken hamvas, kék fürtök kínálgatták bogyóikat a vár irányába igyekvő embereknek, akik lecsíptek egy-egy szőlőszemet az éretlen, savanyú fürtökről. Tudták, hogy e fürtöket, ezen az őszön, már nem szüretelhetik le szorgalmas kezű gazdáik, az egri vár ostromára vonuló török sereg miatt. Mert bizony szeptember elején, még olyan savanyú ez a kék szőlő, hogy a róka sem gondol ennek kóstolására, mert a foga elváslana tőle. Ha pedig olyan savanyú, akkor fölösleges időpocsékolás annak szüretelése is, mert annak mustjából nem forrna ki az igazi egri vörösbor, még sok év múltán sem.

Az Almagyar-dombról a Király-székénél ereszkedtek le a vár keleti kapujához. A várban örömmel fogadták a szomszédos faluból érkezőket, hiszen a várvédőknek minden egyes ember segítsége jól jött, aki a fegyverforgatáshoz is értett. A vár védői amúgy is kevesen voltak. Bizony, ha még két-három napot késnek, nem tudnak bejutni a várba, mert akkor már Király-székén is megtelepedtek tarka sátraikkal a támadásra készülő török hordák.

- De nagyapó! Az alagúton még bejuthattak volna, hiszen errefelé vezet az alagút! - hívta fel figyelmét másik unokája Jani, arra, amennyiben még később érkeznek, az alagúton bejuthattak volna a várba.

- Az már nagyon bizonytalan. Ennek az alagútnak a bejáratát nagyon kevesen ismerték, mert akkor az ellenség is megtudhatta, és akkor bizony nagy baj történhetett volna ebből -, válaszolt unokájának öregapó és füttyentett egyet pulikutyájának, - Bogáncsnak -, mire az körbecsaholta a tehéncsordát, hogy az elkóborló, nevetlen teheneket visszaterelje a csordába.

Miután nagyapó megpiszkálta az alig füstölgő pipáját - ami máris jobban parázslott -, egy jó nagyot szippantott belőle és folytatta mondókáját tovább:

- Érkezésük után alig telt el kettő, vagy három nap, amikor török ágyúgolyók hulltak a vár falára és a várba, olyan záporozás mellett, mint a nagy diófánkról hull ősszel a dió, amikor a viharos őszi szél tépi annak ágait. Amerre csak néztek, mindenfelé török turbánokat láttak, melyek vért szomjazó, dühös fejeket takartak. Úgy tarkállott a vár környéke, mintha egyik napról a másikra tarka virágok tengere nyílna a tájékán. Sőt, még Tihamér, de még Andornak felé is úgy látszott.

Száz, meg száz ágyúból lötték a falakat, amelyeken itt is, ott is nagy rések keletkeztek, hiába volt az jól megépítve. E réseken próbáltak bejutni a pogány törökök. Kezükben kard, fogaik között a tör villogott, de a várat védők, Dobó István hős várkapitány vezetésével, elszántan védekeztek és vertek vissza minden támadást. Derekasan harcolt Szabó Márton és Balogh Gyuri is, de a törökök újra és újra támadásba lendültek, hosszú létráikon mászva fel még a vár falára is. Itt azonban a vár védői olyan fogadtatásban részesítették őket, amit soha nem felejtenek el. Kardjaikkal, buzogányaikkal úgy kaszálták őket, mint ahogyan ma kaszálják a rétek pázsitját.

Ali pasa a Király-székén felállított sátra előtt aggódva nézte az ütközetet, amelyben a hitetlen gyaurok - várvédők - halált megvető bátorsággal kaszabolják az ő, tehetetlen, erőtlen harcosait és lökik őket a vár faláról le a mélybe. Azt is látta, hogy időnként kupát emelnek fejük fölé és valami vörös italt öntenek szájukba. Ettől aztán még jobban megtáptosodva, haláltól sem félve, lökik mélybe létrástól az ő legbátrabb janicsárjait is. Ez már hosszú heteken át ismétlődött, az ostrom heteinek ideje alatt. Hiába a többszörösen túlerős serege, vár védői visszavernek minden támadást, és erejük nem lankad egy cseppet sem. Ali pasa valami titkot sejtett, amely a vörös itallal lehetett kapcsolatban. S hogy a titkot megfejtse, legjobb kémjét - Jumurdzsákot - kérte.

- Ide! Hozzám! - Mutatott az arannyal ékesített, lábát melegítő topánkájára Ali pasa, amint hűséges alattvalója megérkezett. Jumurdzsák még egy hajtásnyira sem közelítette meg a mesés szőnyegén terpeszkedő pasát, amikor megkezdte hajlongásait.

Mikor már egy pár lépésre volt csak, hasra vágódott és úgy közelítette meg annak fényes topánkáját. Ekkor, hűséges nyálával nyálazni kezdte annak talpát is, így szólva:

- Felséges padisah hívatál? Íme, itt vagyok! Allah növecsse meg a szakáladat olyan hosszúra, hogy ezeknek a hitvány gyauroknak az egész országát körbe kötözhesd vele! - intett a hűséges alattvaló a várvédők felé és máris hátrált pár lépést a terpeszkedő pasától miközben hajolva maradt.

Ali pasa mintha hosszúnak találta volna alattvalója hízelgését - talán hosszabbnak a kívánt szakáll hosszúságánál is - terjedelmes ülepével aranyos szőnyegének széléig csusszant. Ekkor aztán topánkájával port rúgott Jumurdzsák egyetlen, ijedten pislogó szemébe, és dühösen rákiáltott:

- Látod azt a nagy fát a domb oldalában?!

- Felséges padisah! Legyen életed folyása hosszabb a Dunánál, és bölcseségednek csillaga ragyogjon még Allah égboltján is. Bizony látom, még ezzel a fél szememmel is -, mondta, csókolta meg ismét topánkája talpát.

Ekkor nagyapó unokái harsány nevetésre fakadtak, de miután kikacagták magukat, nagyapó folytatta Ali pasa dühkitörését.

- Arra a fára akasztatlak fel, ha holnap ilyen tájra nem derítéd ki, hogy mit isznak ezek a hitvány gyaurok azokból a kupákból, amittől olyan erősek és bátrak lesznek! Mert bizony az a gyanúm, hogy azokban a kupákban a megvadult bikák vére vöröslik - toporzékolt dühében a pasa és azonnali távozást intett alattvalójának.

Jumurdzsák, egy ideig hajlongva hátrált, majd felugrott és elrohant, hogy minél előbb jelentést vigyen a hitvány gyaurok rejtelmes titkáról a pasájának. A pasa bikavért emlegetett, ezért a várból kifelé vezető árkot vizsgálgatta, amelyben az állatok vágásakor hallható állatbőgéseket követően, valóban vér folyt kifelé a várból. A vér azonban már meg volt keményedve annyira, hogy azt a gyaurok sem tudták volna meginni. Amint így kutakodott, két gyaur beszédét hallhatta a vár falon túlról.

Ezek a szüreteletlen szőlőről beszélgettek, dicsérve annak levét. Mivel jól értette a gyaurok nyelvét, máris a homlokára ütött olyat, hogy az egyetlen szeme is majdnem kiugrott gödréből:

- Annak a levét isszátok!? Ettől van hát bátorságotok! - suttogetta és azon nyomban sietett a pasához, hogy felfedezését elmondja. A pasa máris szedetni kezdte az ez időre már megérett fürtöket, nagy kádakba, amikben aztán a levét kitaposták és máris inni kezdték abban a reményben, hogy ettől az erejük még a várat védők erejét is fölül múlja.

A must édes volt, mint a méz. Márpedig tudjuk, hogy a mézet ugyancsak szerették. Ezért aztán jókat kortyolgattak az édes nedüből. Nem kellett azonban annyi idő sem, hogy Allahhoz egy hosszabb imát el lehessen mondani, amikor a bokrok irányába kellett futniuk, de igen gyorsan!

- De nagyapó! Miért kellett futniuk? - kérdezte Petike, a másik kíváncsian hallgató unoka.

- Miért? Miért? - Hát azért, amiért Te is szoktál futni az erdő felé, ha a mustból benyakalsz szüretelezskor! Erre aztán minden unoka megértette, hogy miért futottak a törökök és nagy vihogásba kezdtek. Harsány nevetésük után öregapó ott folytatta, ahol előbb abbahagyta.

- Bizonyára azóta a törökök megtanulták, hogy jobb lett volna, ha csak a kiforrás után isznak a vörös nedűből. Mert bizony a must csak elvette az erejüket, amit pedig a várvédők ittak vörös Ó-bort, erőt és a bátorságot adott. Bizony olyan az, mint bikának vére, a dühöngő bikáé. Nem is tehettek mást, mint azt, hogy elvonuljanak az egri várnak még a környékéről is. - fejezte be mondókáját nagyapó, amit már több száz éve beszélnek a faluban és mondják el nagyapák unokaiknak azért, hogy soha sem feledjék a régi idők történetét.

A lemenő Nap vörös színben kezdett eltűnni az egri vár irányába, de előtte még halvány pírrel vont a kaptárköveket azért, hogy még sokáig emlékeztessenek a harcokból visszatérő két szomolyai emberre, Szabó Mártonra és Balogh Gyurira. E két ember túlélte a vár ostromát, amit a törökök sokszoros túlerejükkel sem tudtak elfoglalni. Nagyapó pedig unokái és Bogáncs kutyája segítségével terelgette befelé a fáradt tehéncsordát a völgyben hosszan elnyúló faluba, mielőtt a sötétség teljesen eltakarná szemük elől.

Somogyi Dénes

Süge András élete-részletek

Gyökerek

Hogy miért is írom le a múltunkat? Azért, mert a családom múltja, a falum múltja is és az én személyes élményeim is, valójában az én, a mi és az utódaink gyökerei is. Akinek pedig nincsen gyökere, annak beteg a jelenje is. Szeretném, ha minden utódom, egészségesek lennétek testben és lélekben, mindannyian most is és a jövőben is. A múltatokra, a nevetekre, a családotokra, az őseitekre, legyetek mindig büszkék, mert nem volt közöttük csaló, rabló, vagy börtöntöltelék. A maguk idejében, a maguk módján megharcolták harcukat a megélhetéséért. Ezzel elérték azt, hogy én is és most ti is léteztetek. Emlékezek rá, amikor a szülőkém (apám anyja) este fáradtan a napi munka után, felsóhajtott és azt szokta mondani: „Azt tudom hogyan lettünk, de azt nem, hogy miért vagyunk.”

Süge-család története

Vezetéknevünk

Családi vezetéknévünk igen ritka név. A magyar közigazgatás idején (1941-44), itt a Délvidéken a Sügék nagy többsége Szenttamáson élt. Apám nagybátyja, Süge János kikereste a család leszármazását, mivel 1943-ig minden családnak be kellett bizonyítani, hogy nem zsidó származású. János bátyánk a nyomozás során Kelebiáig jutott el. Ott Kelebián megtalálta, hogy az ő apai nagyszülei nagyapja Süge András és nagyanyja, Borsos Rozália, házasságot kötöttek.

A megmaradt szájhagyomány szerint, ez az első Süge francia nemzetiségű volt. A Krími-háborút megjárt III. Napóleon hadseregéből, amely ezen a vidéken vonult vissza, betegség miatt maradt itt le. Az a bizonyos katona később, amikor már fölgőgyült és az ereje is megengedte volna, hogy haza térjen, úgy látszik, hogy akkor már a szíve nem hagyta elmenni és feleségül vette, azt a magyar kislányt, a befogadó gazdája leányát. Azt, hogy az ő neve franciául Süge volt-e, vagy aki beírta ilyes valamit értett, azt nem fogjuk meg tudni soha sem.

Valamikor az 1970-es évek vége felé, elmentem a Süge Mihály bátyámhoz is, hogy megtudjam, ő mit tud az ügyben. Mihály bátyám szerint, ez az Ősünk Sükösdön lemaradt a visszatérő seregből, mivel a Dunán való átkelést valami okból nem tudta megtenni a sereggel. Alighanem a lemaradás oka valamilyen sebesülés volt. Ez a lemaradott legényember, aki igen kemény természetű volt, így kapta a Süge nevet. Mihály bátyám (a csósz) szerint, ez a szó némely

magyar nyelvjárásban lemaradottat jelent. Igaza van, mert a szögedi tájnyelvben létezik pl. sügeszalonna is; ami a szalonna oldal kiszabásakor leesik, azaz lemaradt darabokat jelent.

Én elmentem Sükösdre, érdeklődtem a süge szó jelentésével kapcsolatban. Ami érdekes, már a második ember megmondotta a választ, ami a következő: ha van egy falka malac és azok megnőnek és meghízznak, ami után eladásra kerülnek, de van közöttük egy vagy két malac, amelyik lemaradt a fejlődésben, ami után a kisebb falkához csatolják, hogy ott nőjön tovább... Az ilyen visszamaradt növendék süldőt nevezik sügemalacnak. Ez az eset valamikor 1994 körül történt.

1983-ban jöttünk át, Szenttamásról Bácsgyulafálvára lakni. Mindjárt az első, vagy második évben az átalsó szomszéd Feri bácsi egy alkalommal azt mondta, hogy megyek haza, mert disznót vágunk, van itt egy sügemalac, leköll már vágni, mert csak rontja a többi. Kérdezem tőle mindjárt, hogy milyen az a sügemalac? Azt válaszolta, hogy kövér. Hamarosan ismét szóba hozom a Marisnéni előtt is, hogy többet megtudjak. Mire Maris néni azonnal rávágta: „Mondtam neki, hogy ne mondjon ilyet, mert a Süge szomszéd megharagszik.” Erre én nem akartam hagyni, mert valójában érdekelt a dolog, de a Feri bácsi csak csapott egyet, mondván semmi és otthagyt.

1990 körül vegyeskereskedés üzletünk volt. Elmentem Topolyára a Topla-Univerzál raktárába áruért. Amikor diktáltam a nevemet az eladónak, az szinte följjongott, hogy ilyen igazi magyar nevet, nagyon ritkán lehet hallani. Kapva az alkalmon, mindjárt rákérdeztem, hogy lenne szíves megmondani, hogy mit is jelent. Mire zavarba jött, de semmi pénzért nem akart tovább semmit mondani erről a témáról.

Sümeg környéki tájszólásban pedig, a Misa bátyám szerint, a Süge szó elválasztottat, vagy leválasztottat jelent. Ugyanis, ha a szopós malacot leválasztják az anyatejtől, akkor sügemalacnak nevezik addig, ameddig nem kezd el jól enni és nőni. Mert akkor már a neve süldő lesz.

Ma 2003. március elsején, itthon vannak Magyarországról Attila fiam, felesége Judit és a három kisfiuk, Mátyás, Botond és Hunor, velük jött haza a Csongor fiam is. Ezt a szöveget áttanulmányozták, ami után a Csongor fiam azzal egészítette ki az én kutatásaimat, hogy ő Dunaújvárosban ahol most dolgozik a Főiskolán, a Miskolc környéki diákoktól azt hallotta, hogy arra felé a SÜGE vezetéknevű ismert, a szó jelentése pedig szellemileg elmaradottat is jelent, de bármi mással kapcsolatban is a „lemaradott” szavunkat szokták ezzel a „süge” szóval is helyettesíteni.

Egyesek visszaemlékezése szerint a Süge András francia nemzetiségű volt. Talán Lion város környéki fiú.

Ellenben azt, hogy Beszarábiából jött ide azt többen is így tudják a Sűgék közül, de azt, hogy oda honnan jött, vagy, hogy az ottani nép fia-e, azt nem tudta megmondani senki. Ami az ottani lakosságot illeti, akkoriban ott moldovánok (románok) és gagauzok (gagancok) éltek, akik valójában az ótörök Oguz származású kunokkal azonosak. A gagauzok tehát tulajdonképpen az alföldi kunoknak a hátramaradt maradványai, azaz sűgekunok...

Végül is a legvalószínűbb az lehet, hogy Lion környéki francia fiú, majd hazatérőben a Krimi háborúból, Beszarábiából jövet maradt itt le a háborút vesztett francia seregtől. Ami a Sűge vezetéknévét illeti, biztos forrásunk nincsen. Lehet az is, hogy amit ő mondott a saját nyelvén, azt valahol így értette valaki és írta le. Tudnunk kell azt is, hogy az egyáltalán nem csoda, ha arra is gondolunk, hogy akkoriban az írástudatlanság nem volt ritka jelenség. Itt most nem arra gondolok, hogy aki beírta az nem tudott írni, hanem arra, hogy aki diktálta, az nem tudta megnézni azt, hogy jól írták-e le. Az sem elképzelhetetlen, hogy mint elmaradt katonára, az itt ráragasztott nevet kezdte használni és így lett a vezetéknévünk Sűge.

Sűge András és Borsos Rozália

András apánk, aki akkor 27 éves lehetett feleségül vette azt a bizonyos kislányt, Borsos Rozáliát, aki kb. 15-16 éves volt. Házasságot Kelebián kötöttek. Arra, hogy mi volt a dédöregapja neve, már apám nem emlékeztet, de alighanem András. Ezért a továbbiakban Andrásnak nevezzük.

Apám, Sűge Mátyás, a Sűge András dédunokája, többször elmondotta nekem, hogy a dédöreganyja, - Borsos Rozália - valójában igen gazdag családból származott. Hogy mi módon, de az ifjú pár is összeszedte magát anyagilag. Szabadkán volt a házuk a régi városháza közelében. Vagy sarokház volt, vagy egy sarok melletti ház, meg földjük is hatvan hold körül volt; ami akkoriban igen csak jelentős vagyon volt. Hogy a vagyonhoz öröklés által jutottak-e, vagy másként azt ma már nem tudni.

Annak azonban megmaradt az emléke a családba, hogy a vânt nemigen becsülte András apánk. Igen büszke ember volt. Mint hitközségi képviselő, kapcsolatban állt a papokkal. Ahogyan a jelenlétemben a János bátyánk egy alkalommal mondotta a saját öregapjáról, akit személyesen ismert, hogy: „Ott hibázott, hogy sokat parolázott a papokkal.” - Apám rákérdezett, hogy a papok vitték el a vagyont tőle? Mire az volt a válasz: „Nem, de hát a papok, meg a kártya, ez mind a kettő szereti vinni a pénzt, és egyszer csak elfogyott.”

Vallásos, katolikus ember volt. Hogy mikortól azt nem tudjuk, de volt neki valamilyen, különös mágikus tudása is, amit ő magáról úgy mondott, hogy Bűbájos. Ez a tudás, amolyan ellentudás volt a boszorkányokkal szemben.

A boszorkányok valójában megrontanak, tehát rosszat tesznek, míg ő ezeket a rontásokat volt hivatva semlegesíteni, vagy visszacsinálni.

Amikor a vagyon elűszott, egy kicsit a szégyentől, egy kicsit a megélhetés után menve elköltözött Csantavérre. Csantavéren nem sokáig tudtak maradni. Ezt könnyen megértjük, ha eszünkbe jut az a mondás hogy: „Ó Moravica, Jaj Pacsér, Kenyértelen Csantavér!”

Rajcsúr

Átköltöztek Szenttamásra, Rajcsúrba vettek házat, a mostani neve „Zeleni venac” (Zöld koszorú) utca, most annak a háznak a 10-es a házszáma. Ez az utca egysor ház, mint egy koszorú veszi körül az akkori falulegelőt, ahova naponta szokták kihajtani a csordát (teheneket) és a disznófalkát legelni és rajcsúrozni (szaladgálni), talán azért kapta ezt a nevet, hogy „Rajcsúr.” Ükőregapám háza az déli oldalon volt, a kertje a katolikus temetőre jár, ma is áll a ház. Az utca végén, a túloldali saroki ház most a Gion Nándor író emlékháza. Hogy ott született-e azt az író, azt nem tudom, de hogy onnan járt iskolába, azt tudom. Én ötödik osztályba jártam, amikor ő nyolcadikos volt. A Gion Nándor emlékházától észak felé, a Rajcsúr keleti oldalán, a ház sor a kertekkel járt a legelőre, míg a házak fordítva keletre, a különböző felekezetű temetőkre néznek, amíg nem szüntették meg a temetőket.

A rajcsúri temetők

A falu felől, délről, első volt a német temető, itt nem nagyon tudott nőni a cserje, mert majdnem mindenütt beton volt. Nem volt valami sok sír még, de igen értékes emlékművek voltak, inkább márványból, amikor én is jártam közöttük az ötvenes évek elején, mint gyerek. Közvetlenül mellette volt a zsidó temető. Magas kőből faragott emlékművek, csupa számomra érthetetlen betűkkel tele, csak itt-ott láttam magyar nyelvű föliratot. Ebben a temetőben igen sok sír volt, talán a Krivaja folyó felé úgy félig már tele volt temetve, erre a temetőre nézett a Gion Nándor író szülőháza, amikor még megvolt a temető. Mellette nagy területen helyezkedett el az Ókatolikus temető, majd végül az út mellett a nazarénus temető, amely igen rendezett volt.

Az Ókatolikus temető közepén egy nagykapu volt és befelé kociút bejáró, jobbról és balról kertek a folyóig, ami körülbelül olyan háromszáz méternyi. A kapu mellett egy temetőcsősz házzal. Ide sokszor bementünk, amikor édesanyámmal arra mentünk, mert ott lakott kegyelemlakáson, valamilyen kisházban. Alacsony megtört öregasszony volt, látszott rajta, hogy nem sok jót élhetett az életében. Az is látszott, hogy anyámat nagyon kedvesen fogadja. Ez az

öregasszony valami mostoha szüle (nagymama) volt, de sohasem tudtam megérteni, hogy kinek is volt a mostoha anyja. Mindig vittünk neki valami kis ennivalót is. Szokta mondani anyám, hogy ezt ne mondjam meg otthon apukának, meg a szülének, hogy ott is voltunk.

Utána meglátogattuk a nazarénus temetőben, édesanyám nagyapjának és nagyanyjának a sírját. A téli időszakot kivéve, ez úgy havonta kettőszor vásárnaponként. A Nazarénus temető kapuja mellett mindjárt a második sorban, harmadik sír volt, dédöreganyám, Szemes Éva sírja, aki a harmincas években halt meg. Földből emelt síremléke volt, valamilyen fejfával. Egészen fönn a parton, ahonnan indul a lejtő a folyó felé, volt dédöregapám sírja, Celler Miklósé. Téglából kirakott sírkeret, szép kőből készült sírkő rajta, a közepén fehér márvány volt, úgy kb. 60 x 80-as méretben. A márványkőbe bele volt vésve a neve, majd a születési és az elhalálozási éve. Ezt mindig valaki ezüstporral kifestette és nekem így nagyon tetszett. A sírkert közepén egy szép nagy Spirea (koszorúvirág) bokor volt, ami májusban, amikor virágba borult, igen gyönyörű volt. Amerre mi szoktunk menni, az elődök sírjaihoz, ez volt az egyetlen, ami így meg volt csinálva. Akkor még nem értem föl ésszel, hogy megkérdezzem anyámat, hogy honnan jutott erre a sírra pénz abban a szegény világban.

Ezeket a temetőket, amelyek között egyetlen egy szerb temető sem volt, a hatvanas évek elején megszüntették. Földgyaluval, amit mi bulduszsernek nevezünk, letolták a Krivaja folyó partjára, azzal töltötték föl valamelyest, mert igen meredek volt az a part. Emlékezem rá, hogy katona még nem voltam, amikor egy alkalommal arra mentem az Újhídon át a Tulsóvébe, a nagyszüleimhez és megdöbbenve láttam, hogy a nazarénus temető leván túrva a barába. Ahol a dédöregapám sírja volt, az a rész talán még mélyebben is, mint amilyen mélyre voltak eltemetve a halottak, annak idején. A nazarénus temetővel kezdték, mert azok voltak legrendezettebb sírok és az a temető volt az út szélénél, majd folytatták az ókatolikus temetővel, ami nagy területen helyezkedett el, de nem volt különösebben rendbe tartva, az a kevés sír sem, ami az utca felől az északi oldalon volt. Inkább kerteknek volt kiadva, majd azt követte az igen értékes síremlékeket tartalmazó nagy zsidó temető. A falu felől a legelső volt a német temető. Ez alkalommal ezeket a temetőket letúrták a Krivaja folyóba, amivel valamelyest kisebb lett a folyómeder. Akik ott voltak munkások, azoktól kérdeztem, hogy hova lettek a síremlékek, mert szerettem volna elhozni dédnagyapámét, a Celler Miklósét, de azt a választ kaptam, hogy az már elég mélyen le van temetve a baraparton. Ezeknek a temetőknek a területén, most házak vannak építve.

Az Újhídtól északra az út mellett volt egy domb, az volt a kisebbik zsidó temető, ahol most a vásártér van. Ezt a temetőt az ötvenes évekre igen föltúr-

ták valakik, gondolom, hogy találtak ékszereket. A Krivaja partjára a magyarok elkezdtek építeni valamilyen házakat, apám szerint, csángó magyarokat akartak odatelepíteni. Gyerekkoromban emlékezek, hogy láttam néhány házat, de azokat a házakat már lebontották. Ez a temető, egy igen magas sárgaföld, agyagdombon volt, amit az ötvenes években megengedtek, hogy aki-nek kell föld, abból a dombból vihet. Így a falu népe idővel elhordta azt a dombot, sőt talán még kétszer akkora területről is, mint amelyiken a zsidó temető terült el.

Ezen a városrészen, az akkori legelő helyén, van most a vásártér, a várost ellátó vízművek a kutakkal és valamilyen sportlétesítmények területe, meg a vásárnapi piactér.

A Német temetőtől dél felé, amerre a falu helyezkedik el egy háromszög alakú kisebb legelő (tér) van. Ennek a legelőnek a Krivaja felőli, azaz keleti oldalán van egy sor ház, amelyeknek a kertjei a folyóra járnak. Itt a sor közepe táján, van egy körösztház (oldalház), amely most ismét föl van újítva, ez most a 20-as számú ház az utcában. Vagyis nem véggel néz az utcára. András apánk, hamarosan ezt a házat vette meg, amibe később a Bicskei István lakott. Mögöttük a temető felé az Ifjúék háza, majd a Modri Erzsikiék háza volt. A ház ma is áll.

Akkor még a Krivaja folyó partján a „Rekovica” malomhoz, a katolikus temető mellett, olyan széles kocsíút vezetett, hogy két szalmával megrakott kocsi el tudta kerülni egymást. Itt a folyóban, még ha száraz is volt a nyár, volt víz, mivel a malomnál egy fordított „V” betű alakú gát van építve, ami ma is meg van, a nép „Szív”-nek nevezte el. Ezzel a gáttal biztosították a kellő vízmennyiséget a malom működéséhez. Mivel délidőben nyáron a kanász oda hajtotta disznókat delelni és fürödni a sekély vízbe, a disznók lassan letúrták a partoldalt úgy, hogy most egy kocsi is alig tudna elmenni. Ez a Rajcsúri legeltetés valamikor az 1960-as évek vége felé szűnt meg véglegesen. Az 1950-es évek vége felé lett megszüntetve ott a kocsíút és megtiltva deleltetés. A partoldal további omlását, hogy meggátolják, egy sor akácfa-t ültettek oda. Akkortájt a „Krivaja malom” a szövetkezet tulajdona volt. Hogy búzát öröltek-e, vagy kukoricát daráltak akkoriban benne, nem tudom, de arra emlékezek, hogy a magángazdálkodók, parasztkocsikkal jártak oda. Az épület már le van bontva, de egy része a romnak még ott van, illene eltakarítani, vagy lehet, hogy emléknek hagyták meg.

Az újonnan Szenttamásra költözött Süge András, úgy tartotta fenn magát, hogy a magával hozott teheneket, elsősorban zöld náddal etette tavasszal, amikor pedig már lehetett, akkor a Rajcsúron legeltette őket. A szomszédokat természetesen érdekelte, hogy honnan jött, amire azt válaszolta, hogy sehonnan. „Hát kihez, hova tartozik kend?”. - Sehova, válaszolta. Erre a „Sehon-

nai” melléknévvel illették a szenttamásiak. Ez a válasz nem elképzelhetetlen, mert nem volt valami dicsekedni való, hogyha valaki elkártyázza a vagyonát. Minden vasárnap misére járt az egész család, minden ünnepet megünnepelek.

Ezen a falurészen, szegény magyar családok laktak, szerb család csak elvétve volt. Mindannyian valahonnan jöttek a jobb megélhetés reményébe. A szerbek voltak a földtulajdonosok és a különböző mesterek, iparosok, vállalkozók. A régi magyar lakosságot az 1848. július 14-én, meg utána, megkínózták és kiirtották, a császár oldalán a Szerb Vajdaságot fölállító lázadók. Valójában ez népiirtás volt és ez a hőstett után kapta a falu a „Szerbobran” nevet is, ami szerbül „Szerbvédő.” A mintegy 3500 lelket számláló magyar lakosságból, csak egy két százan tudtak elmenekülni a népiirtás elől.

Családjaik voltak: Antal, János, Mátyás és Rozália. Ez az Antal a dédöregapám.

Bűbájosság és Hiedelmek

Amit most itt leírok, ennek az eredete nem bizonyítható. A történetek nagyobbik részét apámtól hallottam, de a nagybácsija a Süge János bátyja is tett hozzá. Annyit mondott, amikor az ötvenedik házassági évfordulójukon mi is ott voltunk, mint meghívott vendégek és ilyesmiről volt szó, hogy jobb ilyesmibe, nem keveredni, mert haszna az embernek úgy sem lehet belőle, de haragos az inkább több.

Mindezeket, amik itt le vannak írva, nagyjából én be is tartom, vagyis még el nem harangozzák a delet, nem indulok el az útra, stb. Aki elolvassa, az majd meglátja, hogy rosszakarat nincsen benne és senkit sem buzdít a rosszra, inkább a jóra és a vigyázatra...

Üköregapánk valahonnan, még mint francia katona szerzett valamilyen úgynevezett „Bűbajos” képességet (tudást, hatalmat, mágiát). Ez egy olyan képesség volt, amiből megélni nem lehetett, mert saját magának a javára nem tudott sokat tenni. Abból áll a bűbájosság, hogy ha valaki, valakin, valamilyen rontást csinál, azt ő megtudja szüntetni, vagy vissza is fordítani, arra, akitől származik.

Tej

Ha valaki panaszkodott neki, hogy elapadt a tehenének a teje, akkor megköttették a tehenet és András apánk aláült, áttettek egy ostort a tehen tőgye alatt, valaki megfogta a túloldalon az ostor végét, ő pedig elkezdett úgy tenni, mintha fejné a tehenet. Közben pedig azt mondogatta, hogyha elvitted, akkor most jöjjön vissza. Az esetek többségében a tej visszajött.

Tyúkszem - kilis - kiütés

Ha valakinek tyúkszeme (kemény, törő bőrnövés) volt, leginkább a lábán, vagy ronda kilis (kelés, ronda nagy pattanás féle) a testén, azt négy darab érvényes fémpénzzel kellett megkenni, majd a pénzeket egy saroknál, ahol van forgalom, egymástól egyforma távolságra éjjel letenni. Cél, hogy felvegye valaki. Aki azokat a pénzeket felveszi, az azzal elvitte a betegséget is, de nem föltétlenül fog megjelenni őrajta. A tyúkszem, vagy ahogyan mások mondják a tyúksegg, akképpen is eltüntethető, ha valakivel megszámloltassuk, hogy hány darab van belőlük, ekkor leginkább a megszámlálón fognak kijönni.

Amikor rontást gyanítottak, hogy van valakin, vagy kiütései voltak, azt megkente szalonnával és elküldte a malomhoz, a szívhez, hogy folyó vízbe dobja bele, mondván: így múljon el a rontás, ahogyan elvisz most tégedet a víz. Ugyanezt lehet csinálni a tyúkszemmel is, de azzal kevés a siker.

...

Soha senkivel semmibe fogadni nem kell

Összegezve, ha betartjuk, hogy nem okozunk szándékkal másnak fájdalmat, akkor soha semmibe fogadni nem szabad!

Tehát, hogyan is van ez? Ha fogadunk, akkor nyerni szeretnénk, mert, ha netalán veszítünk, akkor az lelkileg nekünk fájni fog. Ha nyerünk, akkor mi lesz, hát fájni fog az embertársunknak, aki veszített és ezzel fájdalmat okoztunk egy másik embernek, aki talán nem volt valamiben helyesen informálva, vagy nem tudta azt a valamit, vagy tévesen tudta. Különösen akkor nem szabad fogadni, ha biztosan tudjuk, hogy megnyerjük a fogadást!

Ami az olyan fogadásokat illeti, mint a lóverseny, vagy a sorsjegy, azt lehet, de nem jó, mert saját magunknak sem szabad fájdalmat okozni. Szerencsék, csodák, véletlenek és más hasonlóak egyszerűen nincsenek, hanem ez mind az Isteni gondviselés. A sorsjegyvásárlással, vagy fogadással, azt bizonyítjuk, hogy mi nem vagyunk megelégedve, annyival, mint amennyit különben magától is ad a Gondviselő. Egyszóval telhetetlenek vagyunk, ez pedig nem erény!

A Gondviselő, amikor minket irányít, az abban nyilvánul meg, hogy legalább egy kicsit elégedett vagyok az eredményeimmal, a teljesítményemmel. Ötletet ad, hogy mivel foglalkozunk, mit hogyan csinálunk és hozzá adja, hogy amit csináltunk annak élvezhessük is az eredményét. Tehát el tudjuk adni azt, amit termeltünk és meg tudjuk az árán venni, azt amire nekünk és a gondunkra bízottaknak szükségünk van.

Mindenki olyan, amilyennek a tíz szomszédja látja

Minden ember saját magát belülről nézve látja, és minden cselekedetére talál sajátfogyasztásra elfogadható magyarázatot is. Még a gonosztevő is, minden tettét, valami képen meg tudja magyarázni, úgy annyira, hogy saját magát azért mégis mindenki jónak, vagy legalább elfogadhatónak látja. Ugyanakkor a társadalomban kívülről látjuk egymást, kívülről érintkezünk egymással és értékeljük egymás magatartását. Ezért, tetszik az vagy sem, de valójában minden ember olyan, amilyennek őt legalább tíz szomszédja, ismerőse látja, összegezi a hibáit is és erényeit is.

...

Születésem

Akkoriban az volt a normális, hogy odahaza szülésznő, bábasszony segédletével folyt le a szülés. Amennyiben bonyodalmak adódtak, akkor elmentek még segítségül hívni valamelyik falubéli orvost. Valamelyest később, néhány nap múlva vártak, de estefelé anyámnak fájásai kezdődtek, apám késő este ment, igen intenzív hőésésben a bábasszonyért, aki a Pancsa néni volt. Mint egy tíz házzal lakott odébb a falu vége felé, a férje egy orosz nemzetiségű ember volt, a neve Juginy (Korpogyenkó Jevgenyij) bácsi, aki a nagy októberi forradalom után menekült ide Oroszországból. Apám szerint sok hó esett azon a télen, ahogyan eltisztították a járdákról, akkora volt az összedobált hó, hogy nem lehetett látni azt sem, hogy ki megy a túloldalon.

Kedden hajnalban kettő óra tájékán születtem meg erre a világra. Gyöngye sírós baba voltam, olyannyira folyton sírtam, hogy már csütörtökön meg is kereszteltek, nem várták meg az akkoriban szokásos vasárnapot. Attól tartottak, hogy nem érem meg azt a napot. Hetenként kétszer is vendég volt az orvos. Addig hallgattam, ameddig a hátamat kopogtatta. No, ezt a fogást, azután már szüleim is alkalmazták csendesítést remélve.

Születésem helye, a Szpliti utcában a Kancsár ház konyhájában volt. Akkoriban más neve volt az utcának, de én az akkori nevét nem tudom. Ez a ház a sarok melletti ház volt. A túlsó sarkon élt a Gombos Julcsa néni, amolyan félig bűbájos, jó szándékú, jóságos, igen szorgalmas asszonynak ismertem. Amikor már én is emlékezek rá, akkoriban már az unokáját a Füstös Janit nevelte, aki velem egy idős volt, együtt jártunk iskolába is. A Jani szülei kiszöktek Magyarországra a fordulat után, de a gyereket nem tudták elvinni magukkal. Mind a ketten szedték az eperfalevelet a selyemhernyóknak, azután pedig szedték az epret pálinkának. Julcsa néni árulta az italt is. Nagy kertje volt. Mindent termelt, ami köllött a konyhára, még a piacon is árult.

A Szpliti utca Beglukban van, ez a párhuzamos utca a Becsei úttal. A kert végi sarkon egy kőműves mester lakott, a Vöntör Pista bácsi, akiknek három családjuk volt. A második terhességből két babát kaptak. Nem tudták, hogy ikreket vár az anya, amikor az első megszületett, azt fürdette a bába és senki sem figyelte, amint az anya segítségért kiabált. Így történt meg, hogy a másodiknak született kislány, a Bözsike beleesett a lavórba, akkor mégis valami rossz történt vele, ami abból látszott, hogy az egyik lábára sánta volt egész életében. Ez a Bözsike, amolyan 13 éves volt akkoriban. Anyám varrónő volt, ez a kislány volt az én önkéntes dadám. Anyám mindig attól félt, hogy elejt, de azért jól jött a segítség.

Május volt, az én első májusom, szép napos idő. Anyám kivitte a varrógépet a cseresznyefa alá, ott varrt, és engem ringatgatott a bölcsőben. A szomszédok már megszokták, hogy a Ferike mindig sír, mint akit nyúznak, de ezt a Julcsa néni nem tudta tűrni. Hogy valamit tegyen, hát ájtott a poros utcán, már az utcán kiabálva, hogy neked Vera első a varrás, nem a gyerek. Amikor benyitotta a kiskaput akkor látja, hogy anyám oda vissza-járkál velem az udvaron és szoptatni kínálgat.

Julcsa néni nem egy ráérő asszony volt, de ameddig reggelizik, hát majd átnéz és megpöröli azt a fiatalasszonyt. Julcsa néni aznap kenyeret sütött. Kisült a lepény, majd betette a kenyeret a kemencébe. Kenyértés napján, akkoriban mindenhol az volt a szokás, hogy zsíros lepény a reggeli, vagy lángos lepény, de nem ilyen zsírban sütött lángos, mint amelyet most a piacokon sütnek. Hanem lángnál sütött vékonyra elnyújtott tészta, amit kisülés után megkentek foghagymával esetleg aludt tejel, ha volt zsírjuk bővebben, akkor egy kicsikét meg is zsírozták, vagy tejfölt kentek rá. A zsíros lepény az a módosabb falusi házak kenyértésési reggelije volt. Körülbelül három-négy napra való kenyeret sütöttek egyszerre. A szegényebb házakban több napra is sütöttek, hogy ne fogyjon olyan sok, mert a friss kenyérből több fogyott... Abban a háborús időben, igen szűkösen volt az élelem az országban.

Julcsa néninek elállt a szava. - Mi leli ezt a gyereket, kérdezte, majd eképpen folytatta, ha ez komolyan beteg volna, akkor már nem volna, amenynyit ez ordít... hát akkor mi lehet a baja? Na, várjál, mondta és adott egy kis megrágott zsíros lepényt a számba. Hát ez igen tetszett, vége a sírásnak, lenyelte és nem fulladt meg, hanem tátja a száját, kér még. Így lett fölfedezve a megfelelő orvosság. Ugyanis anyámnak gyöngé volt a teje, és én pedig mindig éhes voltam. No, hogy mondta az orvos is, hogy lehet az is a baj, hogy gyenge a tej, de nem ajánlotta az etetés elkezdését.

Mozi

Magyar idő volt, minden vasárnap szebbnél szebb magyar filmeket vetítettek a moziban. Három, négy forgatás is naponta, de mindig teltházzal. Apám, még ma sem tudom, hogy miért, de nem szeretett menni moziba, sőt emlékezek olyan esetre is, amikor már én is menten velük a moziba, hogy elaludt és anyuka úgy ébresztette föl.

Mindenki féltékeny valamelyest a párjára, mert, ha nem akkor az nem is szereti igazán. Apám mindig is féltékenyebb volt anyámról a kölléténél, ami igen nagy és sajnos nem igen kigyógyítható betegség. Hogy volt-e rá oka azt nem tudom, de nem hiszem, hogy lett volna. Mint mindenki a saját tettére és elképzelésére talál magyarázatot, hát ő is talált valamifélet, de bizonyítékot, azt nem. Ha majd eljön az ideje, 1973 tájékán, akkor azt is leírom.

A szomszédasszonyokkal elvult szabad menni anyámnak is a moziba, a vasárnap délutáni előadásra, azzal a föltétellel, hogy engem is visz magával. A filmek általában kettő órások voltak. Egy alkalommal véletlenül húsz perccel hosszabb volt a film. Anyám, mondta is a két szomszédasszonynak, hogy akkor ő nem nézi meg, hanem hazamegy, nehogy baj legyen belőle. De a szomszédasszonyok rábeszéltek, hogy maradjon, mivel ők úgyis arra laknak, majd haza kísérik és bizonyítják, hogy hosszabb volt a film. Később is kezdődött, és maga is hosszabb volt, ez már tetemes késést jelentett. Apám ezt már igen megsokallta, és a kiskapuban belülről várta a mozizókat.

Hát ugye, habár hárman is jöttek együtt, de egy kicsit mindenki félt, hogy mi is lesz, és éppen nem beszélgettek, amikor a kapuhoz értek. Anyám kinyitotta kiskaput, apám pedig csak kilépett és pofonvágtá, azt kérdezve, hogy eddig tartott a mozi!? Hát ez után egy kellemetlen beszélgetés folyt le. Amit mindenki képzeljen el. Pontosan nem tudom, habár ott voltam, mint egy hatnyolc hónapos kicsi. Apám azután ezt szégyellte, de nem tágított az igazából. A szemtanúk pedig mesélték fünek-fának, hiszen a faluban a bandázásokban kellett valamilyen téma.

1943-ban eladták a Kancsár házat és megvették a túloldalon, a falu végétől visszafelé a negyedik házat, amely a 21-es házszámot viselte. Én erre a házra emlékezem, itt nőttem föl, mivel itt éltünk 1962 őszéig, amikor építette a Devecseri házat, az Óbecsei úton (Október 19. u.) 108-as házszámút.

...

Bölcső

Sárgára festett bölcső volt a fekhelyem. Ebben bölcsőben ringatták valamikor a Celler mamát, édesanyám anyját is, meg még sok más kicsit is és most engemet is. Félkör alakú talpa volt, a két végén egy, egy nagyobb gömb hagyva, amiben megtámaszkodott a ringó bölcső és elindult visszafelé a lendülettől. A

talaj nem volt hibátlanul egyenes, így egy kicsikét rázott is, ami jó érzés is volt.

1943 tavaszán apámék eladták a Kancsár házat, amelyben születtem. A pénz egy része apámat illette meg. Ehhez hozzáadték a megtakarított pénzüket és megvették a Bízik Sándor bácsitól, a szintén Szpliti utcában a 21-es számú házat. Ez a ház a napos oldalon volt, a falu végétől visszafelé a negyedik ház. Az egyetlen oldalház arrafelé. Nem tudom miért, de én olyan büszke voltam - mint már nagyobb gyerek is - a mi házunkra, mert mi a konyha ablakból is és a szoba ablakból is, az utcára tudtunk kilátni.

Amikor a házat átadták, még a létrát és a kemencetévőt is elvitték. A létráról nem tudtak a szüleim semmiféle babonát, de a kemencetévővel szoktak babonázni, mégpedig a család szerencséjével, kenyerével, békéjével kapcsolatban. Kiskoromban szóbeszédben hallottam róla, de nem jegyeztem meg, amit mondtak. Szüleim szóvá tették, mire hoztak egy igen rossz létrát, ami egy kicsit rövid is volt. A kemence tévőt a felesége hozta vissza, egy tragacson tolta. Tudta, hogy mikor nincsen apám odahaza, és akkor jött. Kivitte az udvar közepére és mondta, látod itt a tévőtök és talpon állva elengedte. A szalmás sárból készült tévő amint leesett a földre, összetörött.

A telkünk, ahogyan mi mondtuk a portánk, derékszögű háromszög alakú volt. Leghosszabb oldala az utca felőli volt, talán még hetven méterrel is hosszabb. A falu széle felőli részére, a partra volt építve a ház. Északról mintegy két méter belvilágú szélességben, majd három és fél méternyi szélességben, verett közfalak. A két méter belvilágú el volt választva egy tizenöt centi széles téglaközfalal, az utca felől, mintegy másfél méterre. Az volt a spájzunk (éléskamra). Kis szelelő ablaka volt vágva az utca felőli falon, belülről nézve középen. Az ajtaja az északi falnál volt, ami a kiskonyhából nyílt.

A kiskonyhában, ehhez a falhoz építve egy sárból épített kotlaház volt. Az udvari bejárat mellett a sarokban egy sárból épített rakott sporhet (tűzhely, amin főztük az ételt), a sporhet és a kotlaház között volt a kemence szája. Ez volt a kiskonyhánk. Itt főztünk nyáron, hogy a konyhában hűvös legyen. Itt a kotlaházban melegítettük a vizet és a földön a teknőben szoktunk hétvégeken fürödni, még télen is. Ott tüzeltek és jó meleg volt.

A középső helyiség volt a konyhánk. Az udvar felől, az északi sarokban a kemence volt, amelynek a kuckója az udvar felőli falnál volt. Bélelt szimpla ajtó volt, befelé nyílt. A kemence körül padka volt, olyan 40 cm szélesen, a padka mellett a bejárat ajtó. Alulról nem egészen a fele deszkából készítve, míg felső fele kettőbe választva és még ezek a részek, két-két közléccel elválasztva voltak. Tehát hat egyforma üvegrészből állt. Az ajtótól dél felé, mintegy 80 cm szélességben maradt egy kis falrész. Ettől a saroktól mintegy 80 cm-re volt a bélelt tokú szobaajtó, ami a szobába nyílt. A sarokban volt a

szoba felől a ruhás fogas. Alatta egy deszkán az ivóvízes kanna. A konyha közepén az utcára egy szép széles kétszárnyas dupla ablak volt. Északra az ablak mellett a szüleim ágya. Ketten aludtak egy ágyon, akkoriban ez normális volt, mert sok helyen ágyhiány is volt. Az ágy végében a kemence és az ágy közé rakták össze minden este az én kiságyamat, amely olyan 120 cm széles volt. Nappal, télen mindig elbontották, hogy a kemencéhez tudjunk ülni mindannyian. Nyáron nem szokták elbontani. Az ablak mellet a szoba felől egy nagyobb rakott sporhet (tűzhely) volt. A sporhet és az ágy között anyám varrógépe. A sporhet mellett a kemence szája, amelyből a szobában lévő kemencét fűtötték, de én nem igen emlékezek rá, hogy ott fűtöttek volna valaha is, mert gondolom én, akkoriban nem is volt mivel. A kemence szája és a szobaajtó között volt az asztalunk. Az ajtók, az ablak, az asztal és a székek mindig zöldre voltak festve.

A szoba körülbelül 4 x 5 méteres volt. Két keskenyebb ablaka volt, amik dél irányba néztek a kertünk és a város felé, míg egy oldalablaka az udvarra nézett. Szüleim valamikor 1949 táján, rakatták be azt a két ablakot és tetettek egy szép háromszárnyas dupla ablakot az utca felé.

A konyhaajtó, az udvarra nyílt. Télen belülről csupa deres volt mindig, úgy 1946 táján, nagyon bejegesedett. Tudom a kemence felőli alsó üvegen egy nagy jégbuborék keletkezett. Apám mondta, hogy ahhoz hozzá nem szabad érni, mert akkor kitörik az üveg, bejön a hideg és megfagyunk. A következő nyáron csináltatott egy deszka külső ajtót is. Azután az télen mindig csukva volt, nyáron pedig csak éjszaka.

Amikor még bölcsőben aludtam, a konyha közepén, az ágy és az asztal között volt az én bölcsőm. Persze, a gyerek akkor jó, ha alszik, mert akkor nem kell vele foglalkozni. Éjjel-nappal azért mégsem alhat. Ezért történhetett meg, hogy amikor este a bölcsőt ringatták, a ringató már elaludt, ezért a bölcső ringása megállt, mire a Ferike odaszólt: „Na inná!”, ami azt jelentette, hogy na tessék ringatni! Volt egy kellemetlen szokásom is, amikor éjjel pisálni akartam. Elkezdtem gyorsan mondani, hogy pisálni, pisálni és már álltam is föl a bölcsőben. A bölcső, pedig megringott és volt rá eset, hogy ki is estem belőle. Apám aludt az ágy szélén, ilyenkor igyekezett gyorsan észhez térni, és elkapni először engemet, és csak azután keresni a bilikét. Úgy emlékezek vissza, hogy ennek a bölcsőmnek a végénél aludt a két orosz katona a földön megágyazva, egy éjszakát, amikor bejöttek az oroszok.

Apám először, úgynevezett kisbíró volt. Az a munkahely a községhez tartozott. Valójában a községháza postását jelentette. Itt együtt dolgozott a Kovács Gézával, aki a fordulatkor itt Bácsgyulafalván (Telecskán) húzódott meg. Amikor ide költöztünk Szenttamásról, mi jó viszonyban voltunk a Géza bácsival. 2000 táján halt meg, de még sokáig élhetett volna, de sajnos gyor-

sabban elfogyasztotta a részére elrendelt alkohol mennyiséget. Apám mivel végrehajtói kötelessége is volt a községházán, ezért ezt a munkahelyet otthagyt a fél év múltán és átment a postára dolgozni, mert a postán egy levél-kézbesítői hely megüresedett.

...

A kerékpár és a bőrcsizmák

Íszó mester rátért a tárgyra, amiért mondta, hogy jöjjen be hozzá, ha megyek hazafelé. A lényeg az volt, hogy a kerékpáré gondolja, hogy kifognak jönni és megkérnek, hogy adjam oda ideiglenesen hivatali használatra a Községházára. Úgy készülök, hogy valami ürügyön, a csizmákat is el fogják vinni, - és, hogy nehogy ellenálljak. Vagy, ha gondolom, hagyjam itt most mind a kettőt és mondjam azt, ha kijön valaki érte, hogy neki eladtam, az Íszó mesternek, kapok egy pár új bocskort és abba menjek haza. Íszó mesternek, volt két egyetemista, vagy egyetemet végzett fia, mindketten a községházán dolgoztak, mint tisztviselők, meg alighanem volt egy lányuk is.

Hát én valahogyan nem akartam megijedni, - meséli Apám, és nem fogadtam el a mester ajánlatát, hazamentem a csizmákba, a kerékpáron. A mostani begluki benzinkúttal szemben, ahol most az autógáz van, volt egy alacsony, de hosszú kocsmá, mindig narancssárgára volt meszelve. Oda szoktam bemenni egy-egy italra, alacsony kövér szerb ember volt a kocsmáros, jól ismert és mindig jó árut kaptam nála. Ahogy mentem befelé a piacra, otthagytam a ballont, hogy töltsen meg borral, majd ha jövök bejövök érte. A betegek ugyanis nem bírták meginni a vizet, csak a bort, de ezt az orvosok is jónak látták. Betértem hát a ballonért és vittem haza.

Hazafelé, nem tudtam másra gondolni, csak a Péter bátyára, a kerékpárra, meg a csizmákra. Hazaérve mindjárt levettem a kerékpárról a gumikat, beletettem a vesszőkosárba és fölmentem a disznóól padlására csutkáé. Köröskörül, mindenhol alacsony átlátható kerítések voltak. Még a tizedik házból, a szobából is lehetett látni, ha valaki kiment nálunk az udvarra, hogy hova ment, és mit csinált. - Csutkát hoztam, aki látta, az azt látta. A gumikat pedig fönt hagytam, a csutkánál. Azután hoztam még egy kosár csutkát, akkor meg a csizmákat hagytam fönt. Messzire betettem, jól elkapartam a csutkát és oda tettem be a gumikat és a csizmákat. Ezeket nem is vitték el, ezek meg is maradtak.

Volt a házba két semmirevaló régi csizma, meg volt már három pár rossz kerékpárgumi is. Alkonyatkor fogtam a pár csizmát, nyakamba egy pár rossz gumit és megindultam a kocsmába borért, kezembe a ballonnal. Figyeltem, hogy akkor menjek, amikor a szomszéd Rádó bácsi és a Tósó bácsi kint be-

szélgetnek az utcán, de ha lehet, minél többen lássanak. A mi felünkön mentem befelé, csak átköszöntem a túloldalra, mert különben meglátják, hogy, holmi rossz dolgokat viszek magammal. A Gombos Julcsa néni sarkánál is látott egy csoport embert, szerbek-magyarok, köszöntünk egymásnak. Kimentem a Becsei útra, ott fölmentem a kövesútra és gyalog a központ felé. Jobbról-balról, nagy eperfák voltak, Devecser felől, még nem voltak házak, többfelé töretlen kukoricatáblák. Egyenként bedobálgattam a holmit, nem egy helyre, hogy nehogy valakinek föltűnő legyen. A kocsmárosnak is elmondtam, hogy el kellett adnom a csizmákat is, meg a bicikligumikat is, mert már nincsen min venni a bort a betegeknek. Hazafelé jövet már a túloldalon jöttem, a szomszéd szerb emberek, még mindig kint beszélgettek az utcán. Már nagyobb is volt a társaság. Rákérdeztek, hogy hova vittem a csizmákat, meg a gumikat, mondtam, hogy eladni, muszáj, mert nincsen már min megvenni a bort.

Már szombaton délelőtt, jöttek hivatalos papírral és fegyveres kísérettel a biciklié, hivatalos használatra, a községháza részére, meg a csizmákat elvinni csak kölcsön, valamilyen előadásra kellenének. Úgy megfordult a fejembe, hogy nehogy ez a gyors reagálás, most éppen a mester szele lehet talán? Mondom nekik, hogy eladtam és elmondtam a mesét. Nézik a gumi nélküli biciklit, hát hogy akartad ezt most hajtani? - végül is, ha muszáj, itt vannak a régi gumik, csizma nélkül meg megleszek. Kérdezték kivel tudom bizonyítani, amit mondok, hogy ez igaz, mondtam nekik, hogy kik látták, amikor vittem és, hogy a Szvastár sarkánál adtam el. A kerékpár kormányára ráakasztották a régi gumikat, és eltolták, én kint álltam az utcán. Mind a három szomszédhoz bementek érdeklődni, akiket én megneveztem. Hogy ki mit mondott én nem tudom, de többet ebbe az ügybe nem kerestek. Valamikor márciusban láttam ismét viszont a biciklimet, a piacon egy kátyi szerbnél. Mondom neki, hogy ez az enyém. Ott lakott a szomszédba, ahova én bementem a fegyverzsírozáskor. Láttam rajta, hogy valóban nem tudja, hogy az enyém volt, leírtam a számát és mondtam neki, hogy meg van a könyvem, majd otthon azonosítom. Abba maradtunk, ha az enyém és, ha elmegeyek érte hozzá a házához a könyvvel, akkor ő ide adja a kerékpárt. Itthon azonosítottam, az volt, de akkorra meggondoltam magam, tudva a csúrogi és környéki eseményeket, meg látva a sok szenttamási magyar eltűnését is, nem mertem elmenni érte, féltem, hogy ott, ha elmegeyek a házához, halálos baleset fog érní.

A következő kerékpárt, már csak 1958-ban tudtuk venni.

...

A mindennapok

Nyáron, amikor a vöröshagymát szedjük, kint voltunk a bosztánba, Devecserbe. Valakitől bérbe volt kivéve valamennyi föld kertnek. Amikor fölszedték a vöröshagymát anyám és a szülikém a tragacson tolták haza a termést, de nem fért föl mind a tragacsra, ezért apám kinn maradt a többit őrizni. Igaz, hogy voltak felelős csőszök, de a már fölszedettét, azt nem volt ajánlatos kinn hagyni. Gyere kisfiam, megyünk haza, majd eszel is. Én inkább apámmal maradtam kint a földön. Apám szerint, még anyukáék haza sem érhettek, én már azt kérdeztem, hogy: „Eszhetnek már anyukáék?” - Ez a mondásom, megmaradt amolyan családi szállóigének, ha valaki valamit elszámított, akkor szoktuk mondani.

Flóris Lajos, a szülikém második férje, nem jött haza a háborúból. A szülikém itt maradt, mint családtag. Nem vettem észre soha semmilyen nem helyénvaló viselkedést. Anyukával is jól kijöttek. Úgy emlékezek vissza, hogy öreganyám mindig igazán a jót akarta és csinálta is a dolgát. A dolgát? - Hát mi is volt igazából a dolga? - Mondhatom, minden a ház körül és a háztartásban. Takarított, főzött, télen a kemencébe fűtött, tavasszal és nyáron a kertben dolgoztatott, amit többet termelt, azt vitte a piacra és árulta. Valamennyi pénzt is hozott a házhoz. Emlékezek rá, hogy árulta a saláta palántát, majd tavasszal a salátát, zöldhagymát. Külön pénze nem volt. A családban mindig közös kassza volt, az pedig apám bőrből készült pénztárcája volt, ami a kredenciókban volt. A kredenc felső fiókjában volt a pálinka is, ami fogyasztásra volt, egy literes külön pálinkás üvegben, amire rá volt téve egy kis pálinkás pohár. Emlékezek rá, amikor néha láttam apámat bemenni és csörrent a pohár az üveg száján, ivott egyet.

Nem sokszor láttam részegen. Ha többet ivott, akkor rosszul volt, talán ez volt a szerencsénk... Egy alkalommal berúgva jött haza, hányt is az udvaron, majd a szobába lefeküdt és amolyan beteg volt, ott volt neki a lavór is vízzel, ha esetleg hánynia kell. Másik alkalommal nagypénteken jött hazafelé, én pedig mentem délután az iskolába, gondolom, valamilyen csoportmunkára, és találkoztam vele. Amikor a sarkon a Gombos Julcsa nénitől a köves útra befordultam, ott jött kicsit dülöngve, a zsebében valamilyen italos üveggel. Ezt a látványt soha nem felejttem el, az én apám is tud részeg lenni? Nyíltan nem ítélte el az iszákosokat, csak meg szokta jegyezni, hogy oda ment el a kereset, vagy ezért nincsen tűzrevalójuk, vagy rendes téli kabátjuk.

Nagy szerencse volt a családukban, hogy anyám varrónőnek tanult és jól is tudta a szakmáját. Az 1940-es években, mindenki azt nézte a családukban, hogy neki ne legyen más dolga, csak a varrás. Nem lehetett mindig rendeléssel dolgozni, mert tudom, készített paprikajancsikat is, különböző ruhadarabokból. Ez is pénzt hozott a házhoz.

Télidőben két rokka is működött abban a konyhában, a varroda mellett. Apám a kiságyon ülve a nagyrokkával dolgozott, míg a szülikém a sámlin a szobaajtónál ülve a kis rokkán dolgozott. Ruhahiány volt. Nekem is kötöttek gyapjúból hosszúszerű harisnyát. Mindig jajgattam, amikor rám húzták, azután már nem szúrt annyira, ki lehetett bírni, tudom mondta anyám, no, nem halsz bele, ha én el tudom viselni a gyapjúbuggyit, akkor te se sírjál. Még iskolába nem jártam. Egy alkalommal ott ülve a szülikém rokkája mellet és néztem, ahogyan jár a „Cigány-asszony”, vagyis a meghajtókar, ami a lábbal meghajtott papucsról viszi át az erőt a nagykerékre. Ahogyan az mozgott, mindig volt egy pillanat, amikor képződött egy olyan lyuk ahová szépen belefért az én újam, hát megpróbáltam, hogy milyen is lesz, ha én oda beleteszem az újamat. Ma már nem tudom, hogy melyik újamat dugtam oda bele, de arra emlékezek, hogy a következő éjjelen, nem volt alvás, sem nekem sem a szüleimnek, mindig váltani köllött a hidegvizes borogatást, mert különben nagyon fáj. No meg azután kivárni, azt a megkékölt körmöt, amíg úgy két-három hét múlva leesett az ujjamról.

1945 nyarán apám nem tudott dolgozni. Ősz felé már egy kicsikét jobban lett. Télen járt disznót vágni. Inkább tanyákra vitték, szerb gazdákhhoz. Tavasszal mentek anyámmal répát egyelni, kukoricát kapálni, meg ahova hívták őket. Mindig mondta apám, hogy jó minőségű munkát köll csinálni, hogy hívjonak máskor is. Nyáron aratáskor engemet is vittek. Kint aludtunk a tanyákon, istállóban. Szüleim igen korán keltek és csinálták a köteleket, annyit amennyi elég lesz egész napra, mert amikor megszárad a búza szalmája, abból már nem lehet kötelet csinálni, mert törik a szalma. Az elkészített kötelet, jól letakarták, hogy meg ne száradjon, mert azzal akkor nem lehet bekötni a búzakévé. Néha meg is locsolták a köteleket.

Amikor meglettek a kötélcsinálással, akkor keltettek engemet is, a kötelet terítgettem. Apám kaszálta rendre a búzát, anyám szedte utána a markot, én pedig teregettem a kévék alá a kötelet. Amikor már nagyobb gyerek voltam, akkor apám Kaszálta az első rendet, én teregettem anyámnak a kötelet, majd kaszáltam a második rendet, apám fölötötte a kévéket és így mindjárt kész munkát csináltunk. Délben anyám főzött valami ebédet, apám megkalapálta a kaszákat, leginkább két-három kaszája volt, én pedig alhattam egyet. No, hogy minden délben ebéd után, másfél-két órát ők is szoktak aludni, lehetőleg valamelyik tanya mellett, a fa hűvösében. Így ment ez a nyolcadik osztály befejezéséig. Hogyha valakinek közelben arattuk a búzát, akkor hazajártunk aludni, meg a szülikén szokott főtt ebédet hozni. Kimaradt az az év, amikor befejeztem a 7. osztályt, mert jutalomkirándulást kaptam az Újvidéki Rádiótól és elvittek nyaralni Krk szigetére 10 napra, 1957 nyarán, éppen aratáskor.

Süge Ferenc

Enni bármi áron...

Anyukámnak elég hányatott gyermekkorra volt, rengeteg szívszorító történetet mesélt, ezek egyikét szeretném most megosztani.

Édesanyámék öten voltak testvérek, két édes- és két féltestvére volt. Egy háztartásban éltek a nagyszülőkkel, ahol a nagymama (Sári mama) volt a család irányítója. Mindennek úgy kellett lennie, ahogyan Sári mama mondta, különben mindenki megkapta a büntetését, vagy pedig világraszóló hisztit csapott, ami rosszabb volt bármilyen fenyítésnél. A vasszigor főleg a gyerekeket sújtotta. Sajnos elég szerény körülmények között éltek, sokat dolgozott mindegyikük, hogy meglegyen a napi betevő falat. Az élelmet Sári mama osztotta szét, egy gyermek szemszögéből nézve különösen igazságtalan módon. Ugyanis a jobb falatokat a felnőttek ehették azzal az indokkal, hogy ők dolgoztak meg érte, a maradékot pedig szétosztották a gyerekek között. Elsőnek mindig az „árvák” kaptak enni (ők voltak a nagymamám első és második házasságából), mondván, elveszítették az édesapjukat, így kivételesen kell velük bánni, aztán jöhettek anyukámék.

Évike (az anyukám) még csak 6 éves forma lehetett és nagyon szerette a pocakját, mindent megtett volna egy jó kis befőttért, vagy, hogy kaphasson a felnőttek szalámijából, de Sári mama nem kegyelmezett, így csak álmodozott róla. Egyszer az apukája szíve megesett rajta, látta a könnyáztatta szemeket, ahogyan őt kémlelik, hátha nem kéri az egészet és neki adja az utolsó falatot. Így is tett volna, de sajnos Sári mama észrevette mi készül és kivette nagyapám kezéből az ételt, mondván nem lehet pocskékolni, elrakja másnapra. Évike reményvesztetten elsomfordált a ház sarkához és sokáig sírt az után a menyei szalámi darab után. Amikor visszament a házba az öreg matróna rögvést kezelésbe vette, mennie kellett kapálni, mosogatni, takarítani. Így majd megtanulja, hogy mit jelent dolgozni az ételért! Mindig azt mondogatta: „Mit képzelsz? Téged a madarak tartanak el?” Így teltek a napok és Évike nem kapott az áhított ételekből.

Egyszer aztán egy falubéli néni a házuk előtt haladt el, nagy szatyrokat cipelve. Meglátta az udvaron serénykedő kislányt és megkérte, hogy segítsen neki cipekedni és ő nem lesz hálátlan. Aprócska leány létére Évike igen erős volt, ha pedig valami elemózsia jöhetett szóba, akkor ereje megsokszorozódott. Képes lett volna kilométereken át vonszolni egy fél disznót is, ha cserébe a jutalom az állat bármely részéből készített finomság. Szerencsére nem lakott túl messze a néni, még a rendrakásban is segédkezett és az idős asszony pár fillérrel jutalmazta őt. Évike repkedett a boldogságtól, még sosem volt pénze, most aztán vesz magának egy egész rúd szalámit és jól megeszi egy-

maga - gondolta örömködve. El is ment a boltba, de sajnos csak egy májkrémre futotta a vagyonából. Se baj, ez is jó lesz és az egész az övé, mind megeheti egyedül! Igen ám, de hogyan egye meg észrevétlenül? Ha meglátják nála, azonnal elkobzásra és felosztásra kerül a drága jó éték. Gondolt egyet és eldugta a bugyijába, na itt aztán senki nem fogja keresni! Sajnos a sok dolog közepette meg is feledkezett róla és az öccse észrevette, hogy valami dudorodik a nadrágból. Azonnal jelentést tett Sári mamánál, némi jutalom reményében. Évikét rögtön az „Úr színe” elé idézték, ő mindent tagadott, de sajnos a motozást nem kerülhette el, így a májkrémről számot kellett adnia. Elmesélte, hogyan került hozzá a májkrém, ezért nem kapott büntetést, de mivel önző módon magának akarta, így elkobozták és kikenték 8 szelet kenyérre, hogy mindenkinek jusson. Anyukám úgy érezte, hogy belehal ebbe az igazságtalanságba, így büszkeségből és dacból visszautasította az alamizsnát. Bosszút forralt a vénasszony ellen és dühe napról napra nőttön-nőtt. Törte a fejét mit is tegyen, míg eldöntötte, hogy kifigyeli az öreglányt és amint lehet, megdézsmálja a készletet.

Sári asszonyság mindig elzárva tartotta az ételt a spájzban és ezen belül a szalámit, kolbászt, szalonnát még egy külön zárható szekrényben. A kulcsokat mindig magánál tartotta a köténye zsebébe rejtve. Rendszerint ebéd után elvonult csendes pihenőt tartani, ami azt jelentette, hogy 1-2 órát szunyókált. Mikor minden elcsendesedett, Évike mély lélegzetet vett és belevágott a titkos küldetésbe. Egy macska ügyességével és csendességével osont végig az előszobán át a kiskonyháig, ahol a rideg Sári mama békésen horkangatva az igazak álmát aludta. Vesztére a zsebe éppen hozzáférhető volt, de az egyik keze azért erősen markolta a köténye szélét azt sugallván, hogy még álmában is éberen őrizi a kincstárat. Szerencsére valami csodálatos dolog történhetett vele az álmok mezején, mert egy erőtlen mosoly jelent meg a szája szegletében, - amit egyébként még sosem láttak tőle - így nem tűnt annyira félelmetesnek. Évike észrevétlen kiemelte a „mindenség” kulcsait. Szíve a torkában dobogott, sebesen, de óvatosan szedte aprócska lábait. Egyszeriben csak ott állt a hön áhított éléskamra előtt. Milyen régóta vágyott már erre, szemei előtt peregtek a képek, hogy most aztán végre degeszre eszi magát. Hirtelen rémület futott át az agyán, mi van, ha nem maradt már szalámi meg kolbász? És ez az egész lehetetlen küldetés hiábavaló? Gyorsan elhessegette a borús gondolatokat, csak arra akart gondolni, hogy itt most mindennek lennie kell! Elővette az első kulcsot, a keze egy cseppet sem remegett meg, profi tolvajokat megszégyenítő módon nyitotta ki az ajtót, ügyelve arra, hogy ne nyikorogjon, majd besurrant. Nem tétozózott, azonnal a kincseket rejtő szekrénynél termett, elővette a másik kulcsot is és a zárba helyezte. Halk kattanás jelezte, hogy a zár engedelmesen kinyílt. Türelmetlenül tépte fel a szekrény ajtaját, és

ami eléje tárult az maga volt a mennyország. Nem volt idő az álmélkodásra, azonnal cselekednie kellett, ha nem megint csak bámulni szeretné a finomságokat. Felkapta a kredencen lévő kést, szemrebbenés nélkül levágott mindenből magának egy jókora darabot és a zsebeibe gyömöszölte. Aztán szépen mindent elrendezett a helyszínen, hogy ne tűnjön fel senkinek a hivatlan látogatás. Kifelé menet még eszébe jutott, hogy befőttek is vannak, és azokat csak akkor bontják fel idő előtt, ha véletlenül elkezdenének romlani, ezért gyorsan pár üvegnek a tetejét benyomkodta az ujjaival, így hamarosan abból is falatozhat. Gyorsan elillant a kamrából, visszazárta az ajtót és másodperceken belül ott állt ismét Sári mama ágyánál, óvatosan visszacsúsztatta a kulcsokat a zsebbe, majd kilopakodott az udvarra. Most már csak azon cikáztak a gondolatai, hogy hol ehetné meg zavartalanul a zsákmányt. Egyetlen hely jöhetett csak számításba, ahol észrevétlenül és biztonságban bevégezheti tettét: a WC! Abban az időben kerti wc-k voltak, a háztól távolabb eső részen. Megirányozta hát a mellékhelyiséget, magára zárta a rozoga ajtót és örömtől ittasan majszolni kezdte a szerzeményeket. Nem érdekelték a szagok, a legyek és egyebek. Behunyta a szemét és csak az ételre összpontosított, élvezte a mámorítóan finom ízeket, illatokat, megszűnt körülötte a világ. Boldog volt, végre boldog és elégedett. Dolga végeztével visszament a házba és mintha mi sem történt volna, végezte a rábízott feladatokat, mint máskor.

Eljött a vacsora ideje, összeült a család, hozták az ételt. Sári mamának azonnal feltűnt, hogy valami hibádzik. Kérdezte is a felnőtteket, hogy ki evett a disznóságokból, de természetesen a tettek nem volt gazdája, így az öreglány gyanította, hogy a gyerekek lehettek a ludasak a dologban. Mivel öten voltak és egyikük sem ismerte be a csínytevést, mindenki büntetést kapott, másnap játékidő helyett mehettek a földre kapálni, gyomlálni. Évike soha ekkora örömmel és odaadással nem töltötte még büntetését. Úgy érezte, most végre legalább volt igazi ok is a fenyítésre és nagyon megérte. Apukája volt megbízva a felügyelettel. Figyelte a gyerkőcöket és közben ő is dolgozott velük együtt. Feltűnt neki, hogy Évike lánya csillogó szemekkel, boldogan szedegeti a száraz, kemény földből a gazt. Erre még nem volt példa, hiszen mindig oly sértődött volt, zárkózott és szomorú, különösen ilyenkor. Ránézett lányára, látta az örömmatraszt, ragyogó tekintetét, amely oly beszédes volt azon a délelőttön. Mindent értett, pajkosan rákacsintott Évikéjére és mosolyogva ingatta fejét. Hallgatott, mint a sír. Bár tudta, hogy nem cselekedett helyesen a gyermek, mégis legbelül büszke volt a kislányára. Egy kis időre nyugalommal töltötte el az érzés, hogy ez a lány a jég hátán is meg fog élni, mert igen leleményesnek bizonyult.

Várt még rájuk viszont egy komoly beszélgetés kettesben, hogy a gyermek megértse mi a helyes út. Az ő szemét is felnyitotta ez a történet, rájött, hogy

ellent kell mondania anyósának, ha valóban igazságtalan döntéseket hoz és vállalnia kell a kellemetlen konfliktusokat a családja érdekében. Szeretné többször látni ezt a felhőtlen boldogságot a gyerekek arcán, hiszen oly kevés-sel is beérik, mint egy darabka szalámi.

Nem telt el sok idő és hogy, hogy nem - a lurkók nagy örömére - a befőt-tek sorra romlani kezdtek...

Az édesanyámnak nehéz sors jutott, a mai napig mindene az étel, nagyon szeret főzni és bár már mindhárman kirepültünk a családi fészekből, még mindig úgy főz, mintha legalább öten lennénk otthon. Azt mondogatja, hogy a legfontosabb dolog, hogy étel mindig legyen elég. Amikor meglátogatjuk őket, minimum négy félét főz, hogy mindenki kedvére ehessen, hiszen el-mondása szerint ki tudja, mikor ehetünk megint.

Gabriella Szabó

Messziről jött két sors találkozása

Messziről jött két sors találkozott édesapám és édesanyám házasságával. Apám külvárosi gyerekként nőtt fel, szegénységben. Nagypám, akit nem is ismertem, hat gyereket nevelt egy szoba-konyhás kertes kis házban. Eleinte postás volt, de amikor bevezette a román állam a közalkalmazottak számára kötelező nyelvvizsgát, elvesztette az állását. Honnan is tudhatott volna egy, Máréfalváról elszármazott ember akkoriban románul? A nyelvvizsga groteszk jelenete bekerült a családi legendáriumba. A bizottság azt kérdezte románul, ki volt Stefan cel Mare. Talán magyarul még el tudta volna mondani, hogy egy román fejedelem, bár ez sem biztos, mindössze az bizonyos, hogy a sánta postás csak ennyit tudott kinyögni: „venyt fiul si szpunye” - ami rossz románsággal annyit jelent, hogy jön a fia, s ő elmondja, mert ő bizonyára tudja. Mondanom sem kell, ilyen román tudással nem hordhatta tovább a leveleket, s ettől kezdve alkalmi munkákból tartotta el a családot. A gyerekek segítettek, ahogy tudtak.

Édesapám ismerte a zsidó temetkezési szokásokat, s tudta, a temetés után jelképes tisztulási szertartásuk volt. Vett hát két kanna vizet, egy tiszta házi-szöttes törölközőt, és a temetőkapunál várta a kijövőket, akik megmosták a kezüket és aprópénzt dobáltak a kannába. De hát nem volt minden nap zsidó temetés. Ha tehette, besegített a szomszéd „amerikás”-nak, aki hazahozta Amerikából gyári munkával spórolt pénzét és földet, házat, állatokat vásárolt itthon belőle. Édesapám tanítványokat is vállalt, hogy megmentse őket a bukástól, természetesen fizetség ellenében. Akárcsak Nyilas Misi esetében, neki is a tanárok szereztek tanítványokat. Egyszer egy évig az egyik Bánffy gróf-csemetét tanította. Amikor hálából meghívták a kastélyba, akkor látott először gramofont, no meg fényűző környezetet. Mert bizony otthon szegényes volt minden. Nem volt minden gyereknek saját cipője. Amikor a húga először kapott saját cipőt, nem volt hajlandó benne lelépni a földre, nehogy összepiszkolja. Így aztán apám vitte el a hátán az iskolába és szállította haza hetekig. A hat gyerek közül apám volt a legélénkebb eszű, bár a többi sem szégyenkezhetett. De taníttatni nem volt elegendő pénz.

Apámat a fiúgimnáziumba adták, egyik hűgát tanítóképzőbe, a többi mesterséget tanult. A tandíj, a tanfelszerelés előteremtése nehézségekbe ütközött, így aztán apám nyaranta festősegédként dolgozott. Örök sérelme volt, hogy a gazdagabb osztálytársai lenézték emiatt, s volt olyan, hogy nem köszöntek vissza, ha festékfoltos ruhában látták. Viszont közben számtalan mesterség fortélyát sikerült elsajátítania. Laci testvérétől (aki aztán elesett a második világháborúban, két árvát hagyva maga után) ellopta a mészáros mesterséget.

Varni, könyvet kötni, gyalulni, építeni szakmai pontossággal tudott, s életében nem egyszer fel is használta a gyerekkorban szerzett tudását. Csodáltuk a sokoldalúságáért. De mielőtt bárki is sajnálkozni kezdene a korán érett, nehézségek között felnőtt gyereken, sietek megjegyezni, hogy azért nem maradtak ki a gyerekkor örömei sem. Róka város (így hívták azt a városrészt, ahol felnőtt) gyerekei szerettek a közeli erdőben kóborolni, és persze, focizni. Rongy labdával, ami a mezítlábas ujjakat keményen próbára tette. Így aztán amikor a Scholl gyár versenyt szervezett, a Róka város minden gyereke gyűjtötte a cipőpasztás dobozokat, hogy elnyerhessék a nagydíjat, egy igazi focilabdát. S az egész városrészt ünnepelt azon a napon, amikor a vadonatúj bőrlabdát elhozták a postáról. A szegénység találékonnyá teszi az embert. Apám mire leérettségizett (Marosvásárhelyen, mert az udvarhelyi gimnázium elvesztette nyilvánossági jogát egy román-magyar diákmeccsen bekövetkezett botrány miatt) addigra valamiféle polihisztorrá vált. Otthon volt a tudományokban, hála a főgimnázium méltán híres tanárainak, és otthon volt számos kézműves mesterségben, valamint a sportban, hiszen az atlétikát versenyszinten űzte. Életerős, jókedvű fiatalemberre vált. Életszeretetét, munkakedvét egész életében megőrizte. Egyetemmet nem végezhetett, bár sikerrel felvételizett két egyetemre is. Szeretett volna a Ludovikán továbbtanulni, de a tisztjelölteknek előírt kötelező zsebpénz meghaladta a család egész jövedelmét. A testnevelési főiskolától meg már a háború zárta el. Soha nem hallottam panaszkodni kútba esett álmai miatt. A tettek embere volt, mindig azt tette, amit kellett, természetesnek elfogadva az élet nehézségeit. Ez a külvárosi csibészséggel beoltott intelligens fiatalember találkozott édesanyámmal a háború zűrzavaros éveiben.

Anyám védetten, az élettől kissé elzárva nőtt fel. Isten tudta, kit állít melléje. Szüksége volt a gyakorlatias érzékű apámra. Édesanyám Korondon látta meg a napvilágot, egy megbecsült, jómódú kovácmester utolsó gyermekeként. Szülei számára az ég kései ajándéka volt. A legnagyobb bátyja korban nyugodtan az apja lehetett volna, így aztán nem csoda, hogy egész életében magázta, holott a korban hozzá közelebb álló testvéreivel tegező viszonyban állt. Ehhez a távolságtartáshoz hozzájárulhatott az is, hogy bátyja pap volt, s faluhelyen természetesen kijárt a papnak a megbecsülés. Édesanyám tíz évesen a szebeni zárda nevelőintézetének szigorú világába került, ahonnan tanítónőként lépett ki 18 évesen.

A zárda védett, kifinomult világát szerette a kötöttségei ellenére is. A tíz órára kapott szebeni szalámis hófehér, ropogós zsemleket gyakran emlegette, akárcsak apró csínytevéseiket. De ez egy másik világ volt Hasonló, a Szabó Magda Abigéljének világához. S bár az élet alaposan megforgatta a kis taní-

tónót, mindvégig megmaradt benne az igény egy hittel tele, Isten által védett világra. Pedig volt idő, amikor a hitét nemhogy megélhette volna, de rejtegetnie kellett. A szocializmus világában egy tanítónő nem járhatott templomba, sőt karácsonyfát is csak titokban, lefüggönyözött szobában állíthatott, szigorúan meghagyva gyermekeinek a titoktartást. Kiváló, eredményes tanítónő volt, mégis áthelyezték a tanítóképző gyakorló iskolájából, nehogy káros befolyással legyen az „új típusú” szocialista emberekre. Káderlapja nem volt rendben a pap bátyja miatt. S ez a „bélyeg” sokáig elkísérte... Finom törékenysége mellé kellett apám robusztussága. Édesapám néha szó szerint is a tenyerén hordta, kényeztette aprótermetű feleségét. Sosem volt hivalkodó ez a szeretet, csupán betöltötték a sors által rájuk mért szerepeket...

Édesapám gyakran mesélt, énekelt nekünk, amíg kicsik voltunk, pedig szép hangja nem volt. A háborúban kapott toroksebe miatt karcos, fátyolos volt a hangja. Szinte látom a konyhánk, ő ül a hokkedlin, ölében én, s mély átéléssel éneklí Csokonai Tihanyi echóját. Ma is hallom a csendesén visszhangzó „bimm-bamm”-ot a dal végén, amit együtt énekeltem édesapámmal, míg bele nem aludtam az édesen hangzó dalba. Nekem nem volt akkoriban szebb dal és jobb énekes a világon. És kevés oly titkokkal terhes mondat volt, mint az „Ó, Tihannak riadó leánya, szállj ki szent hegyed közül”. Nem sokat értettem belőle, de ennek ellenére (vagy pont ezért?) dallamával együtt mélyen a lelkembe vésődött. A dalt a székelyudvarhelyi fiúgimnázium kórusában tanulta, ahonnan szinte átmenet nélkül röpítette ki a háború szele két bátyjával együtt, akik aztán nem tértek haza, hiába várta a család őket. Később a város emlékművet állíttatott a hősi halottaknak, de a két fiú közül csak az egyik neve kerülhetett fel a „hazáért haltak” felirat alá. Az egyik a román, a másik a magyar hadseregben halt meg. Nem mindegy melyik hazáért haltak? Igazságtalanságnak érzem ma is, hisz mindketten ebből a kisvárosból indultak, s nem szólhattak bele a hatalmak határállító indulataiba. A háborút a kisemberek szenvedik, de nincs beleszólásuk. Nem is volt soha...

Édesapám sebesülését véletlenül kapta, nem tűzharcban. De én nem hiszek a véletlenekben. Görgényüvegcsűr határában állomásoztak, a szemközti domboldalon ott voltak az oroszok. Hideg november volt, szállásáról kilépve feltúrta a gallérját. Akkor érte egy eltévedt golyó. Életét a gallérnak köszönhetette, mert a posztó lefékezte a golyó lendületét, s pár milliméterre megállt a nyaki rekurens ideg előtt. Ha nincs az a gallér, a Mihálykó család mindhárom fia hősi halottként végzi a háborút. De úgy tűnt, Istennek tervei voltak vele...

Édesanyámmal akkor már szoros kapcsolatot tartottak. A finom, érzékeny nő megérezte, hogy szerelme bajban van. Álmában egy árok partján látta édesapámat feküdni és a nyakából dőlt a vér. Nemsokára megkapta a tábori

képeslapot: „Élek, csak megsebesültem.”, mert írni tudott, de beszélni nem. A golyóval a torkában útnak indították Budapest felé, hogy a kényes műtétet hozzáértő sebészek végezzék el. A tábori felcser nem merte kockáztatni, hogy a golyó eltávolításával esetleg a halálát okozza. Háború lévén az út nehézkes volt és hosszú. Édesapám egy faluban otthagyta a veszteglő vonatot és bort szeretett volna vásárolni. Kapott is, de egy furcsa jó tanáccsal is ellátták. A gazda adott még egy kis üveg bort, mondván, csak akkor igya meg, ha már a vonaton ül, s ne adjon belőle senkinek. Kicsit furcsának tűnt, de szót fogadott. Mihelyt elindult a vonat, megitta a bort. Elaludt és csak Pesten ébredt fel. És itt következik az isteni csoda: a golyó, amit addig nem mertek kivenni, eltűnt a bekötözött sebből. Hogy hogyan, azt csak találgatta egész életében.

Számára akkor véget ért a háború. Sebesülése miatt hosszas kezelésre szorult. No meg besegített az orvos is, aki kacsintva adta át a papírját: „Ezzel megúszod, fiam. Csak ne feledd, te nem tudsz beszélni!”.

A sors még egyszer furcsa kanyart tett, amikor édesapám első gyereke születésekor ott toporgott a székelyudvarhelyi kórház folyosóján - „Gratulálok, fia van!” - lépett ki a szülőszobából az orvos, majd döbbenten megállt: „Én téged ismerlek!” Te vagy az a zászlós, akinek nyaklövése volt. Ezerből egy ha megússza ilyen sebesüléssel.” Ugyanaz az orvos volt, aki hajdan elbocsátotta a kórházból.

A gallér, melynek édesapám életét köszönhette, családi ereklyévé vált. Ma is őrzöm szeretettel, kegyelettel és remélem, őrizni fogják unokáim is.

A sors kiszámíthatatlan. Az élet meglepő fordulatokat hozhat. Apámék nemzedékét a háború bélyegezte meg. Legszebb ifjú éveiket ott töltötték a hadsereg kötelékében és hozták magukkal a félelmeiket a rémálmaikban. Nemegyszer megtörtént, hogy amikor gyermekként éjszaka a fürdő felé igyekeztem, hogy könnyítsek magamon, édesapám felült és rám kiáltott: „Állj, ki vagy?”, s csak hosszas gyözködés után jött rá, hogy nem a fronton van, az őrsgben, hanem a szobánkban, és már régen béke van. Sosem fogom elfelejteni azt az ijedtséget, amit akkor éreztem, hiszem, hogy egy idegen katona hangja reccsent rám, s nem az én kedves édesapám. Sohasem tudtam nevetni rajta. Miféle mély nyomokat hagyhatott benne a háború, ha már évtizedek múltán is a vártán állt álmában...?

Pedig a háború meghozta számára a szerelmet is. Kettejük találkozása sorsszerűnek tűnik. Édesanyám tanítónő volt, aprócska termetű, karcsú, csinos, göndör hajú szépség. Bereckbe igyekezett volna, ahol tanított, de a busza késett, az állomáson hatalmas tömeg volt, és úgy tűnt, nem tudja megváltani a jegyét időben. Akkor vette észre, hogy egy katona épp belépni készül a jegyiroda hátsó ajtaján. Utána futott: „Vitéz úr, vegyen nekem is egy jegyet!” Akkor még nem tudták, hogy egy életre váltották meg a jegyet, kettejük közös

életére. Apámék csapata Bereck közelében állomásozott, s a fiatal katona gyakran átsíelt a faluba, meglátogatni a szép tanító nénit. Nem egyszer a parancsnok lova után kötve tette meg az utat, így síklott a bimbózó szerelem felé. Áthelyezésükkor már azt érezték, egymásnak teremtette Isten őket. De még sokat kellett várni, amíg Apahidán kimondhatták a „holtomiglan holtodiglan” fogadalmát. Zűrzavaros idők voltak, hol orosz, hol magyar, hol román katonák igazoltatták a hazafele igyekvő fiatal párt. Apám szerzett egy lovat és egy szekeret. Nyihos, - ez volt a ló neve - azonban harapós volt, édesanyám félt tőle. Apahidán még gondolkodtak, merre vegyék az utat. Édesanyámat vonzotta a nyugat, németül jól beszélt. Édesapám viszont haza akart jönni. A család, a szülőföld vonzása nagy volt, s így édesanyám követte, hisz a Bibliában is írva vagyon: a nő kövesse férjét. Szép göndör haját fiúszra vágták, arcát bekormozták, szedett-vedett fiúruhába öltözött. Akkoriban egyetlen nő sem volt biztonságban... Egy darabig velük volt apa tisztiszolgája, de lelépett, s magával vitte a fiatal házaspár minden kincsét. Mindössze a lóval és a szekérrel maradtak, távol minden támogatástól. De apámat nem olyan fából faragták, hogy ne találja föl magát. Eladta a lovat és a szekeret, így aztán sikerült elérni az otthont, Székelyudvarhelyt.

A háború után a megsebzett Európa lassan helyreállt, hullámain ringatva, olykor dobálva az életeket. Ami ezután következett átlagos emberélet. Dolgoztak, két gyereket neveltek, tanítottak, aztán megérték unokáik születését is.

Az utolsó kép, amit őrzök róluk már két kicsi öregember képe. Ülnek egymás mellett az ágyon, fogják egymás kezét és árad róluk az összetartozás és a mélységes szeretet.

Áldja Isten őket haló porukban is. Részei voltak az élet sodrának, beteljesítették feladatukat, és most már csak a család emlékezete őrzi a különleges pillanatokat, melyek eltűntek az idő sodrában...

Szász-Mihálykó Mária

A cigány kultúra sajátosságai

Nagyvázsony

Régen a cigányasszonyok otthon a bábaasszony segítségével szülték meg a gyermekeiket. A hagyományok szerint két héten belül meg kellett keresztelni a csecsemőt. Amíg nem történt meg a keresztelés, addig a csöppség kezére piros szalagot kötöttek, hogy szemmel ne tudják megbabonázni őt. Ha szemmel megverték: megnézték, vagy megcsodálták, akkor megnyalták a gyerek szemét, így lement róla a rontás. Az öreg cigányasszonyok egy pohár szentelt víz mellett imát mormoltak, és közben gyufaszálat égettek, és beledobták a vízbe. Ha a gyufaszál lent maradt a pohár alján, akkor a gyereket nem verték meg szemmel, de ha feljött, megbabonázták.

Ha régen egy fiúnak megtetszett egy lány, elment a lányos házhoz, hogy elveheti-e a lányukat. Ha kevés volt a fiú hozománya, nem adták oda a lány kezét, ezért a legtöbb esetben megszöktek a párok. A lakodalomra nagyon készültek, sütöttek-főztek az asszonyok. A menyasszonyi táncra pénzt adtak, amit a cigányvajda kalapjába gyűjtöttek. Két napon keresztül mulattak.

Ha meghalt valaki, akkor virrasztottak. Zenével búcsúztatták a halottukat, és vele temették a tárgyait is.

Szórádi Dzszenifer

Viola eltűnése

Nagy ívet írt le a nap Várpalotán innen, és túl is, meg-megmosolyogtatva a felkelő embereket. Mindenki érezte: nyár van. Méhek dongtak, madarak csi-cseregtek és lepkék szálltak mindenütt.

Ildikó, egy csupán négy éves kislány is érezte a nyár jelenlétét. Nyújtóz-kodott egyet az ágyában, majd kinyitotta szép, nagy barna szemét és értetlenül körbenézett a szobájában. Tekintete a digitális ébresztőórán akadt meg, mi azt jelezte, hogy jócskán elkészt a legjobb barátnőjével, Henivel megbeszélte találkozájáról a játszótéren. Így hát gyorsan kipattant az ágyból és azonnal nekiállt öltözködni, fésülni. A reggelit ki is hagyta és rohant a térre, ahol legjobb barátnője már várt rá. Heni két évvel idősebb volt Ildinél, ám úgy vigyázott rá, mint szeme fényére. Szép, zöldes szeme kedvesen, nem pedig megrovóan nézett a kislányra, amint meglátta.

- Bocsi Heni, hogy késtem, túl sokáig aludtam.

- Semmi baj kistücsök. - mosolygott a lány. Gyere el velem a boltba, vesznek neked egy csokit, jó?

- Jó - csillant fel a szeme Ildinek - A Totyi ABC-be megyünk?

- Oda - bólintott Heni, és elindultak. A Totyi ABC a város leges-legkisebb boltja volt, viszont csak itt lehetett Bohóc csokit kapni. A bolt előtti villanyoszlopnál ki volt függesztve egy óriási nagy, színes plakát, mely a holnap kezdődő cirkuszi előadásra hívta fel a figyelmet.

- Heni, ugye majd elmegyünk? - kérdezte Ildi, és közben nagyokat pislogott.

- Persze kisbogár! - mondta, miközben bementek a boltba. Megvették a csokikat és utána visszamentek a játszótérre.

Amikor Ildi hazaért, otthon várta a finom ebéd, krumpliszelet.

- Jaj, már megint? - nyafogott a kislány. De nyafogása helyénvaló volt, mert bátyja, Pisti csak a krumplit volt hajlandó megenni. Így az asztalra nap mint nap ilyesféle ételek kerültek: krumpli leves, krumplifőzelék, rántott hús krumplipürével, tepsis krumpli, paprikás krumpli, töltött burgonya, burgonyasaláta és még sorolhatnám hosszú-hosszú órákig.

- Tudod, hogy a bátyád mást már nem hajlandó megenni. - mondta a kislány anyukája (Erzsi).

- Tényleg hol vannak a tesóim és apu?

- Kriszti és Timi a lementek a mamához, Pisti és apád pedig elmentek horgászni.

- Akkor holnap halászlét eszünk? Azt Pisti is szereti!

- Nem, mert a nővéreid nem szeretik. Azt majd akkor, amikor ők táborban lesznek.

Ildi ebéd után egyből visszaroht a játszótérre Henihez.

- Hova megyünk?- kérdezte a kislány nagyokat pislogva Henitől, aki érkezése után elindult.

- A Totyiba. Anyunak kell tészta a holnapi ebédhez. - válaszolta, és elindultak.

A Totyinál egy kiskutya nagy hanggal ugatta őket, a gazdája kint hagyta, amíg ő vásárol és egy babakocsi is állt az ajtó mellett.

- Biztos nem akarta bevinni a kis boltba a nagy babakocsit. - gondolta Ildi, és besétáltak.

A boltba egy kisebb sor állt. A lányok megvették a tésztát (és jutaléku egy-egy csokit is) és hazasétáltak. Pontosítsunk. Hazasétáltak volna, ha nem lettek volna figyelmesek arra, hogy míg az ugató kiskutyát már elvitték, a baba még mindig ott volt.

- Ildi, nem mi voltunk az utolsó vásárlók? - kérdezte Heni.

- Én nem láttam senki mást. Nem lehet, hogy ezt a kisbabát itt hagyta az anyukája?

- De, tényleg!

- Vigyük haza, majd anyu meg mondja, mi legyen ezzel a csöppséggel.

Haza is vitték. Otthon Ildi anyukája nagyot nézett, ahogy a két gyerek besétált egy babát tolva. Ildi elmesélte, hogy mi történt, a meglepett anya pedig egyből átlátta a helyzetet. Megfürdették, (kicsit koszos volt, de legalább kiderült, hogy lánnyal van dolguk) felöltöztették és megetették a kislányt.

- És most mi lesz? - kérdezte Heni.

- Ti ketten elmentek a boltba és megkérdezitek, hogy nem - e ismerős ez a baba. Én pedig elmegyek a rendőrségre, bejelenteni a történeteket.

Így is lett. Erzsi belépett a rendőrség ajtaján, és odament az ügyeletes tiszthez:

- Elnézést, egy eltűnést szeretnék bejelenteni. Mármint, egy megtalálást. Vagyis...

- Üljön le hölgyem, és mesélje el nekem, hogy mi történt, ezután meglátom, mit tehetek.

- Nos, a kislányom, és a legjobb barátja...

Mindeközben, Heni és Ildikó futottak vissza a boltba. Csakhogy, a bolt már zárva volt.

- Még nincs is este! - mondta a kislány.

- Milyen nap van?

- Vasárnap.

- Akkor már persze, hogy bezárt, hisz csak 11-ig vannak nyitva ma.

- És most mi legyen? Menjünk haza?

- Nem tudom. Inkább menjünk le a rendőrségre, hátha anyukád szerencsével járt.

- ... hazahozták, mi pedig... - mondta volna Erzsi, csakhogyl valaki félbeszakította.

- Se.. sehe.. segíth - rontott be egy nő, sírva.

- Nyugodjon meg hölgyem, üljön le és hozok egy pohár vizet - mondta neki az ügyeletes tiszt, ezután oda fordult a megszeppent anyukához - Kegyed pedig várjon egy kicsit. - és elment vízéért.

- Mi történt? - kérdezte Erzsi.

- Va..vaha... valahki - zokogott, próbálva elmesélni a történeteket. Nem telt el sok idő, és visszajött a tiszt, egy pohár vízzel, és megnyugtatta a nőt, aki bele is fogott a magyarázatba.

- A nevem Máté Kamilla. Tudja, most jöttem nemrég ebbe a városba, és próbáltam munkát keresni. Ma volt próbaidőm egy kicsi boltban, de a kisbámat nem hagyhattam egyedül otthon, ezért elvittem dolgozni magammal. Kicsit késtem, mert elég sok pakolnivalóm volt a gyereknek, ezért jól meg is szidott a boltos férfi. Aztán késődélután, éppen pakolásztam a raktárban, amikor a Totyi bácsi szólt, hogy most ment ki, de nem látja a kislányomat. Persze, nagyon megijedtem, mert már az első nap valaki ellopta, és elkezdtem keresni, azután jöttem csak ide. Szegény Viola bizt...

- Anyu, anyu - kiáltott egy gyerekhang - zárva van a bolt! Most mi legyen a babával? - Ildikó és Heni piros arccal, lihegve állítottak be a rendőrség ajtaján. Amint Kamilla meglátta kislányát, felsikoltott, felborította futás közben a széket, és kitépte a lányok karjai közül Violát.

- A kislányom! Hol találtátok meg? Mi történt? Ti loptátok el? Mi folyik itt? - kérdezte.

- Ki ez a néni anyu? - nézett nagyot Ildi.

- Nos, ő a baba édesanyja. - válaszolt higgadtan.

Mindenki elmesélte, hogy mi történt, azután végül egy jót nevettek a történeteken.

Tudom, anyukámnak elég furcsa gyerekkora volt, hisz mindez megtörtént, ám mindig nagyokat nevetek az elképesztő történeteken, mint ez, vagy amikor anyu azt mondta a biológia tanárnak, hogy: „Megellett a kan macskánk!” Igen, ez az én anyukám, akit nagyon szeretek.

Szücs Boglárka

Nagyanyám fülbevalója

Nagyapám köztisztelőben álló iparosember volt a faluban. Legtöbben azért becsülték, mert a környéken senki se tudott olyan szép és jó ajtókat, ablakokat készíteni, mint ő, de a bútorokhoz is értett. Emlékszem, egyszer éppen a műhelyben lábatlankodtam, amikor egy ágy flóderozásáról alkudozott vele valaki. Bekecses, testes, pirospozsgás arcú parasztember volt. A harmadik faluból hozta el az ágyát, mert neki csak úgy volt jó, ahogy nagyapám csinálta.

- Csak kéz, jó kéz kell hozzá - magyarázta az öreg. - Átkenem diófapáccal, aztán a flóder ecsettel behúszom a mintákat. Olyan erezte lesz, mintha diófából csinálták volna. Ráhúszok egy-két sor lakkot, aztán már csak hozzáértő ember tudja megmondani, hogy nem diófából készült. Látja, így csapja be a szegény ember a világot...

A barátai azért néztek föl rá, mert elvei voltak. Ha egyszer valakit cimborájául fogadott, kitarzott mellette a legnehezebb időkben is. Azt vallotta, hogy az iparosnak hétfőn reggel hat órakor a műhelyében van a helye. Nem egyszer előfordult, hogy szombaton este fölöltötte az ünneplő ruháját, kipödrötte kackiás bajszát, és elment névnapot köszönteni valamelyik barátjához, vagy éppen a kocsmába. Csak hétfőn reggel fél hatkor ért haza kialvatlan, vörös szemekkel. Kivitte a mosdótálat a kút mellé, tele merte friss, hideg vízzel, és derékig megmosakodott. Aztán maga elé kötötte a zöld asztaloskötényt, és füttyörészve dolgozott napszálltaig.

Csak délben állt meg, amikor a sánta harangozó rákezdett a levesmarsra. Bement a konyhába, s leült a terített asztal mellé, amelyen már forró párárt eregetve várta a leves. Nagyanyám szerint életükben egyszer fordult elő, hogy valami miatt megkésett az ebéd. Ő akkor is szó nélkül leült az asztal mellé és várt. Csak a szemében villant meg valami titokzatos zöld fény, ami mennydörgést és villámlást jelentett egyszerre. Kis idő múlva fölállt, megnézte a konyhaszekrényen álló vekkerórát, aztán egy kacskaringós káromkodás kíséretében kihajította a kövesút közepére. Sarkon fordult, bevágta maga mögött az ajtót, és szó nélkül dolgozott tovább. Nagyanyám másnap vett egy másik vekkert, és soha többé nem fordult elő, hogy a déli harangszóra ne tálalta volna föl az ebédet.

Voltak, akik nem kedvelték. Például Kanalas, a futballpálya gondnok. Egyszer - úgy az ezerkilencszázharmincas évek közepén lehetett - éppen ablaküvegezésből hazatérőben leakasztotta a hátáról az „üveges kremzlit”, ami-ben az üveget vitte, és beugrott a kocsmába egy fröccsre. Leventeoktatásról hazatérő parasztleányok részeg hangoskodásába csöppent. Éppen valamiféle harcias katonanótát gajdoltak Kanalas vezényletével. Nem tudta sokáig elvi-

selni. Sértette a fülét a hamis dallam, hiszen a községi dalárda legszebb hangú tenorénekese volt. Odament hozzájuk, csendre intette őket, aztán lágy tenorján elkezdte énekelni:

„Valahol a Volga mentén
Élt egy szőke kisleány.
Nem ismerte a szerelmet,
Boldog volt ő igazán.”

A második strófát már oroszul énekelte. Így tanulta meg annak idején a szibériai hadifogságban. Volt ideje megtanulni, hiszen 1920 karácsonyán ért haza Novgorodból.

- Ezt tanuljátok meg, gyerekek, a szép nótát, ne azt, hogyan kell kiontani egymás belit! - mondta, és köszöntésre emelte a poharát.

Kanalas a pulykaméregtől vörös fejjel fölugrott, és kiütötte a kezéből a poharat.

- Rohadt muszka bérenc! - üvöltötte, és a fejébe vágta a levente csákót. - Nagyon vigyázz magadra, mert hamarosan megtudhatod, merre van a Margit körút! Tudjuk ám, hogy ki vagy te, Ágoston Jani! Ha majd a bolsikat akasztják, neked is jut egy jóképű kampó!

Ágoston Jani szemében megvillant a zöld fény, de még türtőztette magát.

- Hát ide figyelj, te szarházi! - sziszegte vissza, s tekintete a másik arcába fúródott. - Amikor bennünket kihajtottak a frontra, téged fölmentetett az apád. Hány disznót adott érted? Mi hullottunk, mint a legyek, te meg itthon cicerélted a menyecskéket. A helyetted elvérzett barátaid feleségeit! Most meg ezeket a szerencsétlen gyerekeket akarod a vágóhídra küldeni? Gennyes egy alak vagy te, Kanalas! - mondta és a padlóra köpött.

A másik egy fapuskát húzott elő a háta mögül, amelyikkel a leventéket gyakorlatoztatta, és már lendítette is nagyapám feje felé. Ő elkapta a fegyvert, ahogy még a monarchia hadseregében tanulta. Kicsavarta a kezéből, és a kocsma közepére dobta. Aztán földre döntötte a nagy darab embert, és a kis üvegezõ kalapáccsal úgy megegyengette a fejét, hogy hetekig nem mert az utcán mutatkozni.

- Most már elmehetsz a csendőrségre följelenteni! - dünnyögte maga elé, és kért a kocsmárostól egy fröccsöt a másik helyett.

- Holnap már a Margit körúton leszel, te rohadts bolsi... tápázkodott föl a padlóról Kanalas.

- Ferkó! - szólt utána a kocsmáros. - Csak azért mondom, hogy tudd: ha az Ágoston Janinak egy haja szála is meggörbül, meghalsz.

1951-ben följelentették nagyapámat az ÁVH-nál, mint nyilas szimpatizánst. A feljelentő Kanalas Ferenc volt, az MDP községi pártvezetőségének tagja.

Az ötvenes évek elején pangott a műhely. Apám, aki szintén asztalos volt, nyáron a cséplőgép mellé szegődött, télen meg hol ennél a vállalatnál dolgozott, hol annál. Se anyag nem volt, se megrendelés. Az öreg reggelenként kiállt a műhelyajtó elé, és várt. Aztán kiakasztotta a nyakából a zöld asztaloskötényt, a vállára vette a fekete bőrtarisznyát, és kiballagott a szőlőbe. Így ment ez nap mint nap. Nem szólt, csak a fejét csóválta. Valami nagyon nem fért bele. Akkor is csak hümmögött, amikor elterjedt a faluban a hír, hogy a gazdák padlását lesöpörték a végrehajtók. Nincs mit vetni. Ha így megy tovább, parlagon marad a határ. Aztán mégis csak lett valahogy. Igaz, a takarmánynak szánt kukoricából sütöttek kenyeret, meg máliét az asszonyok, de mag került a földbe. Legalább annyit kellett vetni, ami a beszolgáltatásba, meg a családnak szűkösen elég.

- Nem olyan buta a parasztember, mint amilyennek gondolják odafönt - mosolygott a bajusza alatt. Akár hét bőrt is le lehet nyúzni róla, mert mindig tud újat növeszteni. Csak az elevenbe ne vágjanak, mert akkor aztán kegyetlen lesz, akár a megvadult csődör.

Egyik este nagyon fáradtan jött haza a szőlőből. Ledobta a tarisznyát, és átküldött a szomszédba egy liter borért. Nagyot káromkodott, és eltolta maga elől az ételt.

- Beteg vagy, Janikám? - toporgott körülötte nagyanyám.

- Dehogyan vagyok beteg. A világ beteg, Bözsi! A Cúnyi Jani komát kulák listára vették a kilenc holdjával. Ez már az eleven. Mi az anyjuk istenit akarnak még? Eh, ti asszonyok ezt úgy se érthetitek... Lenyúzták a hét bőrt, most már az elevenben kotorásznak. Mi lesz itt, ha megvadul a nép?

- Csak te ne avatkozzál bele, Janikám! - kérlelte nagyanyám. - Tudod, a Kanalas már így is haragszik rád. Csak arra vár, hogy csinálj, vagy rád foghasson valamit.

- Ne emlegesd előttem még a nevét se annak a szemétnek! Egyszer már a kezemben volt a nyaka, akkor kellett volna megfojtani...

- Ó, édes Istenkém, Jani, csak bele ne keveredj valamibe! Nem volt még elég a politizálásból? Úgy se tehetsz semmit, hát látod, hogy most is ők az urak...

Mielőtt még válaszolhatott volna, apám lépett be a konyhába egy papírlappal a kezében.

- Apuska, baj van!

- Már te is? Mi az a baj?

- Holnap jönnek végrehajtani. Nem fizettük be az új adót.

- Miféle új adót?
- Hát... amit a múlt hónapban vetettek ki a műhelyre, azt a tízezer forintot. Elutasították a föllegezést, holnap végrehajtanak. Viszik a bútort, meg mindent.
- Micsoda? A kurva anyjukat viszik ám, nem az én bútoraimat! No, majd én bemegyek a község házára. Megmondom annak a sok szarházinak... Még hogy tízezer forint... Anyaggal együtt nem adtuk ki kezünkől annyi értékű munkát.
- Én már voltam bent. Hiába. A Sövény Miska nem tehet semmit. Eddig is azért halogatták a végrehajtást, mert tanácstag vagyok. Másoknak értesítést se küldtek, nehogy eldugjanak valamit. Nekünk küldték ezt a papírt a bakterral. Azt mondta a Miska, hogy ha kitudódik, őt is kirúgják az állásából. Égessük el a papírt!
- Dobd a tűzbe! Mi a fenét csináljunk? A bútorokat nem lehet elásni...
- Azt nem, de a szerszámok egy részét eldughatjuk.

*

Másnap reggel egy gumirádlis lovas kocsi állt meg a házuk előtt. Két civilbe öltözött férfi szállt le róla, meg egy rendőr. Az egyik civil hosszú lódenkabátot viselt. A kocsis két emberrel a lovaknál maradt.

- Maga az a híres Ágoston János? - förmedt nagyapámra a lódenkabátos köszönés helyett.

Ő meg tetőtől talpig végigmérte a nála több mint egy fejjel magasabb, fiatal férfit, aztán a szeme közé nézett, úgy mondta: „Jó napot! Nálunk így szoktak köszönni.”

- Jó napot, Jani bátyám! - mondta fülig pirulva a rendőr.
- Kuss! - mordult rá a lódenkabátos. - Nem bratyizni jöttünk az osztályelenséghez, hanem rekvirálni. Mi a nép nevében vagyunk itt. Világos? Fizet, vagy elvisszük még a szalmazsákját is.
- No, azzal aztán sokra megy, fiatal ember... - próbált mosolyogni nagyapám. - Tavalyi szalma van benne, olyan, mint a törek.
- Ismerjük már az efféléket. Utoljára kérdezem: fizet, vagy pakoljunk?

Apám néhány lépéssel hátrább állt, egy vésőt szorongatott a kezében. Alighanem éppen arra gondolt, hogy belevágja a végrehajtó hátába, aztán történjen, aminek történnie kell... A rendőr, mintha megsejtette volna, hozzá lépett, és elvette tőle a szerszámot.

- Nem szabad! - sügta. - Észnél légy, komám! Inkább próbálj meg valahonnét pénzt szerezni. Siess! Egy kicsit még tudunk várni.

- Nézze, elvtárs! - szólt dühtől remegő hangon. - Én tanácsstag vagyok, az apám meg hadifogoly volt Szibériában... Ne nevezzen bennünket osztályel-lenségnek! Egész évben nem kerestünk annyit, mint amennyit adóba követel-nek. Fizetnének, de nincs miből. Várjanak egy kicsit, elmegyek, megpróbálók kölcsön kérni, hátha ad valaki...

A lódenkabátos a rendőrré nézett.

- Igaz - bólintott amaz. - A Laci tanácsstag, a Jani bácsi meg apámmal együtt volt hadifogoly Oroszországban. Egy lágerben is voltak.

- Hmm... - bizonytalanodott el a másik. - Adót azért csak kell fizetni! No jó, menjen, adok fél órát!...

- Jöjjenek be addig - invitálta őket nagyapám -, ülve mégis csak könnyebb várni...

A rendőr, meg a tanácselnök az ajtó felé indult. Elég gyakran megfordul-tak a házban, nem volt mitől tartaniuk. A lódenkabátos azonban egy ideig habozott, aztán csak megindult ő is utánuk.

- Rendben van - mondta - de csak a konyhába. Maga meg ott marad mel-lettünk. - Aztán apámhoz fordult. - Ha fél óra múlva nem lesz itt, elvisszük az apját. Hát úgy igyekezzen!

A konyhában égett tejszag terjengett. Nagyanyám nem tudott figyelni rá. Míg a kezait tördelve nézte az ablakon át az udvaron játszódó jelenetet, a tűzhelyen kifutott a tej a lábospól.

- Istenem, Istenem - siránkozott - odaégett a tej. Soha nem csináltam még ilyet. Oda a reggeli.

- Ott egye meg a fene! - dörmögte nagyapám. - Hozzál szalonnát, meg ke-nyeret! Hagymát is adj hozzá!

- Honnét van magának szalonnája? - vetette föl a fejét a lódenkabátos.

- Disznót vágtam a télen. Onnét - válaszolta az öreg. - Leadtam a zsíráját, utána nézhet. - Aztán nagyanyám után kiáltott: - Hozz az uraknak is, Bözsi-kém! Meg hozd be azt az üveg bort is!

- Bort? Honnét van magának bora?

- A szőlőmből. Apámtól örököltém.

- Háromszáz négyszögöl - tette hozzá a tanácselnök. - Befizette a boradót, meg a beszolgáltatással is rendben van.

- Valóságos kulák... - morfondírozott a nagydarab ember. - Adót meg nem akar fizetni. Hány szobája van?

- Kettő. Az egyikben mi lakunk az asszonnyal, a másikban a fiamék a két unokával.

- Amikor itt állt a front, az utcai szobában lakott Tolbuhin tábornok elv-társ. A Jani bácsi volt a tolmácsa. - Tette hozzá Sövény Mihály. - Azért is neveztük el ezt az utcát Tolbuhin körútnak.

- Tényleg? - álmélkodott a másik. - Hát akkor maga tulajdonképpen elvtárs lenne... Párttitkárnak vagy tanácselnöknek, vagy valami ilyesminek kellene lennie...

- Asztalos vagyok én, fiam: csomótaszigálós. Ehhez értek. A fogságban is az voltam. Ott is megbecsültek érte. Mindenki azt csinálja, ami a szakmája!

- Nono! - kontrázott rá a másik. - Amit a párt követel. Rákosi elvtárs megmondta...

- Hogy ne zabáljuk föl az aranytojást tojó tyúkot. Tudom. De ha a paraszt éhen döglik, jövőre kinek a padlását söpritek le?

- Burzsoá demagógia! Ez az osztályellenség hangja! Még egy szó, és letartóztatom! - ugrott talpra a fiatal férfi.

Nagyanyám letette az asztalra a reggelinek valót, és kétségbeesetten, tette-tett jókedvvel kínálta őket.

- Tessék hozzá fogni! Fogyasszák az urak! Te meg, Jani minek vitatkozol az úrral? Ő biztosan jobban tudja, több iskolája van, mint neked...

- Nono! - fortyant föl ismét a hosszú. - Nem az iskola teszi az embert! Én csak négy osztályt járhattam abban az átkos kapitalizmusban. Az apám nap-számozó ember volt, nem taníttathatott bennünket. Hatan voltunk testvérek. Két bátyám a Donnál esett el.

- Na látja... - bólintott az öreg, és megállt a kezében a bicska. - Mi kilencen voltunk testvérek. Szegény apám foltozó varga volt. Tizennégyben négyen indultunk a frontra, és csak egyedül jöttem haza. Egy életen át viselem a combomon a háború nyomát. Géppuskával lőtték át. Három bátyám fekszik jeltelen sírban. Amikor nagy nehezen hazavergődtem öt év után, azt mondták rám, bolsi vagyok, és akasztófával fenyegettek. Föl akartak jelenteni, mert a háború ellen agitáltam a kocsmában. Tavaly meg az ÁVH nyaggatott, mert valaki azt mondta rám, hogy nyilas szimpatizáns voltam. Most meg itt vannak maguk...

- Tisztáztuk a félreértést - kottyantott közbe a tanácselnök.

- Tisztáztátok, fiam. Köszönöm. Csak azt mondd meg nekem, Miska: miért nem hagyjátok nyugodtan dolgozni az embert?! Akinek bizonytalan a holnapja, nem veti el a jövő évi kenyérnek valót! Olyan nehéz ezt megérteni?

- Nono! - vette át a szót újra a hosszú. - Inkább fölládozunk két ártatlant, mint hogy egyetlen ellenség büntetlen maradjon. Proletárdiktatúra van, pusztulnia kell minden burzsoá elemnek. Új világot építünk, egészen újat. Aki nem tart velünk, az mind ellenség; akasztófára való burzsoá bérenc! Megérdemlik a sorsukat.

Az öreg úgy bámult a fehérre sikált asztallapra, mint a megvert kutya. Mit is mondhatott volna ennek a fiatalembernek, aki ennyire biztos a dolgában? Az ő nemzedéke már képtelen szót érteni velük. Új világ... hmm... Végül csak annyit dörmögött maga elé:

- Nem értem én már a mai világot. Megöregedtem. Pápaszemmel is alig látok. A fülem is süket. Nyizsnyij Novgorodban még azt hittem, értem, mi történik körülöttem. Ott még minden olyan egyszerű volt harminc évvel ezelőtt... Most már semmit se értek. Vidd be a szalonnát, Bözsikém, ne mászszák itt a legyek!

A lódenkabátos a vállát vonogatta. Hol nagyapámra, hol meg a tanácselnökre nézett. Ilyen szavakra nem talált választ egyetlen brosúrában sem. Hogy zavarát leplezze, nagyanyám tüsténkedését kezdte figyelni. Aztán egy hirtelen támadt ötlettel odaintette magához.

- Szép fülbevalója van, mama - mondta, és morzsolgatni kezdte az ékszert.
- Valódi arany?

- Az hát - felelte nagyanyám megszeppenve. - Szegény jó anyámtól maradt rám. Az Isten nyugosztalja!...

- És még azt mondják, nincs mit lefoglalni... Tegye le szépen ide elem, az asztalra! A fél óra alighanem lejárt.

Ágoston Jani arca eltorzult a dühtől, és a megaláztatástól. Szemében megvillant a zöld szikra. Fölkapta az asztalról a nyitott bicskát, úgy ordította:

- Eriggy innét, Bözsi! Te meg levedd róla azt a mocskos kezedet, mert tövig eresztem beléd ezt a kést! Megértetted?!

A lódenkabátos hirtelen mozdulattal kirúgta maga alól a széket, hátra ugrott, és egy hatalmas pisztolyt kotort elő a belső zsebéből. Egyenesen nagyapám mellének szegezte a csövét.

- Csak lőj, te állat! Lőj! Lőj már! - üvöltötte az öreg. - Legyen vége ennek a cirkusznak!

A tanácselnök fölordított: „Ne! Nem szabad!” és leszorította az öreg csuklóját. Közben a rendőr a lódenkabátos kezéből ütötte ki a fegyvert. Aztán megfogta a karját, és mintegy bocsánatkérően mondta: „Ne haragudj, elvtárs, ezt nem kellett volna...”

Kint csattanva zárult a vaskapu. Apám érkezett lóhalálában, és a ház felé futott. Lihegve nyitott be az ajtón.

- Itt van nyolcezer - mondta, és az asztalra dobta a pénzt. - Ennyi sikerült... - Aztán nagyapám felé fordult, és magyarázóan hozzátette: - A Vörös Károly tehene ára...

Csak ez után nézett körbe a konyhában. Nem értette, mi történik körülötte, de azt rögtön fölmérte, hogy valami nagy baj történt. Az apja került bajba. A nyitott szobaajtóhoz ugrott, és előhúzta mögüle a szekercét.

- Ereszd el az apámat, Miska, mert mind itt döglötök! - ordította.

- Csillapulj, komám! - kiáltott vissza a rendőr, aztán a pisztolyát rászegezte kicsavarta a kezéből a baltát. - Legalább te légy már ésnél!...

Nincs semmi baj. Üljetek már le! Böske néni, hozza vissza azt az üveget! Le kell öblíteni ezt a nagy riadalmat.

A férfiak újra asztalhoz ültek. Mind az öten a poharukba bámulva hallgattak.

- Rohadt dolog - mondta végül a tanácselnök - és pont itt...

- Mi az istennek markolássza azt a rohadt bicskát?...- dünnyögte a lódenkabátos. - Akár az apám... Sok vén bugris... Ezért igazság szerint be is kéne vinnem...

- Felejtük el! - javasolta a rendőr. - Végére is semmi se történt...

- Itt a nyolcezer forint - tette rá a kezét a tanácselnök. - A többire én adok két nap haladékot. A saját felelősségemre... Rendben van, Laci?

- Rendben - bólintott rá apám. - Köszönöm, Miska.

- Hát akkor meg is egyeztünk. Isten, Isten! - és összekoccantak a poharak.

És ekkor újra nyílt az ajtó. Gyuri bácsi, az öreg kádármester lépett be rajta kissé bicegve. Ezzel a járáshibával fizetett a háborús vitézkedéséért.

- Hallom, bajban vagytok, Jani...- mondta köszönés helyett. - Mennyi hiányzik?

- Kétezer - válaszolt nagyapám helyett a tanácselnök.

Az öreg szó nélkül leszámolta az asztalra a pénzt, aztán a lódenkabátoshoz fordult.

- Szégyellem magam, Pista! Az apád a barátom volt, meg a parancsnokom a fronton. Igaz magyar ember, jó bajtárs még a fogságban is. Te meg...

- Tudom, Gyuri bácsi. Én...- dadogta. - De hát ő fogta rám a kést...

- Ne dadogj, az anyád úristenit! Tűnés innen, és meg ne lássalak többé ennek a háznak még a környékén se!

*

Amikor a három férfi elment, a két öreg egymás vállát átkarolva bámult a borospohárba.

- Miért is nem dögöltem meg ott, Novgorodban...? - dünnyögte nagyapám, és levette elhomályosuló szemüvegét.

A gumirádlis stráfkocsi dolga végezetlenül indult tovább. A fülbevaló nagyanyám fülében maradt. Ma is őrzi a család. Legifjabb unokám, Kamilla a várományosa. Nem tudja még, mit örököl. Egyszer talán majd elmondom neki. Talán meg se érti majd, miről szól ez a régi história.

T.Ágoston László

Vidra utca 4.

A hely Szegeden található, két-háromszáz méteres utca az Anna forrás és a ma már műemléki védettséget élvező Szent István téri víztorony között. Ez az utca számomra a gyerekkor és a kora ifjúság boldog és felhőtlen nyarait idézi.

Maga az egy emeletes épület valamikor régen arisztokrata, vagy legalábbis nagypolgári család kényelmét szolgálta, erre utal a belső elrendezés. Hatalmas és nehéz kapun lépünk be a földszinti széles és hosszú előtérbe, ahonnan az ajtóval szemben parkosított, de a napfény által csak ritkán látogatott kertbe jutunk, ahol kovácsoltvas cselédlépcső vezet fel az emeletre. Az igazi feljárat a lakásba a bejárat kaputól jobbra három méter széles műmárvány lépcsősor, baloldalán hatalmas ablakokkal, a lépcső tetején újfent hatalmas kétszárnyú, de már fehérre festett ajtó, melyen keresztül impozáns, nagyméretű ablakokkal megvilágított nappali következik. Innen három ajtó nyílik. Jobb oldalon, középen az utcai szobákat lehet megközelíteni. Az ajtó mögött utcára néző nagyméretű társalgó található csodálatos bútorokkal, ebből két háló szoba nyílik. Visszatérve a nappaliba, aminek a végében az egyik ajtó ablaktalan szobácskába, a másik, balra a függő folyósóra vezet ki, amivel párhuzamosan az épületen belül is folyósó található, összekötve a szobákat a fürdőszobával és a konyhával, kijáráttal az emeleti teraszra.

A földszinten, régen a kiszolgáló személyzet lakott, de gyerekkoromban már csak egy lakó és egy asztalos műhely volt ott, na és a legfontosabb a kert belső sarkában a háziak büszkesége a saját boros pince és hogy ez megteljen, tudni kell, hogy az idős szülőknek, akik mellesleg apám keresztszülei, a lányuk pedig az én keresztanyám, Szatymazon volt birtokuk szőlővel és óriási őszibarackossal. Amikor én születtem a rokonság között még egyetlen házaspár sem akadt, így külön van keresztanyám és keresztapám. Visszatérve a Vidra utcába, az ingatlan megszerzésének lehetősége valószínű a szülők érdeme a birtokon termelt mezőgazdasági javak értékesítésének köszönhetően, keresztanyám röntgen asszisztens volt, férje osztályvezető, az én szüleim is tisztviselők voltak, és mint olyanok nem volt módjuk vagyont teremteni.

Mi a falusi rokonok ők a városi nagymenők, annak ellenére, hogy a gyöke-
rek azonosak, viszont mi majdnem fővárosinak számítottunk, tekintve, hogy
mellette laktunk, dolgozni és iskolába is oda jártunk. Ha meglátogattuk egy-
mást, mi élveztük a vidéki városi élet élményeit, ők pedig sosem hagyták ki a
Budapesti kirándulásokat és a bevásárlást.

Egy ilyen rokonlátogatás komoly felkészüléssel járt. Ajándékvásárlás, út-
ravaló készítés, mégsem állíthatunk be a rokonokhoz kiéhezve, különben is
ötven évvel ezelőtt még nem volt kocsink, gyors vonattal utaztunk, ez külön

élmény és izgalom volt, időben oda érni, jegyet vásárolni, (egy jegy oda vissza kb. hetven forintba került személyenként, jóval később, amikor már kocsival jártunk oda-vissza egy tank benzin száz forintba került) jó helyet keresni. Miután mindez megvolt és a gőzös végre elindult velünk a Nyugati pályaudvarról, nyugodtan gyönyörködhattunk a tájban, az út közel négy órát vett igénybe. Cegléd és Kecskemét között már megéheztünk, anyám kipakolta az otthonról hozott elemózsiát, rántott hús, sült csirke, kenyér, tea, konyharuhát kiterítve vidáman nekiálltunk falatozni. Apámat mindig elfogta a meghatottság, ahogy Szegedhez közeledtünk, Dorozsmai születésű, ami nincs messze a várostól és a közelben Szatymazon is élnek rokonai, ezt a községet elhagyva feltűnt a Fehér tó, tiszta időben, nyáron mi lenne más, lassan feltűnt a Fogadalmi templom iker tornya. Ez a látvány minden nyaraláskor engem is izgalommal töltött el.

Megérkezve, a pályaudvaron mindig várt valamelyik családtag, akit meg kellett keresni a tömegben, legtöbbször a keresztanyám és Lajos bácsi a férje, amikor megláttak jó hangos üdvözlésre került sor, valahogy így

- Hát szevasztok, megjöttetek végre, körösztfiam de megnőttél.

És mindenkinek fülig ért a szája.

Az állomás előtt a villamoson kívül konflisok is várták az érkezőket, mi, amíg nem volt autójuk, villamoson jutottunk be a városba. Megérkezve az öregek és az unokahúgom várt bennünket kitörő lelkesedéssel, (nagy öröm, ha vendég érkezik, de még nagyobb, ha elmegy). Következett a szoba beosztás, kipakolás, anyámék az öregek szobáját kapták. Bandi bácsi este közölte kimegy a tanyára egy kis gyümölcsért és ott alszik, könnyen tehetné, mert szabadjegye volt, vasutasként, mozdonyvezetőként ment nyugdíjba. Teri néni kiköltözött az ablaktalan szobába, pontosabban volt ott ablak csak a nappalira nézett, ez volt a Bandi bácsi fő tartózkodási helye, ha otthon volt, itt rádiózott, többnyire csak a Szabad Európa rádiót, - tudjátok, a többi mind hazudik- szokta mondani. Én a nappaliban kaptam egy kemping ágyat, az lett az én helyem minden nyáron, kivéve, amikor én is a tanyán aludtam őszibarack szüret idején, ilyenkor több hetet is ott töltöttem. Na, az nem volt piskóta, nyáron, a homokon kétszer olyan meleg van, mint máshol, csurog az emberről a víz, a barack bolyha ráragad az izzadt bőrre és iszonyúan viszket, ilyenkor csak egy dolog segít, ugrás a kútgyűrűből készült fürdőbe, ami a lavórón kívül a napi tisztálkodás eszköze is. Nagyon gondos és óvatos gyümölcsszedés után jön a válogatás, osztályozás méret szerint az átvevő helyen kapott sablon segítségével, másnap reggel szállítás lovas kocsival a vasútállomásnál levő átvevőhelyre. Mozgalmas és dolgozós nyaralás volt, de megérte az öregektől sok bölcseséget tanul az ember.

Időben egy kicsit előre ugrottam, a látogatás protokollja a boros pince ebéd előtti meglátogatásával folytatódott, egy pici kóstolót én is kaptam, finom hideg savanykás, bocsánat már megtanultam az ecet a savanyú nem a bor, szóval jöhetett az ebéd.

Teri néni nagyon jól főzött, ő vezette otthon a háztartást, viszont annak ellenére, hogy mindannyian elég testes emberek voltak, igen kis adagok kerültek a tányérokra, nem úgy, mint az én nagymamám aki mindid olyan adagokat rakott a tányérokra, hogy a peremig ért az étel. Velem azért kivételt tettek, fejlődésben van a gyerek, had egyen és ez így is maradt az évek folyamán, én mindig nagyobb adagot kaptam a többiekénél. Érdekes, viszont ha étteremben ettünk, vagy nálunk, akkor ők is megették a normál adag ételeket, keresztanyám néha azért a maradékot átpasszolta a férjének. Délutáni szieszta, beszélgetés, később séta a városban. Szüleimmel általában csak egy-egy hétvégét töltöttünk évente a rokonainknál, engem kivéve, én sokszor heteket töltöttem e házban nyaralás címén.

Szegeden tanultam meg úszni, ez több lépcsős rábeszélés eredménye volt. Első alkalommal a családdal mentünk ki a strandra, még nem lehettem tíz éves, annyira nem tetszet a mások által élvezett vizes szórakozás, hogy megszöktem és gyalog a városon át visszamentem ideiglenes otthonunkba, ahova Teri néni döbbenten engedet be, persze nem sokkal később a szüleim is megérkeztek, na, amit én ott kaptam, a legenyhébb megrovás az volt, hogy nem jöhetek többé Szegedre. Pár év elteltével mégis meghívtak, azzal a feltételek, hogy márpedig most meg tanulok úszni. Keresztanyám befizetett az Új Szegedi strandon két hetes tanfolyamra, ahova becsületesen el is jártam és megtanultam a mellúszást, sőt még virítani is akartam, TV-ben láttam a pillangóúszást, kipróbáltam, amivel elnyertem a mester elismerését, ha tovább gyakorolom talán még eredményt is tudok felmutatni. Az idők során évente jó, ha egyszer kerültem víz közelbe, így a vízi bátorságom csak addig terjed, amíg ha leállok, mindig legyen talaj a lábam alatt. Apámtól, aki csak kutya úszásban tudott közlekedni a vízben, viszont ezzel a technikával több folyót is átúszott, megtanultam a vízen lebegést hanyatt fekve.

Az első színházi élményem is ide köt kiskamasz koromból. Az unokahúgom balett tanfolyamra járt, az egyik évzáró vizsgaelőadást a Szegedi Nemzeti Színházban tartották, ahova a mi családunk is hivatalos volt, azelőtt csak a falubeli kultúrházban láttam műkedvelő színházi előadást. Patinás, díszes épület, belül mindenütt aranyozott díszítések, a nézőtérén impozáns erkély, kényelmes bársonyborítású székek, a színpadot hatalmas, arany rojttal szegett bordó függöny takarta, irtó elegáns volt az egész. Több korcsoport mutatta be produkcióját, a legkisebbek aratták a legnagyobb sikert. Előadás után ünnepi ebéd következett a csinos kis balett palánta tiszteletére. Kettőnk közül sok év

elteltével mégis én kerültem közelebb a világot jelentő deszkákhoz, ő „csak” gyógyszerész lett, én pedig a Magyar Állami Operaház dolgozója.

Kamaszként, mint fiatal felnőttet magukkal vitt apám és Lajos bácsi a városi sör és borkóstolási túráikra, ebből az időből a legemlékezetesebb, amikor még az egyetlen szegedi híd alatt halsütő üzemelt, azon kívül a turista látványosságként hatalmas bográcsban főzték a birka pörköltet, amihez nagyon finom Pilseni csapolt sört lehetett inni ugyanott. Természetesen ezeket mind végig kóstoltuk, persze külön napon a halat és a pörköltöt és igen vidáman kerültünk hozzátartozóink színe elé. Lajos bácsi egyébként is egy csodálatos, mindig mosolygó ember volt, pláne ha erre még valami jóféle alkohol is rásegített, bohémságban persze apám sem maradt le tőle. Abból az időből származik egy számomra új étel megnevezés a zónapörkölt, ebből a legjobbat a Tisza parton levő régi Hungária szálló, mellékutcából nyíló pince éttermében lehetett kapni. Itt a minőségen kívül az árak voltak nagy jelentősége, tudniillik a zóna azt jelenti, hogy kis adag, az árban legalábbis ez tükröződött, viszont galuskával, tejföllel rendkívül jó lehetett lakni tőle.

Szegedi helytörténeti ismereteim elsajátításában, már ami a vendéglátó ipari üzemegységeket jelenti, egyebek mellett, sokat köszönhetek fent nevezett őseimnek és nem szabad említés nélkül hagynom a híres Hági étteremszörözt sem, ahol nemcsak este, de már az ebédnél cigányzene szólt.

Még mindig ugyanerről a bázisról kiindulva, kinőve a kamaszkorból, fiatal felnőttként már egyedül, szülőbőn folytattam kalandozásaimat e gyönyörű városban. Elkezdődött a diszkó térhódítása, sok más helyen kívül a Tisza parti úszóházban esténként működő volt a legmenőbb. Engem a Hungária szálló kerthelysége jobban vonzott, itt úgynevezett szalon zenét, vagy úgy is mondhatnánk tánczenét lehetett hallgatni élő előadásban, késő délután itt szörözgettem, majd amint kinyitott a Bár ott folytattam a nyári szórakozásomat.

Ez nem azt jelenti, hogy tele voltam zsebpénzzel, kétszáz forintnál sosem volt nálam több. A mulatóba nem kellett belépőjegyet váltani, abban az időben hiánycikk volt a magyar sör, többnyire Lengyel országból importált, úgynevezett táncos volt a kapható. Más szórakozó helyeken a Cseh Pilseni, vagy az akkori NDK remeke a Radeberger volt a menő. A megengedhető mennyiség esténként a két üveg volt, egy a kerthelységben, egy pedig az éjszakai szórakozóhelyen. Még így is az éjszaka császárának éreztem magam, kirakva az asztalra egy doboz Francia cigarettát, ez a francia trikolor színeiben pompázott, emelve személyiségem talmi fényét.

A kisméretű lokálban, félhomályos fényben, háromtagú zenekar és egy fiatal énekesnő gondoskodott a hangulatról. Látogatásaim inkább a hétköznapiakra korlátozódtak, hetente egyszer, mikor is a tömeg nem volt jellemző a helységekre. Így történhetett meg, hogy közelebbi kapcsolatba került a dizőz-

zel. Amikor a zenekar játszott ő egy asztalnál várt a sorára egyedül, ezt kihasználva és még nem ismerve feladatát, bátorságot merítve felkértem táncolni, nagyon kedvesen fogadta invitálásomat és szomorúan közölte, hogy nem állhat rendelkezésemre, mivel ő itt dolgozik. Így kapcsolatunk csak a társalgásban bontakozhatott ki, illetve egyszer kis híján felkísértem a szobájába, de ennek bátortalanságom gátat szabott, (mit kerteljek olyan voltam, mint egy nyeretlen kétéves, ez egyébként igaz volt).

Barátságunk töretlenül működött annyira, hogy egy idő után mikor megjelentem a bárban a zenekar tust húzott, nekem pedig a barátnőm minden este elénekelte a kedvenc slágerem. Sőt egy alkalommal még a mamájának is bemutatott.

Akadtt egy kis bonyodalom is a felhőtlen szórakozásomból, egyik alkalommal férfitársaságom is akadt, akivel nagyon jól elbeszélgettünk, de később kiderült a szálloda detektívje volt az illető, persze ezt nem árulta el magáról. Rokonaim közeli barátságban voltak a hotel igazgatójával, akinek a detektív beszámolt a törzsvendég fiatalemberről, ő pedig valami módon ráismert a pesti srácra, rákérdezett a keresztanyámnál, aki igazolta kilétemet és fedhetetlenségemről biztosította az igazgató urat.

Az idő múlásával a ház lakói lassan elkezdtek fogyatkozni, először meghalt Teri mama a család lelke, aztán az özvegy Bandi bácsi kiköltözött a tanyára, ahol összeállt egy nála jóval, fiatalabb nővel, majd ő is eltávozott az élők sorából. További nyaralásaimkor már az ő szobájukat használhattam. Reggelente a bazalt kockás utcán kopogó lábak zajára ébredtem, a nyitott ablaknál úgy tűnt mintha az ágyam végében sétálnának a járókelők útban a piac felé, igazi kisvárosi hangulatot árasztva, ahol az emberek még kalap levéve üdvözlik egymást.

Unokahúgom eladó sorba került, a család eladta a Szatymazi birtokot és úgy döntöttek új modern és tágasabb otthonba költöznek, el kellett hagyni a patinás és sok szép emléket őrző öreg kúriát, amivel egy boldog és kalandos ifjúság is befejeződött.

Tácsi István Attila

Szeplős Dóri történetei

Az első piros kerékpárom

Anyámmal elmentünk kenyeret vásárolni a falu vegyesboltjába. Heti két alkalommal hozta a pék, és egy- két óra alatt elkapkodták.

A szatyrot anyám vitte a kezében, és a szél fújta a lábának, a bal oldalán lépkedtem. Néha felnéztem rá, és haladtunk csendesen. Boldogan és büszkén mentem mellette, és arra gondoltam, hogy a kenyereket, ketten visszük, ezzel segíthetek. A lábammal még táncoltam is a poros úton, és néha pörögtem egyet. Megszédültem, és anyám kezét szorosabban fogtam.

Az országúton alig volt forgalom. A szekerek mellett az akkor divatos kerékpáron közlekedtek az emberek. Vágyakozva néztem ezt a kétkerekű csodát, melyen egyensúlyozva ültek, és a pedál segítségével előre haladtak. A figyelmemet teljesen lekötötte. Lelassítottam, és anyámhoz szóltam.

- Miért nem dől el a kerékpáros, amikor a nyeregben ül? - Kérdeztem, és ez foglalkoztatott legjobban. Nem értettem.

- Egyensúlyoznak, és a nyeregbe maradnak. - Válaszolt anyám, és a kezemet még erősebben markolta meg, az úttest átkelőnél.

Mentünk előre, de néztem hátra, ameddig a kerékpáros el nem tűnt a szemem elől.

A hídon áthaladva a magas vaskorlát rései között leláttam a folyóra. A zöld víz gyors sodrással vitte a felszínén, a faágakat, és egyéb zöld maradványokat, a közeli börgyár színezte meg a vizét. A levegő hirtelen hűlt le a víz közelében, és ahogy áthaladtunk, ismét a meleg napsütés átmelegítette a csontos lábamat. Megsimogattam a térdeimet, amit a hideg levegő pirosra csípett.

A karjaimat védte a kötött kiskabát, amit anyám kötött a télen. A szél hirtelen feltámadt, és a vörös vékony szálú rövid hajamat a homlokomból hátrasöpörte. Az arcomon a megelégedett gyermekmosoly látszott.

A gyárat elhagytuk, és az utca túl oldalán volt a vegyesbolt. A kirakatban megpillantottam egy piros kerékpárt. Megálltam, és éreztem, csak az enyém, lehet. Megdobbant a szívem, és földbe gyökerezett a lábam. Anyám megállt mellettem. A tekintetemmel örökre a szívembe zártam, ezt a feles csodagépet, amit szerettem volna megkapni. A váza ragyogó piros, a pedálján, csengőjén, lámpáján megcsillan az üveglapon áthatoló napfény. Szinte sóvárogtam utána, és mély sóhajjal szólaltam meg.

- Szeretném ezt a kerékpárt. - Kérleltem anyámat.

- Apáddal megbeszéljük, nem ígérek semmit. - Válaszolta kimérten.

Nem léptem egyet sem, mint aki karót nyelt álltam, és meredten néztem a kerékpárt. Anyám már türelmetlenül topogott mellettem, és az ajtó felé indult egy lépéssel. Lassan mozdultam, mint akinek fáj az elválás. A kerékpárra még egy pillantást vetettem, és a lelkem majd megszakadt. A szemeimből lassan kigurultak a könnycseppek, és az arcomat áztatta.

Beléptünk a boltba. Anyám a két kiló barna kenyeret és a vaját megvásárolta, és én végig sírtam az utat hazafelé.

Anyám és apám egymás között beszélgettek, miután kitettem a kenyeret a szatyorból. Elküldtek játszani, és Gergőnél menedéket találtam. A szobában a szőnyegen malmoztunk, amely egy kartonlapra hálószerűen rajzolt keretektől állt. A tarka, és fehér bab, és a száraz cukorborsó szem volt a jelünk. A játékban megnyugodtam.

Anyámék a kertben dolgoztak. A nyitott kapun gyorsan kisurrantam, a boltig meg sem álltam, és a kirakat előtt, megbabonázva néztem a kerékpárt. Ezzel a látvánnyal nem tudtam betelni. Napokkal később, lehetőség adódott a szökésre, amikor odaértem, az üres kirakat tátongott előttem. Elsírtam magam, és csak lassan indultam hazafelé, és hangosan zokogtam. A lelkemben hatalmas ürességet, és csalódást éreztem. A szemeim előtt láttam, a ragyogó piros kerékpárt, mely már nem lehet az enyém.

A születésnapom hamarosan elérkezett. Már nem gondoltam reménykedve az én piros kerékpáromra, és a lehetőséget, hogy megkapom, elvesztettem.

A reggeli napfény rést keresett a függönyök között, és az arcomat simogatta. Szememet kinyitottam, nagyot nyújtóztam. A gondolatba bevillant, hogy ma lettem hét éves. Nagylánynak gondoltam magam, aki már képes felelős döntésre.

A sötétkék rakott szoknyámat és a csipkés blúzomat vettem fel, amit anyám előző este kikészített. A harisnyával vesződtem, mert állandóan megcsavarodott a pipaszár vékony lábamon, cipőmet megkötöttem, és boldogan, mosolyogva szaladtam le a lépcsőn, a konyhába.

Anyám, apám, és Gergő ünneplőbe öltözve vártak. A hatalmas ebédlőasztalnál ültek, és rám várahoztak. Az anyám által készített tejeskávé illata szállt fel a magasba, a tűzhely közelében. A gyomrom azonnal jelezte az éhséget. A közös reggelit elfogyasztottuk, mely az én kívánságomra, tejeskávé, tejszínhabbal, és friss foszlós kaláccsal. A kakaós cseppek sajnos bepötytyözték a blúzomat, és a kezemmel próbáltam eltávolítani, nyálas ujjam dörzsölésével. A pötytyők makacsul maradtak, még inkább rontottam a helyzetet.

A családom néma csendben várahozott. Amikor megtöröltem a számat, és a háttámlás székeknek dőltem, és az alattam megmagasításnak szánt vastag párnák megmozdultak. Anyám csak annyit mondott.

- Boldog születésnapot kívánunk.

Lesegített a magas székről, és a kezemet megfogva kivezetett a bejárati ajtóhoz. Az ajtólapot lassan, kényelmesen tárta ki. Megláttam az én első piros kerékpáromat. A szívem olyan hevesen vert, hogy majd ki ugrott a helyéről.

Odaszaladtam, és átöleltem, majd feldöntöttem a csodakerékpárt. Apám, és Gergő ott nézték a boldogságomat az ajtóban. Mindnyájan mosolyogtak.

Az éjszaka az álom hirtelen ragadott el. Álomországban jártam, és a csodakerékpárommal hatalmas területet jártam be. Megelevenedtek a mesék főhősei, és legyőztem a hétfejű sárkányt is. Muszlin vékony szárnyacskákat kaptam a jó tündértől, és ellátogattam a hetet hét országon túlra is. A reggeli kakasszó hozott vissza a jelenbe.

Gergővel felváltva tanultunk meg kerékpározni. Apám, hatalmas távolságot futott mellettünk, ahogy tanított bennünket, a nyereg alá hosszú botot tűzött, és azzal egyensúlyban tartott.

A csodakerékpárom, a piros, és az első a padláson méltó helyre van felakasztva. A színe megkopott, a láncot kicserélte apám, igaz, hogy már nem is csillog olyan fényesen, de a szívemnek kedves kerékpárt soha nem felejttem el.

Anyám nem engedte apámnak eladni, amikor kinőttük, mondta.

- Majd az unokáknak jó lesz, esetleg, átfested szép pirosra.

Göncölszekér

Karácsony előtt beteg lettem, nem mehettem óvodába. Nagyanyámnál voltam, ő gyógyított, vigyázott rám.

A hideg téli estéken, amikor a hó hullott a házakra, ott álltam az ablak előtt, a félrehúzott függöny mellett néztem, a hópihék csodás táncát, melyet néha megzavart a szél. Az üveget beleheltem, és az ujjammal szívecskét rajzoltam. A rajzom, sokáig megmaradt az üvegen.

Megmérte a lázamat, és bizony magasra szökött. Az arcomat pirosra festette a lázrózsa, és a szemeim égtek. Szédültem, és gyenge lettem. A kezeimen, a csuklókra vizes ruhát kötött. Beadta a tablettát, ami igen keserű volt, és sok vizet ittam rá, menjen el az íze.

Nagyanyám hívott, feküdjek mellé az ágyra. A kezében egy nagy, és agyonlapozott, vastag mesekönyvet tartott. Elmondta, apám mesekönyve volt. Lelkesedve nézegettem a képeket benne, és kértem olvassa fel nekem.

Mielőtt az ágyra telepedett volna, a szoba nagy vaskályhát megrakta, feketeszénnel. Az alsó ajtón láttam, ami résnyire ki volt nyitva, a lángok táncát, amit körbeölelt, az izzó parázs.

Elhelyezkedtem kényelmesen, szorosan simultam nagyanyámhoz, érzem a melegét és az illatát. A takarót magunkra terítette, lábainkon elrendezte, és a sötét keretes szemüvegét feltette. Az éjjeliszekrényen levő olvasólámpát felkapcsolta, és lágy hangon olvasni kezdte az első mesét.

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy család, ennek a családnak volt egy fia, aki nagyon szeretett volna eljutni a csillagok közé.

A szemeim ólomsúlyként nehezedtek már az első mondatkor. Lecsuktam, és ahogy távolról hallottam a történetet, megjelent előttem, és nagyanyám kellemes és lágy hangjára álomba zuhantam.

Már arra nem emlékszem, hogy hogyan jutottam fel a csillagok közé. Csak azt tudom, hogy amikor megláttam a szekeret, alig tudtam kinyitni a szemet. A szekeret, meghatározott pontokon, csillogó ezüst csillagok díszítették. Abba a nagy ragyogásba beleszédültem. Göncölszekér bakján ültem. Mellettem ült, nagyanyám, ölében a Gergőt tartotta. Kezemben volt a gyeplő és a lovak farára pöccintettem az ostor hegyével. A Göncölszekér hirtelen indult meg. A lovak fehérek voltak, és a gyeplő és szíjak csillogtak. Néztünk le, és akkor láttam, a házunk felett haladunk el. A piros cserepes házak sorban helyezkedtek el. A kémények nem füstöltek. A kertekben a növények, és gyümölcsfákon a termés, akkor érett be. Anyámat láttam, hazafelé tolta a kerékpárt, a kormányra volt akasztva a szatyor. A kenyér végét is láttam, ami kilátszott. Az udvarban a tyúkok kapirgáltak, hallottam az éhes Dorka visítását, ami az orrával döfködte az üres vályút. Pereszte kergette a pöttyös labdát, amit kint felejtettem a fa alatt. Ahogy haladtunk a szekérrel, az egész utca képét láttuk felülről. Láttam az utcabelieket, az óvodát, és a vegyesboltot is. A csillagok néha a szekér útjában álltak, rámutattam, a varázspálcámmal, és kihunytak.

A kisöcsém nézett lefele, anyámat megismerte. Sírt, és nagyanyám ringatni kezdte. Felmutatott a magasba, és mindketten elcsodálkoztunk. A csillagképek, mind sorban megelevenedtek előttünk. A Göncölszekér nagyon kényelmes volt. Suhant velünk a messzeségbe. A lovak vágatni kezdtek. A csillogó utazásunkat a Föld körül megkezdjük. Ismeretlen tájakon jártunk, és az emberek ruhája érdekes volt. Lassan a csillagok fénye kihunyt, és leereszkedtünk a Göncölszekérrel a földre. Nagyanyám a házba ment.

Visszavitettem a szekeret, és kihajoltam a közeli kis csillaghoz, ami a szekeret díszítette. Megfogtam, és a zsebembe tettem. A szekér oldalához erősített aranyeső ágon leereszkedtem. Sokáig tartott az út, az aranyeső ág virágzott. Az ágon sok sárga virágba kapaszkodtam, és amikor leértem, apám, anyám és Gergő, és az én drága nagyanyám ott várt.

Biztos talajt éreztem a lábam alatt, akkor a zsebembe nyúltam. Elővettem azt a tündöklően ragyogó kis csillagot, amit a szeretteimnek magammal hoztam.

Felébredtem. Nagyanyám a homlokomra tette a kezét, elégedett volt, lement a lázam.

Kiment a konyhába, és porcelánbögre teát erőltetett belém. Másnapról jobban voltam. A lázam is megszűnt.

Amikor nagyanyám ágyazta be az ágyat, amin feküdtünk, egy csillogó fényességet talált.

Egymásra néztünk, és mindketten tudtuk, hogy a Göncölszekérről hoztam magammal.

Szivárványhíd

Sokat szenvedtem a társaim gúnyos megjegyzései miatt. Kitűntem a csoportból, az élénkvörös hajammal, és az arcomat tarkító szeplőkkel. Sokat sírtam emiatt, kiközösítve, ellöktek maguktól a társaim, és a hátamra esve ütöttem meg magam.

- Nem játszatsz velünk, te pulykatozás vagy. - Kiabálták, és indulatosan néztek rám.

Körbe álltak, és a körből nem engedtek kilépni. A fájdalmas gúnyolódásukat tetőzték azzal, hogy kórusban ismételték.

- Pulykatozás, pulykatozás.

Sírásom üvöltésbe ment át, és a homokos kezemmel dörzsöltem a szemembe, a durva szemeket. A maszatos arcomat a tenyerembe temettem, és a kapun kiszaladva, hazafelé vettem az utat. Megszöktem az oviból, és nem akartam oda többet menni.

Szüleim tudtak a lelki sérüléseimről, bementek az óvodába, ahol a vezetőnő kedvesen ígérte, hogy fokozottabban figyelnek rám.

Nem figyeltek rám sehogy sem. A gúnyolódás fokozódott, és hogy védjem magam, ökölbe szorított kezemmel ütöttem, ahol értem, a gúnyolódót. Ennek, az lett az eredménye, hogy betörtem a társam orrát, félreállítva szidott meg a dadus. A sérült gyereket az ölébe vette, vérző sebét ellátta, és az ölelő karjai alatt, a nyelvét öltötte rám a fiú.

Anyám úgy érezte, hogy tehetetlen lett a neveléssel kapcsolatban. Elhatározta, hogy levisz falura, a nagyanyámhoz vonattal. Az esti telefonbeszélgetést hallottam, az ablakfüggöny mögött húztam meg magam. Előre örültem, hogy nagyanyámmal lehetek, aki mindig megvéd engem.

Emlékeztem, hogy azt is megengedte nekem a nyáron, hogy a szekrényből felpróbálhattam a magas sarkú cipőjét, és a hosszú ruháját. A kalapot is segített feltenni a fejemre, ami igaz, hogy nagy volt, de a csatok segítségével illett rám. Nagyon szerettem nála lenni, mert ott repült az idő.

Másnap reggel az ünneplő ruhámat vettem fel, a térdig érő zoknim, az egyik, mindig lecsúszott a bokámig. A fehér blúzban nagyon csinosnak éreztem magam. A tükör előtt fésülte a hajamat anyám, és elégedetten néztem a vörös fürtjeimet, amelyet leszorított a fehér selyemszalaggal. A piros lakkcipőmet még húsvétra kaptam, először volt a lábamon, tetszett, hogy minden lépésemnél kopogott.

Az utazás alatt csendben és fegyelmezetten ültem az ülésen. Az ablakon kitekintve láttam a szaladó fákat, és a halastavak vizén megcsillanó fodrokat. Türelmes voltam, reméltem, hogy úti célunk végén, vár az én nagyanyám.

A vonat befutott az állomásra, és a füstgomolyag helyett, a mozdony oldalán hirtelen spriccelt ki a gőz nagy erővel.

Nagyanyám a peronon várt, amikor meglátott a nyitott ablakban, integetett. Oda szaladt, és leemelt a lépcsőről. Maga elé tett, és végignézett rajtam.

- Mekkora nőttél, és milyen szép lettél. - Dicsért meg, nézett végig rajtam.

A lelkem dagadt a büszkeségtől, két karommal átöleltem a nyakát, nem akartam elengedni. Vállára ráhajtottam a vörös fürtjeimet, melyet a mellettünk elinduló mozdony levegője, kócolt össze. Boldognak éreztem magam. Ölelésében megtaláltam a biztonságot és a szeretetet.

Elindultunk az állomás utcájából, a Rigó utcába. A macskaköveken lépkedtem apró lábaimmal. Fogtam nagyanyám kezét, és anyámét, el sem engedtem volna. Beszélgettek. Amikor felemeltem a fejemet, hogy lássam az öreg arcát, a nap olyan erősen tűzött a szemembe, hogy elsötétült minden előttem. Megszédültem, és a lábam megrogyott.

Azonnal észrevette a változást rajtam, és a derekamat megfogta, hogy el ne essek.

Anyám lehajolt hozzám, és az arcomba nézett.

- Jó helyen leszel a nagyanyádnál, egy ideig itt maradsz. Megerősödsz, és jövők érted.

Átölelt, és a szeretet ismét eltöltötte a testemet. Csuda jó érzés volt.

Nagyanyám házához közeledve a szomszédok köszöntek, láttam, végignézték anyámon és rajtam is. Amikor elhaladtak mellettünk, utánunk fordultak, és összesúgtak.

Az öreg tömés ház, hámló vakolattal ismerős volt. A kapuhoz szaladtam, kezemet kiszakítva anyáméból, és az alsó reteszt elhúztam a kiskapun. Nyikorogva csapódott ki az ajtó.

Az öreg Perge házához futottam. Leguggoltam a kutya elé, és loboncos szőrét alig értem át, ahogy öleltem a nyakát. A kutya hűségesen tűrte, hatalmas farka csóválásával jelezte, hogy megismert. Még rövid ideig játszottam vele, amikor az ajtóban az anyám szólt, hogy menjek be.

Az ünneplő kockás rakott szoknyámat lecserélte otthoni játszóruhára. Szerettem ezt a szoknyát, a rakásai miatt pörgőnek neveztem. Tetszett, amikor a pörgésemkor a rakások szétnyíltak és a levegő alászorulva emelte fel az anyagot, mint amikor kinyitnak egy ernyőt. A szoknyában, csak pörögtem és pörögtem benne. Amikor elszédültem hátra fele estem, és nagyot nevettem rajta.

Anyám másnap reggel visszautazott.

Nagyanyámmal ketten maradtunk, és ahányszor felnéztem rá, annyiszor csillant meg a szemem a szeretettől. A napi munkáját végezte, fél szeme mindig rajtam volt, tudta merre járok, mit játszok. Munkája során beavatott a főzésbe is. Meg engedte, hogy a húst bundázzam be, de együtt gyúrtuk a pogácsát is.

Az estéket szerettem igazán, amikor a nyár melegében, a hűvös szobában egymás mellett feküdtünk, és beszélgettünk. A beszélgetésünk közepén rám terelte a szót.

- Miért szöktél haza az oviból? - Kérdezte, és a takarót az államig húzta.

- Azért, mert pulykatojásnak hívnak. Nem tudom miért, és milyen a pulykatozás? - Kérdeztem, és a karja alatt néztem fel az arcába.

Nagy levegőt vett és néhány perc múlva szólalt meg.

- Azt nevezik pulykatojásnak, aki szeplős. Te nagyon szép vagy a szeplőkkel. Az arcod ettől lett bájos. - Simogatta meg az arcomat.

Hittem neki. Jól esett, ahogy hozzám ért, az érintése meleg és puha volt. Megnyugtatót.

Másnap a szomszédból átjött játszani a szomszéd. Timi kislány, magával hozta a három testvérét is. Arca kerek, szőke hosszú hajában egy hatalmas nagy piros masni volt kötve. A kertésznadrágja olyan volt, mint az enyém.

Lassan beszélt, és halkán. Körbeálltak és tanakodtunk, hogyan játszunk.

- Mit játszunk? - Kérdezte.

- Bújócskázunk. - Vágtam rá.

A falhoz simultam és elkezdtem tízig számolni, csak eddig tanított meg anya. Amikor elhangzott a számolás, elindultam az udvarban megkeresni őket.

Benéztem a pajtába, ahol ráugrottam a szalmakupacra, reméltem, hogy alatta van. Legurultam róla, és nem volt ott. Körbejártam a pajtát, megtaláltam Pistát, az öccsét. Kiszaladtam az udvarba, és a tyűköl mögé néztem. Luca ott lapult mögöttem. A nyári konyha következett, ahol a tűzhely és a fal között

lapult az öccse, Feri. Timit kerestem. Tanácstalanul néztem körbe, hol lehet. A kapu nehéz elhúzó pántját erőltettem kiszabadulni a zárból, amikor kiugrott az egres bokor alól, és a falhoz szaladva kiabálta.

- Ipi apacs én nyertem. Tenyerét a falhoz csapkodta.

Fájt, hogy veszítettem a játékban. Ezt eljátszottuk sokszor, és én is nyertem. Az utolsó játékot játszottuk, amikor ismét én lettem a nyertes. Dühösen kiabált Feri, mert ő egyszer sem nyert a játékban. Timihez közeledett és a kezét ütésre emelte, magasra. Timit elé álltam, meg akartam védeni, amikor odajött hozzám ez a pufók fiú, és az arcomba nyomta az orrát, és azt kiabálta.

- Nem játszok veletek többet. Veled azért sem, mert olyan szeplős, vagy mint a pulykatojás, és ronda vörös a hajad is.

Azonnal beszaladtam a házba nagyanyámhoz. A könnyeim már az úton eleredtek. Átöleltem a lábát, és hangosan zokogtam, mint akinek rettenetesen nagy fájdalma van.

Nagyanyám kiszaladt az udvarba, hazaküldte a gyerekeket. Még azt is hallottam, amikor megdorgálta őket, hogy milyen buták, és ilyet nem szabad mondani a másokra.

Nagy sokára vigasztalódtam meg. Hüppögve ültem a széken, és nagyanyám az elém tartott lavórban mosta meg a kezemet, és az arcomat. Sokat szenvedtem a szeplőim miatt.

Egy este, amikor ismét beszélgettünk, megkérdeztem.

- Mitől múlnának el a szeplők az arcomról. - Feszülten vártam a választ. Bármi legyen is, elhatároztam, hogy letöröltetem őket.

Sokáig hallgatott. Nem kapkodta el a választ, ami valószínű, hogy fejtörést is okozott neki.

- Akkor múlik el a szeplő az arcodról, amikor a szivárványhíd alatt átmész.

Azt tudtam, hogy a nyári zápor után a szivárvány megjelenik, de nem értettem, hogy a szeplők minek a következtében múlnak el.

Az itt töltött nyaralásaimon láttam a kert végében félkör alakban megjelenő szín kavalkádot, mely olyan erősen vonzotta oda a tekintetemet.

Ettől a naptól kezdve, naponta többször átnéztem a kert kerítésén, hogy a szivárvány, már ott van e.

Egyedül játszottam, a Perge lett a legjobb barátom. A loboncos göndör szőrébe kapaszkodva ültem a hátára. Fogócskáztam vele, és hemperegtünk a pázsiton.

Az is nagyon tetszett, amikor elmentünk együtt a nagyanyámmal a boltba, és a kenyér, a margarin mellé vett egy zacskó savanyú cukorkát.

Amikor már mentünk haza, akkor kibontotta, és a számba adott egyet. Soha ilyen finom ízű cukorkát nem ettem sehol. Hazáig szopogattam.

Árus kiabált az utcában, aki pertlit, szalagot árult. Kértem nagyanyámat vegyen nekem piros szalagot a hajamba, olyat, mint Timinek van. Az idős asszony a kapu felett mérte le a selyem anyagot, és Timi nagy szemekkel állt mellette. Amikor belekötötte a fonott hajamba a szalagot, Timi irigykedve kiabálta.

- Nem is vagy szép a piros szalaggal, be, be.

Sarkon fordult, és hazaszaladt.

Kitéptem a hajamból, és a földre dobtam, mint akinek égeti a kezét. Nagyanyám kifizette, és lehajolt érte. Bement a házba, és a küszöbre ülve itattam az egereket. Hagyott megnyugodni.

Naponta lestem és vártam az én megmentő szívérványomat. Az esti imámba mindig suttogva belefoglaltam, hogy érkezzen meg, és segítsen rajtam.

Egy délelőttön a kertben dolgoztunk, amikor elsötétült felettünk az ég, az égzengés hatalmas erővel a fejünk felett hallatszott. Mintha fahordót gurítottak volna. Pár perc múlva olyan hevesen esett az eső, hogy a házig elázott a ruha rajtunk.

Az ajtót becsukta, és azonnal átöltöztetett. Amilyen gyorsan jött a zápor, olyan gyorsan el is vonult.

Kisütött a nap, és a fülledt melegben, az udvar tócsáit kerülgetve lestem a kert kerítésén át. Megpillantottam a szívérványt. A szívem nagyot dobbant, és beszaladtam nagyanyámhoz, azonnal menjünk oda, mert a szeplőimet neki adom. Nagyanyám zavartan nézett rám. Kézen fogott, és elindultunk a kertbe, a végéhez érve a szívérvány már halványulni kezdett. Szaporáztam a lépteimet, elengedtem a kezét és a kerítésnél a szívérványhíd alá álltam. A színek beragyogták az arcomat. Elégedetten néztem nagyanyámra, aki szótlanul állt előttem.

Egyszer csak eltűnt a szívérványhíd, és én ott álltam némán. Szerettem volna beszaladni a szobába, a tükrös elé állni, és megnézni, hogy a szeplőim eltűntek. Izgatottan szaladtam be és láttam, mintha kisebbek lennének, és kevesebb is.

- Legközelebb ismét alá állsz, megint kevesebb lesz a szeplő. - Állt mögöttem, és vigasztalt.

Az éjszaka nagyon mélyen aludtam. Álmomban, már nem volt egy szeplőm sem. Boldogan mutattam nagyanyámnak, aki a meleg és puha kezével megsimogatta az arcomat.

Harmatcsepp

Éjszaka arra ébredtem, hogy apám dobogó léptekkel siet a bejárati ajtóhoz. A beszürodő hangok alapján arra következtettem, hogy megérkezett a gólya mihozzánk. Hallottam, amikor anyámat kísérték ki a mentős bácsik, és vitték a kórházba.

Nagyanyámat faggattam, amikor nála voltam, hogy a kisöcsém mikor érkezik meg. Ő világosított fel, hogy amikor anyám a kórházba megy, akkor hozza a gólya.

Apám nagyon kora reggel ébresztett fel. Alig tudtam a szememet nyitva tartani, a hideg vízzel való mosakodás csak rontott a helyzeten. Annyira korán volt, hogy apám segített öltözni. A legdivatosabb nadrágomat vettem fel, a farmert, amit tőle kaptam. Nagyon büszke voltam rá, mert az oviban, csak nekem volt farmer nadrágom. A hosszú ujjú, csipkés gallérú kockás ingembe bújtam. A zoknimat apám húzta fel, és a kopogós cipőt rám adta. Amikor elkészültünk az öltözködéssel, a lábam szárán a farmert lesimította, amit nem értettem, miért tette. A kiskabátomat, amit nagyanyám kötött, felvettem, és a fehér kalapomhoz ragaszkodtam, amely szélén ott a rózsaszín masni. A tűkörbe még belenéztem, igazítottam a kalapom állásán, közel hajoltam a tűkörképemhez, és megszámláltam a meglévő szeplőimet. Megnyugodtam, egygyel kevesebb volt.

A ház előtt várakoztam, az autóra, amit apám a garázsból hozott elő.

A hajnal már elkezdődött.

Hirtelen éber lettem. A hűvös levegő éberré tett. A felkelő Nap, lassan világította meg az utcákat, tereket. A kiskert mellett álltam a járdán, fegyelmezetten. Lehajtottam a fejem, és néztem a cipőm orrát, fényes-e. A járda melletti kiskertre tévedt a tekintetem.

Az álom már kiment a szememből, és a virágok nedves kelyhei hívták fel a figyelmemet. Láttam, a kis harmatcseppet, hogyan húzódik a kert virágaira. A levelek néha egymáshoz simultak. A virágok szirmai közül, mintha csak egy könnycsepp lenne, harmatcsepp hullt a földre.

Az autóba ültetett hátra, maga mögé apám, és az övet bekapcsolta rajtam. Már úton voltunk, amikor eszembe jutott.

- Nem fészülködtem. - Szóltam előre. Simítottam meg a kalapom alól kilógó tűzvörös hajam.

- Aki szép, az, szép így is. - Válaszolta, és hangosan elnevette magát.

Néztem ki az ablakon. Láttam az elsuhanó fákat, és az ablakhoz közeli ágakon, a pók hálóján ezernyi harmatcsepp táncolt. Oly tisztán és oly üdén,

csillogott, mint drágakő a napsütésben. Az utat kísérő fák levelein, milliónyi üveggyöngyként ragyogtak. A levélről hullt le róla, majd végül feladta.

A nyáron, nagyanyámnál, az udvarban játszottam, a diófa árnyékában, és a buja dús levelek és az ágak között, megláttam a piros csőrű madarat. Szaladtam egyenesen arra, amerre haladt, és kiabáltam.

- Gólya, gólya gilice, hozzá nekem öcsikét.

Figyeltem, merre repül, hol száll le a madár.

Nagyanyám házatól kis távolságra, a régi öreg ház tetején rakott fészket. Az ott lakók, nem zavarták a gólyát. A megérkezését követően, hamarosan a párja is megérkezett, aki ritkán hagyta el a fészket.

Nagyanyám szerint költött. Hogy ez mit jelentett pontosan, akkor még nem tudtam.

Egészen kivilágosodott az utca, amikor megérkeztünk nagyanyámhoz. Apám átadott neki, és a kockás szatyorba sietve bedobált ruhámat. Mint utólag kiderült, zoknit nem rakott. Helyette, szoknyát, többet is. A pörgőset elfejtette.

Néhány mondatot váltottak, és azonnal indult vissza.

Nagyanyám a kezemet fogva, indultunk a házba. A kapun a reteszt rátolta, és Peresztének odaszólt.

- Vigyázz a házra.

Bementünk, a szobába, és éreztem a szoba alma illatát. Nagyanyám szekénye szélén a magasban, ott sorakoztak az érett almák.

Vetköztetett. A lepkés hálóingemet vettem fel. Bebújtam nagyanyám ágyába, és a nehéz dunyhát nem tudtam megemelni. Álmosan feküdtem, éreztem, hogy egy meleg kéz betakar, a homlokomat megsimogatja, és azonnal mély álomba merültem.

Már délelőtt volt, amikor felébredtem.

Nagyanyám a konyhában tett-vett. A rádió halkán szólt, tisztán hallottam, amikor elhangzott.

- Tíz óra.

Lecsúsztam a nagy ágyról, melyről a lábam nem ért le. Ugrottam egy nagyot, és mezítláb mentem a konyhába. Hangtalanul surrantam nagyanyámhoz, és öleltem át. Megsimogatott és szorosan tartott. A fejem felett mondta hangosan.

- Meghozta hajnalban a kisöcsédet a gólya.

Azonnal táncolni kezdtem az örömben. Az álom, elillant, és azonnal látni és megérinteni szerettem volna. Ezer és ezer kérdést intéztem nagyanyámhoz, alig győzött válaszolni rá.

Nagyanyám leült a székre, és az ölébe vett. Két karjával átölelve tartott, és magyarázta. Szorosan hozzá simultam, a vörös hajamat elhajtotta az arcomból.

- Még nem lehet játszani vele, és megfogni sem. Olyan kicsi, vigyázni kell rá. Majd amikor megerősödik, és anyád megengedi, akkor, segíthetsz neki az öcséd dajkálásában. Apád telefonált reggel, megérkezett.

Nagyanyám megígérte, hogy apám eljön értem, és a kórházba elvisz látogatóba, az öcsémhez, és anyámhoz.

A napok gyorsan teltek. Nagyanyám egyik este mondta, hogy holnap mehetek látogatóba, és ő is velem jön. Nagyon boldog voltam. Hamar elaludtam, és izgatottan ébredtem.

Elhatároztam, hogy anyámnak és az öcsémnek ajándékot viszek.

Még a nap sem kelt fel, de már kint voltam nagyanyám virágos kertjében. Néztam, ahogy a virágok kelyhén megcsillan a harmatcsepp, szivárványt varázsol a virágok szélére.

Nagyanyám utánam jött. A kötött kendőjét magán összefogva állt a kertkapuban, keresett. Amikor meglátott kérdezett.

- Mit keresel ilyen kora reggel a kiskertben.

A kis öcsémnek ajándékot készítek.

Nem értette, nézte, hogy hajladozok a virágkelyhekhez, és a nedves ujjamat húzom le, a doboz belső szélére.

- Harmatcseppet szedegettem, dobozkába gyűjtöttem. - Mutattam boldogan, a doboz nedves alját.

Megfogta a kezemet, és bevezetett a szobába. Odafeküdtem mellé, a nagyágyba. Reggel apám ébresztett.

A kórházban furcsa szag volt. Anyámat öleltem, és a kis öcsémet szerettem volna látni. Egy üvegfalon túlra mutatott apám, és a sok síró kisbaba között nem ismertem fel az öcsémet. Annyira fájt, hogy sírni hallom, de nem látom, hogy zokogva öleltem át apám nyakát, aki felemelve tartott.

A nővér néni, odahozta közel az ablakhoz az én kis öcsémet, amit a gólya nekem hozott, és én gyönyörködve beszéltem hozzá, a pufók arcú kisbabához. Gyorsan hadarva elmondtam, hogy neki adom a Lencsi babámat, és a sárkányom is az övé lehet, megtanítom kerékpározni a piros biciklimmel, és a színes léggömbömmel is játszhat.

Óvatosan elővettem a zsebemből a gyufásdobozt, és büszkén mutattam, ezt hoztam.

- Harmatcseppet szedtem.

Csillagpor

Éreztem, valami nagyon megváltozott otthon. Anyám és apám halkán, suttogva beszéltek egymás között. Nagyanyámat, meghozta a mentőautó a kórházból, és a szobám melletti helyiségbe helyezték el. Nagyon beteg volt. Tilos volt befutkosni hozzá, az ágyára felmászni, és hangoskodni, zavarni a pihenésben. Nem mehettem be hozzá engedély nélkül, és nem énekelhettem a széken állva, tölcserőt alkotva a két kezemmel, mint az énekesek a televízióban.

Amikor anyámék nem látták, óvatosan nyitottam ki az ajtót, és mint a macska surrantam be a szűk résen. Ott álltam az ágya előtt.

Nagyanyám lezárt szeme rezzenéstelen volt. A párna magasra volt emelve a fejtámlához, és a hátának biztos támasztékot nyújtott.

Néztem az arcát, és a halvány kezét kerestem, a takaró alól emeltem ki, megfogtam, és jeleztem, itt vagyok. A keze nem simogatta meg a vörös hajamat, ezt nagyon hiányoltam.

Lassan nyílt a szeme, és a benne levő csillogást kerestem, amit minden alkalommal láttam, amikor rám nézett. A csillogás és a mosolya megszűnt, és a száját csak lassan és nehezen tudta nyitni. Ott álltam, és öleltem magamhoz a kezét, és az ujjait. Simogattam, és beszéltem hozzá, és hangosan mondtam el neki, mint aki a jól megtanult leckét mondja fel, hogy arra tanított, hogy a mosoly, minden kaput kinyit, mindent megold.

Nem értettem, hogy akkor nagyanyám miért nem akar mosolyogni, amikor én itt vagyok, és csak rá mosolygok. Sokáig álltam csendben, és öleltem a kezét. Megsimogattam a haját, úgy, mint néhány nappal ezelőtt, ő tette velem. A takarójának egy részét, amit elbirtam a két kezemmel, az álláig húztam fel. Leültem az ágy szélére, és hallgattam. Nem beszélt hozzám az én nagyanyám. Éreztem, nagy baj van. A mosolya hiányzott legjobban, és a kedves szava. A sápadt arcára a betegség rá volt írva. A takaró alá becsúsztattam a kezét, és rányomtam a takarót, meg ne fázzon. Óvatosan, ahogy jöttem, kimentem az ajtón.

Anyám már keresett.

- Nem szabad nagyanyádat zavarni, sokat kell pihennie, hogy meggyógyuljon. - Figyelmeztetett, immár vagy huszadik alkalommal.

- Miért nem mosolyog?- Kérdeztem, annyira fájt, és nem értettem mi történik körülöttem.

- Amikor meggyógyul, ismét mosolyogni fog, a régi nagyanyádat kapod vissza. - Válaszolta, és megsimogatta a fejem.

Hittem is, meg nem is. Az asztalnál ültünk, és a vacsoraidő alatt, a kenyérkockákat katonasorba raktam. A tavaszi piros retek volt a sipkájuk, és a katonának, a vezényszóra tisztelegtek, ezzel játszottam.

Anyám hangjára rezzentem meg.

Apámhoz fordulva halkán mondta.

- Nem tudom mi lesz, az étvágya teljesen elment. Az orvost elhívom, írjon étvágyhozót, vizsgálja meg.

A feszült légkört annyira éreztem, ami szokatlan volt nekem, elhatároztam, majd én meggyógyítom az én drága nagyanyámat, nem kell doktor bácsi.

A székéről lecsúsztam, és anyámék észre sem vették, annyira elmélyülten beszélgettek.

Felmentem az emeletre, és kinyitottam az ajtót. Elhatároztam, beszélek nagyanyámmal, tartson ki, mert elmegyek azért a csodaszerért, amitől meggyógyul.

Az ágyára felmásztam, gondoltam, most anyám nem látja. Odabújtam mellé, és betakaróztam. Szorosan simultam hozzá, és akkor suttogva, hogy csak ő hallja, elmondtam a tervemet.

Szemét lassan nyitotta ki. A kezét lassan, erőlködve emelte fel, és azonnal visszahanyatlott az ágyra. A száján nem jött ki hang.

Vártam még egy ideig, olyan jó érzés volt ott, mellette feküdni.

Másnap reggel a nyári reggelen, már a kész terv ott volt a fejemben. A nap nagy részét a konyhában, anyám mellett töltöttem. Nagyon fegyelmezetten viselkedtem, nehogy veszélybe sodorjam, az estére kialakított tervet.

A ház elcsendesedett. Apám a kutyát elengedte, vigyázzon éjszaka a házra. Amikor anyámék lefeküdtek, a takaró alól, hangtalanul bújtam ki. Öltözködtem. A nadrágot begomboltam, és a pólóba belebújtam, a pántos cipőm helyett a fűzőset vettem fel. Felkészültem gondolatban, hogy messze megyek egészen addig, ameddig nagyanyám mosolyát vissza nem kapom.

Az esti órákban, kiosontam a házból. A fekete puli a lábamnak dörgölözve jött utánam.

A sötét éjszakai égboltot, a fényes csillagok világították meg. A kert kapuánál megálltam, és a hulló csillagot néztem, ami a gyorsan haladt a Föld felé, és félúton, kialudt.

Arra gondoltam, hogy nagyanyám azért beteg, mert nem mosolyog. Elvesztette a mosolyát, és nekem kell megtalálnom annak a módját, hogy a mosolya visszatérjen az arcára.

Nagyanyám mesélt nekem egy történetet. A hulló csillagok alatt, a hangosan kimondott kívánságok teljesülnek.

A kertkaput nagyon sokára, és nehezen tudtam annyira kinyitni, hogy beférjek a szűk résen. A kert közepén álltam, és hallgattam a közeli folyó szélén brekegő békák énekét. A biztos pontot kerestem, a gyümölcsfaágak ne akadályozzanak, a csillaggal való beszélgetésben. A kócos puli mellettem leült a

földre, és nézte minden mozdulatomat. Felemeltem a fejem, és az égbolton, kiválasztottam egy kis csillagot.

- Kérlek szépen, kis csillag, add vissza a nagyanyám mosolyát, aki nagyon beteg. - Kérleltem.

Választ nem kaptam, és úgy gondoltam, ha a többi csillaggal is beszélek, biztos teljesíti a kérésemet. Előre haladtam, és az égboltra nézve, megismételtem a kérésem. Már egy ideje kértem a csillagokat, és a kérésem átsapott könnyörgésbe, majd a sírás a számon nagy erővel tört ki. Zokogva álltam a csillagos nyári éjszakában, a kert közepén, hangosan kiabálva könnyörgtem nagyanyám mosolyáért.

A sírástól nem hallottam a közeledő lépteket, és azt éreztem, hogy két ölelő kar felemel a magasba.

- Mit keresel itt kint egyedül?- Kérdezte apám.

- A nagyanyám mosolyát kértem vissza a csillagoktól. - Zokogva mondtam, majd folytattam. - Ő mesélte, hogy a hullócsillagok teljesítik a kívánságot. - Zokogva öleltem át apám nyakát, és magához ölelve indult be a házba.

Azonnal tiltakoztam, le akartam szállni. Ragaszkodtam hozzá, hogy ő is kérje nagyanyám mosolyát.

Apám ott állt mögöttem, felnézett az égre, és a kiválasztott csillaghoz szólt.

- Add vissza, kérlek, anyám mosolyát, ami mindennél többet ér. - Ölelt magához.

Felnéztem az égboltra, és olyan érzésem volt, mintha a csillagokról csillagpor permet hullana rám. Ránéztem a ruhámra, és láttam a sok apró fényes permetet, és amikor apámnak megmutattam volna, eltűnt.

Karjában vitt be a szobába, az éjszaka mellettük aludtam a nagyágyban.

Másnap anyám örömmel mondta, hogy nagyanyám jobban van.

Azonnal felszaladtam a lépcsőn mezítláb, a kiskacsás pizsamámban. Kitértam az ajtót, és ott teremtem nagyanyám ágya előtt. Ránéztem, és a régi megszokott melegséggel mosolygott. Két kezét előrenyújtotta, és felsegített maga mellé az ágyra. Betakaróztam a takarójával, és hozzáfordulva átöleltem. A lelkem ekkor nyugodott meg. Büszke voltam, hogy apám segítségével nagyanyám mosolyát visszakapta.

Apám néhány hónap múlva mondta el nagyanyámnak, az én kis csillagos kalandomat. A kérésemet olyan jól teljesítette a kis csillag, hogy nagyanyám arcáról a mosoly, azóta sem hervadt le.

Lánc lánc eszterlánc, eszterlánci cérna...

Nagyanyám megengedte, hogy a szomszédok lányát, Iluskát, aki idősebb volt nálam, és annak testvére, a három fiú, átjöhet játszani.

Bújócskáztunk, és amikor eluntuk, akkor körbeálltunk. Az udvarban a nagy diófa alatt az árnyékban, egymás kezét fogva énekeltünk, és körbe forogtunk. A fiúk egy idő után megunták a játékot, és elmentek haza. A lánytestvérük maradt, és a Lencsi babámmal játszottunk tovább. A babát altattuk, és etettük.

Elmondta, hogy ő is szeretne egy ilyen babát. Az anyukájának nincs pénze, nem tud venni. Olyan vágyakozással nézte a porcelán arcú rongybabámat, hogy megesett a szívem rajta. Megengedtem, hogy babázzon vele.

A babát altatta, majd eljátszotta mindazt, amit otthon lát a családjában. Az apa mély hangját nevetségesen utánozta. Az anya, aki félősen, és reszkető hangon suttogott, majd ő következett, amikor az apja megérkezik este, és a babának suttogva mondta el, hogy az apa a táskájában a darab kenyeret, azért hozta vissza, hogy elmondhassa a nyúl látta kenyér történetét. Leültette a Lencsi babát a diófa törzséhez a földre. A kezeit megigazította, és a baba nyitott szemét figyelve megszólalt.

- Tudod, Lencsi baba, a nyúl ette kenyér története arról szól, hogy amikor apa reggel elindul dolgozni, magával viszi az egész napi ételmet. Gondol a szeretteire, és egy kis darabot visszavisz a családjának. A kis darab kenyér, egész nap ott utazik a gazda táskájában, és sokkal finomabb íze van, amikor visszahozza, mint amikor elvitte reggel. Ezért nyúl látta kenyér. - Magyarázta lelkesen.

Ott álltam mellette, és azon gondolkodtam, hogy minek visz el az apja több ételmet, ha nem fogy el. Erre a kérdésemre, nem tudott válaszolni.

A babámat nagyon megkedvelte. Naponta átjött hozzánk, és a piros ruháját adta rá, fésülte a haját, és még altatta is. Este, amikor már hazament, a babát nem találtam sehol. Nagyon kétségbeestem, és nagyanyámnak sírtam el, elvesztett Lencsi. Átnéztük az udvar minden sarkát, és a bokrok alá is benéztünk. Keservesen sirattam kedvenc babámat, úgy éreztem, itt a világvége.

Nagyanyámmal átmentünk a szomszédokhoz. Az anyukája ott volt a konyhában, és a vacsorához terítette meg az asztalt, és a nagyanyámat helytel kínálta. Illedelmesen álltam mellette, és nagyanyám elmondta, miért mentünk.

- Megnézem a gyerekek szobájába. – Mondta, zavartan.

Felment a lépcsőn, és hamarosan a Lencsi babámmal tért vissza.

- Biztosan, elfelejtette visszaadni. - Mondta, lehajtott fejjel.

Nagyanyám felállt, fogta a kezemet, indultunk haza.

Lencsikémet, szorosan magamhoz öleltem, és a kezemből ki sem adtam volna. Elhatároztam, nem játszom többet a szomszéd lánnyal. Nagyon haragudtam.

Másnap a kapunál ott álltak mind a négyen, kedvesen hívtak, majd amikor odaértem a kapuhoz, harsányan és hangosan gúnyoltak kórusban engem.

- Fecskét látok, szeplőt hányok, selymet gombolyítok. - Szinte már kiabálva fejezték be a csúfolódást.

Azonnal sírva fakadtam, és úgy éreztem, hogy a lelkem megszakad. Beszaladtam nagyanyámhoz. A sok sérelem és gúnyolódás, ami ért a szeplőim miatt, a lelkemet teljesen megsebezte. A hangos zokogásomra nagyanyám azonnal elküldte a gyerekeket.

Bementünk, megmosdatott, és az ölébe ültetett. A hajamat simogatta, és fésülte, szalagot kötött bele. Vigasztalt, és elmagyarázta, hogy így vagyok szép, és a tükörhöz vezetett. Belenéztem, az arcomon már sokkal kevesebb szeplő volt, mint kisebb koromban. A nagyanyám átküldött a szívárányhíd alatt, a szeplőket elküldte, azt a párat, ami maradt, számon tartottam. Talán hat, vagy hét lehetett az arcomon.

Az esti órákban, a kertben dolgozott nagyanyám, a virágokat karózta fel. Ott álltam mellette, és a kötöző zsineget nyújtottam felé.

A szomszéd gyerekek a kapu léckerítésinek rései között lestek be. Nagyanyám úgy tett, mintha nem látná őket. Ismét a harsány csúfolódó nótára kezdtek. Amikor meglátták elszaladtak. Nagyanyám megelégedte, és átment a szomszéd asszonyhoz. Elmondta, a gyerekei mit tettek, büntetést érdemelnek.

A gyerekek büntetésbe kerültek, és a szobát nem hagyhatták el.

Másnap nagyon csinosan öltöztem fel, nagyanyám mondta, apám meglátogat bennünket. A piros térdnadrágomat vettem fel, aminek elől és hátul is voltak zsebei, amibe kavicsokat gyűjtöttem. A fehér pólómon egy kiskacsa volt hímezve. A nyitott, fehér szandálomat, az ujjaim felett, csipkéből készült szívecske díszítette. Nagyon csinosnak éreztem magam. A hajamat nagyanyám fehér selyemszalaggal kötötte össze, lófarokban.

A diófa alatt, a kockás pléden játszottam. Lencsikét fürdettem, és a tiszta ruhát adtam rá. A fésűvel új frizurát készítettem neki.

A motorzúgásra figyeltem fel, és a kapu nyikorgására emeltem fel a fejem.

Apám állt ott, karján az öcsikémmel. Oda szaladtam, és átöleltem, térdéig értem. Az öcsikémet a földre letette, aki bizonytalanul tett néhány lépést.

Az aranyfürtös hajú kisfiú fejét csókoltam, és átölelve vezettem a takaróhoz. Apám, csak állt, és nézett bennünket.

Az öcsikém a pléden letottyant, és a Lencsikét a kezébe nyomtam.

Beszéltem hozzá, és nézett mosolyogva rám. Kezeit magasba nyújtotta, jelezve emeljem fel. Apám oda lépett, és nagyanyámhoz vitte, aki már indult

felénk a házból. Ölelte és csókolta a kisöcsémet, és én folyamatosan simogattam.

Apám a konyhában nagyanyámmal beszélgetett.

Az udvarba kimentem. A takarót hajtottam össze, amikor a szomszéd gyerekek a harsány csúfolódó énekbe kezdtek.

Elhatároztam, nem hagyom magam. Odaszaladtam a kapuhoz, és kinyitottam az ajtót.

- Nektek nincs is öcsikétek, a gólya hozott nekem, be... - Kiabáltam.

Azonnal csend lett. A gyerekek elhallgattak, néztek rám, majd elfutottak. Ott álltam a nyitott kapuban, és néztem a távolodó gyerekek után.

Apám karján a kisöcsémrel, nagyanyámmal együtt, a konyhaajtóban állt. Engem figyeltek. Rájuk néztem, és elégedett mosolyt láttam az arcukon.

Büszke voltam magamra, megvédtem magam.

- Akkor is nekem van a legaranyosabb kisöcsém. Nektek meg nincs, mert a gólya csak nekem hozott. - Kiáltottam utánuk haragosan.

Aranylétra

Karácsonyhoz közeledve azon gondolkodtam, hogy anyámtól és apámtól mit kérjek ajándékba. Második osztályba jártam, és a kívánságlistát apám említette meg. Sorra vettem a játékok felsorolását, és a döntésemet későbbre halasztottam. Nem sürgetett az idő, még egy hónap volt hátra.

A hideg és havas, reggeli órában anyám kisírt szemmel ébresztett, készüljek, megyek az iskolába. Nagyon megrázott a látvány, amikor az arcán a könnyecsek folyamatosan, szünni nem akaróan gurultak le. Száját makacsul összezárta, és a testét megfeszítve tartotta, hogy a hangos zokogás ne törjön fel belőle. Néztem, és a szívem belefájdult ebbe a látványba. Erősen törtem a fejem, mi történhetett, anyámat még soha nem láttam sírni.

A cipőmet kötöttem, amikor apám bejött hozzám. A reggeli üdvözlés most elmaradt. Odaült mellém az ágyam szélére, és csak annyit mondott.

- A nagymama elment, a nagypapa után a Menyországba.

Nem értettem, miért nem beszélt erről a nagymama, azt tudtam, hogy készül fel a Menyországba, mert számtalanszor említette nekem.

Néztem apám sápadt arcára, és ahogy átölelt, az a sóhaj, ami a melléből feltört, éreztem rajta a mély fájdalmat.

A temetés napján nem mentem iskolába. A sötét szoknyámat és egy fekete blúzt készített ki anyám, azt vegyem fel. Ahogy öltöztem, a sötét ruha, borzongást váltott ki belőlem. A harisnyám, ami sötét színű volt, még vékonyab-

bá tette az amúgy is pipaszár lábaimat. A ruhában nem éreztem jól magam, már vártam gondolatban azt az időt, hogy levethessem

A vendégek, akik érkeztek, fekete ruhát viseltek. Csendesen beszéltek egymással, és az én drága nagyanyám képe ki volt rakva a nappaliban, az asztal fölé, a falra, jól látható helyre.

A vendégek nagy részét soha nem láttam, de mindenkinek illedelmesen köszöntem. A szobában rengeteg széket rakott anyám, és apám, a falhoz közel tolta, hogy minél nagyobb hely maradjon az asztaloknak. A fehér hímzett terítőn, a karos gyertyatartóban gyertyák égtek, és a nagyanyám képét megvilágították, a táncot járó gyertyalángok. Anyám a szomszédoktól székeket is kölcsön kérte erre az eseményre. A vendégek ülve, vagy a helyiséget körben járva beszélgettek nagyanyámról.

Az ajtótól kis távolságra álltam, ne legyek útban anyámnak és azoknak az asszonyoknak, akik halkán suttogva köralakban állva, beszélgettek.

Az idő elérkezett, indultunk a temetésre. Az úton anyám és apám között haladtam, és a lángoló vörös hajamat felemelve fújta a hideg szél, ami a sapkám alá befurakodott.

A falu utcáján, mivel ez az egy volt, de ez nagyon hosszú volt, a lábam előtt levő köveket most nem rugdostam meg, kikerültem őket, illedelmesen. A fekete ruhás menet csendesen menetelt, és a nők a kezükben, csokor virágot szorongattak.

A temető kapuját megismertem. Nagyanyámmal gyakran jöttem ide, nagyapám sírjához. Gyakran hoztunk virágot, és a fejfára támaszkodva beszélt nagyapámhoz. Már akkor sem értettem, hogy nagyapám sírja miért maradt itt, amikor ő a Menyországba távozott.

Lassan értünk nagyapám sírjához. A legnagyobb meglepetésemre, egy hatalmas üreg tátongott rajta, amit a legutóbbi látogatásunkkor nagyanyámmal, nem tapasztaltam. A kivájt föld, a sír oldalára volt hanyva.

A temetés ideje alatt a koporsót néztem, és azon gondolkodtam, nagyanyám, hogy fért bele. Szerettem volna odamenni hozzá, és felébreszteni. Itt vagytok, ne menjen el, mi lesz velem nélküle.

Ezekre, a gondolatokra, annyira fájt a szívem, hogy a könnyeim eleredtek. Sírtam, és a szeplős arcomon végig gurultak a könnyecseppek, és a fekete blúzom elején még sötétebb foltot hagytak maguk után. Sírtam, és nem láttam már a könnyeimtől, hogy mi történik körülöttem. Zavaros volt az egész nap, sőt még az is, hogy nagyanyám halála után, hogy kerül nagyapámhoz, ha a temetőbe teszik, a férje mellé.

A lélekharang kondult folyamatosan a temetés ideje alatt.

A rémület fogott el, amikor nagyanyámat a földbe tették a koporsóval együtt. Rettegve gondoltam arra, hogy velem is ez történhet. A földet, amit

rászórtak, azt a tompa hangot, még sokáig a fülemben hallottam. A virágok és a kör alakú virágkeretek teljesen beborították a földet, amit hosszú és keskenyre formáltak. Még sokáig álltunk ott a szüleimmel, és apámat akkor láttam először könnyezni. Az anyját, az én drága nagyanyámat temették el.

Arra gondoltam, hogy velem is ezt teszik majd, amikor elmegyek nagyanyámhoz, pedig elhatároztam, hogy meglátogatom. Ijedten fordultam anyámhoz, aki magához szorította a fejemet, és a vörös hajamat simogatta, a sapka lecsúszott, és anyám kapta el. Amikor kissé megnyugodtam. Visszagondoltam a múlt heti eseményekre, amikor nagyanyámnál voltam. Beteg voltam, és nem mehettem iskolába. Anyám vonattal vitt el hozzám, és ő még aznap este vissza utazott. Boldogan integettem az állomáson, és a vonat indulásakor, nagyanyám meleg és puha kezében a kezemet tartotta.

A reggeli kakaót senki nem tudta olyan finomra készíteni, mint ő. A foszlós kalácsot maga sütötte. A szemével állandóan követett, amerre jártam. A szeplőim nagy részét elküldte a szivárvánnyal, azóta csak néhány maradt az arcomon. Az esti beszélgetéseinkkor, sok és érdekes dolgot tanultam tőle, és csuda okosnak tartottam magam.

Nagyon hiányzott az elmúlt napokban, az ölelése, ahogy kitárt karokkal jött felém, és én szaladva perdültem hozzá, és sokáig így maradtunk, és csak öleltük és öleltük egymást. Fájt, hogy ezek az édes együttlétek megszűntek. Haragudtam a világra, hogy elvették tőlem, és elmehetett nagyapámhoz. Arra gondoltam, hogy nagyapám keze lehetett a dologban, miért nem várt meg engem is, és együtt mehettem volna vele, vitt volna magával.

Nagyanyám gyakran elmondta, hogy ő már nagyon szeretne nagyapámnál a Menyországban lenni, és vele maradni. Minden alkalommal sírva fakadtam, mert az elválás gondolata összeszorította a szívemet. Odabújtam az én drága nagyanyámhoz, aki átölelt, és suttogva mondta.

- Amikor majd nagyon öreg leszel, akkor majd te is eljössz utánunk. Várni foglak a Menyország kapujában.

Gyakran megnéztem magam a tükörbe, hogy az arcomon látok olyan bárázdákat, ami nagyanyám arcát behálózták.

A temetés után a vendégek a nappaliban a kistányérokra süteményt fogyasztottak, és nagyanyámról beszéltek.

Óvatosan lopakodtam fel a lépcsőkön a szobámba. A ruhát levettem magamról, és tiszta erőmből a földre hajítottam. Ott ültem a széken, az íróasztalom előtt, és néztem a földre hajított ruhát. Felálltam, és a lábammal nagyot dobbantottam a blúzra, és haragudtam a világra. Keserves sírás vett erőt rajtam, és az asztallapra borulva zokogtam.

- Nagyanyám miért hagyta itt. - Tört ki belőlem a kérdés, melyre választ nem kaptam.

A napok lassan teltek és nagyon csendes lett a ház. Apám alig beszélt, anyám a tekintetéből olvasott. Az iskolában a karácsonyi szünetre készültünk, amikor fogalmazást kellett írni arról, ki mit szeretne karácsonyra kapni.

A fogalmazásra csak annyit írtam. Aranylétrát.

Beadtam a tanító néninek, aki elolvasta, és az arcán láttam, hogy a gondolatok sötét felhője jelent meg rajta.

Talán két nap telt el, amikor egy délután a tanító néni látogatást tett nálunk. A szüleimmel hosszasan beszélgetett, és a fogalmazásomat megmutatta, melyet magával hozott. Anyám elővette a kívánságkérésemet, amelyen ugyanaz a szó szerepelt. Tanácstalanul néztek egymásra.

Két nap volt hátra a karácsonyig. Anyámmal a lakást öltöztettük fel ünnepi ruhájába, és közben megkérdezte, miért aranylétrát kérek. A valódi okot eltitkoltam, mert attól tartottam, ha elmondom, nem kapom meg.

- Olvastam a mesekönyvben, és ilyet szeretnék. - Válaszoltam lehajtott fejjel, az arcom olyan piros lett a füllentéstől, mint a hajam.

Karácsony előtti éjszaka álmomban, az aranylétrát megkaptam. Apám és anyám boldogan álltak az oldalán, amit felállítottak. A létra első fokára felálltam, és a kezeimmel egymás után markoltam meg a fokokat, léptem nagyokat a létrán. Sokáig kellett mennem, a Mennysország nagyon magasan volt. Nem mertem lenézni, féltem, megszédülök. A létra tetejéhez közeledve néztem fel a magasba. Az én drága nagyanyám, a karjait kitárva állt a Mennysország kapujában. A haja hosszú, fehér, kibontva, és a ruhája is fehér volt. Mosolygott, és mellette az öreg férfi állt, akit nem ismertem, szintén mosolygott. A létra utolsó fokán álltam, és beléptem volna a nagyanyám birodalmába, amikor a létrát megfogta, és nem engedett lelépni. Közel jött hozzám, a létra oldalait erősen markolta.

Sokáig beszélgettünk, és szerettem volna megölelni. Közel hajolt hozzám, és a karjait átkulcsolta rajtam, és ez az érzés csodálatos volt. - Menj vissza anyádhoz, és apádhoz, nagyon szeretnek és várnak téged. - Sűgta a fülembe.

Megígértem, hogy amikor tehetem, ismét meglátogatom.

Ekkor pillantottam le a létrára, kerestem a lábammal a visszavezető fokot, láttam, a létra fantasztikus csillogó arany színét. Sokáig álltam ott, és nehezen szántam rá magam, hogy elváljak az én drága nagyanyámtól, amikor sokára, de megtaláltam. Néztem a vakító csillogást, és lassan, lefele haladva visszaérkeztem anyám és apám karjaiba.

Reggel ébredés után, megkönnyebbülést éreztem. Tudtam, hogy a nagyanyám jól van, a nagyapám mellett a Mennysországban.

Tóth Anna

Embernek maradni, minden időben

Elcsúszott támogatása, önzetlenség, mások életének, érdekeinek előtérbe helyezése, ellenszolgáltatás nélkül??

Mit képzelnek: Mindenért, amit teszek más emberek érdekében, jár nekem valami...

Ezt látom a mai gyerekek szemében, tetteiben, gondolkodásában. S ezért mi vagyunk a felelősök, a szülők. Persze ez túlzás, de lássuk be a világ errefelé halad. De még nem késtünk el!! Még tehetünk valamit! Talán a szülők, nagyszülők példamutatása elég lesz, hogy a fejekben és a szívekben megváltozzon valami.

Előttek immár majd félvszázadosként példa, s etalon a férjem nagypapája, Tóth Pál. Sajnos nem ismerhettem, de élete, tettei, emberi tartása, gerincessége, ennyi év után is példa a mások iránti önzetlenség fontosságára.

Tóth nagyapa mások szerint is szép, délceg fiatalember volt. Szigorú, de becsületes ember lett belőle felnőttkorára. Földműveléssel foglalkozott, s felesége is támogatta és segítette ebben. Három gyermekük született, s nagy szegénységben, de szeretetben nevelték őket. Szerették és tisztelték szülőhelyén, Kállósemenyén. A háború vége felé, 1944-ben munkaszolgálatosok haladtak át a falun.

Közülünk egy férfi nagyon beteg és legyengült állapotban ért ide. Nagyapa ezt látta, s valószínű sejtette is, hogy nem fogja tovább bírni az utat, s ezért elbújtatta a házuk padlásán. Tudta, hogy az életével játszik, hisz a németek benn voltak a faluban. Ápolta a munkaszolgálatost, gyógyszerrel, s étellel vitt fel neki a búvóhelyére. A feleségét, s családját is veszélyeztette ezzel.

Sajnos egyik nap a németek minden házat végig kutattak, s a nagypapáé sem maradhatott ki. A sorsnak vagy a szerencsének köszönhetően a padlásra nem mentek föl. Ám őt sokáig faggatták, tud-e valamit. A vallatás végén pisztolyt fogtak rá, s le akarták löni. Az egyik tiszt aztán mégis meggondolta magát. Így maradt életben. Tettét az is naggyá teszi, hogy a saját házukban is csendőrok és nyilasok voltak elkvártélyozva. A beteg férfi néhány hét alatt meggyógyult, s ekkor már az oroszok elfoglalták a falut. Ő többször szóban is felajánlotta pénzét, vagyonát, de a nagypapa nem fogadott el semmit. Langer Mór - mert így hívták a férfit - erről egy igazolást is küldött 1949-ben, hogy a papának később neho gy bántódása essen a tette miatt. Sajnos az oroszok az itt tartózkodásuk alatt szintén le akarták löni, mert németnek hitték, gyönyörű kék szeme, s szőke haja miatt.

A háború után a nagypapa sorsa nagyon rosszra fordult. Valószínűleg az át-élt borzalmak miatt egyre furcsábban kezdett viselkedni. Sokszor azt hitte, hogy üldözik, s le akarják gyilkolni. Egy idő után a felesége, s két gyereke (mert egy lánya is meghalt) már nem tudott biztonságban élni mellette. Az elméje megbomlott.

1952-ben zárt intézetbe került, mert érzékeny elméje, s lelke nem bírta feldolgozni, hogy kétszer is puskacső elé állították. Feleségére, fiára, s lányára nehéz idők következtek. Fia (apósom) lett a férfi a családban. Ő segítette édesanyját, s húgát, művelte gyerekfejjel a földet. Langer Mór még Budapesten élt a háború után segítette a családot azzal, hogy könyveket küldött nekik, mert ugye papa nem fogadott el semmit. Már egy sincs meg belőlük, hisz abban az időben egy parasztcsalád nem nagy értéket tulajdonított a könyveknek. Nagypapa 1972-ben halt meg a kórházban. Felesége sohasem ment férjhez. Húsz évig hetente látogatta a férjét.

Becsülettel felnevelte apósomat, s a húgát. Értékes, dolgozó emberek lettek, akik felnevelték az én férjemet is ilyennek.

Nagymamától sokszor hallottuk a papa történetét, s mindig megmelengette a szívünket. Ma is ereklyeként őrzöm a férjemmel a Langer Mór által megírt, ma már sárgult papírdarabot.

A lányainknak is sokszor elmeséltük, s megmutattuk nekik, milyen ember is volt a dédapjuk.

Tóth nagypapa története azért tovább izgatott. Vajon ki volt Langer Mór? Hogyan alakult a sorsa? Mivel foglalkozott: Az általa adott igazolásról megtudtam, hogy 1950-ig biztos Budapesten élt. Az internet segítségével utána jártam, hogy nagy hírv könyvantikvárium volt a fővárosban. Kidolgozott egy rendszert a régi könyvek kategorizálására, s regényt is írt. Később kivándorolt Izraelbe, gondolom miután elvették a vagyonát. Magas kort ért meg, s ott halt meg Izraelben. Leszármazottai ma is ott élnek.

Büszkén őrzöm ma is a családommal a foszladozó papirost, amit én találtam meg a nagy régi dolgai között.

Szeretném ha nekünk s utódainknak ne kelljen ilyen helyzetben segíteni másokon. De a mindennapi apró jótettek, szeretetmorzsák amit másoknak önzetlenül adunk, talán érnek annyit, mint egy megmentett ember élete.

Tóth Gy Miklósné

Régi hagyományok, ünnepek Pulán

A dédi mamám elbeszélése szerint, régen a farsangi bál három napig tartott Pulán. A lányok vasárnap fehér, hétfőn rózsaszín, kedden tarka sváb ruhában, a fiúk fehér ingben, ünnepi nadrágban és csizmában mentek a farsangi bálba.

Itt a pulai „Négyes Banda” zenélt, akik harmonikán, cimbalmon és furulyán játszottak. A gyerekek külön teremben táncoltak. Vasárnap és hétfőn hajnalig tartott a mulatság, éjfélig a fiatalok, éjfél után a házassok táncoltak. Kedden éjféltkor a bíró leállította a zenét, mert ekkor kezdődött a böjt.

Húshagyó kedden a legények maskarába öltöztek, közülük egy bohócnak, és járták a falut, ahol nem kaptak farsangi fánkot, ott a bohóc bekente a ház falát sárral. A fánkokat vékony vasra fűzték fel, a gyerekek távolról kísérték a menetet, mert a maskarások mindig elzavarták őket. A böjt hét hétig tartott, szerdán és pénteken nem szabadott húst enni. A böjti időszak után következett a húsvét.

Nagypénteken a fiatal gyerekek kereplővel helyettesítették a harangokat, reggel, délben, este és a szentmisére kerepeltek, egészen nagyszombat szentmise kezdetéig nem szólalhattak meg a harangok. Péntek hajnalban a falu határában lévő keresztnél imádkoztak az asszonyok, délig nem szabadott tüzet rakni, ezért aszalt szilva volt az ebéd. Délután templomba mentek imádkozni és a felnőttek a passiót énekelték el. Nagyszombat reggel a templom előtt volt a tűzszentelés és délután öt órakor volt a szentmise, a nagyszombati körmenet útvonala a templom kerttől Flórián kápolnát megkerülve a templomig tartott.

Szombaton a gyerekek a pajtában szalmából elkészítették a nyuszi fészkeket.

Vasárnap reggel a szülők betették a fészkekbe az ajándékokat, festett tojásokat, a gyerekek nagy örömmel mentek a saját maguk által készített fészkekhez az ajándékokért.

Húsvét hétfőn a fiatal fiúk kútból húzott vízzel locsolták meg a lányokat, hogy el ne hervadjanak, a fiúkat a lányok megvendégelték, a nap végére a fiúk is „eláztak”.

Ezek voltak Pulán a régi ünnepi szokások.

Török Erik

Az én nagymamám

Fönt, a fészerben tereget,
lent, a konyhában sütöget.
A hétvégéket szeretem,
finom kalácsot ad nekem.

Jószágokat etetget,
kisállatot nevelget.
Kiscicák és kiskutyák,
ott szaladgál Kormikám.

Bög a boci, hápog a kacsa,
nincs itt, kérem, semmi hiba!
Jön a mama, mind ellátja,
boldog már a háza tája.

Hopp, a függönyt most lekapja,
s forog már a mosó dobja.
Csillog már az ablak, ajtó,
így ragyog a kicsi kuckó.

Tratyik Kitti

A szeretet Angyalai

Karácsony havának vége felé jártunk. Egy aprócska kicsi leány a Hegyes dűlő harmadik tanyájában lábadozott. Várta a karácsonyt, amit otthon fog tölteni a szüleivel. De december 24-én reggel a nagy nehéztölgyfa ajtó nem akart kinyílni. Nagyapa hiába szerette volna. Lassan, recsegve, ropogva csak résnyire távolodott el az ajtófélfától.

- Befűjt minket a hó! - szólt hátra nagyapa. Nagymama gyorsan vizet melegített a sparhelton. A forró vizet öntötték ki a résen. Így nagyapa kifért. Lassan pirkallodott, nagyapa először a tehénistállót ásta ki. Borcsa és Piroska már nagyon várta a gazdasszonyt, hogy megfejjje őket. A többi állatot is sorban kiásta a lovakat, birkákat, disznókat és végül a tyúkokat. Marika felébredt csizmát húzott és nagykendőbe bűjt.

Nagyon tetszett neki a nagy hó labirintus főleg az, hogy még a feje búbja sem látszott ki belőle. Hamar eltelt a nap. Nagymama haluskát gyúrt, unokája is segített neki eben. Felvették a fehér kötőt, kendőbe kötötték hajukat. Elővették a lopárt, nagymama az asztalon kis unokája a hokedlin nyújtotta a loksákat. Kicsi tenyere vérvörös lett, ahogy nyomta a nyújtófát. A víz lobo-gott és beletették a tészta csíkokat. Nagyapa addig előkészítette a filpaszt, abba szénát, szalmát, kukoricacsövet, búzakaralást és egy marék árpát rakott bele. Amit az ünnepi asztal alá tesz és másnap reggel az állatokkal eteti meg, hogy jövőre jó egészségük legyen és sokasodjanak.

Lassan szürkült, a kicsi lány ki-kisélt a dűlő útra. Vajon jönnek- e már a szülei? Szeme a csípős hideg északi szélről vagy az elkeseredéstől egyre vörösebb lett. Nagymama ráparancsolt Világosságot ne gyűjtsen. Ha csak más-hol nem lát. Hisz oda menjenek a bolhák. A szikrázó fehér hóban, hógolyók-ként csillantak meg a fehérre meszelt tanyák. Nagymama! Bröklátsék már világítanak! Nagyapa leengedte a csigalámpát és meg gyújtotta a petróleum kanócot. Marika szemébe egyre gyűlt a könny. Nem jönnek érte. Nagymama megterítette az asztalt, Nagyapa elővette a bibliát és lehajtott fejjel állt. Nagy-apa! Hallja! Maga is! Szán csilingel valahol. Berlinger kendőjét magára kapta és szaladt a bekötő útra. A két öreg nagyszülő utána indult. Nagymama szemébe ott az aggodalom, jaj, csak meg ne fázzon. Nagyapa szívébe a kétely, nehogy csalódjon. De a sötétben feltűntek a gőzölgő lovak. Az ebek egyre hangosabban csaholtak. Ők azok! - kiabálta a kislány.

A szán megáll, a lovak patája alatt szikrázik a hó. Édesapám! Édesanyám! Repült feléjük lányuk. A szánon ott a négyéves kisöccs is. Nagyapa kicsomagolta a subából és levette őt is.

Ölelkeznek. Csend lett. Még a kutyák sem ugatnak Egy percre minden elnémult, itt vannak együtt. A sötét csillagos ég alatt. A karácsony legnagyobb ajándéka az emberek egymás iránt érzett szeretete. Édesapja karjai közül Marika felnézet az égre. Mosolygott rá az esthajnalcsillag. Igen, itt volt a szeretet anyála. Elhozta neki a szüleit, akikre oly nagyon vágyott.

A szánról előkerültek az ajándékok. Nagyapa kifogta a lovakat. Nagymama újra melegítette a töltött káposztát. Az asztalt már nem hárman, hanem hatan állták körül. Nagyapa ismét elővette a bibliát. A gyerekek összetették kis kezüket és elmondták az asztali imát. Nagymama rákezdett a Mennyből az angyal című dalra. Mind együtt énekelték, de a szemek tele voltak örömmel, ragyogással. Már senki nem szomorú. Mind együtt vannak.

Vacsora után kibontották az ajándékokat. Nagyapa pipadohányt, nagymama nyújtófát, édesanya egy szilke házi lekvárt, édesapa karikást, Péter kis szekeret, Marika rongybabát kapott. Mindenki örült az ajándékának. Nagyapa a meleg kemencéhez döntötte hátát. Köré ültek. Ő régi karácsonyokról kezdett mesélni. Mindenki hallgatta. Ma is a fülükbe csengenek szavai. Talán ez volt az egyik legszebb karácsony.

Urbancsok Anett

Lacika és a csillagok

Valamikor nem is oly rég, a nagy háború után, született egy szőke fiú túl az öreg Dunán. Magányos volt a kisfiú, nem szerette senki, előfordult az is néha, hogy nem kapott enni. Szegénységben élt mind akkor a városi népség, éhségükben szegények mind csak az eget nézték. Sokan sírtak, szomorkodtak, hogy nincs elég étel, de Lacikának a csillagos ég felért egy ebédrel. Minden este mikor anyja, s apja ágyba bújtak, kis Lacika kilopózott, s bámulta a Holdat.

- Olyan messze van a Hold, hogy el sem lehet érni. De olyan jó innen lentről meleg fényét nézni. Vajon egyszer eljut oda még talán az ember, s talán én is simíthatok, csillagot kezemmel? - így töprengett a kisfiú, s eltökélte egyből, hogy csak csillagász lesz egyszer, hogy végre felnő. Tanult okosan és szépen, s nem feledte álmát. S felnőve a kis Lacika csillagokat számlált.

Minden este távcsövével a szép eget leste. Tele volt nagy boldogsággal lelke és a teste. Hideg éjben magányosan ült a nagy ég alatt, csillagfényes éjszakákon mindig ébren maradt. Dolgozott nagy boldogan, mint az az ember, aki a munkájában igaz boldogságát leli.

Történt egy nap Lacinak a szeme földre tévedt, s rájött a földön is láthat bizony igen szépet. Elbűvölte őt egy földi csillag ragyogása, egy kedves fekete leányka csillogó szempárja. S ahogy ez a csillag felragyogott neki, rájött a kedves csillagász, hogy csak ezt szereti. Éjszakáit nem töltötte már a fagyos télben, hanem a meleg szobának csillag-melegében.

Néhány év szállt boldogan, s a Csillagfény megérett, s a csillagász örülhetett két szép gyermekének. Minden este mikor meleg nyári szellő táncol, mesélt kis csemetének az égi világról. Távcsövével megmutatta a Holdat, a Napot, bolygókat és csillagképből a legnagyobb hatot. A gyerekek bámultak, és hallgatták egyre, hova megy a Göncöl, s mit tesz a Nagy Medve. Különleges esti mese hozott sok szép álmot, s a két apró Csillaggyerek, így látott világot.

Egy este a csillagok hirtelen dalba fogtak, énekükkel varázsoltak, s egy kérést hoztak:

- Kedves Laci, jó csillagász, gyere el az égbe, az égben is van sok szép csillag, mi simogatást kérne. Gyere közénk, mi már várunk, kész van itt a helyed. Nem kell aggódj, hogy az égben hol hajtod le fejed.

S a csillagász megcsókolta a földi családot, tudta, hogy most megkaphatja a gyermekkori álmot. Fellépett hát a Tejútra és elsétált az égbe, gyermekei, s felesége könnyes szemmel nézte.

- Ne sírjatok kedveseim, hisz boldognak láttok, nem hagylak el sohasem, vigyázok majd rátok. A csillagos egekben akármerre megyek, csillagfénnnyel üzenem meg, hogy szeretlek titeket!

Így kisfiam minden este, ha az égre nézel, tudd meg, hogy lenéz rád Papád nagy szeretetével, bármilyen magas az ég, ő mindig vigyáz reád, a Te kedves csillagjáró, álmodó Nagypád!

Várfalvy Emőke

Levélhullás

Van valami különleges az úttalan erdőben. A lombkoronák szötte mélyzöld takarón átvergődik a napsugár, a homályban álló óriások ölében tisztások fénylenek, ágak roppannak, megbarnult levelek zörögnek a lépések nyomán. A sűrű bozótos, tüskés akadályai között virul az élet. Az avarban madár csipegeti a lehulló magvakat, kukac után kutat, zajt hall, szemei élénken figyelnek, kitárja szárnyait, elrugaszkodik. Egyre feljebb evez a levegőben, egy vastag ágon megpihen, végigtipeg a göcsörtös kérgen, fészkéhez ér, fiókái megérzik jöttét, vidáman csivítelve fogadják. A levelek megrepegnek. Egy fiatal szarvas dörgöli agancsát a törzshöz, majd továbbáll, csörgedező kis patakhoz ér. Patái belesüppednek a sárba, miközben a friss vízből kortyol. Hamarosan megérkezik a többi vándor is. Vaddisznó ereszkedik le a parton, mögötte három csíkos kismalac szalad, pelyhes bundájuk csupa sár.

Csendben néztem az erdei idillt. Majd nyögve feltápáskodtam, és botomra támaszkodva elindultam.

Hamar kiértem az erdőből, fehér márványlépcsőn vánszorogtam fel a hófehér épülethez. Az egyik nővérke felfigyelt érkezésemre, megdorgált, amiért már megint az erdőben mászkáltam ilyen későn. Leszegtem a fejem és továbbmentem. A verandán köszöntöttem csendesen üldögélő sorstársaimat. Sápadt arcukat ráncok barázdálták, s a tekintetük a megleégedett, halált váró nyugalmat tükrözte. Leültem egy barna székre, egy idős hölgy mellé. Kezdetben némán néztük a horizont alá bukó vérvörös napkorongot, majd beszélgetésbe elegyedtünk, csak beszéltem, és beszéltem, és elmeséltem neki egy történetet.

Hegyek ölében fekvő faluban születtem, ahol különös szokásnak hódoltak az emberek. Minden újszülött kapott egy fiatal fát, melyért életük végéig felelősek voltak. Úgy gondolták, hogy ez a fa tisztítja meg számukra a levegőt, s lelkünk egy része benne él. Úgy kell vigyáznunk rá, mint saját életünkre. Én is kaptam egy ifjú tölgyet. Az udvarunkon állt kezdetben, majd mikor magasabbra nőtt, az erdőbe ültettük. Olyan helyet kerestem neki, ahol szabadon fürdőzhetett a napsugarakban. Naponta, mikor vízért jártam a folyóhoz, meglátogattam. Az évek során egyre terebélyesebbé hizott. Ágai közt madarak fészkeltek, levelei eltakarták a ragadozók elől a fiókákat. Estéimet a fámmal töltöttem. Ha egyedül éreztem magam, homlokom a törzséhez szorítottam, ujjaim kérge repedéseibe illesztettem. Ilyenkor éreztem, hogy él. Mintha a saját szívdobbanásom visszhangzott volna törzsében. Levelein úgy futottak az

erek, ahogy kézfejemem. Kérgét, akár az én bőrömet, egyre mélyebb barázdák szántották.

Teltek, múltak az évek, virágbontást a forró nyár követte, majd eljött az álmos ős és a falevelek ringatózva földet értek, hogy örök álmot aludjanak a télben. A második világháború idején jártunk, a bombázó repülők a völgy felett repültek el. Mindenki a pincékbe menekült, bár nem számítottunk komoly támadásra. Nem is a falut vették célba, hanem a fák közé irányítottak néhány találatot. A robbanásokba a föld is beleremegett. Miután elhalt a repülők zúgása, előmerészkedtünk. A látvány szívszorító volt. A hegyoldalakon a zöld szőnyeg foltokban izzott. Füstoszlopok csíkozták a naplementét. A gyermekek, az asszonyok és a férfiak is, mind vízárt rohantak. A lángok iszonyatos sebességgel haraptak a fák törzsébe. Az égő tenger egyre közelebb ért a faluhoz, okáda a hőséget. Állatok menekültek az erdőből. Rémuлт tekintetű özek, perzselt bundájú nyulak, visító vadmalacok rohantak a tüzes halál elől. A fák koronái közül riadtan rebbentek fel a madarak s tűntek el a szürkésfekete gomolyagban. A lángokat végül egy semmiből jött vihar fékezte meg.

Amikor másnap felbukkant a Nap a horizonton, szörnyű kép fogadta. A levegőben hamu szállingózott a néma csendben. A föld mindenhol szürke porba burkolózott, s a zöld erők helyén elszenesedett facsonkok meredeztek. A falubeliek sírva, összetörten nézték a tájat. Könnyes szemmel indultam el a haldokló természet felé. Lábam alatt puhán összepréselődött a hamu, vagy megroppant egy-egy megsült állat csontja. Ez a némaságba burkolózott, gyászoló táj kísért egészen a patakig. A víz tisztán csörgedezett, s a túlparton zöldelltek a fák. Kétségbeesetten kerestem a tölgyfámat, amikor megpillantottam elszorult a szívem. Szinte teljesen a tűz martalékává vált, csak pár ágát borította hőtől összesorvadt, elszáradt levél. Átöleltem. A szívdobbanások most gyengék voltak. Lesöpörtem az ágakról a hamut, alatta is elkotortam a földről. A tölgyfám félig kopaszon, szomorúan állt.

Tehetetlen és dühös fájdalmat éreztem. A világ megfordult velem. Lerogytam a földre, a fa tövébe. Aznap éjjel a fát átkarolva aludtam el.

Félelmetes lázálmaim voltak. Sötét jövőképek villantak fejembe. Egyedül álltam egy kietlen, kopár síkon. Az ég vörösen izzott, a szél törmeléket kergett. Láttam az emberek által kizsákmányolt, és elpusztított Földet. A távolban óriási, rothadó szemétkupacok magasodtak, bűzüket hozzám sodorta a szél. Amint a végtelen porsivatagban sétáltam, torkomat szomjúság kaparta. A távolban egy tó terült el a síkon. Mikor közelebb értem, láttam, hogy a víz ragacsossá, sűrűvé vált az olajtól, szennyeződésektől. A parton műanyag dobozok közt állati tetemek bomlottak. Továbbindultam. Elhagyatott város tűnt fel előttem. A kietlen utcákon autórongsok álltak, fémdobozok, papírfoszla-

nyok repkedtek, az épületek leomlottak, ablakaik kitörtek, táblák heverték az út mentén. A város mellett szomorú táj fogadott. Ameddig csak elláttam, kivágott fák millióinak a gyökere hevert kifordítva a földből.

Zakatoló szívem ébresztett fel az álomból, kerge gondolatok kavarogtak a fejemben. Tudtam, hogy ezen az éjszakán, haldokló tölgyfám segélykiáltását hallottam. Egy halk kiáltást a Földért és iránymutatást az út felé, amit járnom kell.

Mögöttem, újabb évek szaladtak versenyt, az idővel. Kitartóan, lelkesen jártam göröngyös, de fáradhatatlan utamon, melyet szeretett tölgyem mutatott meg nekem. Környezetvédőként szónokoltam egész életemben, és bárhol jártam, mindig elmeséltem az én fám történetét.

Az idős hölgy, némán elővett egy zsebkendőt és megtörölte a szemét. Én csendesén a szobámba mentem és leültem egy nagy karosszékre, mely az erdő felé nézett. Fájó szívvel gondoltam a tölgyfára, akit többé sosem láttam.

A hangok, színek összefolytak, a fények s a fájdalom tompult. Homályba borult a világ, mintha bepárasodott szemüvegen keresztül néztem volna. Behunytam a szemem és egyre tisztuló körvonalaival, megjelent előttem a tölgyfa. Ragyogó színekben tündökölt, és körülötte minden fehérben úszott. Fejem, megfáradt törzsére hajtottam és hallgattam szíve dobbanását, hallottam, ahogy mindkettőnk szíve egyszerre lassul, majd csendesedik el.

Ebben a pillanatban, valahol, mérföldekkel arrébb, egy völgyben, egy magányos tölgyfa hullatta le utolsó, megsárgult levelét.

Varga Hanna

Papa

...

Cselédsors

- Papa, mesélj nekem a gyermekkorodról!
- Mit meséljek, kisfiam? Az már nem a ti világotok. El sem tudjátok képzelni!
- Azért próbáljuk meg!
- A családra, a korszakra, a körülményekre... mire vagy kíváncsi?
- Mondjuk így szép sorban mindenre.
- Mostoha gyermekkorunk volt, s ezt nemcsak arra értem, hogy mostoha anyánk volt. Egyszer a húgomat úgy megverték, hogy örök életére nyomorék maradt. Emlékszel még nénikére?
- Hogyne! Meg Pali bácsira. Gyerekként sokszor megmosolyogtuk őket, ahogy a faluba jöttek a tanyáról. Pali bácsi egy kézikocsiban „ágyazott meg” neki, s azt húzta maga után a biciklivel. De azt nem tudtam, hogy a nyomorúsága egy ilyen gyermekori sérülésből fakad...
- Hát igen... De volt egyéb nyomorúságunk is: 1914-ben kitört az I. világháború. Kondorosról is sokan odavesztek. Nagy volt a nélkülözés. Naponta egyszer ettünk, nagy ritkán, ha kétszer. Először 10 órákor, s ha volt mit, dél után 3 körül.
- Mit ettetek?
- Ami volt! Leginkább kukoricakását, cukorrépa levest, kukoricaliszból készült pogácsát, vagyis görhét, málét. A hajában sült krumpli ritka finomság volt. Aztán 1917-ben bejöttek a románok. Jöttek, vettek, vittek, vertek. Amit találtak, mindent elvettek. Azt a kevés kis gabonát, ami volt vermekbe ásták el az emberek. Sokszor azonban veréssel szedték ki, hogy hol van elrejtve az élelem. Ráadásul ez idő tájt pusztított az állatpestis, ami megtizedelte az egyébként is megcsappant létszámú állatállományt.
- Hát ez tényleg nem lehetett könnyű időszak. S hogyan éltétek meg a trianoni döntést?
- Mi egyszerű emberek nem foglalkozunk ezzel a kérdéssel. Arra emlékszem, hogy nagyanyám 1924 karácsonyán beszélt arról, hogy országunk már nem a régi, s a korona sem ér már semmit. De nem tudatosult bennem igazán mindez. A mindennapi megélhetésünk kissé könnyebbé vált a háború végihez képest.
- Hogyan éltetek?

- Továbbra sem dicsekedhettem. Félárva voltam. Rengeteg megalázásban és kivetettségben volt részem. Iskolába télen csak nagy ritkán jutottam el. A ház körüli munka, illetve a rokonságnál végzett szolgálat fontosabb volt a tanulásnál. 7 éves koromtól dolgoznom kellett, de azért a 6 osztályt elvégeztem. Az iskolaévek közötti szünetben kispásztor voltam.

- Mi az a kispásztor?

- Az a cselédfiú, aki a libákra meg a pulykákra, akarom mondani az aprójóságra vigyázott. Az egyik gazdánál egyszer úgy megetettek erős paprikával, hogy azt hittem, belepusztulok.. Ők meg csak nevettek, s azt mondták, hogy szívósnak kell lennem. Azért jó is volt benne. A pulykáknak, azért hogy jobban fejlődjenek, hetente egyszer túrót is adtak. Amikor tehettem, csipegettem belőle.

- Érdekes, hogy az állatok eledele volt számodra a csemege!

- 1925-ben, 13 éves koromban már egy egész évre szegődtem el. Minden pénzre szüksége volt a családnak. Még mindig nagy volt a szegénység. A háborúba elvitték a lovakat. Ezek híján a szürke marhát, meg az ökröt kellett befogni a szántáshoz. Nehéz fizikai munka volt, mondhatom tréfásan ökörvezetővé léptem elő. Mindenesetre nemesebb feladat volt, mint a csutkatő kaparás meg a répabarkó bogár szedése.

- Hát tényleg nem lehetett könnyű!

- Ráadásul volt, aki még gúnyolódott is ezen. Az 1930-as képviselőválasztásokkor Szeder Ferenc és Zeöke Antal azzal korteskedtek, hogy „Ne féljetek szegények, jövőre jobban lesztek szegények”.

- Hát innen a sokat hangoztatott mondásod! Azt hittem, hogy ezt sajátodként szoktad mondani, amikor napjaink szegénységét minősíted. Bár igaz, tényleg nem hasonlítható össze az, amit elmondtál azzal, amit most szegénységnek divatos nevezni... De térjünk vissza a cselédéletre. Milyen volt egy átlagos életvitel? Milyen körülmények között laktatok?

- Mint mondtam volt, apám kemencekészítő volt és egyéb kőműves munkákat végzett. Csákó majorban, úgy is mondhatjuk Nagycsákón a cselédházban laktunk.

- Abban, ami még most is megvan a sportpálya mögött? Az még most is igen jó állapotban lehetne. Benne van minden anyag, csak eléggé el van hanyagolva...

- Igen, ott laktunk. Ez egy négylakásos ház volt, amiben minden családnak volt egy-egy szobája és kamrája. A konyhán meg osztózni kellett. Csak a többgyermekes, igazi nagycsaládok kaphattak önálló cselédlakást. A lakások, épületek tatarozását a gazdaság végezte, de a belső helyiségeket mindenkinek magának kellett rendben tartania. A külső körletet pedig húsvét és karácsony előtt kellett kicsinosítani.

- Miért van az, hogy úgy érzem, szívesen emlékszel vissza ezekre az időkre? Nem éreztétek magatokat kiszolgáltatottnak, kisemmizettnek? Minek tudtatok örülni?

- Hát kisfiam, azt kell mondanom, életem egyik legszebb korszaka volt ez a nehézségek ellenére. Amikor apám parádés-kocsis lett, - 20 évig szolgálta így az uraságot - jobbra fordult a sorsunk, no meg az ország sorsa is rendeződni látszott. Fontos az is, hogy Geist Gáspár nagyon szociális érzékű ember volt.

- Mit értesz ezen? Ki volt ez a Geist Gáspár?

- A Geist família vette meg a Batthyányi-kastélyt még a múlt században. Pesti gyertyagyárosok voltak eredetileg, ha jól tudom, de itt áttértek a gazdálkodásra. Több majorban folyt a termelés. Volt állattenyésztés, szárazmalom, világhírű versenyló-tenyésztés és a többi. A gyermekeinek egy-egy majorság jutott, ahol szintén mintaszerű gazdálkodás folyt.

- És miben nyilvánult meg az uraság „jósa”??

- Hát azt hosszasan sorolhatnám. Először is nagyon rendszerető ember volt. Gáspár-telken lakott a legfőbb beosztott, az intéző. A majorságokat az ispánok vezették. Minden területen volt béresgazda, kulcsár (magyarul magtáros) és pusztacsősz. A gazdaságban volt 5 gépészkovács, 2 patkolókovács, 2 bognár. Ezek az emberek magasabb bért kaptak a cselédekénél. Ezen felül szabad tehéntartásra, hosszabb reggeli és déli pihenőidőre volt lehetőségük. A munkaruhát is a gazdaság biztosította számukra. Az egyszerű béreseknek csak félórás reggeli és ebédidő járt Szent György napjától Szent Mihály napjáig.

A cseléd éves bére 14 q búza, 6 q árpa, 1 hold kukoricaföld, 400 négyszögöl veteményes használata, 40 kg szalonna és só volt. Ezen felül az éves bér 40 pengőre rúgott. 1936-tól az állandó munkások még 1200 négyszögöl búza vetésterületet is kaptak térítésmentesen, mely akkoriban 8-10 q további búzatermést jelentett. Kettőnél több gyermek esetén további 50 kg búza járt a béresnek.

- Nocsak! A gyermeknevelés fontosságának korai felismerése! Hogy mennyit küzdünk mi a NOE-ban ezért manapság! No, de folytasd papa, igen érdekeseket mondasz!

A hónapos bérűek kevesebbet kaptak, pontosan az előbbieké felét, csak az „életből”, vagyis a búzából járt nekik ugyanannyi. A nyári hónaposok pedig ennek a felével számolhattak.

Geist Gáspár elrendelte, hogy a cselédek védőruhát kapjanak. Erre legal-
kalmasabb a szűr volt, melyet Debrecenből hozatott, mely bizonyos idő után a cselédek tulajdonává vált (én is örök egyet). A kocsisoknak 2 db lópokróc is járt.

A fűtési időszakban a tűzifát az uradalom ingyen biztosította minden cseléd család részére. Továbbá lehetősége volt minden családnak egy anyakoca és szaporulata tartására uradalmi ólban, közös, ingyenes takarmányon.

Minden cseléd gyermeke karácsonykor ajándécsomagot kapott. Az iskoláskorú gyerekek cipőt vagy csizmát és kék posztó öltönyt is kaptak.

Az uradalom területén az uraság ártézi kutat fúratott, s hozzá zuhanyzót építtetett, hogy az aratásból hazatérő munkások megtisztulhassanak és felfrissülhessenek. Sőt, még a délutáni pihenőt is bevezette. Nagy hőségben csak 2 óra után kellett visszatérni a munkához.

A nyári nagy munkák, aratás és cséplés befejeztével a munkások részére (akik között voltak ruszinok, Kárpát-aljai időszakos munkások is) az uraság lakomát rendezett, melyen ünnepi fogással: növendékmarha-pörkölttel és frissen sült kenyérral kedveskedett.

Szórakozási lehetőség nemigen volt. Szombaton este és vasárnap citerások muzsikáltak. Ezeket az összejöveteleket hívták vecserkának vagy cuhárénak.

Kiemelkedő alkalom volt 1932-ben, amikor Gajdács László írnok úr összehívta a fiatalságot, s közölte, hogy egy színielőadást tervez Juhászlegény, szegény juhászlegény címmel. Nem sokkal később az előadást megtartottuk a cirokszárító színben.

Olyan is volt, hogy egy meleg nyári napon, szénagyűjtés közben megjelent a határban az uraság. Azt hittük, valami baj van, úgyhogy igen elcsodálkoztunk, amikor azzal állt elő, hogy mindenki hagyja abba munkát, s előhúzott egy bőrlabdát ezt mondva: „A tietek, ezt rúgjátok!” Ez elég volt ahhoz, hogy vasárnap délutánonként a fiatalok kedvenc szórakozása legyen a foci. Rövidesen sportruhát is vett a legjobbaknak, akikkel a szomszédos gazdaságok „focistáit” hívták ki meccsekre.

1930-ban megszületett a mezőgazdasági OMBI. Ettől kezdve a földművesek biztosítottak lettek.

A vasárnapot mindig megszenteltük. Ilyenkor csak az állatok etetése volt feladat. Viszont a hét többi napján, télen-nyáron, hóban-sárban reggel 4 órakor volt ébresztő, melyet az éjjeliőr dudaszóval jelzett. Első volt az állatok ellátása, majd a reggeli szünet után jött az egyéb munka.

Ha valakinek lakodalomba, temetésre, disznótorba kellett mennie, engedélyt kellett kérnie az intézőtől.

Minden szekér, eszköz, szerszám számozott volt, melyért használója felelt. Az elhasználódott szerszámokat az intéző lecserélte, ill. pótolta.

- Úgy érzem, ezek tényleg olyan pillanatok, amikre érdemes visszaemlékezni.

- S még valami kisfiam! Nem emlékszem arra, hogy a Geist-birtokon valaha parlagon heverő földet láttam volna. A majorságokat összekötő utak

mentén gyönyörű fasorok sorakoztak. Erre utal például a Dízút név is. Most meg mi van? Nagyüzem. Parlagon heverő, elgazosodott területek, elbokrosodott, megcsonkított, félig vagy teljesen ellopott fasorok, enyészet. Na azért valami van: parlagfű. Hogy lehet az, hogy a mai modern világban a gépek nem tudnak olyan rendet tartani, mint a mi időnkben?

- Úgy, papa, hogy nincs lelkük!

Kalandozások

- Ma arról szeretnék faggatni, hogyan alakult az életed a nagymajori évek után? Úgy tudom, szerencsét próbáltál másfelé is.

- Igen. 1933-ban, miután leszereltem, arra az elhatározásra jutottam, hogy szerencsét próbálok Békéscsabán, az Állami Méntelep ottani kirendeltségénél. Az állatok iránti szeretetem, különösen az édesapám által rám ragadt ló-szeretet ösztönzött arra, hogy változtassak. A katonáság alatt is lovakkal foglalkoztam. Nagyon szerettem ezt a munkát, melynek révén több békési és bihari településre eljutottam. Darvas, Endrőd, Berettyóújfalu, Újszalonta voltak a kirendelt munkavégzés helyszínei.

- Úgy tudom, Berettyóújfalu majdnem a végzetedet is jelentette?

- Igen, egyszer a magas vízállású folyóban fürödtünk, szórakoztunk a hídpillér közelében, nem számolva az örvény-veszéllyel. Annak rendje és módja szerint el is kapott egy nagy örvény. Lehúzott a meder aljáig, de volt annyi lélekjelenlétem, hogy oldalirányba elrugaszkodjam a talajtól, s szerencsémre kidobott. A felszínen a társaim egy pálcát nyújtottak felém, amit elkaptam, így sikerült elkerülnöm, hogy újra a mélybe húzzon az örvény.

- Ezt tényleg megúsztad!

- Szó szerint! Meleg volt a helyzet...

- Ha belegondolok, nem sokon múlt, hogy most ne legyünk itt. De te mindent megtettél annak érdekében, hogy én is itt lehessenek. Meséld el, kérlek, hogyan ismerkedtél meg mamával a Tiszák földjén!

Nagyanyád 12 gyermekes család 4. gyermeke volt. Anyja Geszten volt szolgáló a Tisza-kastélyban. A nagyságos asszony mosó- és vasalónője volt. A lánya, vagyis nagyanyád örökölte a „szakmát” mert ő is, amint lehetett beállt szobalánynak, mégpedig a szatmári birtok főjegyzőjénél, Kocsis Józsefnél Újszalontán. Nagyon szerették, hiszen egyszerű származása ellenére mondhatni ő volt a nevelője a három úri gyereknek. Sok versre és dalra tanította őket.

Én 1938 elején kerültem a szalontai méntelepre, mint lovászfíú. Szívesen végeztem munkát a lovak körül, hiszen nemcsak az volt a dolgom, hogy csu-

takoljam és takarmányozzam őket. A kiválasztásukban, abban, hogy melyikből legyen igásló vagy éppen versenyló, is sokat adtak a véleményemre. A legizgalmasabb feladat a betörésük volt. Egy ilyen alkalommal, mikor éppen egy szilaj lovat forgattam, szorongattam a sárban, az ablakból figyelte a mutatványomat a főjegyző, a felesége, meg Zsuzsánna. Nagyanyád későbbi elmondása szerint ekkor kérdezte meg tőle a nagyságos asszony, hogy „Zsuzsánna, hol étkezik a Mátyás? - Tarisznyából. - volt a válasz. - Vigyen neki minden nap ebédet!” Hát hozott.

Megkedveltük egymást, összegabalyodtunk, fiam. Berettyóújfaluban életközösséget vállaltunk. 1939-ben született meg Zsuzsa nénéd, majd mielőtt anyád meglátta a napvilágot, hazaköltöztünk Kondorosra. Egyik kezében a motyója, mint hozomány, másik kezében a gyerek volt.

Amikor bemutattam apámnak a családomat, ő csak annyit mondott: „Olyan virágot szagolsz fiam, amelyet szakítottál!”

- Mihez kezdte?

- Gazdálkodni kezdtünk. A bihari keresményemből vettem 1 hold földet. Összeköltöztünk apámékkal. Nagyon sokat kellett dolgozni ahhoz, hogy a szaporodó családot el tudjam tartani. A nehézségek ellenére soha nem kértünk kölcsön, annál többet kilincseltek viszont nálunk a szomszédok...

- Mama hogyan illeszkedett be az idegen környezetbe?

- Mindig tisztelettudóan viselkedett apámmal meg a mostohámmal, annak ellenére, hogy sokat gúnyolták. „Olacska”-nak nevezték.

- Miért?

- Mert, mint tudod, Szalontát Romániához csatolták, így, mivel a környékről érkezett, gyakorlatilag ezzel „lerománozták”. Ez akkoriban nem volt igazán hízelgő. Mindenki emlékezett a románok közelmúltbeli tevékenységére. Inkább persze a mostohatestvéreim irigysége a magyarázata az ellenségeskedésnek. Nehezen viselték, hogy nagyanyád ügyes és találékony volt mind a konyhában, mind a háztartási munkákban. Ügyesen tudott varrni, átalakítani, zoknit szőni, stb. Szükség is volt rá, mert bizony hamar nagyra duzzadt a család.

Később apám épített egy tanyát, s odaköltözött a családjával. A mostohagyerekei kirepülte után hamar megözegegyült, s újból odaköltözött hozzánk. Abból a szempontból ez nagy segítség volt, hogy engem 43-ban, mint tartalékos frontszolgálatra soroztak be. Így maradt férfiember a háznál a négy asz-szony nép mellett.

Haza fogsz menni!

- Papa! Mesélj, kérlek a II. világháborús élményeidről! Olyan szívesen hallgattam régebben a Vári dédpapa I. világháborús történeteit: hogy hogyan

indultak lelkesen a zsebkendőiket lengetve, s azt kiabálva, hogy „Villámháború! Villámháború!” Meg, hogy mennyi sebesülést szedett össze, s hogyan kapott nap, mint nap biztatást főntről: „Ne félj, csak higgy!”

- Úgy tudom, te is kaptál ilyen biztatást: Haza fogsz menni! De kezdjük az elején. Hogyan élted meg a háború végnapjait?

- 1944 nyarán kaptam 10 nap aratási szabadságot. Igaz, mire tényleges szabadság lett belőle, már majdnem véget ért a nyár. Augusztus végén kellett visszatérnem az alakulatomhoz.

- Milyen alakulatnál szolgáltál?

- Hadtápos voltam. Szerencsére nem kellett nap mint nap szembenéznem a halállal. Az ellátó szolgálatnál is a szállítmányozás területén dolgoztam - természetesen lóval.

Visszatérve a történethez, 44 őszére úgy alakult a helyzet, hogy sejteni lehetett, a németeknek nem áll a zászló. Erős fejtörést okozott, hogy egyáltalán visszamenjünk-e a szabadságról a frontra. Voltak olyan társaim, akik arra biztattak, hogy arra a kis időre, míg eljön a kapituláció, húzzuk meg magunkat. Nem mertem bevállalni. Volt „szerencsém” statáriummal elítélt bajtársaim kivégzését látnom. A dezertálást nagyon keményen büntették. Nos, hát úgy döntöttem, visszatérek az alakulatomhoz. Ekkor Kárpátalján, Akna Zlatinán volt a táborhelyünk. De hamarosan visszavonulást fújtak. A borsodi térségben, Putnok, Ózd, Bódvaszilas környékén lézengtünk. Ekkor már semmiféle harcászati tevékenységhez nem kellett háttérrel biztosítanunk. A parancsnokaink jobbára eltűntek. Mi kisebb csapatokban kószáltunk azzal a látszat-parancssal, hogy felderítést kell végeznünk. Én egy 5 fős csoport parancsnokaként ...

- Mi volt a rendfokozatod?

- Őrvezető voltam. Szóval a csapatommal a Bódvaszilas nevű falu szélén „derítettünk fel”. Magyarul: házról házra jártunk, és élelmet kerestünk. Azt tudni kell, hogy előttünk nem sokkal még a német vitte, amit talált, s már az orosz is itt sertepertélt a környéken. Sőt, konkrétan bent voltak a faluban, úgyhogy tényleg nagyon kellett vigyáznunk. Egy faluszéli házban egy öreg-asszony jajveszékelt, hogy menjünk onnan, mert lelövik az oroszok. Ennek ellenére mi bevacoltuk magunkat, s vártuk a sorsunkat. Másnap reggel el is ért minket. Ahogy kimentünk az utcára, lekapcsoltak minket az oroszok. Mondhatni elég barátságosak voltak. Én mindjárt megpróbáltam velük szöveget elegyedni, s kérdeztem, miben segíthetek.

- Nem voltak nyelvi nehézségeid? Hol tanultál meg oroszul?

- Nem kellett azt tanulni! Gyerekkorom óta több szót hallottam tótul, mint magyarul. A mai napig úgy értem és beszélem a szlovák nyelvet, mint anyanyelvemet.

- Hiszen az is!
- Nos, hát nem kerülhettem el a sorsomat. Hamarosan a debreceni gyűjtőtáborba kerültem társimmal együtt.
- S nem volt semmilyen menekülési esélyed? Nekem úgy tűnik, hogy ott-hagyhattátok volna a környéket, még mielőtt elfognak az oroszok.
- Nem mertük, fiam. Nem láttuk át a helyzetet. Ha a vezetőink elláttak volna tanáccsal, vagy bátorítanak, biztosan léptünk volna. De mindenki csak a maga bőrét mentette...
- A debreceni laktanyában másnap reggelit kaptunk, majd vizitre vezényeltek minket. Itt már nagyon keményen bántak velünk. Tízeseivel sorakoztattak fel minket, ráadásul térdelnünk kellett, hogy jobban szemmel tudjanak tartani. Hatalmas tömeg volt. Dél körül már azt suttogtuk, hogy „Visznek bennünket! Visznek bennünket!” Próbáltam valami cetlire írkalni, hogy ha valaki megtalálja ezt a papírt, juttassa el Kondorosra erre és erre a címre.
- Mit akartál üzeni?
- Hát csak annyit, hogy élek, s visznek minket fogságba. De kicsi volt az esélye a dolognak.
- Sokáig időztetek Debrecenben?
- Nem. Hamar összegyűlt egy transzportra való fogoly.
- Tudtátok, hogy mi vár rátok?
- Sejtettük. Nem voltak illúzióink. Különösen, amikor bezsúfoltak minket a vagonba. Az első megállónk a romániai Foksaniban volt. Ott annyi időre álltunk meg, hogy kirakjuk a halottakat, meg sétálhattunk néhány métert. Volt, aki a pocsolyából ivott. Voltak, akik próbálkoztak a meneküléssel, de a felcsattanó sorozatlövések hamar elvették a kedvüket vagy az életüket.
- Embertelen körülmények között utaztunk, végig kellett állnunk egy napot és egy éjszakát. Ráadásul a kályha is alaposan befüstölt a nyers fától. Kínunkban a tűzifáról lekapart mohát sodortuk újságpapírba, s azt szívtuk cigarettaként. Aztán végre megérkeztünk a Szovjetunióba.
- Pontosan hova?
- A dombáci bányavidékre. A központja egy Kraszny Lucs nevű városka volt. Itt azonnal szelektáltak minket. A betegeket elkülönítőbe vitték, az egészségeseket pedig rövid idő múlva munkára fogták. Rettenetes híreket lehetett hallani azokról a körülményekről, amik a szénbányákban uralkodtak.
- Mi fogadott titeket a megérkezéskor?
- Hideg! Beosztottak minket 12 fős stuk-okba. Engem a társaim azonnal kineveztek szobaparancsnoknak, mivel én tudtam a nyelvet. Aztán azt mondta egy orosz katona, hogy ha nem akarunk megfagyni, akkor menjünk a bányába, s hozzunk magunknak szenet. A mai napig őrzöm azt a kenyeres zsákot, amit akkor szénnel raktam teli.

- Úgy tudom, te nem jutottál el a bányamunkáig?

- Nem! Szerencsés szerencsétlenségemre én is beteg lettem: maláriás. Az első napokban az volt a dolgom, hogy a betegeket kísértem a kórházba és tolmácsoltam. Egyszer az orvos százados megkérdezte tőlem, hogy „Mi bajod van?” Mondtam neki, hogy gyenge vagyok, szédülök. Belenézett a szemembe, s azt mondta: „Te maláriás vagy!” Állítólag nem sokon múltott, hogy életben maradjak. A szobatársaim szerint magamon kívül voltam, kiabáltam, félrebeszéltem, nem tudtak tőlem aludni. Aztán egyszer csak jobban lettem.

Egy alkalommal, lábadozásom során kivezényeltek tornázni. Visszafelé jövet alig bírtam a lépcsőn felmenni. Szédültem, majd összeestem a gyengeségtől, az utolsó lépcsőfokokat már csak négykézláb tudtam megtenni, amikor az ügyeletes fogoly - egy német tiszt - fellökött, belém rúgott. Egy ápolónő erélyes szavára hagyta abba a bántalmazásomat: „Mit csinálsz te Fritz?” Néhány nap múlva a betegágyánál meglátogattam: „Én vagyok az, akit fellöktél. Hoztam neked kenyeret.” Ő nagyon sajnálkozott, majd kézfogás után elmentem. Másnapra a tiszt meghalt.

Egyébként, mindig kerestem a kapcsolatot a többi fogolytárssal. Igyekeztem elsajátítani az alapvető német szavakat is. A lágerben sok lengyel fogoly is volt. Nagyon vallásosak voltak. Szinte mindegyiknek volt imakönyve. Én szívesen barátkoztam velük, sokszor olvastam az imakönyvet. Szerettem volna jobban megismerni a nyelvüket, ezért sokszor vettem tőlük leckét. Anynyira megkedveltük egymást, hogy próbáltak rávenni, hogy adjam ki magam lengyelnek, mert ők számíthattak arra, hogy hamarabb hazamenjenek. Később igencsak hasznomra vált a nyelvtudásom. Amint és ahogy az erőm engedte, próbáltam segíteni a betegtársaimnak és az ápolóknak. Majd azzal álltam az egyik vezető ápoló elé, hogy szeretnék a kórházban maradni, mint ápoló és tolmács. Ő a parancsnokhoz irányított, aki azzal a válasszal méltatott, hogy „Eredj innen, titeket le kellene löni, mint a kutyát!”

Lassú lábadozásom során egy alkalommal egy felülvizsgálatra vártunk az udvaron, ahol az egyik tiszt felesége a kis veteményesét kapálgatta. Odamentem hozzá, s elkértem a kapáját. Mondtam neki, hogy ehhez én jobban értek. Hamar rendbe szedtem a kis veteményest, kigazoltam a tyúkhúrt. Jutalomból egy fehér zsemlecipőt kaptam tőle. Nem mintha ezért csináltam volna. Csak azon sajnálkoztam, hogy az erősen fájó fogam miatt nem ehettem meg. Amikor mondtam neki, hogy nagyon fáj a fogam, szinte felkiáltva mondta, hogy „Én fogorvos vagyok! Gyere holnap a rendelőmbe, megcsinálom a fogad!”

Természetesen másnap ott voltam. S mint általában, itt is megláttam, hogy mi a tennivaló... Kivitettem a szemetet, feltöröltem a követ, stb. A fogam is meggyógyult, de nagyon örültem annak, hogy valaki pártfogásába vett. Nagyon rettegtem attól, hogy a bányába visznek. Pedig közeledett ennek is az

ideje. A következő felülvizsgálatnál már biztos voltam abban, hogy bányamunkára alkalmasnak találunk. Orosz, német és magyar orvosi bizottság elé kellett járulni. Már éppen rám került volna a sor, amikor a századosné megjelent, és nagy hévvel elkezdett hátra tolni: „Hátra, hátra! Magyar Szívroham!” Majd a háttérben hozzátette: „Te haza fogsz menni!”

Mit mondjak, ez nem lehetett véletlen. Ezt csak a Jóisten intézhette így. Azért még sok volt hátra. De ott volt bennem a reménység, hogy egyszer csak vége lesz a fogságnak, s hazatérhetek szeretteimhez.

Innentől kezdve a láger konyháján volt állandó munkám, ugyanakkor bármikor befogható voltam minden egyéb feladatra. Egy alkalommal például a kórházban elhunytakat kellett kivinnünk és elhantolnunk. De részt vettem kellemesebb feladatokban is. Egyszer a bányamérnök, Iván Muha, hívott a házához segíteni disznótorba. Érdekes volt látni, hogy itt mennyire mások voltak a szokások. Mivel elég jól beszéltem a nyelvet - ezért is hívtak - elmagyaráztam nekik, hogy mi hogyan csináljuk ezt odahaza. Öröömre néhány tanácsomat megfogadták.

Megbízható volt a magyar! Egyszer, amikor már indulni kellett volna a munkáscsapatnak a bányába dolgozni, az orosz tiszt még sehol sem volt. Ekkor egy Vaszil nevű altiszt megkérdezte: „Tudjátok, hol a bánya?” Igen!-hangzott a válasz. „Akkor álljon ki egy, és vezesse el a csapatot!” Ekkor valaki kiállt és vezényelt: In-dulj! Nó-ta!

„Látod édesanyám, látod édesanyám, mért szültél a világra?

Inkább dobtál volna, inkább dobtál volna a zavaros Tiszába!”

A munka végeztével megdicsérték a csapatot.

Azért volt olyan is, hogy békéltetni kellett. Amikor két fogolytársam összevekedett, az egyik egy Petrás nevű szlovák fiú volt, a másik magyar, odamentem, s megkérdeztem: „Csorobis?” Mit csináltok? A fiú visszakérdezett: „Te szlovák vagy?” Mire én: „Szlovák is meg magyar is, de mindnyájan foglyok!” Elszégyellte magát, és többet nem verekedett.

- Hogyan jött el a várva-várt szabadulás napja?

- Egy napon két társammal mentünk pincét ásni. Amikor visszaértünk, azaz fogadtak, hogy „Mátyás! Olvasták a nevedet.” Mindjárt arra gondoltam, hogy megint vizitre kell mennem. Aztán kiderült, hogy hazamenetel van, és az én nevem is a listán szerepelt. Minden nap vártam, hogy bekövetkezzen ez, és mégis váratlanul ért. Nem tudom, kinek köszönhetem, hogy alig egy év után szabadulhattam. A Jóistennek adtam hálát. Bárkit is használt közbenjárónak, de több mint valószínű, hogy a századosné, fogorvos asszony járt közben az érdekemben. Azóta is számtalanszor hallom felcsendülni a hangját: „Haza fogsz menni!”

A hazatérés

Miután megkaptuk a „Bumázskát”, hazabocsátó igazolást, bevagoníroztak minket. Kb. 100-an lehettünk a transzportban. Mit bántuk mi, hogy marhahagyonban kellett utazni! A lényeg az volt, hogy hazafelé tartottunk. Útravalónak szuharinát (szárított kenyeret) meg egy kis búzakupát kaptunk. Kisinyov, Foksáni, Segesvár, Nagyvárad, Szeged útvonalon értünk haza. Szegeden a reptéri laktanyában töltöttünk egy kis időt, ahol újból nyilvántartásba vettek minket.

Aztán - ki hogyan tudott - hazaindulhatott. Mi négyen egy éjszakát töltöttünk a Nagyállomáson, majd gyalog indultunk Hódmezővásárhely felé. Egyszer csak megállt egy teherautó mellettünk: „Hová, hová vitéz urak?” - kérdezte a sofőr. „Orosházára” - válaszoltuk. Felvett, s az orosházi vasútállomásig vitt minket. Miközben afelől érdeklődtünk, hogy megy-e Békéscsaba vagy Mezőtúr felé vonat (persze nem ment), egy mozdonyvezető odajött hozzánk, s felajánlotta, hogy a mozdonyon elvisz minket Békéscsabára. Mit mondjak? Jólesett ez a törődés. Ráadásul a vendéglős még egy tál meleg étellel is megkínált minket, katonákat.

Csorvásnál elbúcsúztunk két bajtársunktól, s az utolsó 10 km-t gyalog tettük meg Horcsák Bandi barátommal.

Esteledett. Előreküldtem Bandit, hogy előkészítse a jöveletemet. Bekopogott. Illedelmesen fogadták az otthoniak. Én alig tudtam magam türtöztetni, míg végighallgattam a beszélgetésüket.

- Jó estét! Bandi vagyok.

- Jó estét Bandi! Hozott-e jó hírt? - kérdezte a feleségem.

- Jó-e vagy sem? Azt hallottam, jönnek haza a foglyok!

Ekkor a gangon állva leejtettem a zsákom, amiben sót hoztam Romániából. A puffanásra kiszaladt anyu és ezt kiáltotta:

- Te vagy az apu!?

Szerettem volna ölelni, csókolni, de halkan csak ennyit mondtam:

- Vigyázz! Tetves vagyok.

Ez a nap ünnepként vonult be a Szedmohradszki család életébe. 1945. december 13. A család igazi karácsonya, amikor ajándékba kapta a szeretett férjet és apát. Azóta is minden évben megemlékezik a család e jeles napról. Immár 66 éve.

Vári Ferenc

Tyúkanyó nagyanyó

Éjszaka a nagyanyámmal álmodtam. A nyárikonyha lépcsőjén ült szürkére kopott kartonruhájában, fekete kendője az álla alatt szorosra kötve, kötényében egy cső kukorica, azt morzsolgatta komótosan, szinte szemenként, hogy aztán dolga végeztével a három kopasznyakú tyúkokcsának szórja.

Gyerekként is mindig így láttam. Kapálgatva, vagy a lépcsőn ülve, télen-nyáron feketében. Emlékszem a mozdulatra, ahogy a konyhában megállt egy pillanatra, megigazította a kendőjét, lesöpört néhány láthatatlan morzsát a kötényéről mielőtt kilépett volna a verandára. Emlékszem a mosolyára, a dalra, amit esténként énekelt, látom úgy, ahogy haragszik, a fakanalat égnek tartva, de a haja színére nem tudok visszaemlékezni - talán nem is láttam a kendőtől soha - arra sem, hogy ült-e széken, legfeljebb sámlin, a kályha mellett, ott kanalizta a leves maradékát, vagy rágcsálta, nyűtte a csirke hátát, mondván, ő csak azt szereti.

Szerintem a világ legjobb nagymamája volt, bár a természetét illetően megoszlottak a vélemények még családon belül is.

Apám, aki nagyanyám elsőszülöttje, valósággal istenítette. Dolgos, okos, beosztó, takarékos, és nem utolsó sorban kiváló főzőasszony volt a szemében, ennek utána nem is volt hajlandó elköltözni a szülői házból akkor sem, amikor feleségül vette anyámat.

Anyám viszont nem jött ki vele. Boszorkánynak tartotta nagyanyót, egy fősvény, akadékoskodó, mindenbe belekotyogó vénasszonynak, aki csak azért él, hogy anyám életét megkeserítse.

A szomszédok is sokféleképpen vélekedtek vele kapcsolatban. Volt, aki minden bűját-bajját elpanaszolta neki, okos tanácsot remélve, de olyan is akadt, aki nagy ívben elkerülte, mert tartott a szókimondásától.

Mi, gyerekek nagyon szerettük. Olyan meséket tudott, amiket a mesekönyvekben nem lehetett olvasni, a rétesének csodájára járt a fél falu, álmodt, jövőt mondott, és értett az állatok nyelvén. Kis sparheltjén mindig illatozott valami. Hol egy kis kamillatea, egy tálkában csöröge, máskor meg gyümölcs aszalódott, az vonzotta az éhes gyerekeket.

És most vele álmodtam. Ez biztosan jelent valamit, de én nem vagyok álomfejtő, amilyen ő volt, nem tudok úgy a jelekből olvasni, ahogy ő tette azon a bizonyos nyáron.

Hetek óta tartott a fullasztó meleg. Eső nem esett, a kertek kókadoztak, napközben az emberek behúzódtak a szobák hűvösébe, csak ott lehetett vala-

hogyan elviselni a hőséget. A házunkat magas tujakerítés vette körül, az udvaron egy vénséges vén diófa adott árnyékot, így a mi udvarunk volt a környékbeli gyerekek gyülekezőhelye. Nagyanyám volt a felügyeletünkkel megbízva, aki csupán néhány szabályt állított fel - nem mehettünk be a házba, nem kergethettük az állatokat, és nem bánthattuk egymást - egyébként teljes szabadságot élveztünk egész szünidőben. Aznap, a harmat éppen csak felszáradt a kert végében, amíg nem jöttek meg a többiek, egyedül bóklásztam az udvaron. Egy csigát figyeltem elmélyülten.

- Csöre! Merre vagy, te lány? - hasított bele nagyanyám hangja a reggelbe. Csörének hívott, az Árvácska után, pedig nem ezt a nevet kaptam a keresztségben. Anyám, talán, hogy nagyanyámat bosszantsa, egy ritka, abban az időben idegen hangzású nevet adott nekem, ami az én nagyim számára kimondhatatlannak tetszett, így első naptól kezdve következetesen Csörének szólított. Nekem tetszett ez a kétnevűség, senkit sem ismertem akkor, akit kétféleképpen szólítottak volna a társaim közül, de anyámat ez annál jobban idegesítette.

- Csöre! - amint meglátott, folytatta is - Eriggy, szólj apádnak, jöjjön ki! Beszédem van vele. Az éjjel sokat ugatott a kutya, meg aztán álmod is láttam. Valami nem tetszik itt nekem.

- Na, más sem hiányzik, mint a vénasszony, meg a buta álmai - fortyant fel anyám, amikor bementem a nagyházba apámat keresve - Tibi! Az anyád látni kíván, nem tudja egyedül megfejtetni a boszorkányos álmait - szólt aztán be a szobába kissé gúnyos hangon.

Apám munkába készülődött, és mint mindig, most is késésben volt. Idegesen kötötte a nyakkendőjét a tükör előtt, közben lábával már a cipőjét kereste. Igazán nem hiányzott neki egy hosszas diskurzus a nagyival, de a belé nevelt engedelmesség nem hagyta nyugodtan megreggelizni. Inkább nem evett, de ugrott az első hívó szóra.

- Tibor fiam! - Ajaj, ha a nagymama Tibornak szólítja apámat, akkor világra szóló eseménynek kellett történnie. Csak, és kizárólag olyankor szólította így, ha nagyon haragudott valamiért, vagy, ha olyan izgatott volt, mint azon a reggelen.

- Én nem tudom, mi folyik itt, de nagyon nem tetszik ez nekem. A Bundás egész éjjel úgy ugatott, mintha megveszett volna. Valami zavaros álmod is láttam, de a nyavalyás reumám felébresztett, így nem tudtam befejezni. Hajnalban meg, amikor kijövök a tejes elé, hát mit látok a tuják között? Na, mit? Hát ezt! - mutatott diadalmasan egy biciklire.

Egy átlagos férfi bicikli kandikált ki a tuják közül, éppen azon a részén az utcának, ahova a lámpa fénye már nem világított. Apám az égre emelte a tekintetét, lenyelte, amit hirtelenjében mondani akart, aztán csak annyit mondott:

- Nem értem, Anyukám, mi ebben olyan különleges. Megmondom én neked, mi történhetett. Valaki túl sokat ivott a kocsmában. Eddig talán eltolta a biciklijét, de aztán tovább már nem volt tehetsége hozzá a sok italtól, betolta ide a tuják közé, hogy majd reggel visszajön érte. Figyeld meg, délre már nem lesz itt ez a bicikli. Ezzel, mint aki egy nehéz rejtvényt fejtett meg, beült az autóba, és indulni akart a munkába.

- Figyeld meg, fiam, - lépett oda a kocsihoz nagyanyám - itt valami nagyobb dologról van szó! Persze, csak nevetitek az öreget, de az álmomban ott volt ez a bicikli, és körülötte ott kapingáltak a tyúkjaim is. Nagy kár, hogy felébresztett a reumám.

A bicikli nem tűnt el se délre, se másnap reggelre. A mama diadalmasan járkált még egy darabig, amolyan én megmondtam tekintettel, apám meg egy délután eltolta a biciklit a kocsmá elé. Ezzel az ő részéről befejezettnek vélte a dolgot. De nem úgy nagyanyó.

A bicikli dolgon még csak túltette volna magát, de az álmaival most az egyszer nem tudott mit kezdeni. Egy hét alatt másodszor fordult vele elő, hogy ugyanazt álmodta; a piacon járkált és keresett valamit, de az istennek sem ért az álom végére, hogy megtudja, mit is keresett olyan elkeseredetten. Ha megfejteni nem is tudta, azt érezte, hogy semmi jót nem jelent ez az egész. Apámnak persze hiába mondta, hogy valami készül, mivel bizonyítani nem tudta, csak öreges képzelgésnek vették.

Hanem egy éjszaka felriadt nagyanyó. Valami furcsa érzés hívta az ablakhoz. Kikukucsált a függöny résén át, és a lélegzete is elakadt. Egy alak mozgott a sötétben. Közvetlenül a kerítés mellett, a rozmarin bokor takarásában. Aztán az alak, ahogy jött, úgy köddé is vált. Nagyanyám mozdulatlanul állt, várta, hogy valami történjen. Minél tovább várt, annál elmosódottabb lett a kép, majd egy kis idő után teljesen elhalványodott. Megrázta a fejét. Talán a hőség játszott vele, vagy az álom, amiből olyan hirtelen ébredt. Talán csak nem örült meg? Vagy ez már az öregség? Így morfondírozott magában, miközben egyre biztosabb volt benne, hogy látott valamit. Valaki járt odakinn. Abban a pillanatban, mintha újra megmozdult volna valami a kert végében. Meresztette a szemét, de hiába, most sem látott semmit. A szemével nem, de a szívével mégis tudta, hogy valami nagyon nincs rendben. Pislogott, várt egy kicsit. Próbálta eldönteni, hogy nem álmodta-e az egészet. Azok a bolondos álmok! Közben érezte, hogy a hátán végigfut a hideg. Miközben lassan visszabotorkált az ágyához, azt gondolta, hogy reggel lesz egy-két keresetlen szava a Borzas kutyához.

Hát, igen. A Borzas.

Nagyanyámat még az állatok is tisztelték. Volt benne valami földöntúli, ahogy lesték minden mozdulatát. Szinte még a gondolatait is értették. Különösen ők öten. Az elválaszthatatlanok. Borzas vezette a sort, úgy is mondhatnánk, hogy ő volt a főnök, ha lehet rangsort felállítani egy öreg kutya, egy fekete macska és három kopasznyakú tyúkocska együttesében. Mert így voltak ők nagyanyám féltett és szeretett jószágai. A fekete macska, Kormi, nap-hosszat ott nyújtózkodott anyókám lábánál, hol a kályha mellett, hol a lépcsőn elnyúlva és dorombolva, de egy pillanatra sem mozdulva a jó öreg közeléből. A tyúkocskák is becsben voltak. Ott kapirgáltak a nyárikonyha körül, kar-nyújtásnyira csak, le ne maradjanak semmiről. Nevük is volt. Totya, Pipe, és Lina. A Pipét és a Totyát még csak értettem, de a Linára még nekem is rá kellett kérdeznem. Emlékszem, nagyanyám csak elmosolyodott és sejtelmesen a nagyházra nézett.

- Aztán minek kell neked mindent tudni? - mosolyodott el - és, hogy elejét vegye a további kérdezősködésnek csak annyit mondott - Na, eriggy játszani!

Érdekes módon, anyám ki nem állhatta a tyúkokat. A totyogós Totyát, meg a piperkőc, folyton a porban fürdő Pipét még csak csak elviselte, de Linát, azt üldözte, ahol érte. Egyszer még a papucsát is utána hajította.

- Semmire valók - szokta mondani - csak viszik a sok pénzt a háztól, és egy fia tojást sem tojnak egész hónapban. Meg kellene főzni őket vasárnap ebédre, de még arra sem jók, bele törne a fogunk a rágós, vén húrukba.

Öreg volt már mind a három, de nagyanyó öröktartást ígért nekik és tartotta is a szavát. Kukoricát morzsolt, kenyérhajat csipegetett, azzal édesgette magához még jobban a három gráciát.

Borzast ellenben még anyám is szerette. Pedig hasznót már nem hozott, öreg volt már ő is. A hallása gyenge, a látása is bizonytalan. Furcsa kutya volt fiatalabb korában is. Anyám, ha egyedül volt otthon, és valami dolga akadt, rábízott a kutyára. Jobban vigyázott rám, mint az apám. Biztosak lehettek benne, hogy Borzas mellett nem érhet semmi baj. Ha valaki csak a közelemben merészkedett, vad morgással fejezte ki nemtetszését. Ő tanított meg járni. A bundájába kapaszkodva álltam fel először, majd az első botladozó lépéseimet is vele tettem meg az udvaron. Nagyon barátságos kutya volt. Bárki nyugodtan bejöhetett az udvarba, sőt még a házba is, de kifele már csak úgy mehetett a vendég, ha a gazdáit odaszóltak neki:

- Jól van, Borzas, kiengedheted! - Ha ezt meghallotta, befejezte az ugatást és a vicsorgást, majd komótosan elvonult kedvenc helyére a diófa alá.

Reggel ennek a Borzasnak akarta megmondani nagyanyám a magáét. Igen ám, de a kutyának reggelre nyoma veszett. Hiába hívták, zörgették az edényét, nem jött elő. Apám szerint biztosan átment a szomszéd kutyához vendégségbe. Délre majd megéhezik és hazajön. Anyám már kicsit borúlátóbb volt, és minden eldugott zugban keresni kezdte. Öreg már – mondta -, mi van, ha elaludt? Én ezt nem értettem, de nagyanyó szemét elfutotta a könny, és éreztem, hogy ez semmi jót nem jelenthet. Újra csak az álmáról beszélt, és arról, hogy ez nem lehet véletlen, de apám most az egyszer szigorúan rászólt:

- Mamus! Ne beszélj már butaságokat folyton! Főleg ne a gyerek előtt! Elő fog kerülni az a kutya! Semmi köze ennek a bolondériához!

- Bolondéria? Szerinted ez bolondéria? Majd meglátjátok, hogy itt valami készül, de én nem szólok többet egy szót sem, egyétek meg, amit főztetek! - ezzel bevágta maga mögött a nyárikonyha ajtaját.

Borzasra az erdőkerülő talált rá két nap múlva egy kiszáradt fa tövében a házunktól néhány száz méterre. A diófa alatt temették el, a kedvenc alvóhelyén, a pokrócába csavarva. A szüleim szerint az öregség végzett vele, talán érezte, hogy itt a vég, azért ment ki a kertből. Csak nagyanyám gondolt mást, de ő meg nem szólt, tartotta a szavát erősen.

Közeledett az Anna napi búcsú. Ez mindig nagy esemény volt mifelénk. Hetekkel előre készülődött mindenki. A templomot kitakarították, feldíszítették. A gyerekek gyűjtögették a fillérjeiket, hogy a búcsúban majd márcot, törökmézet, vagy pörgettyűt vegyenek rajta, vagy felüljenek a ringlisre. Az idősebb lányok a ruhájukat készítették, amiben majd a bálban kelletik magukat a fiúk előtt. A fiúk fogadásokat kötöttek, ki táncoltatja meg többször a patikusék, az orvosék, vagy a tanítóék lányát. A férfiak kimentek a szőlőbe, ahonnan demizsonokban hozták haza a vendégnek valót. Az asszonyok sütöttek, főztek, hogy a távolról jött rokonok, vagy az éppen csak benéző szomszédok előtt szégyenben ne maradjanak. Az ólakban bezárva várták sorsukat a kiválasztott tyúkok, kacsák és libák, hogy az ünnep napján ki fazékban, ki sütőben illatozva emelje az ünnep fényét. Mert ünnep volt ez mifelénk, családokat összefogó multság.

Egyre közeledett a nagy nap, a hét lassan elfolydogált, sok volt a dolog a készülődéssel. Csütörtök reggel történt. Nagyanyám mindig a tyúkokkal kelt, első dolga az volt, hogy kiengedje az állatokat és enni, inni adjon nekik, csak aztán ült le, hogy a reggeli bögre tejét megigya. Aznap sem volt ez másképp. A tyúkólnál azonban rettenetes kép tárult a szeme elé. Ahova nézett, mindenhol toll. Kendermagos, barna, fehér tollak heverték szana-szét, kedvenc tyúkocskáit meg mintha a föld nyelte volna el.

Apám most is higgadtan fogadta a hírt.

- Róka volt biztosan. Most, hogy már a Borzas elment, szabad préda az aprójószág.

- Ugyan, fiam! Nem lehetett ez róka! Magam zártam rájuk a reteszt! Még meg is mozgattam, hogy tart-e rendesen - morgolódt nagyanyám - Ezt nem róka tette. Nincs egy csepp vér sem! A róka elvisz egyet, de nem hármat!

- Nem kell ezt túlbonyolítani, anyukám! Öregek voltak már azok a tyúkok. Nem olyan nagy kár értük.

- Még, hogy nem kár? Én meg azt mondom Neked, fiam, jobb lesz odafigyelni, mert ma az én tyúkocskáim, holnap a kacsák, aztán a libák, meg a nyulak - a fejét csóválta szomorúan, aztán csak úgy a válla fölött szólt oda apámnak - Ember volt ez, ezt róka nem tehetette.

Nagyanyám egész nap jött, ment, nem találta a helyét. Próbálta összerakni, mi is történhetett valójában. Összepasszítani az álmot a valósággal. Újra és újra átgondolta, és arra a megállapításra jutott, hogy egész biztosan összefüggés van a bicikli, Borzas kutya halála és a tyúkok eltűnése között. Még éjszaka sem hagyta nyugodni a gondolat, hogy kedves jószágai valahol talán egy fázékban végzik. És itt a búcsú! Cselekedni kell, amíg nem késő.

Másnap nem szólt senkinek, csak korán reggel vette a karkosarat, és nekiindult a piacra vezető útnak. Egy próbát megér, gondolta. Ha minden úgy van, ahogy kiokoskodta, akkor a tyúkocskák a piacon várják szomorú sorsukat. Az álom is ezt jövendölte.

Igen ám, de hiába járta körbe a kofákat egyszer, kétszer, nem történt semmi. Sehol nem látta a tyúkocskákat. Hiába állt le beszélgetni itt is, ott is, nem került közelebb a megoldáshoz. Semmi gyanúsat nem észlelt. Már éppen azon volt, hogy dolgvégezetlenül hazatérjen, amikor valami belső hang sugallatára ismét elindult az asztalok között. Most már nem szólt senkihez, csak úgy magában, az orra alatt szűrve a szavakat, hívogatni kezdte a tyúkokat.

- Lina, te! - Semmi - Pipe, merre vagy? - kicsit kezdtek furcsán nézni rá az emberek - Totya, lelkem, itt vagy-e? - és akkor egy vesszőkosár alól meghallotta Lina kárálását. Több sem kellett neki, odaszaladt, felfordította a kaskát és örömmel nyugtázta, hogy kedvenc tyúkocskái megtépázottak ugyan, de élnek. Hanem akkor hatalmas hangzavar vette kezdetét. Miközben nagyanyán bontogatni kezdte a tyúkok lábáról a zsineget, a kosár gazdája követelni kezdte a jószág árát.

- Mit képzelsz maga, vénasszony? Rendőrt hívok, ha be nem fejezi azonnal! Fizesse ki a jószág árát, aztán viheti, de addig vegye le a kezét róluk!

Nagyanyám megmerevedett egy pillanatra. Korát meghazudtoló gyorsasággal kiegyenesedett, kezét csípőjére téve állt meg a hangoskodó tolvaj előtt. Alig ért fel a válláig. Így, alulról, összehúzott szemöldökkel mélyen a férfi

szemébe nézett, de olyan haragosan, hogy az mozdulni sem bírt. Megbabonázva állt nagyanyám előtt, mint a gyerek, aki rossz fát tett a tűzre és fülön csípték. Fojtott hangon, szinte csak a fogai között szűrve intézte a férfihoz a szavakat:

- Ha be nem fejezed azonnal ezt a kiabálást, kapsz egy akkora nyaklevest, hogy a hegedűt is nagybögőnek nézed, aztán fülön fogva viszlek be a rendőrségre, onnan meg haza az apádhoz. Mert ismerem ám az apádat! Esküszöm a Szűzanyára, egyikben sem lesz köszönet! Most pedig állj el az utamból, amíg szépen beszélek!

A férfiben bennragadt a szó, csodálkozva nézett le az aprócska asszonyra, majd jobbnak látta, ha nem szólal meg újra, amilyen gyorsan csak tudott, kerekét oldott.

Nagyanyó szép, komótosan befejezte, amit elkezdett, majd felegyenesegett, és az összegyűlt nézőközönség legnagyobb ámulatára elindult a piacról kifelé. Nem szólt az egy szót sem, mégis a tyúkocskák egymás után, libasorban elindultak utána. Elöl Lina kisasszonyosan, aztán Pipe pipiskedve, a sort Totya zárta, totyogós lábait igen csak szednie kellett, hogy a lépést tartani tudja.

A faluban még évek múlva is emlegették az esetet. Nagyanyót ezek után még nagyobb tisztelet övezte, mi, gyerekek magunk között csak Tyúkanyó nagyanyónak hívtuk.

Sajnos, már csak az álmaimban láthatom, de gyakran eszembe jut mégis a drága, ahogy megy végig a falun, szürkére kopott vászonruhájában, mögötte felsorakozva a három kopasznyakú vénség, a kendermagos, fehér és a sárga.

Vehofsics Erzsébet

Életre szóló mese

Apának lenni nem lehet könnyű. Pláne nem lányos apának. Sok, sok, és még több izgalom, féltés, aggodás. Először barbik, aztán körömlakk és sminkkészlet, majd melltartó és csipke fehérnemű. Sehol egy kalapács vagy kisautó. Semmi kapaszkodó, semmi közös téma. Mélyvíz, amiben csak az Apa tud megtanulni úszni, és csak az Igazi Apa találja meg a partot.

Ez a történet az én apukámról szól, mert Apa csak egy van. Olyan, mint Ő, biztosan.

Minden a születésemkor kezdődött. Apa a mai napig azt emlegeti, hogy Ő is legalább annyira megszenvedte a szülést, mint Anya. Később lett világos számomra, hogy miért. Miután megszülettem és kiderült, hogy egészséges vagyok, és hogy megvan a tíz ujjacska a kezemen és a lábamon is, Apa és a barátai bulit szerveztek a tiszteletemre, amiről meggyőződésemm a mai napig, hogy nekem is ott kellett volna lennem. Akkor, az átmulatott éjszaka után, Apa másnap úgy ébredt, hogy szinte szó szerint élte át a szülés fájdalmait. Gyanítom, hogy már akkor megijedt, hogy mi vár rá, mellettem.

Majd, ahogy cseperedtem, sokat, mi több, rengeteget mesélt nekem, legtöbbször lefekvéskor, de volt, hogy nap közben is rákezdt a bicajon Mama felé menet. Mindig egy bizonyos nagy, nagy kerek erdővel kezdődött a történet, ahol hihetetlen drámák zajlottak. Volt ott medve barlang adás-vétel, répalopás, kergetőzés, barik és csúnya kígyók, oroszlánok és őzikék. A legtöbb alkalommal sikerült annyira beleélnem magam, hogy a mese felénél már aludtam.

Mikor már nagyobb voltam, az addigi meséket életre is keltette. Elvitt tanyákra, ahol láthattam igazi struccot, kecskét és tehenet. Voltunk lovardában, ahol csikókat is, és igazi nagy lovakat is simogathattam. Kivitt a semmi közepére, ahol láthattam, hogy az őzikéknek tényleg fehér a fenekük. Megmutatta, hogy milyen egy igazi malacvásár, és hogy a barikat hogy kell etetni. Elvitt Afrikába, ahol megtanultam, hogy mi az a teve puszi, és akkora palacsintát ehettem, amekkorát azelőtt még sosem láttam. Együtt fürödtünk az Égei-tenger közepén egy igazi kalózhajó mellett, és együtt fáztunk az óceánnál a Kanári szigeteken.

De a közös mesénk nem csak ebből állt. Szeretetről, becsületről, barátságról és az értékekről is szólt. Ami a nagy, nagy kerek erdőben a medve apuka öröme vagy bánata volt, mind megmutatta nekem. Soha senkit sem láttam úgy örülni egy sikeremnek, mint ahogyan Ő örült. Legyen szó egy iskolai versenyről, egy matek ötösről, vagy arról, mikor bejutottam az egyetemre. Mintha magát látta volna bennem. Hitte, hogy az én sikerem az Ő sikere is.

De legalább ugyanolyan bánatos volt, mint én, mikor nem sikerült az, amit éppen a fejembe vettem. Mindig csak arra kért, hogy ne adjam fel, és találjam meg azt, amit szeretek.

Ekkor jöttem rá, hogy a mesében én is benne vagyok, a részese voltam. Ő kreált nekem egy mesét, aminek én lettem a főszereplője. Ekkor már én is mesélhettem, én is beleszólhattam, mi történik a nagy, nagy kerek életemben.

Mindig is felnéztem rá, legtöbbször szó szerint. Majd' két méter magas, és a kerülete is elég méretes. Legtöbbször úgy néz ki, és úgy is viselkedik, mint egy nagy óvoda. Viccelődik és mosolyog. Talán ettől volt mindig is hiteles a szememben. Elsősorban nem felnőttként, vagy apaként, hanem a legjobb barátomként tekintettem rá, aki újra, meg újra meglep a hihetetlen történeteivel.

Hiába vagyok már felnőtt, a mai napig képes mesélni, és én csüngök a szavain, kíváncsian várom, hová lyukad ki a történet, és persze várom, mikor valósul meg az, amiről mesél. A mese tartalma az évek alatt változott, egyre kifinomultabb lett, de mikor csak ketten vagyunk, Ő mesél és én hallgatok, vagy én mesélek, és Ő hallgat, mindig ugyanúgy érzem magam, mint mikor az első mesét hallottam tőle. Csak mi ketten, a nagy, nagy kerek erdőben.

Ő születésemtől kezdve az életre tanított a meséivel. Tanmesék voltak-e, vagy csak azt akarta megmutatni vele, hogy Ő hogyan látja a világot, vagy nekem hogyan kellene, nem tudom. Talán nem is számít. Megmutatott egy világot a meséivel, amit később a saját bőrömön tapasztalhattam.

Számára életre szóló lecke vagyok, számomra pedig Ő életre szóló mese...
Olyan mese, amelyben mindketten szerepelünk...

Vér Bernadett

A Galkó-család története

Tóth Viki emlékei

Attól kezdve, hogy saját családom lett, a távolabbi családtagok átminősültek számomra. Ők lettek a rokonok!

Mindkét szülőm révén nagycsaládhoz tartozónak mondhatom magamat, de ez napjainkra inkább csak emlék már, mint élő valóság. A család törzse - akár a fa - ágakat, és azon újabb és újabb hajtásokat hoz. Egy-egy halálesettel csökkent, majd a házasságokkal és az azt követő gyermekáldással alakult, bővült a család. A növekedéssel ugyan egyre távolabb kerültünk egymástól, de a gyökér maradt! Biztosan tudom, ha egyszer az utódok összegyűlnének, mint ismeretlen ismerősök - családtagként válnának el! Mesélnének egymásnak a Családról és szívükben őriznék az olykor megszépült múltat. Emlékeim rendszerezésére Balázs unokaöcsém levele késztetett, aki arról értesített, hogy Sára nevű kislányuk megszületett, akinek emlékül hagyná a Galkó-család krónikáját – úgy, ahogy az az utódok emlékezetében él...

Életemből több van mögöttem, mint előttem. Meg kellene erősítenem az állítást, hogy az ember életében eljön egy idő, amikor jobban emlékszik a távoli, mint a közeli múltra. Adja Isten, hogy most ez így legyen!

*

Átnéztem anyám rám hagyott iratait. A legtöbb hivatalos irat másolata. Akkor szerezte be ezeket, amikor a II. világháború előtt származásukat a nagyszülőkig visszamenőleg igazolni kellett. A megsárgult, töredezett lapok kinek-kinek ükapákról, szépapákról sorolják az adatokat - az embert megérinti a történelem...

Anyám ágán mindkét dédszülőm családja fazekas volt. Ahogy mondták: focsikos. Galkó szépapámék ekhós szekérrel hordták vásárra portékáikat - köcsögöt, tálát, itatót, cserepet... csupa mindennapi használatra szolgáló edényt. A vásárolás hosszú időn át tartott. Néha az útközben született gyereket el is kellett temetni, mielőtt hazatértek. Az ő fiuk született meg 1844. november 17-én, akit 18-án Mátyás névre kereszteltek.

A női ágat a Dobai család adta. Módosabb, tekintélyes emberek voltak. Dobai szépapám tagja volt a város képviselő testületének. Egyetlen lányukkal dédnagymamámmal, Dobai Juliannával kötött házasságot 1872. január 14-én Galkó Mátyás. Rendkívüli kezűgyessége, ötletgazdagsága jól kiegészítette a Dobai családban meglévő vállalkozó szellemet, elősegítve gyarapodásukat. Dédszüleim házasságából iker fiúk születtek (1884. április 26.) György - és

Mátyás aki nem sokkal később meghalt. Abban az időben ez nem ment ritkaságszámba. Ikrek lévén, az hogy melyikük maradt életben nem volt biztos, mindenesetre ő lett az én nagyapám. Visszagondolva emlékszem ahogy börgös, ellágyult állapotában, könnyezve emlegette meg bizonytalan enjét.

Nagyapám egyes gyerekként, elkényeztetve nőtt fel a Dobai-házban. Iskoláztatták. Szakítva a focsikos-hagyományokkal, a lakatos mesterséget tanulta ki, iparos ember lett belőle. Dobai dédanyám előzvegyült (1895. április 18.), s egyedül viselte a fazekasság minden nyűgét. Legénykedő fia - nagyapám - elkezdte a vagyon idő előtti koptatását. Hiába volt Dobai dédanyám rátermettsége és szigora - egyetlen fia ellágyította.

Szemrevaló kislány állt ház körüli szolgálóként alkalmazásban a Dobai-családnál: Marusinszky Mária, kinek családjáról szinte semmit sem tudunk - a tényen kívül, hogy törvénytelen gyermeke volt anyjának. Ez akkoriban rendkívül súlyos, élethosszig cipelt bélyeg volt. Nagyapámnak nemcsak a szeme akadt meg a bogárszemű lányon, akinek sorsa ezzel anyjáét látszott ismételni, hiszen ő is törvénytelen gyermeket nemzett a fiatal lánynak. A gyermeket Dobai dédanyám unokájának ismerte el, és elhalt férje után a Mátyás nevet kapta a keresztségben. Mivel azonban házasság nem kötöttet, vezetéknévét szülőanyja után Marusinszky-ként anyakönyvezték. Nagyapám gyakran dacolt a világgal, anyja akaratával és még akkor sem mutatott hajlandóságot elvenni gyermeke anyját, amikor már második gyermeküket hordta a szíve alatt. Nagy bohém volt, nagyon tudott élni, ha volt rá mód és volt is miből... Környezete elítélte amiatt, hogy második gyermeke is házasságon kívül születik. Végül akkori főnöke - a bányagazgató - személyesen állította az oltár elé (1910. december 30.) és lett egyúttal egyik tanúja a kierőszakolt házasságnak. Sorban születtek a gyerekek - úgy, ahogy akkoriban „illett” - három fiúgyermek után, de első lányként született meg édesanyám (1913. február 15.) és nagyanyja után a Julianna nevet kapta. Nagyapám víg élete tovább tarthatott volna, ha nem különbözik össze lassan már mindenkivel - végül még a bánya igazgatójával is. Megpecsételődött a sorsuk. Arra kényszerült, hogy megmaradt kis vagyonkájukkal, Dobai dédanyámmal, feleségével és négy gyermekével fölpakolva elinduljanak a világba.

Az akkor már üzemelő pilisi szénbányáig meg sem álltak. Munkalehetőséget kapott és biztosították a népes család letelepedését is - a kolónia egyik bányászlakásában. Laktak Pilisvörösváron, Pilisszentivánon. Időközben született még két gyermekük, de nagyapámat továbbra is hajtotta nyughatatlan vére. Szorgalmas, kicsi nagyanyám mosni járt, hogy a gyakran hiányzó pénzt kipótolja. Dobai dédanyám vasszigorral irányította menyét és hat unokáját. Fiával szemben azonban elnéző és egy életen át megbocsátó anya volt. A két elsőszülött fiú, ahogy tehette, elment a szülői háztól, földrajzilag is jó messzi-

re, a mecseki szénbányákhoz. A két édes testvér két különböző vezetékneven! Az elsőnek élete végéig fájt, hogy nem az apja nevét viselte.

A húszas évek elején nagyapám ismét „beindult” - Balatonfűzfőn új gyár épült és jobb lehetőséget remélt! Egy idő múlva a család is követte. Berendezkedtek, nagyapám kezdett megnyugodni - legalábbis családon kívül... Családon belüli indulatairól, hangerejéről és keze gyorsjárásáról felnőtt gyerekei szégyenkezve beszéltek!

*

Itt halt meg Dobai dédanyám (1925. március 15.) akinek hamvait a vörösberényi temető őrzi. Anyám, aki 1913-ban született, már Vörösberényben járt elemi iskolába. Ahogy letudta az akkori kötelező osztályokat és arra alkalom adódott beállt dolgozni a Fűzfői Papírgyárba. Ebben az időben - a gazdasági világválság közepette - boldog volt aki munkát talált. Nála két évvel fiatalabb húga is ugyanezt tette. Önmagukat eltartva, a család kiadásaihoz hozzájárulva éltek együtt a szülőkkel és két testvérükkel.

Anyám az 1931-32 közötti évet a Fűzfői Papírgyár kiküldöttjeként egy ausztriai papírgyárban töltötte, ahol tanult. Ez alkalmat szolgáltatott, hogy német nyelvtudását tökéletesítse, de a világ is kitágult előtte. Családnál helyezték el és láthatta, hogy másként is élhetnek a családok még a nehéz körülmények ellenére is.

Fűzfőn nagy hagyománya volt az amatőr színjátszásnak, a katolikus ifjúsági életnek és az úszósportnak is. Anyám és húga, Eta mindkét körnek aktív tagja volt. Az ott szerzett élmények, tapasztalatok, a sikerek egész életükben meghatározóak voltak. Számtalan fénykép készült az előadásokról máig bizonyítván: „vidéken volt primadonna”.

1936-ban kötötték - boldognak remélt - házassága rövidnek bizonyult! Bátyám 1937-ben, én 1940-ben születtem és szinte velem együtt ott volt a második világháború! Anyám házasságkötése után még rövid ideig dolgozott, majd bátyám születését követően háztartásbelivé vált. Meleg otthont és szerető családot tudtunk magunk körül - ez Pétfürdőn alakult ki. Édesapámat - Tóth Jánost - a péti gyár alapítói között tartották számon.

A háborút a népes család minden tagja baj nélkül élte túl. Anyám testvérei közül gyermekkoromban csak a két kisebbet, hógát és öccsét ismertem - ők voltak a keresztszüleim. A három idősebb fiút és azok családját is gyakran emlegette anyám. Valószínű vágyódott ölelni őket, de levélváltásokra nem emlékszem.

Kisiskolás koromban gyér számtantudásom okán sokat gyakorolt velem anyám. Máig mosolygok, ha visszagondolok az általa összeállított szöveges feladatokra. A benne szereplő személyek csakis a testvérei, vagy unokatestvéreink nevén szerepeltek, talán tudat alatt is erősítve a rokoni szálakat.

Az első haláleset a nagycsaládban 1952. május 1-re virradó éjszaka történt Budapesten. A harmadszülött fiú, anyám legfiatalabb bátyja, bizonytalan körülmények között halt meg. Egy ismeretlen budapesti bérház nyitott gangos folyosójáról zuhant az udvarra. Azonnal meghalt. Emlékszem milyen nagyon megviselte anyámat az eset. Lassan gyógyult lelkén a seb, amit talán az enyhített, hogy testvére legkisebb gyermekét - aki még az iskolakezdés előtt állt - a temetést követően magával hozta. Ezzel próbálta segíteni sógornőjét, aki két iskolás gyereke mellett dolgozott és intézte az özvegyiséggel járó keserves hivatalt.

1952 kora őszén újra bekopogott a családhoz a kaszás! Szeptember 23-án rövid betegség után meghalt apám! A sors rövid házasságot - alig tizenhat évet mért szüleimnek, amit tovább kurtított a háború.

Ma sem tudom, hogy anyám a testvére halálán edződött-e? Vagy tudatosult benne, hogy két nevetlen gyermekéért egyedül ő, a 39 éves özvegy a felelős? Példás fegyellemmel tette a dolgát. Megkeményedett! A legnehezebb időkben, a sokat emlegetett „sötét ötvenes években” úgy gondoskodott rólunk, hogy annak sem volt több, sem jobb, ahol ép volt a család! Testvérei segítő szeretetét sokféle módon éreztük. Ha nagyobb lett volna a szükség, biztosan tárgyasult volna ez a szeretet, noha mindegyiküknek volt már saját családja.

Anyám gyakran mesélt nagyanyjáról, a szintén korán előzvegyült Dobai Júliáról. Keményszívű asszonyként emlegette. Talán abban az időben nem volt szokás kimutatni az érzelmeket, de legfőképpen nem a szeretetet. Anyám a kemény tartást tőle látta. Érzelmeit velünk szemben igyekezett uralni. Nehéz kamasz lévén gyakran tettem próbára túréshatárát, amit máig bánok.

Jó testvér volt! Különös erő kötötte össze húgával és öccsével. Remek nagymama vált belőle! Érezhetően a fiúunokák álltak hozzá közel. Az első unoka megkülönböztetett helyet foglalt el szívében. Megérte első dédunokája születését, elindulását, első szavait. Hallotta tőle, hogy Dédi! Láthatta második dédunokáját is. Két asztmás nehézlégzése között azért elsóhajtotta bánatát: „Ez is csak lány!”.

A következő tavaszon, 1990 márciusában - ahogy született, sorban a negyedik gyermekként - ment el. Míg élünk őrizzük az emlékét.

*

Az általam küldött történetet nagymamám, Verebélyi Lajosné Tóth Viktória vetette papírra 2007-ben. Nem pályázatra készült, hanem a családtagok kérésére és biztatására. Nagymamám tanárnő volt, ma már nyugdíjas és lelkesen, kiváló humorral mesél. Történeteit, „elhíresült” mondásait gyakran emlegetjük egymás közt a családban. Számunkra értékes ez a visszaemlékezés.

Tréfás piknik

Egy szép szeptemberi reggel
Torockóra indultunk el.
Dél időben ott is voltunk
csomagunkat kipakoltuk.

Azt terveztük piknikezünk,
folyó parton megpihenünk.
Anya pakolt néhány körtét,
megkent vajjal számos zsömlét.

Én még ekkor kicsi voltam,
gyakran pelenkát is hordtam.
Finomakat ettem, ittam,
pelenkámba pottyantottam.

Mivel anya keze tele,
nem sietett segítségre.
S hogy a szagom ne tegyen kárt,
peluscsere apára várt.

Összeszedtük amit kellett:
lédet, vizet, szendvicseket.
Megvan minden? Indulhatunk!
Útra készen a csapatunk.

Mikor a dombra felmásztunk,
leültünk, hogy uzsonnázzunk.
Kerestük a finom zsemlét,
ekkor láttuk a rossz cserét.

Ugyanis az én jó apám
- s hogy esett ez, ma is talány-
induláskor, jaj, nem figyel,
használt csomagom teszi el.

Anya, apa ott a pléden,
jót nevetett az egészen.
Éhen azért mégse haljunk,
vacsoráig körtét kaptunk.

Veres Kincső

Aratás tizenévesen

A tizenéves nagymamám nyara munkával telt, mert a családja rá volt szorulva minden dolgos kéz segítségére. Ezért már 13 évesen (az 1940-es évek végén) segítenie kellett a földmunkák végzésében. Azt szeretném bemutatni, hogy miből is állt egy napja az aratás ideje alatt.

Az aratás idején a tizenéves kislány hajnali 2 órakor kelt fel, de nem a saját ágyából, hanem kinn a földeken, az aratás helyén. Az első dolga az volt, hogy a felnyútt búzából kötelet készítsen. Ezt mindaddig el kellett végeznie, míg a harmat fel nem szállt. Ahány kévét terveztek kötni egy napon, annyi kötelet kellett készíteni. A kötélkészítést 3-4 ember is végezte. Már az, hogy nagyon korán kelt, önmagában fárasztó lehetett szegény nagymamának. Pedig még csak ezek után következett a nehéz, nagy állóképességet igénylő munka, maga az aratás.

Az aratás az 1940-es, 1950-es években kézzel történt, ami fizikailag igen megerőltető volt egy gyermeknek. Az aratás munkálatai a következők voltak. A kaszás beállt a búzatáblába, és elkezdte vágni a búzát. A 13 éves nagymamám feladata ekkor az volt, hogy a levágott búzát marokra szedje. Ez a következőképpen történt: a kötelet letette a már levágott búzatáblára, és annyi búzát szedett egy csomóba, amennyit a kötél mérete elbírt. Majd ezt a csomót a kötélre helyezte, amint a kötél elfogyott, a kaszás befejezte az aznapra tervezett kaszálását. Ezek után mindketten hozzáfogtak összekötni a csomóba rakott búzákat, vagyis kévét kötöttek. A kévét keresztbe tették, ezt úgy mondjuk: búzakereszteket készítettek. Az összegyűjtött kévét a mamám villával feldobálta a szekérre, ott pedig egy férfi rendbe igazgatta. A kocsira helyezett rakományt elszállították arra a helyre, ahol - majd egy későbbi időpontban - csépelni fogják. A nagymamám által a szekérről leadogatott kévét egy férfimunkás kazalba rakta. Ez így ment minden nap, mindaddig, míg az aratás teljesen be nem fejeződött. 2-3 hét eltelte után a cséplőgép megérkezett, és megkezdődhetett a következő munkálat: a cséplés.

Ezt a munkát mind a felnőttek, mind a gyerekek meztláb végezték, sokszor embert próbáló fájdalom volt, amikor a mélyen belevésődött tüskéket kellett eltávolítaniuk.

Zombori Erzsébet

Díjazottak névsora

Résztvevő neve	Korcsoport	Helyezés
Lenhardt Bálint	1	I.
Gordos Anett	1	II.
Baranyi Tünde	1	III.
Daniel Boglárka	2	I.
Urbancsok Anett	2	II.
Leitold Levente	2	III.
Török Luca	2	Különdíj
Haris Mária	3	I.
D.I.Á.	3	II.
Kovács Szilvia	3	II.
Nagy Nimród László	3	III.
Nagy Roberta	3	Különdíj
Vér Bernadett	3	Különdíj
Sebők Mihály	4	I.
Sebestyén András	4	I.
Bujáki Livia	4	II.
Süge Ferenc	4	II.
Balogh Árpádné Kulcsár Erzsébet	4	III.
Salamon Ferenc	4	III.
Bráz János	4	Különdíj
Farkas Viola	4	Különdíj
Dr. Fegyveres Mária	4	Különdíj
Horváth Ágoston Gusztáv	4	Különdíj
Kiss Ibolya	4	Különdíj
Dr. Kovács József	4	Különdíj
Madarasi Mónika	4	Különdíj
Márffyné Horváth Henrietta	4	Különdíj
Tóth Anna	4	Különdíj

Kalotai Kincső Luca Kalotai Írisz Virág Kalotai Kira Édua Kalotai Ildikó Kinga	Családi kategória	Különdíj
Kiss Bence Kiss Boglárka Kiss Daniella	Családi kategória	Különdíj

Elismerő oklevél

a legtöbb pályázatot beküldő iskolák részére

- Jovan Jovanović Zmaj Általános Iskola – Magyarkanizsa, Szerbia
- Kinizsi Pál Általános Iskola és AMI – Nagyvázsony
- Nagyboldogasszony Kéttannyelvű Katolikus Ált. Isk. – Jászberény
- Penészleki Általános Iskola – Penészlek

2013-ban pályázatot beküldők

Pályázó neve	Település	korcsoport
Abari Julianna	Debrecen	4
Ádám Józsefné	Budapest	4
Albert Ágnes	Cegléd	4
Albert Ferenc	Budapest	4
Anatole Hongrois - Farkas Antal	Németország	4
Andirkó Imre	Penészlek	2
Aranyos-Gabányi Krisztina	Nyíregyháza	4
Árvai János	Hejőpapi	3
Aszódi-Blum Éva		4
Bakonyi Ferencné	Keszthely	4
Balázs Szilvia	Délvidék-Vajdaság (Szerbia)	3
Balázsi Ildikó Ágnes	Nyíregyháza	4
Balogh Árpádné Kulcsár Erzsébet	Budapest	4
Balogh P. Hédi	Táp	4
Bánhalmi Marianna	Miskolc	4
Bányász Viktorné	Debrecen	4
Baranyi Tünde	Erdély (Románia)	2
Batizi Eszter	Monorierdő	2
Belme Bernadett		1
Belme Szabolcs	Somogyvámos	1
Benkovics Judit	Pápa	
Benkő Tímea	Felvidék (Szlovákia)	4
Bereczky András	Penészlek	1
Bernárd Emese		4
Berta Katalin	Délvidék-Vajdaság (Szerbia)	
Bige Szabolcs Csaba	Püspökladány	4
Birta-Székely Noémi	Erdély (Románia)	4
Bodnár Zsuzsa	Szeged	4
Bognár Papp Irén	Pécs	4
Borza Richárd	Délvidék-Vajdaság (Szerbia)	1

Borzon György	Fehérgyarmat	4
Böröczky Katalin	Halászi	3
Bráz János	Veszprém	4
Budai Bence	Jászberény	2
Bujáki Livia		4
Dr. Czapák Sándor	Debrecen	4
Csányi Eszter	Eger	3
Csehák Csenge	Délvidék-Vajdaság (Szerbia)	2
Csehek Edit	Miskolc - Tornaszentjakab	4
Cselei Lászlóné	Budapest	4
Csendes Tulaszi	Somogyi kis falu	4
Cserháti Márta	Eger	4
Csider Sándor	Szombathely	4
Csikós Gábor		3
Csóka Lidia	Debrecen	2
Csonka Levente	Debrecen	2
Csontos Márta	Tiszafüred	3
Csorba János	Gödöllő	4
Csorba Nóra	Szerencs	
Csordás Ákos	Nyíregyháza	3
Daku Petra	Penészlek	1
Daniel Boglárka	Erdély (Románia)	2
Decsiné Kiss Márta	Alsóörs	4
Deli Klára	Kecskemét	4
Demjén Ildikó Ágnes	Budapest	3
Dobos Istvánné Szabó Szilvia	Budapest	4
Dobra Jenett	Délvidék-Vajdaság (Szerbia)	
Dömötör Nagy Dóra	Érd	3
Dreska Ildikó	Székesfehérvár	4
Egyed Liliána	Nagyvázsony	2
Elek Ádám	Délvidék-Vajdaság (Szerbia)	1
Emericzy Enid	Gödöllő	4
Engi Krizstina		3
Fábián-Rigó Eszter	Jászberény	
Faragó Józsefné	Dombóvár	4

Farkas Klaudia	Nagyvázsony	2
Farkas Viola	Budapest	4
Fedák Anita	Karácsond	4
Dr. Fegyveres Mária	Debrecen	4
Fehér Lilla	Délvidék-Vajdaság (Szerbia)	2
Fehér Majzik Sarolta	Újszász	4
Fekete László	Felvidék (Szlovákia)	4
Felbert Zsolt	Veszprém	4
Ferkai Luca Anna		3
Ficsor család	Mohács	
Filepné Tózsér Gertrúd	Nógrádsáp	4
Fodor Gabriella	Paks	4
Fülöp-Lehoczky Rella	Budapest	3
Gál Nikolett	Tépe	3
Gedó Gáborné	Újkígyós	4
Gera L Krisztián	Budapest	
Gergely Sára	Budapest	4
Gordos Anett	Délvidék-Vajdaság (Szerbia)	1
Görcsösné Pohobics Ágnes	Miskolc	3
Gőri Istvánné	Somogyvámos	4
Gőri Rádha	Somogyvámos	1
Gubik Dávid	Délvidék-Vajdaság (Szerbia)	1
Gubik Vanessza	Délvidék-Vajdaság (Szerbia)	1
Gyebnár Ildikó-Zentai Eta	Budapest	4
Gyimesiné Behina Éva Katalin	Debrecen	4
Győry Tamás	Jászberény	2
Haris Mária	Budapest	3
Herczeg Alexandra	Pécs	3
Holczhauser Ábel	Nagyvázsony	2
Horváth Ágoston Gusztáv	Gyöngyös	4
Horváth Gábor	Balatonfüred	4
Horváth Kornél	Jászberény	
Horváthné Vándor Barbara	Nógrád	4
Horváthy Irén	Őrbottyán	4
Húri Valéria	Tiszalök	4

Istók Anna	Gödöllő	4
Jakus Donát	Jászberény	
Jales Irén	Budapest	4
Jámbor László	Veszprém	4
Dr. Józsa István	Szekszárd	4
Juhász Gyuláné Vanyó Erzsébet	Noszvaj	4
Juhász János	Bekecs	4
Juhász Kató	Miskolc	4
Kádár Valéria	Tárnok	4
Kajdy Géza	Budapest	
Kajdy Zita	Budapest	3
Kalmár Tiborné	Pápasalamon	4
Kalotai család	Győrújbarát	
Kandikó Levente	Nagyvázsony	2
Karászi Ramóna	Penészlek	2
Kardos Márton	Nagyvázsony	2
Kárpátné Marton Éva	Budapest	4
Kaszás Ildikó	Jászberény	3
Katona Szilvia	Mezőtúr	4
Kerecsi Katalin		
Kerner Mariann	Veszprém	3
Kincses Enikő	Délvidék-Vajdaság (Szerbia)	1
Kis Iván Imre	Penészlek	2
Kisgyörgy Ágnes	Erdély (Románia)	4
Kiss Bernadett	Győr	2
Kiss család	Délvidék-Vajdaság (Szerbia)	3
Kiss Edit	Szarvas	4
Kiss Ibolya	Szeged	4
Kiss Szilvia	Kecskemét	4
Kiss Tamás	Penészlek	1
Kocza Rita	Jászberény	
Kocsán László	Jászberény	4
Kocsis Zsuzsanna	Kiskunhalas	3
Kondás Emese	Penészlek	2
Kormos Kata	Szentendre	3

Kovács Gáborné Szűcs Ilona	Miskolc	4
Dr. Kovács József	Budapest	4
Kovács Katalin	Oroszlány	3
Kovács László	Erdély (Románia)	2
Kovács Szilvia	Miskolc	3
Kozák Vilma	Budapest	4
Könnyű György	Penészlek	1
Kötél Róbert	Nagyvázsony	2
Küzmös Mariann	Penészlek	1
Lakatos Anett	Délvidék-Vajdaság (Szerbia)	1
Lantosi Nóra	Törökbálint	3
Laza Máté	Penészlek	2
Lehel Márton	Budapest	2
Leitold Levente	Nagyvázsony	2
Lena Belicosa	Parád	4
Lenhardt Bálint	Budapest	1
Losonczy Léna	Szamosszeg	4
Lőrincz Szilvia	Penészlek	2
Lukács Eszter	Kurityán	2
Madarasi Mónika	Debrecen	4
Madarász Danka	Somogyvámos	2
Majorosné Jósvai Éva	Miskolc	4
Makuch Mihály	Pásztó	4
Márffyné Horváth Henrietta	Vasvár	4
Márkus Mária	Budapest	3
Marton Boglárka	Nagyvázsony	2
Matuz Kata	Tiszaújváros	3
Mátyás Vivien	Nagyvázsony	2
Mátyus Arnold	Penészlek	3
Mátyus Márkó	Penészlek	2
Miczki Gábor	Hatvan	4
Mohai Aletta	Baja	3
Molnár Mónika	Pécs	4
Mona	Várpalota	4
Móré Irén	Budakeszi	4

Mráz Fanni	Etyek	3
N. Suszter Mária	Erdőkertes	4
Nádházi Kitti	Püspökladány	2
Nagy Daniella	Jászberény	2
Nagy Eszter	Jászberény	2
Nagy Flóra	Jászberény	
Nagy Ibolya	Hajdúnánás	4
Nagy Kálmán	Mohács	4
Nagy Mária	Tab	
Nagy Mira	Jászberény	
Nagy Nimród László	Erdély (Románia)	3
Nagy Roberta	Erdély (Románia)	3
Németh Cintia	Pér	2
Németh Katalin	Somogyvár	3
Németh Kavirádsz Kristóf	Somogyvámos	2
Némethné Péntek Zsófia	Ajka	4
Nyilas Kálmánné	Nógrád	4
Olasz Sándorné Jeles Ilona	Hajdúdorog	4
Olasz Zoltán	Hajdúdorog	3
Pál Judit	Kaposvár	4
Palóczy Tímea	Máriapócs	4
Pej Erika	Veszprém	4
Perger Szabina	Nagyvázsony	2
Pesti Kata	Jászberény	
Pilisi Rebeka	Délvidék-Vajdaság (Szerbia)	2
Piros Balázsné Pozdora Enikő	Debrecen	4
Portáné Horváth Ágnes	Budapest	4
Prokai Tivadarné		4
Radmila Markovic	Délvidék-Vajdaság (Szerbia)	4
Rátkay Edit	Budapest	4
Risai Ildikó	Jászberény	4
Rodé Klára	Budapest	4
Róna J. László	Dunaharaszti	4
Rózsás Ágnes	Budapest	3

Rózsásné Kubányi Andrea	Budapest	4
Salamon Ferenc	Erdély (Románia)	4
Sánta J.Ede	Somogyszil	
Sas Ágnes	Püspökladány	2
Schmidt Anna	Jászberény	
Schönberg Éva	Erdély (Románia)	4
Sebestyén András	Budapest	4
Sebők Mária	Szeged	3
Sebők Mihály	Erdély (Románia)	4
Sepsi Sándor	Tiszavasvári	4
Seres Lajos	Üllés	4
Simon Flóra Veronika	Debrecen	2
Simon Péter	Szeged	3
Somi Zsuzsanna	Eger	4
Somogyi Dénes	Eger	4
Straub Viktória	Nagyvázsony	2
Sugár Erika	Budapest	4
Süge Ferenc	Délvidék-Vajdaság (Szerbia)	4
Szabados Mónika	Budapest	3
Szabó Alex	Penészlek	1
Szabó Gabriella	Szeged	4
Szabó Krisztina	Érd	4
Szabó Tamás	Délvidék-Vajdaság (Szerbia)	1
Szarvas Imola	Délvidék-Vajdaság (Szerbia)	2
Szász-Mihálykó Mária	Erdély (Románia)	4
Szmola Regina Mária	Gyomaendrőd	3
Szórádi Dzszenifer	Nagyvázsony	2
Szorcsik Ivett	Délvidék-Vajdaság (Szerbia)	1
Szőnyi Krisztián	Penészlek	1
Szücs Boglárka	Várpalota	2
T. Ágoston László	Budapest	4
Tácsi István Attila	Gyál	4
Takó Ernő Attila	Budapest	4
Taschner Katalin		3
Tereba-Kovács Szilvia	Jászberény	

Tocko Tamara	Délvidék-Vajdaság (Szerbia)	2
Tolmácsi Norbert	Szalkaszentmárton	2
Tompa Istvánné Varga Katalin	Harka	4
Tóth Adrienn	Jászberény	
Tóth Anna	Kaposszekcső	4
Tóth Eszter	Sárisáp	3
Tóth Dénes		
Tóth György Miklósné	Kállósemjén	4
Török Erik	Nagyvázsony	2
Tratyik Kitti	Délvidék-Vajdaság (Szerbia)	2
Trunkos Bence	Makkoshottyka	3
Tuza Tibor	Sírok	3
Tücsök Jánosné	Tiszasüly	
Újhelyi Mónika	Dombóvár	4
Urbancsok Anett	Szarvas	2
Várfalvy Emőke	Budapest	3
Varga Csaba	Kaposvár	4
Varga Hanna	Székesfehérvár	3
Varga Judit	Penészlek	3
Varga Lajos	Dombóvár	4
Vári Ferenc	Kondoros	4
Vasi Ferenc Zoltán	Tata	4
Vehofsics Erzsébet	Győr	4
Vér Bernadett		3
Veréb Árnika	Veregyház	3
Verebélyi Lajosné Tóth Viktória	Ajka	4
Veres Kincső	Újfehértó	2
Victoria Smith	Dorog	3
Zombori Erzsébet	Püspökladány	4

Tartalomjegyzék

Bevezetés	6
Zsűri	7
Hazaút	8
Mesél a füzet.....	13
Balett.....	15
Legelőször Magyarországon.....	17
A második világháború.....	20
A nagyszüleim szerelme	23
Amikor a nagypapám kicsi volt	25
Kopott Madonna szobor.....	26
Marcivásár	29
A múlt szele	31
Nagypapám hadifogságba esett	36
Élet a fogolytáborban.....	37
Családi történetek	39
Előszó	39
Kedvenc	39
Az első fog	41
Édes!	43
Mert ez is nagy Szerelem.	44
Mosolyvirág.....	46
Történetek nagypapámtól	49
Móres	49
Szeresd a lovakat	50
Mezítláb a Szamoson át	55
A lécfalvi SALAMONOK életútja napjainkig	58
Mottó:	58
Általános bevezetés.....	58
A homályos régmúlt.....	58
Szépapám.....	60
Ükapám.....	60
Dédapám	62
Nagypapám	63
Édesapám: dr. Salamon Ferenc András	65
Zárszó helyett: nemzetem (nemzett) reménységei.....	76
Ajándék.....	77

Négy tányér bableves	79
Egy áldott Mikulás	87
Egy szem kockacukor.....	91
Régi fényképek meséi... ..	92
Dédnagyapa Hitéből.....	92
Dédnagyamama babonáiból.....	96
Nagymami gyógyfüvei.....	99
Örökhagyott praktikák számomra:	101
Emlékeimből... ..	106
Lélek-felem	106
Nagyapó meséje	109
Süge András élete-részletek	114
Gyökerek.....	114
Süge-család története	114
Süge András és Borsos Rozália.....	116
Rajcsúr.....	117
A rajcsúri temetők	117
Bűbájosság és Hiedelmek.....	120
Tej	120
Tyúkszem - kilis - kiütés	121
Soha senkivel semmibe fogadni nem kell	121
Mindenki olyan, amilyennek a tíz szomszédja látja.....	122
Születésem.....	122
Mozi	124
Bölcső.....	124
A kerékpár és a bőrcsizmák	127
A mindennapok	129
Enni bármi áron... ..	131
Messziről jött két sors találkozása.....	135
A cigány kultúra sajátosságai.....	140
Viola eltűnése.....	141
Nagyanyám fülbevalója.....	144
Vidra utca 4.	152
Szeplős Dóri történetei	157
Az első piros kerékpárom.....	157
Göncölszekér.....	159
Szivárványhíd.....	161
Harmatcsepp.....	166
Csillagpor	169
Lánc lánc eszterlánc, eszterlánci cérna.	172

Aranylétra	174
Embernek maradni, minden időben	178
Régi hagyományok, ünnepek Pulán.....	180
Az én nagymamám	181
A szeretet Angyalai.....	182
Lacika és a csillagok	184
Levélhullás.....	186
Papa.....	189
Cselédsors	189
Kalandozások.....	193
Haza fogsz menni!	194
A munka végeztével megdicsérték a csapatot.	198
A hazatérés.....	199
Tyúkanyó nagymamám.....	200
Életre szóló mese	207
A Galkó-család története	209
Tréfás piknik	213
Aratás tizenévesen	214
Díjazottak névsora	215
Elismerő oklevél	216
2013-ban pályázatot beküldők	217
Tartalomjegyzék	225

Kiadványunk

Dr. Kövér László, a Magyar Országgyűlés Elnöke,
Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata,
és az egyesület számára felajánlott 1%
segítségével jött létre.

Ezúton is köszönjük
szerető támogatásukat!

Köszönet a tanító, és tanár néniknek!

Segítő tanító nénik, tanár nénik, akiknek megismertük a
nevét 2013-as pályázatunknál:

Balázs Bernadett
Frühwirth Ildikó
Gere Edit
Kiss Mária
Ladóczki Gizella
Szász-Mihálykó Mária
Tóthné Váli Gabriella

... és köszönjük a sok névtelen segítséget is!

További kötetek megjelenését segítheti befizetett adója 1%-ának felajánlásával
„Mosolyvirág” Nagycsaládosok Debreceni Egyesülete

18559547-1-09